

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

MÜZELER VE TARİHİ MEKÂNLARIN SOSYAL
BİLGİLER EĞİTİMİNDEKİ POTANSİYELİNE YÖNELİK
GAZİANTEP İLİ ÖZELİNDE KEŞFEDİCİ BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM DAMAR

GAZİANTEP
MART 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**MÜZELER VE TARİHİ MEKÂNLARIN SOSYAL
BİLGİLER EĞİTİMİNDEKİ POTANSİYELİNE
YÖNELİK GAZİANTEP İLİ ÖZELİNDE KEŞFEDİCİ
BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM DAMAR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR

GAZİANTEP
MART 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı: İbrahim DAMAR

Üniversite: Gaziantep Üniversitesi

Enstitü: Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ana Bilim Dalı ve Bilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tezin Başlığı: Müzeler ve Tarihi Mekânların Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Potansiyeline Yönelik Gaziantep İli Özelinde Keşfedici Bir Araştırma

Tez Savunma Tarihi: 01.03.2024

Bu tez çalışmasının bir “Yüksek Lisans” derecesi için uygun ve yeterli bir çalışma olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. K. Kaan BÜYÜKİKİZ
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir “Yüksek Lisans” tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir “Yüksek Lisans” tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Danışman: Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR

Üye: Doç. Dr. Sercan BURSA

Üye: Dr. Öğrt. Üyesi Ali GÖKALP

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Mahmut KALMAN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu kabul ederim. Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu onayladığımı beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: İbrahim DAMAR

Öğrenci Numarası: 212633111002

Tezin Savunma Tarihi: 01.03.2024

ÖN SÖZ

“Müzeler ve Tarihi Mekânların Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Potansiyeline Yönelik Gaziantep İli Özelinde Keşfedici Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinde yer alan müzeler ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitimi açısından potansiyelini keşfederek gerek öğrencilerin gerekse de öğretmenlerin okul dışı öğrenme alanları olan müze ve tarihi mekânlardan etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında geliştirilen etkinliklerin tamamının olmasa da birkaçının öğretmenler ve öğrenciler tarafından müzeler ve tarihi mekanlarda uygulanması eğitimin iyileştirici gücüne inanan her birey gibi beni de oldukça memnun edecek ve daha sonraki çalışmalarım için en büyük motivasyon kaynağım olacaktır.

İlber Ortaylı “önünde iyi bir örnek yoksa insan nasıl çalışacağını bilemez. Çünkü birini ancak meslektaş adam eder.” der. Yüksek lisans eğitimime başladığım ders döneminden tezimi bitirdiğim son güne kadar bilimsel anlamdaki değişimin mimarı olan ve bilimsel bir çalışmanın nasıl olacağından, iyi bir akademisyende hangi özelliklerin bulunacağına kadar her konuda hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, araştırmamla ilgili tüm sorularıma ve sorunlarıma anında geri dönüş sağlayan, akademik tecrübe kazanmam için kıymetli zamanlarını ayırarak benimle birlikte kongre ve sempozyumlara katılan, üzerimde çok büyük emekleri olan, kendisiyle çalışmaktan ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum kıymetli danışmanım Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR’a;

Ders dönemim ve tez dönemim boyunca kıymetli görüşleriyle her daim zengin tartışmaların kapısını araladığı, tarih konularıyla ilgili kaynaklara erişmemde katkısı olan, sadece bir hoca olarak değil aynı zamanda ağabey olarak da desteklerini her zaman hissettiğim Gaziantep Üniversitesi Öğr. Üyesi kıymetli hocam Dr. Mustafa Murat ÇAY’a;

Tezimi inceleyip kıymetli görüşleri sayesinde tezimin daha iyi ve güzel bir noktaya ulaşmasını sağlamalarının yanı sıra tez savunmamda da yer alarak çalışmama destek olan Doç Dr. Sercan BURSA ve Dr. Öğr. Üyesi Ali GÖKALP hocalarıma;

Tezimi inceleyip kıymetli görüşleri sayesinde tezimin daha güzel bir noktaya ulaşmasında katkıları olan Prof. Dr. Erkan DİNÇ’e

Yüksek lisans eğitimine birlikte başladığım, birlikte kongre ve sempozyumlara gittiğim ve daha birçok konuda desteğini hissettiğim, alışlagelmişin dışında yaratıcı yöntemler kullanarak muazzam öğrenciler yetiştiren kıymetli öğretmen arkadaşım Aykut ANIL’a;

Lisansüstü ders dönemimdeki diğer kıymetli hocalarıma ve dönem arkadaşlarıma;

5 yıl boyunca aynı kurum çatısı altında birlikte çalışmaktan onur duyduğum, yüksek lisans serüvenim boyunca her daim manevi destekleri ile katkı sağlayan, tezimin daha ve iyi daha güzel olması için yönlendirmelerde bulunan Ömer, Cuma Mehmet, Vedat, Burak, Volkan ve Abdurrahman kardeşlerime;

Eğitim hayatım boyunca her türlü fedakârlığa katlanarak eğitimin iyileştirici ve birleştirici gücüne inanan, bugünlere gelmemde çok büyük emekleri olan,

hayatımın ilk ve en değerli öğretmenleri kıymetli annem Naime DAMAR'a ve kıymetli babam Selami DAMAR'a ve canım aileme (Aynur, Ayşegül, Zehra, Ömer, Seda) çok teşekkür ederim.

Son olarak tezimle ilgili çalışmalara devam ettiğim sırada güzel ülkem Türkiye 6 Şubat 2023 gecesi korkunç bir depremle sarsıldı. O gece coğrafya biliminde en uzun gece olan 21 Aralık'ın yerini 6 Şubat gecesi aldı. Türkiye'yi sarsan Kahramanmaraş merkezli bu büyük ölçekli depremlerde evlerimizi, şehirlerimizi, hayallerimizi ve sevdiklerimizi kaybettik. Bir deprem ülkesi olan Türkiye'de bu deprem aslında geçmişten ders almadığımızı gösterdi. Keza eğitime ve bilime önem vermediğimizi de. Kemal Sayar "Ruhun Derin Yaraları" adlı eserinde *"yasımızı tutacağız, kaybettiklerimizi hatırlayacağız. Etkin bir umuda ihtiyacımız var, umut etmek cesaret etmektir, yanlış giden bir şeylerin değişebileceğine ve dünyayı ve ülkemizi bulduğumuzdan daha güzel bırakabileceğimize duyduğumuz inançtır. Etkin umut, başımıza gelen bir daha tekrarlanmasın diye bize ne sorumluluk düşüyorsa onu yerine getirmektir. Her birimiz elimizi taşın altına koyduğumuzda iyileşmeye başlayacağız. Bu ülkeyi severken birbirimizi sevdiğimizi de fark edeceğiz."* der. Kemal Sayar'ın bu sözlerinden yola çıkarak ülkemizi bulduğumuzdan daha iyi ve güzel bırakabilmek ve bir daha 6 Şubat gibi gecelerin yaşanmaması için bilim ve eğitimi rehber alarak hem ülkemizde hem dünyada kimsenin burnunun dahi kanamadığı bir geleceğe uyanmak dileğiyle.

Bu vesileyle bu tez eğitimin ve bilimin birleştirici ve iyileştirici gücüne inanan ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerde kaybettiğimiz tüm deprem şehitlerine ithaf olunmuştur.

Mart-2024
İbrahim Damar

ÖZET

MÜZELER VE TARİHİ MEKÂNLARIN SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDEKİ POTANSİYELİNE YÖNELİK GAZİANTEP İLİ ÖZELİNDE KEŞFEDİCİ BİR ARAŞTIRMA

DAMAR, İbrahim

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR

Mart-2024, 272 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı Gaziantep’te yer alan müze ve tarihi mekânların okul dışı öğrenme bağlamında sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini keşfetmektir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden keşfedici araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Gaziantep’teki müzelerden seçilmiş toplam dört müze (Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncaklar Müzesi, Gaziantep Atatürk Anı Müzesi) ve iki tarihi mekân (Bakırcılar Çarşısı, Gaziantep Kalesi) araştırma kapsamındadır. Araştırma kapsamına alınan tarihi mekânlar ve müzeler ziyaret edilerek müze ve tarihi mekânlarda gözlemler yapılmış ve sosyal bilgiler öğretim programı (öğrenme alanları, değer, beceri, kazanım, özel amaç, yetkinlik) doküman incelemesine tabi tutularak toplamda 45 okul dışı öğrenme etkinliği geliştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama araçlarını 2018 sosyal bilgiler öğretim programı ve müzeler ile tarihi mekânlar oluşturmuştur. Verilerin analizinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, Gaziantep’te yer alan müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretim programının içeriğiyle uyumlu olan birbirinden zengin nesneleri bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Araştırmacı tarafından tasarlanan okul dışı öğrenme etkinlikleri öğrenme alanları ile ilişkilendirildiğinde etkinliklerin bütün öğrenme alanlarına hitap etmesinin yanı sıra daha çok kültür ve miras öğrenme alanı etrafında şekillendiği görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre Zeugma Mozaik Müzesi, Oyun ve Oyuncak Müzesi ve Arkeoloji Müzesi’nin gerek içerisinde barındırdıkları zengin koleksiyonlar gerek uygulama alanlarının geniş olması gerekse de teknolojik açıdan kullandıkları materyaller bakımından etkinlikleri bu mekânlarda gerçekleştirecek olan öğretmenlere avantajlar sağlayabileceği öngörülmüştür. Araştırma kapsamında yer alan okul dışı öğrenme mekânlarından Atatürk Anı Müzesi’nde yer alan eserlerin kültür ve miras, etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar öğrenme alanlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, Müze, Müze Eğitimi, Tarihi Mekân, Tarihi Mekân Eğitimi

ABSTRACT

AN EXPLORATORY RESEARCH ON THE POTENTIAL OF MUSEUMS AND HISTORICAL PLACES IN SOCIAL SCIENCES EDUCATION IN THE PROVINCE OF GAZIANTEP

DAMAR, İbrahim

MA Thesis

Turkish and Social Studies Department

Social Studies Education Science

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Servet ÜZTEMUR

March-2024, 272 pages

The main purpose of this study is to explore the potential of museums and historical places in Gaziantep in the social studies curriculum in the context of out-of-school learning. The study was designed according to the exploratory research model from qualitative research methods. A total of four museums (Gaziantep Zeugma Mosaic Museum, Gaziantep Archeology Museum, Gaziantep Museum of Games and Toys, Gaziantep Atatürk Memorial Museum) and two historical sites (Bakırcılar Bazaar, Gaziantep Castle) were selected from the museums in Gaziantep. A total of 45 out-of-school learning activities were developed by visiting the historical places and museums included in the scope of the research, making observations in museums and historical places, and subjecting the social studies curriculum (learning areas, values, skills, achievements, specific objectives, competencies) to document analysis. The data collection tools of the study consisted of the 2018 social studies curriculum and museums and historical sites. Document analysis method was used to analyze the data. As a result of the study, it can be said that the museums and historical sites in Gaziantep contain rich objects that are compatible with the content of the social studies curriculum. When the out-of-school learning activities designed by the researcher were associated with learning areas, it was seen that the activities were shaped around the learning area of culture and heritage as well as addressing all learning areas. According to the results of the research, it is predicted that Zeugma Mosaic Museum, Game and Toy Museum and Archaeology Museum can provide advantages to teachers who will carry out activities in these places in terms of the rich collections they contain, the wide application areas and the materials they use technologically. It was seen that the artifacts in Atatürk Memorial Museum, one of the out-of-school learning spaces within the scope of the research, were related to the learning areas of culture and heritage, active citizenship and global connections.

Key words: Social Studies, Museum, Museum Education, Historical Place, Historical Place Education

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	9
1.4. Sayıtlılar	10
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar	10

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Dışı Öğrenme	13
2.1.1. Okul Dışı Öğrenmenin Özellikleri	15
2.1.2. Dünyada Okul Dışı Öğrenmenin Gelişimi	16
2.1.3. Türkiye’de Okul Dışı Öğrenmenin Gelişimi	20
2.1.4. Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme	22
2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Alanları	24
2.1.6. Müzenin Tanımı	27
2.1.7. Tarihi Mekânın Tanımı	29
2.1.8. Müzelerin Sınıflandırılması	31
2.1.9. Tarihi Mekânların Sınıflandırılması	33
2.1.10. Müzenin Görevleri	33
2.1.11. Tarihi Mekânların Görevleri	36
2.2. Müze ve Tarihi Mekân Eğitimi	37
2.2.1. Dünyada Müzecilik ve Müze-Tarihi Mekân Eğitiminin Gelişimi	42
2.2.2. Türkiye’de Müzecilik ve Müze-Tarihi Mekân Eğitiminin Gelişimi	48

	iv
2.2.3. Müze ve Tarihi Mekân Eğitiminin Faydaları	57
2.2.4. Müze ve Tarihi Mekân Eğitiminin Sınırlılıkları	61
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	63
2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Yapısı	63
2.3.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Özel Amaçları	65
2.3.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrenme Alanları	67
2.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Değer ve Beceriler	70
2.4. Sosyal Bilgiler Öğretimi Bağlamında Müzeler ve Tarihi Mekânların Kullanımı.....	72
2.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okul Dışı Öğrenme Alanları Olarak Müze ve Tarihi Mekânların Kullanılmasının Önemi.....	75
2.4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Müze ve Tarihi Mekân Eğitiminin Yeri	79
2.4.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile İlişkilendirilen Bazı Müzeler	86
2.4.4. Müze ve Tarihi Mekân Eğitimlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değer ve Becerilere Etkisi.....	88

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli	91
3.2. Araştırmaya Konu Olan Müze ve Tarihi Mekânların Seçilmesi.....	92
3.3. Öğretim Etkinlikleri Tasarlama Aşaması	97
3.4. Veri Toplama Aracı.....	100
3.5. Verilerin Analizi	103

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Zeugma Mozaik Müzesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	106
4.1.1. Özel Amaçlar	106
4.1.2. Dikkat Edilecek Hususlar	109
4.1.3. Öğrenme Alanları	110
4.1.4. Kazanımlar	112
4.1.5. Değerler	115
4.1.6. Beceriler	117
4.1.7. Yetkinlikler.....	119
4.2. Arkeoloji Müzesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	122
4.2.1. Özel Amaçlar	123
4.2.2. Dikkat Edilecek Hususlar	125

	v
4.2.3. Öğrenme Alanları	127
4.2.4. Kazanımlar	129
4.2.5. Değerler	133
4.2.6. Beceriler	135
4.2.7. Yetkinlikler	138
4.3. Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	141
4.3.1. Özel Amaçlar	141
4.3.2. Dikkat Edilecek Hususlar	143
4.3.3. Öğrenme Alanları	144
4.3.4. Kazanımlar	146
4.3.5. Değerler	150
4.3.6. Beceriler	153
4.3.7. Yetkinlikler	155
4.4. Atatürk Anı Müzesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	157
4.4.1. Özel Amaçlar	158
4.4.2. Dikkat Edilecek Hususlar	160
4.4.3. Öğrenme Alanları	162
4.4.4. Kazanımlar	163
4.4.5. Değerler	167
4.4.6. Beceriler	168
4.4.7. Yetkinlikler	169
4.5. Bakırcılar Çarşısına Yönelik Bulgular ve Yorumlar	170
4.5.1. Özel Amaçlar	171
4.5.2. Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü	172
4.5.3. Öğrenme Alanları	173
4.5.4. Kazanımlar	174
4.5.5. Değerler	177
4.5.6. Beceriler	179
4.5.7. Yetkinlikler	180
4.6. Gaziantep Kalesi'ne Yönelik Bulgular ve Yorumlar	182
4.6.1. Özel Amaçlar	182
4.6.2. Dikkat Edilecek Hususlar	183
4.6.3. Öğrenme Alanları	186
4.6.4. Kazanımlar	187

4.6.5. Değerler	vi
4.6.5. Değerler	190
4.6.6. Beceriler	193
4.6.7. Yetkinlikler	196

BÖLÜM V

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	199
5.2. Öneriler	210
KAYNAKLAR	216
EKLER	239
ÖZGEÇMİŞ	271

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

tablo 1. Müze Çeşitleri	32
Tablo 2. Okul Dışı Öğrenme İle Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları Ve Kazanımların İlişkilendirilmesi.....	81
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları İle Bazı Müzelerin İlişkilendirilmesi	87
Tablo 4. Tasarlanan Örnek Etkinlikler	99
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Özel Amaçlar Ve İlgili Müze Nesnesi.....	107
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü Ve İlgili Müze Nesnesi	109
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Öğrenme Alanları Ve İlgili Müze Nesnesi	110
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Kazanımlar Ve İlgili Müze Nesnesi	112
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Değerler Ve İlgili Müze Nesnesi.....	116
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Beceriler Ve İlgili Müze Nesnesi	117
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Yetkinlikler Ve İlgili Müze Nesnesi.....	119
Tablo 12. Zeugma Mozaik Müzesi İle İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler	121
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Özel Amaçlar Ve İlgili Müze Nesnesi.....	123
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü Ve İlgili Müze Nesnesi	125
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Öğrenme Alanları Ve İlgili Müze Nesnesi	127
Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Kazanımlar Ve İlgili Müze Nesnesi	130
Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Değerler Ve İlgili Müze Nesnesi.....	133

Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi.....	135
Tablo 19. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi	138
Tablo 20. Arkeoloji Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlik	140
Tablo 21. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi.....	141
Tablo 22. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi	143
Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi	144
Tablo 24. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi	147
Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi.....	150
Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi.....	153
Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi	155
Tablo 28. Oyuncak Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler	156
Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi.....	158
Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi.....	160
Tablo 31. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi	162
Tablo 32. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi	164
Tablo 33. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi.....	167
Tablo 34. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi.....	168
Tablo 35. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi	169
Tablo 36. Atatürk Anı Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler	169
Tablo 37. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi	171
Tablo 38. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi.....	172

Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi.....	173
Tablo 40. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi	174
Tablo 41. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi	177
Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi	179
Tablo 43. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi	180
Tablo 44. Bakırcılar Çarşısı ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler	181
Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi İle İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi	182
Tablo 46. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi.....	184
Tablo 47. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi.....	186
Tablo 48. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi	188
Tablo 49. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi	190
Tablo 50. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi	193
Tablo 51. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi.....	196
Tablo 52. Gaziantep Kalesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler.....	198

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Araştırmanın Öğeleri.....	8

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Zeugma Mozaik Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik	239
Ek 2. Arkeoloji Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik.....	245
Ek 3. Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik	249
Ek 4. Atatürk Anı Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik	254
Ek 5. Gaziantep Bakırcılar Çarşısı ile İlgili Örnek Etkinlik	259
Ek 6. Gaziantep Kalesi ile İlgili Örnek Etkinlik	264
Ek 7. Gaziantep’te Yer Alan Müzeler	268
Ek 8. Gaziantep’te Yer Alan Tarihi Mekânlar	269
Ek 9. Araştırma İzni.....	270

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CD	: Compact Disk (Sayısal Optik Veri Saklama Ortamı)
ICOM	: International Council of Museums (Uluslararası Müzeler Konseyi)
IMLS	: Institute of Museum and Library Services (Müze ve Kütüphane Hizmetleri Enstitüsü)
İ.Ö	: İsa'dan Önce
M.S.	: Milat'tan Sonra
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council For The Social Studies (Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi)
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TYÇ	: Türkiye Yeterlilik Çerçevesi
UNESCO	: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
YTÜ	: Yıldız Teknik Üniversitesi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölüm içerisinde araştırma konusunu içeren problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, araştırmanın sayıltılarına, araştırmanın sınırlılıklarına ve araştırma ile ilgili tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim ve öğretimde son dönemlerde yaşanan teknolojik ve bilimsel değişimlerin de etkisiyle geleneksel eğitim anlayışı yavaş yavaş miadını doldurmuştur. Artık okul tek başına eğitim öğretimin tüm faaliyetlerini içinde barındıran kurum olmaktan çıkmış, farklı kurum ve yöntemlerin de önü açılmıştır (Üztemur, Akın ve Kaplantaş, 2021). Zaman, program yoğunluğu, fiziksel şartlar, iş yükü, kalabalık sınıflar ve ders süresinin kısıtlı olması gibi nedenlerle geleneksel eğitim çağdaş eğitime tercih edilse de bu eğitim artık çağa ayak uyduramamaktadır (Avcı, 2019). Geçmişten günümüze kadarki süreçte eğitim felsefesinde kendisine yer bulan geleneksel eğitim, merkeze öğretmeni ve ders kitaplarını alan, sınırları belli bir çerçeve çizen (okul-sınıf) ve öğrencilerin ilgi, istek, ihtiyaçlarını dikkate almayıp, onları pasif bir varlığa dönüştüren eski bir eğitim anlayışını yansıtmakta bu eğitim ise öğrenciyi tamamen yalnızlaştırmaktadır (Sarı, 2007). Öğretmenin ön planda olduğu bu anlayışta öğrenci soru soramayan, sorgulayamayan, eleştiride bulunamayan en önemlisi de yaratıcılığını ortaya çıkaramayan ve deyim yerindeyse sınıf ortamı, öğretmen ve ders kitapları arasında sıkışıp kalmış ruhsuz bir varlığa dönüşmektedir (Tokcan, 2015). Ayrıca sınıflar kalabalık olduğu için öğrenci söz hakkı alamamakta, kendisini ifade edememektedir. Buna bir de ders süresi içerisinde konuların yetişemeyeceği endişesi

hâkim olduğu için öğrenci öğretmen iletişimi ve etkileşimi yaşanmamaktadır. Bu durum ise ilerde kendini ifade edemeyen, konuşamayan özgüvensiz bireylerin yetişmesine neden olmaktadır (Malkoç, vd., 2015).

Geleneksel eğitimde öğrenci ezberci sistem içerisinde bilgiyi alır fakat aldığı bilgiyi gerçek yaşamla bağdaştırmada güçlük yaşayabilir. Bu yöntemde düz anlatım yoluyla ders işlendiği için ders boyunca öğrencinin canı sıkılır, bir an önce dersin bitmesini bekler. Ayrıca öğrenme denilen sürecin üç boyutlu olduğu düşünülürse (kişisel, sosyal, mekânsal) öğrenme faaliyetinin mekân boyutu sadece okul veya sınıfla sınırlanır (Eshach, 2007, s. 173). Oysaki öğrenmeyi sadece okul içerisinde sınıf ortamıyla sınırlandırmak eksik ve yanlış sonuçlara neden olabilir (Filiz, 2010). Geçmişten günümüze devam eden geleneksel eğitim anlayışı özellikle de sosyal bilgiler ve tarih gibi öğretim programları, bireye sorumluluk almasını, iyi bir vatandaş olmasını, geçmişle gurur duymasını, geleneklerine sahip çıkmasını, topluma uyum sağlamasını salık vermektedir. Bunlar gerek öğretim programı gerekse de öğrenci için elbette olması gereken kazanımlardır (Ata, 2002). Bu bağlamda geleneksel eğitim bu kazanım, bilgi, beceri ve değerleri aktarmakla birlikte 21. yüzyılda değişen ve dönüşen dünyada bu eğitim bahsedilen konuda biraz geri planda kalmış bulunmaktadır. Zira küreselleşen bu yenedünyada eğitimin bireyden beklediği hedef uluslararası etkin bir yurttaş bilincidir (Çerkez, 2011). Birey artık sadece iyi bir yurttaştan ziyade gerek kendi toplumunun gerekse diğer toplumların farkında olarak etkin bir şekilde var olma mücadelesi vermek zorundadır. Bu mücadele ise dar ve sınırlandırılmış kapalı ortamlardan ziyade gerçekçi dış dünya ile etkileşime girmekle mümkündür (Foran, 2008; Tokcan, 2015). Özellikle 2005'te ortaya çıkan yapılandırmacı eğitim felsefesi bireyin edilgen bir varlık olarak pasif alıcı olmasını, öğretmenlerin merkezde olduğu öğrenme-öğretme faaliyetlerini istememekte, öğrencinin bilgiyi kendi başına deneyimleyerek hayatına aktarmasına daha sıcak bakmaktadır. (Seyhan, 2020).

Günümüz eğitim felsefesinde öğrencilerin pasif birer dinleyici olarak değil de aktif, rol alarak, yaparak yaşayarak öğrenmelerine katkıda bulunabilecekleri yeni (alternatif) eğitim kurumlarına ve yeni eğitim anlayışlarına ihtiyaç duyulduğu ortadadır (Eaton, 1998). Son dönemlerde bu ihtiyacın tamamını olmasa da büyük bir kısmını karşılayacak bazı kurum ve anlayışlar mevcuttur. Gerek 2005 gerekse de 2018'deki sosyal bilgiler öğretim programı değişiklikleri ve yapılandırmacı eğitimin de etkisiyle alternatif öğretim denilen ve bireyin de yaşam boyu öğrenmesine olanak

sağlayan yeni eğitim yöntem ve mekânları ortaya çıkmıştır (Er ve Yılmaz, 2021). Bu yöntem ve mekânların en başında ise müzeler ve tarihi mekânlar gelmektedir. Okul dışı öğrenme alanları olarak da ifade edilen bu mekânlarda uygulanan yöntemlerle öğrenci kendisini daha rahat, daha meraklı ve daha heyecanlı hissetmeye başlamıştır (Şar ve Sağkol, 2013).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) öğrencilerden, sınıf ya da okul dışı eğitimle gerçek hayat etkileşimini sağlamalarını, gündelik yaşamda faydalanabileceği değerlere, kazanımlara, bilme deneyimine ve beceri gibi olgulara erişebilmelerini, doğa yaşamı ve tarihi çevre farkındalığını kazanmaları beklenmektedir Milli Eğitim Bakanlığı ([MEB], 2018).

Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında çağdaş eğitim ve öğretim mekânları olan müze ve tarihi mekânlar, kalıcı öğrenme faaliyetlerinin ortaya çıktığı ortamlar olarak etkin ve aktif kullanım sağlandığı takdirde güçlü ve zengin öğrenmeler sağlarlar. Bu mekânlarda uygulanan yaratıcı drama, canlandırma, eğitsel gezi ve oyun gibi yöntemlerle öğrenmeler daha kalıcı hale gelir (Tezcan-Akmehmet, 2017). Sosyal bilgiler derslerinde bilgi, beceri, değer ve kavram öğretiminin uygulamaya dayalı olmaksızın sadece kitap ve öğretmen eşliğinde sürdürülmesi hem sosyal bilgiler öğretim programına hem de yapılandırmacı eğitim felsefesinin ruhuna aykırı bir durumdur (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). İçerisinde bulunulan dönem itibarıyla eğitim öğretim faaliyetlerindeki en büyük eksikliklerden bir tanesi de yapılandırmacılık eğitim felsefesine geçilmesine rağmen halen okul dışı öğrenmelerin yerine geleneksel öğrenmelere devam edilmesidir. Bu yöntem ise bireylerin sadece kitaplara bağımlı kalmasına neden olmaktadır (Öztürk, 2019). Bu sistem öğrenciyi sadece eğitim anlamında yalnızlaştırmamakta aynı zamanda birey deneyime dayalı bir yaşantı geçirmediği için topluma yabancılaşmaktadır. Buna bağlı olarak da öğrencilerde istenilen seviyede bilgi, beceri, değer ve tutumların gelişimi yavaşlamakta, çağa uygun eğitim anlayışı ve entelektüel yurttaş bilinci sekteye uğramaktadır (Foran, 2008). Sosyal bilgiler derslerinde bu olumsuzluğu ortadan kaldırıp eğitimde zengin bir öğrenme çıktısı sağlamak için okul dışı öğrenmelerin kullanımı bu anlamda önem arz etmektedir. (Meydan, vd., 2014). Bu bağlamda sosyal bilgiler programı ile yapılandırmacılık eğitim felsefesi göz önüne alınarak okul dışı öğretim faaliyetleri zengin içerik ve yöntemlerle ele alınabilir (Yılmaz ve Taş, 2017). Sosyal bilgilerde birbirinden farklı ve zengin okul dışı öğrenme alanları mevcuttur. Bunlar arasında

yerel tarih, sözlü tarih, müze eğitimi, tarihsel mekân eğitimi, birincil elden kaynaklarla çalışma, nesne temelli eğitim ve yapılandırmacı eğitim örnek gösterilebilir (Ata, 2002; Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Bu kaynaklar genellikle birincil el kaynaklar içerisinde yer alır. Bu kaynakların yanı sıra tarihi, kültürel ve doğal yapılar da birincil elden kaynaklara örnek gösterilebilir (Vella, 2005). Yapılandırmacılık eğitim felsefesini temel almış bir sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenmeler öğrenciyi merkeze alarak hayat boyu öğrenmelerine zemin hazırlar. Öğrenci bu ortamlarda çalışıp bir araştırmacı edasıyla araştırma yaparak birçok beceriye sahip olur. Bu süreç öğrencilere özellikle analiz yapabilme yeteneği de kazandırır (Filiz, 2010).

Okul dışı öğrenmelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması ile birey aktif öğrenme, eleştirel düşünme, tarihle bağ kurma ve tarihsel empati gibi becerileri kazanır. (Doğan, 2008). Okul dışı öğrenmelerle ilgili yapılan diğer araştırmalarda da bu mekânların kullanımının bireylerde gözlem, bilimsel araştırma, bilimsel olguları ayırt edebilme, girişimcilik, liderlik, ve keşif gibi becerileri geliştirdiğini ortaya koymuştur (Akgün, 2011; Erten, vd., 2016; Kaya, 2021; Tokcan, 2015; Yıldırım, 2010). Bununla birlikte okul dışı öğrenmeler geleneksel öğrenmelerden farklı olarak bireylerin dil ve zihin gelişimlerine katkıda bulunarak toplumsal rol ve kuralların öğrenilmesinde de önemli bir yere sahiptir (Eylen-Özyurt, 2012). Sosyal bilgiler öğretim programı bireylerin, içerisinde yer aldığı toplumda aktif ve sorumluluk sahibi yurttaşlar olmasını sağlayan sosyal bilim disiplinlerinden biridir. Bu bağlamda sosyal bilgiler ve okul dışı öğrenme ilişkisi ele alındığında okul dışı öğrenmeler bireye sorumluluk bilinci aşılacak en önemli mekânlardır (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Birey bu öğrenmeler sayesinde sosyal katılımın farkına vararak önemli kazanımlar elde etmektedir (Ata, 2013; Evans, 2013).

Sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme alanları ile ilgili ulusal ve uluslararası alanyazın incelendiğinde özellikle uygulamaya yönelik araştırma sayılarının azlığı göze çarpmaktadır. Bu çalışmalarda da genellikle müze ve tarihi mekânlara yoğunlaşmıştır (Zayimoğlu-Öztürk, 2014). Araştırmalara bakıldığında genel olarak tarihsel alanlara, arkeoloji müzelerine, coğrafi ve antik kentlere yapılan ziyaretler ve bu mekânlarda ortaya konulmuş uygulamalar ön plana çıkmaktadır (Açıkgöz, 2006; Çengelci, 2013; Çulha, 2006; Güleç ve Alkış, 2003; Mazman, 2007; Özür, 2010; Sevigen, vd., 2022; Üztemur, vd., 2018; Yeşilbursa, 2008; Yeşilbursa, 2006). Bu araştırmalar dersin kazanımları, öğrenme alanları, beceriler, değerler ve uygulamalar

açısından incelenmiştir. Bu araştırmalar dışında da genel olarak sosyal bilgilerle doğrudan ilişkili, bu dersin kazanımları ile ilgili olabilecek alan çalışmaları çok azdır (Erdoğan, 2009; Kaya, 2012; Öztürk, 2019). Ayrıca yapılan çalışmalar genel olarak tarama modeline göre tasarlanmış olup var olan durum ortaya konmaya çalışılmıştır (Kaya, 2021). Tüm bu araştırmaların yanı sıra okul dışı öğrenmelerin etkililiğini ortaya koymak amacıyla yazılan yüksek lisans tezleri ve makaleler incelendiğinde bu mekânların geleneksel öğrenmelerden daha zengin öğrenme yaşantıları sunarak bireylerde değer algısını olumlu yönde arttırdığı, bilişsel ve duyuşsal becerileri geliştirdiği sonucuna varılmıştır (Akın, 2012; Avcı ve Gümüş, 2019; Çebi, 2018; Erten, 2016; Esen, 2010; Gündüz, 2011; Kuş, 2009; Sözer, 2015).

Okul dışı öğrenmelerin etkililiği, süreçte yaşanan sorunlar, öğrenci ve öğretmen tutumları ile ilgili uluslararası alanda yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise ulusal alandaki çalışmalarla benzer sonuçlara varıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların sonucuna göre okul dışı öğrenmelerin gerçek öğrenmeler için bir zorunluluk olduğu, bu öğrenme ortamlarının bireylerin motivasyon ve tutumlarını pozitif yönde etkilediği, bu mekanlardaki eğitimlerin öğrencilerin okuryazarlık seviyelerini arttırdığı, ayrıca açık havada verilecek eğitimlerin öğrencilerde farklılık hissinin gelişimine zemin hazırladığı sonucuna varılmıştır (Çalışkan, vd., 2012; Kaya, 2019). Bununla birlikte bu araştırmalarda okul dışı öğrenmeleri sınırlandıran bazı dezavantajlar da ortaya çıkmıştır. Bunlar; öğretmenlerin derse ve öğrenciye karşı göstermiş olduğu tutum ve davranışları, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları, okul yönetiminin tavırları, ekonomik koşullar, bürokratik işlemlerin uzun sürmesi, ailelerin sosyo-kültürel özellikleri gibi nedenlerdir (Barr, vd., 1977; akt., Seyhan, 2020; Evans, vd., 2013; Henriksson, 2018; Looney, 2015; Randall, vd., 2020; Pendergast, vd., 2020; Prince, 2018; Thomas, 2018).

2018 ve 2023 SBDÖP bireylerin yaparak yaşayarak öğrenmesine fırsat veren bir eğitim felsefesi ortaya koyan, bireylerin sadece okul öğrenmeleriyle yetinmemelerini, okul dışı öğrenmelerle aktif ve kalıcı bir öğrenme faaliyeti gerçekleştirmelerini hedeflemektedir. Bu hedefler kapsamında bireylerin özellikle bilgi, beceri ve kavram boyutlarını yaşamla bir bütün olacak şekilde kullanarak etkin yurttaş bilincine ulaşmaları ve okul dışı öğrenme faaliyetleri içerisinde yer alan müze ve tarihi mekân eğitimlerinin sosyal bilgiler öğretim programında daha fazla yer almasıyla mümkün olacaktır (Sofuoğlu, 2019). Bu bağlamda tüm bu kazanımları

gerçekleştirmek için sosyal bilgiler öğretim programı okullardaki öğrenme faaliyetlerinden çok okul dışı öğrenme alanları içerisinde yer alan tarihsel mekân ziyaretleri, müze gezileri ve yerel tarih çalışmalarına daha fazla zaman ayırmak zorundadır (Seyhan, 2020). Sosyal bilgiler içerisinde bulundurduğu içerikler, öğrenme alanları, kazanımlar ve değerler itibarıyla bizzat toplumun ve yaşamın kendisini konu olan bir öğretim programıdır. Bu öğretim programının daha etkin öğrenme çıktıları sağlayabilmesi de bu dersin okul dışına çıkarılması ile mümkündür. Bu yöntemlerin uygulandığı bir sosyal bilgiler eğitimi bireyin ve toplumun istediği amaçlara da hizmet etmiş olur (NCSS, 2014).

Mevcut çalışma kapsamında gerek uluslararası gerekse de ulusal literatür tarandığında daha önce yapılmış araştırmaların okul dışı ya da sınıf dışı öğrenme mekanları olan müze ve tarihi mekan eğitimlerinin bireylerde coğrafyaya karşı estetik duyarlılık, doğal ve tarihi yapılara değer verme ve toplumsal bilinç gibi becerileri geliştirmesine rağmen bu öğrenmeler genel itibarıyla fen bilimlerinde daha çok kullanılmakta, sosyal bilgilerde kullanılan okul dışı öğrenmelerin uygulamadan ziyade sadece teoride kaldığı göze çarpmaktadır (Avcı ve Gümüş, 2019). Aynı araştırmaların sonucuna göre hem okul yöneticilerinin hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin tarihi mekân ve müze eğitimlerinde yaratıcı drama, eğitsel oyun, keşfederek öğrenme ve etkinlik temelli öğrenme gibi sürece ve uygulamaya dayalı etkinlikleri bilmedikleri, birçok öğretmenin etkinlikten ve çağdaş eğitim yöntemlerinden ziyade geleneksel eğitim yöntemi olan düz anlatım yolunu veya birkaç saatlik müze ziyaretlerini tercih ettikleri görülmektedir (Akmehmet, 2006; Alkış ve Güleç, 2003; Ata, 2002; Berberoğlu, 2013; Bozdoğan, 2007; Bunting, 2017; Çepni ve Aydın, 2015; De Witt, 2008; İşlek, 2019; James, vd., 2017; Malkoç ve Kaya, 2015; Meydan ve Akkuş, 2014; Sever, vd., 2015; Şişman, 2019; Tatar, vd., 2015; Yazıcı, vd., 2017). Gaziantep'te yer alan müze ve tarihi mekânların müze ve tarihi mekân ziyaretleri kapsamında taşıdıkları potansiyel ve sosyal bilgiler öğretim programında aktif kullanılmaları ile ilgili daha önceki araştırmalara bakıldığında bu mekânlar ile sosyal bilgiler öğretim programının genel yapısı içerisinde yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, yetkinlikler, özel amaçlar, beceriler ve değerleri kapsayan herhangi bir çalışmanın olmadığı saptanmıştır. Bu noktadan hareketle bu araştırmanın problem durumu şu şekilde oluşturulmuştur:

“Gaziantep ilinde bulunan müzeler ve tarihi mekânlar sosyal bilgiler öğretimi bağlamında gerçekleştirilen müze ve tarihi mekân gezilerinde nasıl bir potansiyel taşımaktadır? Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan özel amaçlar, dikkat edilmesi gereken hususlar öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinliklerle nasıl ilişkilendirilebilir?”

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Gaziantep ilinde yer alan müzeler ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitimi açısından potansiyelini keşfetmek ve gerek öğrencilerin gerekse de öğretmenlerin okul dışı öğrenme alanları olan müze ve tarihi mekânlardan etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma kapsamına alınan müzeler ve tarihi mekânlar şunlardır: (Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncaklar Müzesi, Gaziantep Atatürk Anı Müzesi, Bakırcılar Çarşısı, Gaziantep Kalesi). Bu müzeler ve tarihi mekânlar sosyal bilgiler öğretim programının kazanımları, değerleri, becerileri, özel amaçları ve yetkinlikleri açısından ele alınmış ve çeşitli eğitim yöntemleri ile öğretim gerçekleştirmek isteyen özelde sosyal bilgiler öğretmenlerine, genelde ise tüm öğretmen ve öğretmen adaylarına rehber olması açısından bu yerlerde örnek etkinlikler geliştirilmiştir.

Geliştirilen bu etkinlikler ve Gaziantep özelinde elde edilen potansiyel sayesinde eğitimin sadece okul ya da sınıf içerisinde olması gerektiği algısı son bularak müze-okul veya tarihi mekân (yer)-okul iş birliği güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yaparak yaşayarak öğrenme ya da hayat boyu öğrenme ilkesinden hareketle öğrencilerin elde edilen bilgiyi sadece ezberleyen pasif birer varlık olarak değil de o bilgiyi yapılandırarak gerçek hayatla bağ kurmasını sağlamak amaçlanmıştır. Araştırma öğeleri aşağıda Şekil 1’de görsel halinde sunulmuştur.

Şekil 1. Araştırmanın öğeleri

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan özel amaçların gerçekleştirilmesinde ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “dikkat edilecek hususlar” bölümünün etkin bir şekilde aktarılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarının kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların gerçekleştirilmesinde ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?

- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan yetkinliklerin kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul dışı öğrenme alanları içerisinde yer alan müze ve tarihi mekânların önemi, işlevi ve eğitimdeki yeri gibi konular üzerine gerek dünyada gerekse de Türkiye’de son yıllarda önemli çalışmaların olduğu aşîkârdır (Aktekin, 2008). Günümüz çağdaş dünyasında müzeler önceki dönemlerde yaptığı gibi sadece koleksiyon toplama ve bunları sergilemekten ziyade artık eğitim boyutu ile ön plana çıkmaktadır. Zira müzeciliğin kökenine inildiğinde de bu kurumların sadece koleksiyonerlik, koruyuculuk, sergileyicilik görevlerinin olmadığı bunların yanı sıra eğitim görevi olduğu da görölmektedir (İlhan, 2009). Müzeler, tarihi mekânlar, anıtlar ve doğal tarihi çevreler bireylerin etkin ve zengin öğrenmelerini sağlayan, onlara farklı çerçevelerden bakmayı öğreten ve içeriğinde birbirinden farklı ve dikkat çekici uygulamalar olan okul dışı öğrenme kurumları olarak ön plana çıkmıştır. Öğrenme faaliyetlerinin sadece bir bina (okul) etrafında yapılmadığı, gerçek bir öğrenme için diğer çevrelerin de kullanılması fikri eğitim camiasında giderek önemli bir hale gelmiştir (Tuna, 2018). Okul öğrenmeleri dışında eğitim amacıyla kullanılan en genel okul dışı öğrenme alanları müzeler ve tarihi mekânlardır. Müzelerin yaygın olarak kullanılmasının en büyük sebeplerinden biri de farklı öğrenme tekniklerini kullanarak eğitimi merak ve ilgi çekici hale getirmektir. Bu yolla yaparak yaşayarak öğrenmelerin de önünü açmış olur. Zira birey okul ortamında sadece dinleyen pasif bir varlıktan etkinliğe, uygulamalara kendisi karar veren aktif bir birey haline gelir (Kısa, 2012). Türkiye’de müze eğitimi konusu henüz yeni olduğu için okul, müze, tarihi mekân ve eğitim öğretim ilişkisi tam anlamıyla kurulamamıştır. Buna rağmen 2005 yılı itibarıyla MEB’in yapılandırmacı bir anlayış ve yaklaşımla biçimlendirdiği bir sosyal bilgiler öğretim programına geçmesi, müzelerin ve tarihi mekânların bir eğitim yuvası olarak önem kazanmasına ve bu tür eğitim öğretim etkinliklerinin yürütülmesine ortam hazırlamıştır. Araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan öğrenme alanları, değer ve beceriler, kazanımlar, özel amaç ve yetkinliklerle ilişkilendirilerek tasarlanacak olan müze ve tarihi mekân etkinliklerinin, bu zorlukları

yaşayacak sosyal bilgiler öğretmenlerinin müzedeki ve tarihi mekândaki eğitim yaşantısını anlamlandırmalarına yardımcı olması beklenmektedir. Bu nedenle müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler ve tarih öğretiminin gerçekleştiği ortamlar olarak kullanılması, amaca uygun etkinliklerin tasarlanması ve uygulama sonucunda ortaya çıkan olumlu olumsuz her türlü verilerin dikkate alınması ve öğrenme sürecinin belirlenmesi önemli görülmüş olup araştırmanın bu bakımdan alan yazına katkı getireceği öngörülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırma sonucunda elde edilen etkinliklerle birlikte hem dersin öğrencilerin, hem öğretmen adaylarının hem de etkinliklerin uygulayıcısı olan öğretmenlerin dersi daha verimli geçirecekleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma Gaziantep ili özelinde belirlenen dört müze ve iki tarihi mekânla sınırlıdır.
- Araştırma kaynakları ve alan yazın araştırmacının ulaşabildiği kaynaklarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: “Sosyal bilgiler, sosyal, beşeri ve insanla ilgili diğer ilgili tüm disiplinlerin hem içerik hem de yöntemlerinden faydalanan, insanların fiziki ve sosyal ortamıyla etkileşimini zaman ve mekân boyutu içinde disiplinler arası bir tasarımla inceleyen ve küreselleşen bir evrende yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, etkin düşünüp karar alabilen ve yetenekli, demokratik yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir disiplindir. ” (Doğanay, 2005, s. 19).

Müze: Literatür incelendiğinde müze kavramı ile ilgili çeşitli tanımlar söz konusu olmakla birlikte Buyurgan’a (2018, s.68) göre; müzeler, “içerisinde edebiyat, bilim, sanat, geçmiş yaşantı bulunduran, farklı alanlarda (tarihi, turistik, bilimsel, doğal ortam vb.) günümüzün ve özellikle geçmişin hatıralarını taşıyan, toplumun aktif katılımına açık bir şekilde, onların tüm duyularına hitap eden, yaparak yaşayarak öğrenmelere fırsat veren, merak ve heyecan uyandıran öğrenim alanlarıdır”.

Müze Eğitimi: Müze eğitimi veya müzede eğitim, tüm yaş kategorilerindeki kişilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini ya da daha geniş anlamı ile varıl (zengin) öğrenmelerini sağlamak amacıyla birincil türden bilgilerden faydalanılmasına olanak sağlayan bir eğitim yapısını ifade eder. Müze eğitimi görme, temas kurma, etkileşimde bulunma, inceleme ve diğer eylemler aracılığıyla güçlü ve zengin bir öğrenme yaşantısı ortaya çıkarır (Baykan, 2007). Genel olarak müze ya da müzede eğitim keşif ve merak duygusunu kamçılıyarak öğrenmeyi zevkli hale getiren, fiziksel, bilişsel ve duygusal deneyimler yaşatan; önceki, günümüz ve sonraki zaman arasında ilişki kurmaya yarayan hem müze içinde hem de müze dışında eğitim odaklı etkinliklere yer veren eğitimlerin genel adıdır (Kısa, 2012; Mercin, 2006).

Tarihi Mekân: Tarihi mekân denildiğinde akla ilk gelen önceki insanların kendi imkânları ile ortaya koyduğu ve bizzat deneyim yaşadıkları mekânlardır. Bu mekânlar ortak kullanım alanları olan; kale, mezar, medrese, türbe, camii, çeşme gibi yapılardan oluşan ve geçmişteki bireylerin birbirleri ile iletişimde oldukları alanlar, mekânlar veya kurumlardır (İlgaz ve Ökten, 2015). Ata'ya göre ise (2002, s. 58) tarihî mekân ya da yapılar, geçmiş zamandaki bireylerin ortaklaşa bir araya getirip oluşturdukları ve kullandıkları, gelecek kuşaklara kendilerinden izler ya da eserler bıraktıkları, tarihsel olay ve durumların yaşandığı alanlardır.

Tarihi Mekân Eğitimi: Tarihi mekân eğitimi, okul dışı öğrenme alanı olarak ifade edilen, ortak kullanıma açık; kale, medrese, türbe, anıt, camii, arkeolojik kazı alanlarından oluşan, soyut öğrenmeyi somutlaştıran, bireyi edilgen varlıktan kurtarıp aktif hale getiren, yine bireyin merak, ilgi ve heyecanını arttıran ve derse canlılık katan eğitimin genel adıdır (Doğan ve Şekerci, 2020).

Yerel Tarih: Bir yöre ya da bölgenin kendi tarihinden ve geçmişinden izler taşıyan ve sadece o bölgeye özgü olan özelliklerin tamamıdır. Yerel tarih bir toplum, ya da bölgenin önceki dönemlerinden şimdiye kadarki tüm tarihi değişim ve dönüşümünü ele alan ve bu dönüşüm sonucu o bölge ya da toplumda kalıcı hale gelmiş tarihin canlı kanıtlarıdır. Bölgedeki tarihsel geçmiş ve yaşanmışlıklardan geriye kalan geçmiş insanların ayak sesleri, o coğrafyanın yerel tarihini ortaya koymaktadır (Işık, 2011, s. 209).

Yerel Tarih Eğitimi: Yerel tarih eğitimi, belirli bir alanda yaşamış ya da halen yaşayan topluluk veya kültürün geçmişini, o kültür veya topluluğun siyasal, sosyo-ekonomik, hukuki, sanatsal vb. durumlarını tüm boyutları ile ele alıp bu boyutların

gelişim, değişim ve yeniden yapılandırılmasını konu edinen bir eğitimdir (Aslan, 2000, s.195; akt., Gül ve Şeker, 2021).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm içerisinde araştırma konusu ile ilgili olarak kavramsal çerçeve kuramsal bilgiler ışığında detaylıca irdelenmiştir.

2.1. Okul Dışı Öğrenme

Eğitim öğretim faaliyetlerini etkin bir şekilde yapılandırmak ve sürece işlerlik kazandırmak için farklı yaklaşım, ilke ve yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler kullanılırken üç öğeye dikkat etmek gerekir. Bunlar; eğitim zamanı, eğitim mekânı ve eğitim sürecidir. Aktif bir öğrenme elde edilmek isteniyorsa bu üç ögenin birbiriyle uyum içerisinde olmasına dikkat edilmelidir. Okullarda verilen ve adına geleneksel eğitim denilen eğitim sisteminde bu üç öğeye çok önem verilmemekte, bu üç ögenin birbiriyle ilişkisine pek değinilmemektedir (Demirel, 2019). Her ne kadar mekân ögesi bir okul çatısı altında kendisine yer bulmuş olsa da zaman ögesi kısıtlı, süreç ögesi de yerini sonuç ögesine bırakmıştır. Kısacası bu eğitim süreçten çok sonuca odaklanmaktadır. Ayrıca geleneksel eğitimde öğrenciler kendilerine seçenek sunulmayan, önceden belirlenmiş bir binada ve yine önceden belirlenmiş bir zaman dilimi içerisinde ezberci bir anlayışla eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu öğretim öğretmeni merkeze aldığı için çocukların kendilerini ifade edemediği bir anlayışa neden olmaktadır (Buyurgan, 2019).

Geçmiş dönemlerden günümüze devam eden süreçte eğitim öğretimin yegâne kurumları okullar olmuştur. Tüm eğitim öğretim faaliyetleri bu yapılar sayesinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte günümüz dünyasında artık okullar bu işlevi yerine getirememekte, tek yönlü eğitim (öğretmen konuşur, öğrenci dinler) işlevsiz

kalmaktadır. Bu anlayış bireyin potansiyelini açığa çıkarmasına engel teşkil etmekte, öğrenme çıktılarını olumsuz etkilemektedir. Günümüzde öğrenme yalnızca bilgiyi alma süreci değil alınan bu bilgiyi gerçek yaşama aktarabilmeyi ve aktarım esnasında ise çok boyutlu bir mücadeleyi de kapsamaktadır (Şimşek, 2015). Vatandaşları yaşama hazırlayan kurumlar olan okullar bireyi ideal toplumun ve devletin istediği, aynı zamanda çağa ayak uydurabilecek düzeyde gereken bilgi, beceri, kavram ve değerlerle donatmıştır. Günümüz çağdaş eğitim dünyasında okullar tüm bu öğretilerinde yetersiz kalmış değişimden olumsuz şekilde nasibini almış, kendilerini yenilemek zorunda kalmışlardır. Kendisini yenileyemeyenler ise etkisiz bir görünüme bürünmüştür (Topçu, 2017). Tüm bu durumlar göz önüne alındığında okullara alternatif olacak ve eğitim öğretim faaliyetlerini daha çağdaş bir yapıya kavuşturacak yaratıcı öğrenmeyi içeren eğitim alanlarına ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Bu öğrenme ve alanlar literatürde okul dışı öğrenmeler olarak kendisine yer bulmuştur. Okul dışı öğretim veya okul dışı öğrenme olgusu ile ilgili alan yazın incelendiğinde birbirinden farklı ve zengin tanımlara rastlamak mümkündür (Avcı, 2019). Birçok kaynakta sınıf ya da okul dışı öğretim, ingilizce olarak out of school education, out of class education, out door learning, out of school experiences, out of school opportunities gibi tanımlamaların yapıldığı görülmektedir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015; Öztürk, 2019; Üztemur, 2017). Okul yapısı içerisinde yer almayan ve dışarda bulunan tarihi anıtlar, ören yerleri, eski yerleşim yerleri, tarihsel çevre-mekânlar, müzeler, gök evi, doğal tabiat alanları, akvaryumlar gibi alanlar da okul dışı öğrenme alanları olarak tanımlanır (Hawrot, 2018; Öner, 2015). Okul dışı öğrenme genel olarak bahçede, okulun etrafında, sınıfın dışında elde edilen öğrenmelerdir. Bu öğrenmeler okulun içerisinde yer almayan bireyleri, mekânları ve öğrenme öğretme süreç ile araç gereçleri de içinde barındırır (Prince, 2018).

Öğrenme öğretme aşaması eğitim ortamına ve eğitim planına göre yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olarak üçe ayrılır (Eshach, 2007). Okul dışı öğrenme yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış öğrenme içerisinde kendine yer bulur. (Buyurgan, 2019). Bu öğretimde birey yaşam boyu öğrenme ilkesi gereği daha serbesttir, belli bir plana ihtiyaç duymaz ve en önemlisi de yaparak yaşayarak süreçte daha aktif rol alır (Kırıktas ve Eslek, 2017). Okul dışı öğrenme aynı zamanda bireyin yaratıcı düşünmesine olanak sağlayan, tarihsel empati becerisi kurmasına yardımcı olan, sadece içinde bulunduğu toplumu değil diğer

toplumları da eleştirel bakış açısıyla araştırmasına fırsat veren, soru, sorun veya kavramlara farklı ve yaratıcı çözüm önerileri getiren bir eğitim anlayışını yansıtır (Demirel, 2019). Bu öğrenme geleneksel eğitime göre çağdaş bir anlayışı yansıttığı için öğretmen öğrenci arasında ast üst ilişkisi söz konusu olamaz. Bu açıdan bakıldığında öğrenci bu öğrenme türünde daha aktif ve etkin bir özellik taşıyor (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Okul dışı öğrenme ile ilgili eğitim-öğretim planlaması yapılırken öğrenme alanları, beceri, değer ve dersin kazanımları göz önünde bulundurularak bu süreçlerin tümü bu çerçevede düzenlenmeli ve alternatif veya çağdaş öğrenme denilen okul dışı öğrenme bir plan ve program dâhilinde gerçek deneyimlere dayanmalıdır (Ürey, 2020).

2.1.1. Okul Dışı Öğrenmenin Özellikleri

Okul dışı öğrenme öğrencinin öğrenilenle ilgili bizzat yaparak yaşayarak, etkileşim içinde öğrenmesini sağlamaktadır. Bu durum göz önüne alınarak öğrencilere ve bireylere kendi öğrenme sorumlulukları ile kendilerini ilgilendiren bir olay veya konuda araştırma, inceleme fırsatı verilerek kendilerini öğrenme sürecinin aktif bir üyesi gibi görmeleri sağlanabilir. Zira öğrenciler bu öğrenme sayesinde kendilerini etkileyen kararların alınmasında aktif ve etkili olabileceklerini düşünürler (Öztürk, 2019). Bireyler bu anlamda hayatlarını planlamada, yönetmede ve şekillendirmede kendilerinin de aktif bir güce sahip olduklarının farkına varırlar. Okul dışı öğrenme bireye aynı zamanda nasıl sorumlu ve etkin davranabileceğini de öğretir. Öz güveni gelişen öğrenci de gerçek hayatta karşılaştığı sayısız problemle karşı karşıya kalıp bu problemleri çözme aşamasında tecrübe kazanır (Wals, 1994; akt., Seyhan, 2020). Okul dışı öğrenme öğrencilerde içinde bulundukları yaşamla bağ kurup daha aktif birey olmalarını sağlar (Üztemur, Akın, Kaplantaş, 2021). Okul dışı öğrenme; sosyal bilgilerin içeriğinde yer alan ve aynı zamanda bireylerden beklenen amaçların gerçekleşmesine olanak sağlayan kavram, beceri, değer, kazanım ve yetkinliklerin öğrenilmesinde de son derece önemli bir yere sahiptir (Ata, 2015). Bürokratik engeller, ailelerin sosyokültürel durumları, okul yöneticilerinin tavırları, öğretmen tutumları ve fiziki şartlar gibi sınırlılıklara rağmen okul dışı öğrenmeler öğrencilerin değişimi ve gelişimi üzerinde olumlu yönde etki yapar. Bu yöntemle anlaşılması güç ve sıkıcı konular öğrenciler tarafından daha anlamlı ve zevkli hale gelir (Sözer, 2015).

Okul dışı öğrenmeler ile okul öğrenmeleri karşılaştırıldığında okul öğrenmelerinin genellikle sabit olmasından kaynaklı kalıcılık ve etkin öğrenme üzerine etkisinin okul dışı öğrenmelere nazaran daha az olduğu göze çarpmaktadır. Okul öğrenmelerinin bu özelliği dersin öğreticileri olan öğretmenler ve öğrenmenin alıcısı durumunda olan öğrencilerin velileri tarafından da kabul görmüştür. Bu anlamda öğretim programlarında ve derslerde okul öğrenmeleri yerine okul dışı öğrenme-öğretme faaliyetlerine başvurulmalıdır (Akın, 2012). Zira öğrenci sosyal bilgiler ve tarih derslerinde okul dışı öğrenmelere başvurduğunda yaşam boyu öğrenmenin de kapısını aralamış, öğrendikleri havada kalmamış olur (Öztürk, 2019). Okul dışı öğrenmeler içerisinde yer alan müze ve tarihi mekânların ziyaret edilmesi ile ilk elden yaşantılar elde edilir. Bu yaşantılar yoluyla öğrenciler sosyal bilgiler ve tarih gibi derslere daha fazla güdülenip olumlu yönde tutum geliştirirler (Zayimoğlu-Öztürk, 2014). Bu anlamda özellikle tarihi mekânlar çocukları cezbediği için onların ders boyunca aktif kalmalarını sağlar. Bu yolla soyut olan konular somutlaşır ve öğrencilerde metabilşsel denilen üst düzey öğrenmeler meydana gelir (Yeşilbursa, 2008). Okul dışı öğrenme olgusuyla öğrenci gerçek dünyayı gözlemler. Kavramları, değerleri, becerileri ve bunlara yönelik olgu ile uygulamaları daha iyi kavrar. Gözlem yoluyla kazandığı tüm bu bilgi ve becerileri uygulamaya döker. Bu tür öğrenmelerde merak, heyecan, ilgi ve güdülenme en üst düzeyde olur (Bunting, 2006; Seyhan, 2020). Araştırmalar sonucunda; okul dışı öğrenmelerin kalıcı gerçek yaşam öğrenmelerine fırsat sunan, derslerde öğrencileri daha meraklı ve aktif hale getiren, sorgulama, işbirlikli çalışma, yardımlaşma ve dayanışma becerileri ile araştırma yapma, özerk düşünme becerilerini ortaya çıkaran ve bunları geliştiren etkin öğrenme öğretme ortamları olduğu anlaşılmaktadır (Doğan, 2017; İşlek, 2019).

2.1.2. Dünyada Okul Dışı Öğrenmenin Gelişimi

Dewey (1938) eğitim kavramını, insanların bizzat kendilerinin deneyimledikleri ve birincil elden kaynaklardan ulaştıkları tüm materyal ve faaliyetler olarak ifade etmiştir (Dewey, 1938; akt., Çobanoğlu, vd., 2017). Dewey'in bu tanımı çerçevesinde eğitimle ilgili şunu söylemek mümkündür: Eğitimin en büyük gayesi bilinçli, sorumluluk sahibi, etkin yurttaşlar yetiştirmektir. Bu eğitimin verilebilmesi için de öğrenme süreçlerinin devreye girmesi gerekir. Bu süreçler de iki yolla gerçekleşir. Bunlar;

- Eğitim öğretimin planlı programlı yapıldığı ve geleneksel eğitimin yoğun olduğu, bilgi ve becerilerin tek elden öğrencilere sunulduğu okul ortamları.
- Bireylerin içinde bulundukları toplumda kendiliğinden gelişen, plansız programsız ortaya çıkan, gizil ya da örtük (okul dışı) öğrenme ortamları (Şen, vd., 2011; Yazıcı, vd., 2017).

Bu doğrultuda günümüz çağdaş ve yapılandırmacı eğitim sistemi göz önüne alındığında artık sadece okul öğrenmelerinin yetmediği, okul dışı öğrenmelerin daha ön planda olması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Okul dışı öğrenmeleri daha iyi kavrayabilmek için öncelikle bu öğrenmelerin ortaya çıkışı ve gelişimi hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Okul öğrenmelerine alternatif olan ve öğrenmeyi daha aktif hale getiren okul dışı öğrenmenin geçmişi Antik Yunan ve öncesine kadar gitmektedir (Özmen, 2018). Antik Yunan'dan önce İyonya tarihinde felsefeciler ve gezginler doğanın eğitimde daha önemli bir yer kapladığını, sınıf veya okul dışında yapılan ve bedenden ziyade ruha dokunan eğitimin daha çok fayda sağladığını dile getirmişlerdir (Yazıcı, vd., 2017).

Antik Yunan'da ilk felsefi ve bilimsel aşamaların başladığı yerlerden biri de Milet Filozoflar ve Fizikçiler Okuludur. Bu okulda eğitim veren felsefecilere göre bir şeyayı, nesneyi öğrenmek için onunla bizzat deneyim yaşanması gerekmektedir. Bu da ancak bireyin yaparak yaşayarak öğrenmesine bağlıdır (Hocaoğlu, 2007). Brun'a (2003) göre ise bireyin en büyük gayesi mutluluğu yakalamaktır. Bu mutluluk ise ancak evrenle iç içe ve onun doğasına uygun yaşamaktan geçer (Yazıcı, 2017). Okul dışı öğrenme başlangıçta bu şekilde betimlenirken daha sonraki süreçte ise özellikle Antik Yunan'da Aristo ve Platon'la başlayıp hümanist dönemin aydınları ile bu gelişimini devam ettirmiş, aydınlanma çağı filozoflarını da arkasına alarak geniş bir kazanım elde etmiştir (Öztürk, 2019). Tokcan'a (2015) göre çağdaş eğitimin öncüleri sayılan eğitimciler de okul dışı eğitimi savunmuşlardır. Özellikle yapılandırmacı ve ilerlemeci eğitimin mimarı olan John Dewey, kır eğitim odalarının kurucusu Pestalozzi, kendi adını taşıyan "kindergarden" (çocuk bahçesi) ve aynı zamanda ana sınıfının mucidi Froebel de okul dışı öğrenmeyi desteklemiş, hatta bu alandaki ilk çağdaş çalışmalara imza atmışlardır. Bu isimlerin yanı sıra John Locke, Ivan Illich, Montessori de çalışmalarında "çocuk ve nesne merkezli öğrenme" üzerinde durmuşlardır. Sadece kendi düşüncesini dayatması ve itaatkâr bir toplum yaratmasından dolayı okulları eleştiren Ivan Illich "Okulsuz Toplum" adlı eserinde

okul dışı öğrenmenin önemine vurgu yapmıştır. (Sönmez, 2014). Yapılandırmacı eğitimin babası sayılan John Dewey ise geleneksel eğitim anlayışının aksine çağdaş öğrenme kuramları (ilerlemecilik, egzistansiyalizm, oluşturmacı-yapılandırmacı) geliştirerek okul dışı deneyimlerin daha önemli olduğunu belirtmiştir (Dündar, 2007). 16 ve 17. yüzyıllarda ise doğa ile öğrenme, doğada öğrenme ve okul dışı öğrenme daha da önem kazanmıştır. 17. yüzyıl eğitimcisi Jan Amos Comenius bireylerin okul ortamında sadece kitaplardan öğrendiğini, buna bağlı olarak bu öğrenmelerin yetersiz kaldığını, bunun yerine öğrencilerin bizzat doğadan öğrenmeleri gerektiği üzerinde durmuş, nesne temelli eğitimi ön plana çıkarmıştır. Yani birey bir nesne hakkında bilgi elde etmek istiyorsa öncelikle o nesne ile etkileşime girmelidir. Bu nesne yeri geldiğinde bir taş, yeri geldiğinde bir kıyafet, yeri geldiğinde bir tahta ve yeri geldiğinde herhangi bir cisim de olabilir (Kanad, 1948; akt., Berberoğlu, vd., 2013; Tokcan, 2015).

Aydınlanma Dönemi'ne girildiğinde ise okul dışı öğrenme ile ilgili karşımıza yine önemli bir eğitimci çıkmaktadır. Bu isim Johann Heinrich Pestalozzi'dir. Çağdaş eğitimin temellerini atan aynı zamanda da modern ve çağdaş pedagojinin babası sayılan Pestalozzi de bireylerin salt kuru ve yalın eğitimine karşı çıkarak onun doğayla karşılıklı bir bütün olarak yaşantıya bağlı eğitimden geçmesini savunmuştur (Uysal, 2006; Özmen, 2018). Pestalozzi'ye göre çocuk doğasına uygun bir ortamda özgür bir şekilde büyümelidir. Pestalozzi "Bireyler kendilerini en iyi kendi doğalarında bulabilir"sözü ile okul dışı öğrenmenin önemini ortaya koymuştur. Ona göre yalnızca çocuğun bilişsel duyularına hitap edilmemeli, çocuğun duyuşsal alanına daha fazla önem verilmelidir. Bu duyuşsal alanı geliştirmek de ancak doğa eğitimi ile yani bireyin kendisini rahat hissettiği bir eğitim anlayışı ile mümkündür (Kanad, 1963; akt., Kaymakçı, 2015; Tokcan, 2015). Okul dışı öğrenme ile ilgili bir diğer önemli isim de Fröbel'dir. Fröbel aynı zamanda Pestalozzi'nin öğrencisidir. O da hocası gibi doğanın çocuk eğitiminde çok önemli olduğunu, çocuğun meraklı ve aktif olması için öğrenme ortamlarının onların ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur. Fröbel eğitimde oyunun yerinin muazzam derecede önemli olduğunu dile getirmiş, çocuğun kendisini ancak oyun yoluyla keşfedebileceğini belirtmiştir (Bilgin, 1996). Okul dışı öğrenmeye yönelik çalışmalar ilk çağlardan beri çeşitli eğitimciler tarafından sürdürülmeye çalışılsa da bu öğrenme modern anlamdaki gelişimini 18 ve 19. yüzyıllardan itibaren daha sistemli bir şekilde devam ettirmiştir. (Mcgowan, 2015). Bu

dönemde Rousseau, John Locke, Pestalozzi, Illich ve özellikle John Dewey'in çalışmaları ile okul dışı öğrenme önemli bir yer edinmiş ve eğitimde sıkça kullanılmaya başlanmıştır (Tokcan, 2015; Seyhan, 2020).

Uluslararası literatür incelendiğinde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Avustralya, Danimarka ve diğer İskandinav ülkelerinin açık hava eğitimleri kapsamında modern tarzda okul dışı öğrenme eğitimlerini başlattıkları görülmüştür. 20. yüzyılda özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde açık hava eğitimlerini de içerisine alan "İzcilik Harekâtı" kurulmuştur (Yazıcı, vd., 2017). Caner'e göre (2009) 20. yüzyılda okul ya da sınıf dışı öğrenme denildiğinde izcilik, kamp ya da doğa eğitimleri akla gelmekteydi. Okul dışı öğrenme uygulamaları ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde "Broadoaks", Danimarka'da "Orman Okulları" tarafından başlamıştır. Bu okullarda doğanın bir laboratuvar gibi kullanılması ilkesi ön plana çıkmış ve okul dışı öğrenme kavramı öğretim programına dâhil edilmiştir (Stine, 1997; akt., Avcı, 2019). Okul dışı çalışmalarla ilgili Birleşik Krallık'ta ön plana çıkan isim ise Dr. Lilian Clarke'dir. Londra Kız Okulu'nda öğretmen olan Clarke okul dışı etkinlikler ile ilgili öne sürdüğü bazı önemli fikirler ile önemli çalışmalara imza atmıştır. Clarke eğitimde okulun tek başına yeterli olamayacağını bunun yanı sıra okul bahçelerinin de eğitim programları içerisinde yer alması ve bunun belirli kurallara bağlanması gerektiğini vurgulamıştır (Çobanoğlu, vd., 2017; Morris, vd., 2004). Okul dışı öğrenmelerle ilgili diğer ülkelerde (Almanya, İskoçya, İsveç, İsviçre, Yeni Zelanda) de kapsamlı araştırmalar yapılarak; özellikle doğa çalışmaları, sınıf dışı eğitim, açık hava ziyaretleri, alan gezileri, öğrenmeye dayalı gezi etkinlikleri ve anıtsal mekân araştırmalarının öğretim programlarına dâhil edilmesi ilgili çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle 1950'lerden sonra eğitimde yeni akım, anlayış ve uygulamalar geniş bir alana yayıldığı için toplumların okul dışı öğrenmelere olan beklentisi en üst düzeye çıkmıştır. Bundan dolayı okul dışı eğitim öğretim birçok yerde yaygınlaşmıştır (Yazıcı, 2017). Günümüzde ise okul dışı öğrenmeler özellikle eğitim alanında önemli bir noktaya ulaşmış, müzelerin, ören yerlerinin, tarihsel mekânların eğitimde kullanılmasıyla okul dışı öğrenme büyük ivme kazanmıştır. Uluslararası alanda özellikle ABD'de Project Adventure, National Outdoor Leadership School, gibi uygulamalar okul dışı eğitime katkıda bulunmuştur (Knapp, 1994; akt., Çobanoğlu, vd., 2017).

2.1.3. Türkiye’de Okul Dışı Öğrenmenin Gelişimi

Türkiye’deki okul dışı öğrenme tarihine bakılacak olursa bu öğrenmenin köklerinin Orta Asya’ya kadar gittiği görülmektedir. İslamiyet öncesindeki Türk yaşantısı göçebeliliğe dayalı olduğu için bir nevi yaşantı temelli eğitimin zaten mevcut olduğu görülür. Göçebe hayat göçleri ve savaşları zorunlu kıldığı için bu durum çocukların öğrenmelerinde oyunlarına da yansdı. Çocuklar doğa ile iç içe savaşçılık, okçuluk, at biniciliği gibi oyunlar oynayarak ve büyüklerini taklit ederek okul dışı öğrenmeleri gerçekleştirmişlerdir (Ögel, 1974; akt., Yazıcı, vd., 2017). Bu gelenek İslamiyet sonrası devletlerde de özellikle Selçuklu ve Osmanlıda da devam ettirilmiştir. Osmanlı’da lonca teşkilatı ile çocuklar ustalarının yanında eğitim görmüş bu eğitimler de genellikle uygulama temelli olduğu için çocuklar yaparak yaşayarak öğrenme ilkesini kazanmış olurlardı. Cumhuriyet döneminde ise dünyadaki eğitim gelişmeleri dikkate alınarak 1924 yılında yapılandırmacı eğitimin mimarı John Dewey Türkiye’ye davet edilmiştir. Dewey yapılandırmacı eğitimle ilgili raporlarını gerekli kurumlara iletmiştir (Safran, 1999). Dewey’den sonra da eğitimi daha sağlam ve çağdaş temellere oturtmak için farklı ülkelerden farklı bilim insanları ve eğitimciler (Malche, Buyse, Kühne) Türkiye’ye davet edilmiştir (Ata, 2002). Bu eğitimcilerin ortak özelliği ise eğitimde okulun yeterli olmayacağı, ezber bilginin havada kalacağı, etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için yaşamın kendisinin bir okul olması gerektiği düşüncesidir (Boyacı, 2008).

Cumhuriyet döneminde okul dışı öğrenmeleri etkileyen en büyük atılımlardan biri ise 1940’ta açılmış olan Köy Enstütüleri’dir. Köy Enstütüleri’nde okul dışı öğrenmenin izlerini görmek mümkündür. Bu kurumlarda öğrencilerin bilgiyi almaktan ziyade öğretmenlerle birlikte o bilgiyi yapılandırdıkları, bilgiyi gerçek yaşama aktardıkları görülmektedir. Tarımdan, zanaata, fen bilimlerinden, gündelik işlere kadar öğrenciler öğretmenlerin rehberliğinde her türlü uygulamayı kendileri yaparak John Dewey’in deyimi ile okulu bir nevi yaşamın bizzat kendisi yapmışlardır (Boyacı, 2008; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004:7; Yazıcı, vd., 2017). Cumhuriyetin sonraki yıllarında da Türkiye’de okul dışı öğrenmeyi daha etkin hale getirmek amacıyla gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda birçok protokol ve antlaşmalar (1972 Stockholm BM "İnsan Çevresi" Konferansı, 1974 IX. Milli Eğitim Şurası, 1977 Tiflis “Hükümetler Arası Çevre Eğitimi Konferansı) yapılmıştır. Bu antlaşmaların temel hedefi bireylerde doğaya ve çevreye karşı bilinç oluşturmaktır (Dımişki, 1997;

Avcı, 2019). 2000’li yılların başında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitim anlamında önemli dönüşümler gerçekleşmiş ve bu dönüşümler çağdaş uygulamalara da yansımıştır. Bunun en büyük kanıtı ise 2005 yılından itibaren eğitim programlarında yapılandırmacılık ilkesinin temel alınmasıdır. Bu yaklaşım çocuğu temele alan, onun ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine göre özgür öğrenme ortamı sağlayan, okulun yakın çevresinden başlayarak okul dışı öğrenmelere yönelen, yaşantı merkezli bir öğrenmeyi içermektedir. Bu anlayışta birey bilgiyi olduğu gibi kabul etmeyerek onu yapılandırır ve yaşama aktarır (Alkan, 1995). Türkiye’de eğitim planlamaları son on beş yıldır bu yaklaşım göz önüne alınarak düzenlenmektedir. Günümüz programlarında da bu uygulamalar devam etmektedir (Berberoğlu, vd., 2013).

Türkiye’de okul dışı öğrenme ile ilgili çalışmalar yürüten önemli bir kurum da TÜBİTAK’tır. TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) okul dışı öğrenme yöntem ve projelerine önem vermekte ve gerek bireyleri gerekse de kurumları proje temelli eğitim, aktif öğrenme, kamp çalışmaları, müze eğitimleri, tarihi mekânlarla öğretim gibi çalışmalar için desteklemektedir. Türkiye’deki özel ve devlet okulları da okul dışı öğrenmeye yönelik çalışmalar yürüterek bu uygulamanın önem kazanmasına katkıda bulunmaktadır (Berberoğlu, vd., 2013). Özellikle kamp programları, etkinlik temelli okul gezileri, müze ve öğrenme yeri ziyaretleri ile çocukları doğaya ve okul dışı öğrenmelere karşı bilinçlendirmektedirler. Bunlara ek olarak çeşitli projeler de okul dışı öğrenmeleri teşvik etmektedir. Bu projelerden bazıları; “Doğadan Öğreniyorum” “Orman Okulları”, “Açık Havada Her şey Mevcut” gibi oluşumlardır (Avcı, 2019).

Türkiye’deki tüm bu projelerin yanı sıra MEB Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. kuruluş yılı olan 2023 için eğitim çalışmaları yürütmektedir. Bu kapsamda MEB 2023 Eğitim Vizyonu Programı’nı düzenlemiş, bu programda okul öğrenmelerinden ziyade okul dışı öğrenmelerin üzerinde önemle durmuştur. (MEB, 2019). Dünyadaki eğitim çalışmaları göz önüne alındığında Türkiye’de de bu çalışmalara paralel olarak önemli faaliyetlerin yürütüldüğü yadsınamaz bir gerçektir (Avcı, 2019). 21. yüzyıl eğitim sisteminin genel amacı ihtiyaçları karşılayacak çok boyutlu ve farklı fikirleri olan, gelişime, değişime ve dönüşüme açık, aktif katılım gücüne sahip, yurttaşlık bilincine değer veren, empati gücü yüksek, temel becerilere sahip nesiller yetiştirmektir. Bu şartları sağlamak için de sadece okul öğrenmelerinin yeterli olmadığı aşikârdır. Bunun yanı sıra bireyin tüm bu becerileri kazanması ve bu becerileri yaşamına aktarabilmesi

için okul dışı öğrenmeler işe koşulmalı, bu öğrenme faaliyetlerine daha fazla yer verilmelidir (Özyıldırım ve Durmaz, 2022).

2.1.4. Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme

Okul dışı öğrenme süreci ile sosyal bilgiler arasındaki ilişkiye bakıldığında; sosyal bilgilerin en temel görevinin öğrencilere zengin içerikli ve deneyim odaklı ilk elden, aktif yaşantılar sunmasıdır. Sosyal bilgiler tüm bu yaşantıları sunarken de bireyin yaşam boyu öğrenmesine olanak sağlar. Okul öğrenmelerinin dışında gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri olan okul dışı öğrenmeler de bu noktada devreye girmektedir. Çünkü bu öğrenmeler okul öğrenmelerinin aksine öğrencilere “yapayla” ya da “hayat boyu öğren” felsefelerini aşılar. Bu açıdan okul öğrenmelerinin sosyal bilgilerdeki yeri oldukça önemlidir (Öztürk, 2019; Torun, 2021). Uluslararası alanda sosyal bilgiler terimi ilk kez 1916’da Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından kullanılmıştır. Sosyal bilgiler tanımı da yine ilk kez NCSS (National Council For The Social Studies) ve ABD Milli Eğitim Derneği Orta Derece Okulları Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi’nce yapılmıştır. Kurul bu terimi; “Konusu insan olan ve onu iyileştirip geliştiren her türlü bilgi sosyal bilgilerdir” şeklinde ifade etmiştir (Moffat, 1957). Bu bilgiler gelenek, değer ve becerileri kapsar. Barth’a (1991) göre sosyal bilgiler etkin yurttaş yetiştirmek amacıyla disiplinlerarası bir yaklaşımı temele alan, bireye gerçek hayatta gerekli olan her türlü bilgi ve beceriyi aktaran bir ders programıdır.

Sosyal bilgiler dersi genellikle bireyle ve içinde bulunduğu toplumla ilgilenen, toplum hayatının her alanında uğraş veren bir derstir. Bu açıdan bakıldığında sosyal bilgiler çok kapsamlılık ve çok çeşitlilik kavramlarına önem verir (Öztürk, 2019). Sosyal bilgilerin içerisinde birbirinden zengin ve farklı öğrenme alanları mevcuttur. Bu bağlamda sosyal bilgilerden istenen, problem çözebilen, sosyal katılıma açık, gözlem yeteneği güçlü, çevresindeki olaylara farklı bir bakışı açısı ile bakabilen, zaman süreklilik ve değişimi algılayabilen bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018). Bir sosyal bilim olarak sosyal bilgiler dünyadaki değişim ve dönüşümün etkisi ile her açıdan bilgiyi yapılandıran, karar alma becerisi yüksek, problemlere karşı etkin çözümler üreten ve etkili yurttaş yetiştirmek amacı ile diğer disiplinlerin yöntemlerini sentez yoluyla eğitime aktaran bir öğretim programıdır (Özür, 2010). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel amacı bilme olgusunu elde etmek, elde edilen bu

bilgiden gerçek yaşamdan faydalanmak için lazım olan tüm donanımları (kavram, beceri, değer, yetkinlik) öğrenciye aşılacaktır (Malkoç, 2014). Bu eğitim yoluyla da Türkiye Cumhuriyeti'nde haklarını bilen etkin ve üretken yurttaşların yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Ata, 2009). Öğretim programı olarak sosyal bilgiler dersine bakıldığında bu dersin çok disiplinli olduğu görülmektedir. Çok boyutlu bir disipline sahip olan sosyal bilgiler dersi, toplumsal yaşam içerisinde yer aldığı tüm alanlarla ilgili bilgi, beceri, değer ve kavramlara sahiptir. Bu kadar zengin bir içeriğe sahip olmasından dolayı sosyal bilgiler, öğrenme faaliyetlerinde okul dışı ortamları en fazla ve en aktif kullanan derslerin başında gelmektedir (Öztürk, 2019). MEB'e (2019) göre okul dışı öğrenme alanları; eğitim öğretim programı göz önüne alınarak, bireylerin içinde bulundukları yöre, bölge ya da coğrafi konum içerisindeki alanların sosyokültürel, sosyoekonomik, coğrafi özellikler açısından incelenmesi, araştırılması ve keşfedilmesidir. Bu alanlar belli temalar çerçevesinde kazanımları da içine alan, beceri ve değerlerle desteklenen ve yaşantı temelli okul dışı öğrenme alanlarıdır (MEB, 2019). Bir başka tanımda ise; okul dışı öğrenme alanları, belli bir plan ve programa bağlı, sonuçtan ziyade süreç odaklı, birey temelli, öğretim programının belirlediği genel hedefler ve kazanımlar kapsamında düzenlenmiş, eğitici etkinliklerin yer aldığı yapılardır (Kaymakçı, 2015; Torun, 2021).

Türkiye'de daha önceki dönemlerde sosyal bilgileri ilgilendiren konular farklı isimlerle öğretim programlarında yer almasına rağmen sosyal bilgiler ders olarak ilk kez 1968'de öğretim programına dâhil olmuştur. Bu açıdan sosyal bilgiler dersinin aktarıldığı tarih olan 1968'den günümüze öğretim programlarının içerikleri de sürekli bir değişime uğramıştır. Bu öğretim programlarındaki en güncel çalışma ise 2004'te getirilen yapılandırmacı eğitim anlayışıdır. Bu eğitim öğretim programı sadece derslerle sınırlı kalmamış, konular ve programlar da detaylı şekilde irdelenmiştir (MEB, 2005). Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde dersin kazanımları ile ilgili etkinliklerin iki ana başlıktan oluştuğu görülmektedir. Bunlar “ders içi” adı verilen okul etkinlikleri ile sınıfın ve okulun dışında gerçekleşen “okul dışı” etkinliklerdir. Program detaylıca incelendiğinde 2004'teki yapılandırmacılık eğitim anlayışının etkisi ile okul dışı alanlara yönelik etkinliklerin bir hayli fazla olduğu görülmektedir. Okul dışı öğrenme etkinlikleri müzelerde, tarihi yerlerde, kütüphanelerde ve o konuyu ilgilendiren kurumlarda uygulanan faaliyetleri kapsamaktadır (Torun, 2021). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin

de okul dışı öğrenmelerle ilişkisinin hayli yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal bilgilere özgü beceriler (sosyal katılım, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve süreklilik, gözlem, mekânı algılama) okul dışı öğrenmelerin kullanılmasına önem vermektedir (Çengelci, 2013). Sosyal bilgilerde en temel amaç, ulusal ve uluslararası alanda bireyden istenilen bilgi, beceri ve değerlerle donatılmış yurttaşlar yetiştirmektir. Bu şekilde birey içinde bulunduğu toplumda yaparak yaşayarak daha etkili bir öğrenme gerçekleştirir. Sosyal bilgiler ayrıca bireyin çok yönlü gelişimine önem veren bir yapıya sahiptir. Birey bu ders sayesinde sadece bilişsel yeterliliklere değil duyuşsal ve davranışsal (psikomotor) yeterliliklere de sahip olur. Bu kapsamda sosyal bilgiler bu görevi yerine getirmek amacı ile sadece okul etkinliğine dayalı bir öğrenme değil aynı zamanda okul dışı öğrenmeleri de önemsemelidir (Selanik-Ay, 2016) Okul dışı öğrenmeler bu açıdan sosyal bilgiler için vazgeçilmez kaynaklardır (Foran, 2008).

2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Alanları

Okul dışı öğrenme alanları ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) çeşitli çalışmalar yürütmüş ve bu doğrultuda raporlar hazırlatmıştır. MEB okul dışı öğrenme alanlarıyla ilgili yayımlamış olduğu raporda bu alanlara ilişkin bir sınıflama yapmıştır. Buna göre bu alanlar; (MEB, 2019).

- Devlete bağlı müzeler
- Şahsi ya da özel müzeler
- Devlet kurumundaki sanat ve bilim merkezleri
- KTB'ye bağlı alanlar (tarihi, turistik, kültürel, öğren yerleri)
- Kütüphaneler, arşivler
- Doğal alanlar, antik yerler
- Halka açık sanayi ya da meslek kuruluşları
- Özel ya da devlet okulları (Üniversiteler)

MEB okul dışı öğrenme alanlarının çerçevesini genel olarak bu şekilde çizmiş, okul dışı öğrenme alanlarında yapılacak etkinlik ve uygulamaların bireylerin gelecekte etkin yurttaşlık için içinde bulundukları toplumun bir ferdi olarak sosyal katılım becerilerini geliştireceğini ifade etmiştir. Buna göre bu süreçte dersin öğreticileri olan öğretmenler tek başına değil grupla hareket ederek öğrencilerin grupla işbirliği yapma,

etkin karar alabilme, empati kurma, sosyal katılım gibi sosyal bilgilere özgü becerilerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olmalıdırlar (Barth, 1997; akt., Öztürk, 2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programında; sosyal bilgilere ait özel amaçlar öğrenme alanları, beceriler, yetkinlikler, değerler ile kavram öğretimi ve dikkat edilecek hususlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. 2018 programı uygulanırken dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda on madde yer almaktadır. Bu on maddenin içerisinde üçüncü ve dördüncü maddeler ile yedinci madde doğrudan okul dışı öğrenmeyi ilgilendirmektedir (MEB, 2018; Torun, 2021). Programdaki üçüncü ve dördüncü maddede yaşantı temelli bir öğrenme için okul dışı alanlarının eğitiminden bahsedilmiştir. Bu alanlarda bireylerin gerçek problemlerle karşı karşıya bırakılarak ortaya çıkan sorunları bizzat kendilerinin çözmesi istenmektedir. Üçüncü maddede “Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler” ve “Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler” yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Buna göre; “Bireyler bir sosyal bilim insanı gibi faydalandığı yöntemleri bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak öğrenmelidirler. Okul ve çevresindeki olay örgülerinden yola çıkılarak öğrenciler sık sık düşünmeye sevk edilmelidir. Bu düşünme sistemi içerisindeki problemlere yansıtıcı gözle bakmaları sağlanmalıdır.” Programdaki dördüncü maddede ise “değerler ve beceriler dersin kazanımlarıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir” ibaresi yer almaktadır. Bununla birlikte bu değer ve beceriler gerek duyulduğu durumlarda diğer ders ve öğretim programları ile de ilişkilendirilmiştir (MEB, 2018; Öztürk, 2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programında dikkat edilecek hususlar bölümünde şu ifade yer almaktadır:

“Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır”.

Bu maddeye bakılarak şunlar söylenebilir: Sosyal bilimlere ait birçok disiplini içerisinde barındıran sosyal bilgiler bu disiplinlere uygun kullanılabilecek birbirinden farklı okul dışı öğrenme ortamlarına sahiptir. Bu açıdan sosyal bilgiler ile okul dışı öğrenme alanları arasında sıkı bir ilişki vardır (Torun, 2021).

Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde (4. 5. 6. 7.) hemen hemen bütün kazanımlar okul dışı öğrenmeyi destekler maiyettedir (Barth, 1997; akt., Deveci, 2005). Sosyal bilgiler öğretim programı ve özel

amaçlarından bir tanesi de öğrencinin tarihe empatik bir gözle bakmasını sağlamaktır. Özel amaçların özellikle onuncu maddesi de buna atıfta bulunmaktadır. Bu maddeye göre öğrenci; *farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyip, değişim ve sürekliliği algılar*” (MEB, 2019). Bu madde ile çocukların tarihe olan ilgileri tarihi mekânlar kullanılarak daha canlı tutulabilir. Böylece öğrenci hem o dersten sıkılmamış, hem de bizzat ilk elden tarihle ilgili deneyim kazanmış olur. Ayrıca öğrenciler o mekan içerisinde bulunarak dönemin tarihini solur, o dönemde yaşamış olan insanların hayatları ile ilgili fikir edinmiş, onlarla empati kurmuş olur. Ayrıca öğrenciler geçmiş, günümüz ve gelecek üçgeni kapsamında değişim ve süreklilik becerisini algılamış olur. Bununla birlikte uygulamaya dayalı öğrenme etkinlikleri ile birey özgüven yeteneğini de geliştirmiş olur (Öztürk, 2019).

Bireylerde zengin bir öğrenme yaşantısı sağlamak için okul öğrenmeleri kadar okul dışı öğrenmelere de önem verilmelidir. Okul dışı öğrenmeler için de sosyal bilgiler öğretim programı geniş bir içeriğe sahiptir. Özellikle öğretmenin ön planda olduğu öğrenmelerde öğrenci pasif kalmakta, ders materyallerine ve kitaplara bağlı kalınan derslerde öğrenciler eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirememektedir. Buna bağlı olarak okul dışı öğrenme ortamlarını oluşturan sözlü tarih çalışmaları, yerel tarih araştırmaları, müze, ören yeri, tarihi mekân ve doğa gezilerinin düzenlenmesi ise öğrenciye etkin bir öğrenme sağlar. Ayrıca öğrencilerin bu yöntem ve ortamlarda hem kendilerini daha rahat hissettikleri, hem de süreç içerisinde öğrenme ile ilgili daha olumlu tutum sergiledikleri yapılan çalışmalarla da ortaya konmuştur (Güleç ve Alkış, 2003). Alan yazında daha önceki araştırmalar incelendiğinde okul dışı öğrenmelerin (sözlü tarih, yerel tarih, tarihsel mekanlar, müzeler, doğa eğitimi) öğrencilerin tarihsel empati, bilinç, sosyal katılım, farkındalık ve gözlem gibi becerilerini geliştirdiği saptanmıştır. (Adıgüzel, 2011; Akbaba ve Kılcan, 2014; Akın, 2012; Alkış, 2003; Göç, 2008; İncegöl, 2010; Keskin vd., 2012; Sözer, 2015; Öner, 2015; Öztürk, 2019; Yeşilbursa, 2008; Yılmaz ve Şeker, 2011; Üztemur, 2017; Zayimoğlu-Öztürk, 2014). Okul dışı öğrenme ile ilgili uluslararası alan yazın incelendiğinde de bu çalışmaların Türkiye’deki çalışmalarla benzerlik taşıdığı görülmektedir. Okul dışı öğrenmelerden biri olan alan gezilerinin öğrencilerde olumlu etkiler yarattığı, gezinin üzerinden uzun süre geçse dahi hatırlanma seviyesinin halen yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Dierking, vd., 1997). Doğal çevrede

gerçekleşen okul dışı öğrenmeler çocuklarda gözlem ve keşif becerilerini geliştirmiştir (Alon ve Tal, 2017). Pyke (2015) çalışmasında bilim merkezlerinin öğrencilerin tutumları üzerindeki etkisini araştırmış, görüşme ve gözlem teknikleri kullanmış, araştırma sonucunda öğretim programı çerçevesinde yapılan eğitsel gezilerin öğrencilerde olumlu öğrenme tutumları geliştirdiklerini göstermiştir. Okul dışı öğrenmenin önemine vurgu yapan bir diğer araştırmacı ise Foran'dır (2008). Foran'a göre okul dışı öğrenmeler unutulmamalı, doğanın kendisi bir yaşam alanı olmalıdır. Oysaki eğitim sistemi sınıf içinde yapılan etkinliklerle sınırlıdır. Bunu ortadan kaldırmak için de okul dışı öğrenmeler teşvik edilmeli, öğretmenler rehber olarak bireylerin kendilerini yeniden keşfetmelerine ortam hazırlamalıdır (Avcı, 2019).

2.1.6. Müzenin Tanımı

Geçmişten günümüze devam eden süreçte gerek müze ile ilgilenen uzmanlar gerekse de kurumlar tarafından müze kavramı ile ilgili birbirinden farklı ve zengin tanımlamalar yapılmıştır. Müze ile ilgili tanımlara geçmeden önce kavramın terminolojik olarak ortaya çıktığı ilk yere bakmakta yarar vardır. Müze terimi ilk olarak Antik Yunan'da ortaya çıkmıştır. Antik Yunan'da "mouseion" adı verilen kavram ilham perilerinin tapınağı (muses) anlamına gelmektedir. Kullanılan bu "mouseion" kavramı müzenin kökeni oluşturmuştur (Kartal ve Şeyihoğlu, 2020). Müzeler genel olarak toplumu ön plana alan, onun gelişimi ile ilgilenen, geçmişten günümüze süregelen insanlık tarihinin gerek maddi gerekse de manevi mirasına sahip çıkan bunu yaparken de kültürle ilgili somut ve soyut miras ayrımı yapmadan bu hazineleri koruma görevi üstlenen kurumlardır. Müzeler geçmiş dönemleri ve gelecek yaşamları konu alan, diyaloga açık, demokratik, kapsamlı ve çok yönlü kurumlardır. Müzeler içinde bulunulan dönemden yola çıkarak eser ve eşyaları toplumun ve gelecek kuşakların yararı için koruma altına alarak ortak bir kültür miras oluşturur (ICOM, 2019).

ICOM'un (2019) en güncel tanımına göre müzeler; katılıma açık, kar amacı taşımayan şeffaf yapılardır. Müzeler koleksiyonları insan yararı için toplayıp koruma altına alır ve sergiler. Bu anlamda müzeler somut ve soyut kültür miraslarını sadece toplama değil aynı zamanda onları eğitim ve eğlence amaçlı biriktirme uğraşı verir. Bunun yanı sıra müzeler eserleri araştırıp onlara sahip çıkarak geçmişten günümüze aktarımını sağlayan ve bunları belli kategoriler eşliğinde sergileyen okul dışı, sınıf dışı

ya da diğer adıyla alternatif eğitim yuvaları olarak ifade edilebilir. Okul dışı öğrenme alanları denildiğinde akla ilk gelen kavramlardan olan müzeler ve tarihi mekânlarla ilgili sonraki süreçlerde de birbirinden farklı ve zengin tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Alan yazında her iki kavram incelendiğinde “müzenin” “tarihi mekâna göre nispeten daha fazla kullanıldığı ve daha fazla tanıma sahip olduğu göze çarpmaktadır (Aykaç, vd., 2021). Müze kavramı genel olarak farklı perspektifler ile yorumlanmaktadır. (Buyurgan, 2019). “Müze” terimi geçmişten günümüze değişim ve dönüşümler geçirmiş, dünya genelinde ise farklı adlarla anılmıştır (Güneröz, 2021). Müzenin kavram olarak ülkeler bazında hangi adlarla anıldığı konusuna geçmeden önce ilk olarak kavramın terminolojisi ile ilgili bilgi vermekte yarar vardır. Müze Antik Yunan’da “Müz’ler”, “Musa’lar” diğer adıyla “İlham Perileri” adı verilen tepe demektir. Latin dillerine ise “Museum” şeklinde geçmiştir. (Aykaç, Güneröz, Aykaç, 2021). Müze İspanyolcada “Museo”, Fransızcada “Musée”, Almanca “Museum”, Portekizcede “Museu”, İtalyancada “Museo”dur (Aykaç, 2021, ICOM, 2019). Müze kavramı her ne kadar farklı adlarla anılsa da tanım olarak genelde aynı işleve sahiptir. Bu işlev ise müzelerin toplum için birer bellek olmaları ve içlerinde kültürel miras barındırmalarıdır. Tanımlara bakıldığında da bu durumun daha net olduğu görülmektedir. Müzeler genel olarak ferdi ya da içtimai zenginlikleri içinde barındıran, onları koruyan, sergi yöntemi ile topluma aktaran kurumlardır. Bu yapılar toplumun katılımına açık, toplumun eğitimine katkıda bulunan, maddi açıdan herhangi bir kaygı içerisinde olmayan kurumlardır (Pekmezci, 2008). Bu tanımda müze ile ilgili iki durum dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi toplumdur. Yani müzelerin hem topluma açık olma işlevinden bahsedilmiş hem de müzeler toplumun ihtiyaç duyduğu eğitimi aktarmakla görevlendirilmiştir. Bir ikinci durum ise müzelerin herhangi bir kâr amacı gütmemesi yani ticari bir faaliyet olarak değerlendirilmemesidir (Meydan ve Akkuş, 2014).

Ata (2002) ise müze kavramına şöyle bir bakış açısı getirmiştir: “Toplum ve onun gelişimi için hizmet veren, yine toplumun katılımına açık, birey ve çevresinin birincil elden şahidi olan alanlardır. Bu alanlar eserlerin araştırılmasını, incelenmesini sağlayan ve tüm bunları yaparken eğitimi ön planda tutan, meraklı ve keşifçi bir şekilde bilgi ve belge toplayan mekânlardır. Aynı zamanda bu kurumlar eserleri merak ve ilgi uyandıracak şekilde koruma, sergileme faaliyetlerini yürütürken maddi bir çıkar gütmeyen, sürekli mekânlardır. (Coşkun, 2014). Ata’nın (2002) müze tanımında

eğitimin ön planda olması son dönem müzecilik anlayışının sadece koleksiyona dayalı bir amaç değil daha çok eğitim görevi yüklendiği görülmektedir. KTB Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 4. maddesindeki müze tanımı ise şöyledir: “Müze; kültür nesnelerinin ya da varlıklarının tespitini sağlayan, ilmi bir yöntemle onları gün yüzüne çıkaran, incelemeye tâbi tutan, değerlendirmeye alan, koruyan, tanıtımı ile ilgilenen, daimi ve geçici bir süre halka sunan, toplumun kültür ve doğa varlıkları alanındaki eğitim seviyesini, beğeni zevkini arttıran, fikişsel düşünüşünü geliştirme ile ilgili olan daimi kuruluştur” (Coşkun, 2014; Çıldır, 2007; TTKB, 2008). Bu tanımda da yine müzelerin yalnızca koleksiyon toplama işlevinin olmadığı, bunun yanı sıra müzelerin estetik yönü ile de halkın yaratıcılığını geliştirmesi üzerinde durulmuştur.

2.1.7. Tarihi Mekânın Tanımı

Okul dışı öğrenmenin en gözde kurumlarından biri olan müzeler tüm bu sıfatlara rağmen kendisine atfedilen tanımlar son dönemde güncelliğini yitirmiştir. Bunun sebeplerinden bir tanesi ve belki de en önemlisi Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün yapmış olduğu çalışmalardır. Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak çalışan ve ulusların eğitim, bilim ve kültür olguları ile ilgilenen Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) müzelerle ilgili de çalışmaları mevcuttur. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne göre toplumların geleneksel törenleri, folklorik çalışmalar, kültürel, yerel ve sözlü miraslar, eski diller ve bu dillerin yapıları gibi değerler müzenin tanımının genişlemesine ve yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü 2003 yılında müze kavramının tanımını daha da büyötmüştür. (Güneröz, 2021). Bu bağlamda okul öğrenmelerine alternatif olarak sunulan müzelerin yanına tarihi mekân olgusu da eklenmiştir.

Tarihi mekân ya da çevre insanlığın en eski dönemlerinden başlayıp süreç içinde kendisini ilgilendiren ve bir eserler zinciri ortaya koymuş tüm alanları ifade eder (Yılmaz, vd., 2021). Tarihi çevre veya tarihi mekân, geçmişteki bireylerin yaşamlarından deneyimler yansıtan, yine insanların kullanımına açık veya herhangi bir yapıt ortaya koymaları için kullanılan tarihsel alan, kurumlar ve bu kurumlarda geçen olay ve olguların yaşandığı mekânlardan oluşmuş eser ya da yapılara verilen addır (Ata, 2002). Ilgaz ve Örtlen (2015) tarihi alanları; geçmişteki bireylerin ortaya koydukları veya çevrelerinde bulunan ya da bulundurulmuş mekânlar olarak ifade

etmektedir (Şekerci, vd., 2020). Bu alanlar kale-kule, tarihsel anıtlar, mezar veya mezar taşları, medreseler, türbe-zaviye, camii, çeşme, şadırvan gibi bireylerin geçmiş dönemde birbirleri ile ilişki içerisinde oldukları mekânlardır. Tarihi mekân ya da çevre; geçmişteki bireylerden ya da toplumlardan günümüze kalan, taşınması zor maddelerden oluşan genellikle yerleşme içerisinde bulunan yapılardır (Ata, 2015). İnsanlar göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçerken içinde bulundukları alanlarda kendilerinden sonraki kuşakları etkilemek için yine kendilerinden izler ve anılar bırakmışlardır. İnsanların ortaya koydukları bu izler ve anılar tarihi ya da tarihsel mekân ve çevreleri oluşturmuştur (Hacısalıhoğlu, 2013). Tarihi mekân ya da yerlerle ilgili diğer bir tanıma göre; tarihi yer, geçmişteki bireylerin hayatlarında yer edinmiş ve başlarından geçen durumların canlandırma yöntemi kullanılarak öğrencilerin tarihle aralarında bir ilişki kurmasını sağlayan tarihsel bir canlandırma yöntemi şeklinde ifade edilir. (White ve White, 2000'den akt. Yazıcıoğlu, 2010). Coğrafi alanlar, sosyo-kültürel yapı ve eserler, doğa alanları, askeri binalar, sivil mimariler v.b birçok unsur da tarihi mekân terimini oluşturur (Provins, vd. 2008; Yılmaz, 2021).

Tarihi mekân denilen olgu, aslında önceki insanların kendisinden sonra gelen insanlara; “Tarihi yerler benim yaşayış tarzımı, geleneklerimi, değerlerimi, inançlarımı içinde barındıran yuvalardır” dediği mekânlardır. Bu yuvalar günümüz bireylerine içinde bulunduğu zaman ile geçmişi karşılaştırma fırsatı sunarken aynı zamanda tarihe onların gözüyle bakarak tarihsel empati yapma olanağı sağlar. Bu açıdan tarihi alanlar tarihe yön vermiş kişilerin tanıklığına dayalı yerlerdir. Tarihi mekânlar tarihi kişiliklerin yaşamlarından izler taşıdığı için günümüz bireylerinde kültürel mirasa duyarlılığı da arttırmış olur (Yeşilbursa, 2009). Bu bağlamda tüm bu çalışmalardan yola çıkılarak müze ve tarihi mekânların geçmiş yıllara göre son dönemlerde gerek tanımsal olarak gerekse de görev olarak daha da geniş bir kitleye hitap ettiklerini söylemek mümkündür. Müzeler ve tarihi mekânlar toplumla iç içe olması gereken kurumlardır. Toplumun ve kültürün geçmişteki maddi manevi değerlerini günümüze yansıtan mekânlar olan müzeler ve tarihi mekânlar etkin kullanıldığı takdirde günümüz çağdaş dünyasında okula alternatif olabilecek ve okul öğrenmelerinden daha kalıcı öğrenmeler sağlayacaktır. Bunu gerçekleştirmek için de uygulamaya dayalı etkinliklere ağırlık verilmeli ve aynı zamanda öğrenci bu süreçte oldukça aktif olmak durumundadır. Unutulmamalıdır ki bir şeyi tecrübe ederek,

yaparak yaşayarak kazanılan yaşantılar onu okuyup dinleyerek elde edilmiş yaşantılardan çok daha güçlüdür.

2.1.8. Müzelerin Sınıflandırılması

Okul dışı öğrenme alanlarından biri olan müzeler ve tarihi mekânlar; müze eğitimcileri ve müze uzmanları tarafından alanyazın içerisinde çeşitli sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. İlk çağlarda müzeler bireysel anlamda bir eşyayı, nesneyi saklama ya da koruma görevi taşıırken daha sonraki dönemlerde de koleksiyonerlik vazifesine devam etmiştir. Hatta bu koleksiyonerlik görevini 18. 19. ve 20. yüzyıl boyunca devam ettirmiştir (Karadeniz, 2009). Geçmiş dönemlerde müzelerle ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar çeşitli kıstaslara göre müzeleri kendi içlerinde sınıflara ayırmışlardır. Boyer (1999), müze çeşitlerini: “tarih, sanat ve bilim müzeleri, tarihsel siteler ve tarihi evler, park müzeleri ve ziyaretçi merkezleri, çocuk müzeleri, lise ve üniversite müzeleri, arşivler, özel örgüt ve kurum müzeleri, tarih kurumları ve örgütleri müzeleri” olarak dokuz sınıfa ayırmıştır (Ata, 2002). Bir başka sınıflandırma ise Uluslararası Müze Konseyi’ne aittir. Konsey müzeleri 4 grupta toplamış, bunlar sırasıyla; bağlı olunan idari yönetime göre, bölgesellik ya da yerellik özelliğine göre, işlevine göre, koleksiyon özelliklerine göre (Madran, 1999’dan akt., Üztemur, 2017). Bu sınıflandırma yapılırken müzelerin amaçları, ortaya koydukları eser ve koleksiyonlar, hizmet verdikleri bölge ya da yöreler, müzenin görevleri, sergi açısından kullandığı yöntem ve müzelerin eğitim durumu, bağlı olduğu yönetim ve seslendikleri kitle göz önüne alınmıştır. (Coşkun, 2014).

Müzedede eğitim kavramı “müzeciliğe” göre yeni olsa da müzeler geçmişten günümüze varlıklarını sessiz sakin de olsa devam ettiren kurumlardır. Bu kurumlar hemen hemen her bölgeye hatta dünyanın dört bir yanına yayıldığı ve oldukça geniş bir alanı kapladığı için sınıflandırma yapılırken zorluklar yaşanabilmektedir. Ayrıca müze ve müzelerin sınıflandırılması ile ilgili çok sayıda araştırmanın yapılmış olması (Ambrose ve Paine, 2012; Ata, 2002; Aykaç, 2021; Boyner, 1999; Buyurgan, 2019; ICOM, 1995; İnel, 2000; Karadeniz, 2009; Madran, 1999; Onur, 2012; Üztemur, 2017) da yine birbirinden fazla müze çeşitlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Müze ile ilgili birçok sınıflandırma yapılmasına rağmen en kapsamlı sınıflandırma Ambrose ve Paine (2012) tarafından yapılmıştır. Ayrıca yakın dönemde müzenin sınıflandırılması ile ilgili yine bazı araştırmacılar çalışmalarda bulunmuş ve bu sınıflandırmaları

kullanmışlardır (Buyurgan, 2019; Üztemur, 2017; Şimşek, 2014; Ambrose ve Paine, 2012). Tüm bu bilgiler ışığında çeşitli değişkenlere göre müzeler şu şekildedir;

- İşlevlerine (Görevlerine) Göre,
- Hizmet Verdiği Yöre Ya da Bölgeye Göre,
- Koleksiyon Sergileme Yöntemine Göre,
- Bağlı Olduğu Yönetim Birimine Göre,
- Hitap Ettiği Kesime Göre,
- Koleksiyona Göre,

Müze çeşitleri ile ait olduğu kategoriler aşağıda Tablo 1.'de detaylı olarak verilmiştir:

Tablo 1. Müze Çeşitleri (Buyurgan, 2019)

İşlevlerine Göre	Hizmet Verdiği Yöre Ya da Bölgeye Göre	Koleksiyon Sergileme Yöntemine Göre	Bağlı Olduğu Yönetim Birimine Göre	Hitap Ettiği Kesime Göre	Koleksiyona Göre
Türk Büyükleri Müzesi	Ekomüze	Açık hava Müzeleri	Devlet Müzeleri	Uzmanlık Müzeleri	Etnografya Müzeleri
Sanal Müze	Çevre Müzeleri	Müze Evler	Belediye Müzeleri	Çocuk Müzeleri	Genel Müzeler
Atatürk Müzeleri	Yöre ya da Bölge Müzeleri	Anıt Müzeler	Özel Müzeler	Sanat Müzeleri	Sanat Müzeleri
Devrim Müzeleri	Yerel Müze	Geleneksel Müzeler	Kent Müzeleri	Gençlik Müzeleri	Sanayi Müzeleri
	Bölgesel Müze		Üniversite Müzeleri		Jeoloji Müzeleri
	Ulusal Müze				Doğa Tarihi Müzeler
			Bağımsız Müzeler	Eğitmen Müzeler	Tarih Müzeleri
					Bilim Müzeleri
			Ticari Müzeler	Eğitim Müzeleri	Panorama Müzeler
			Askeri Müzeler	Topluluk-Toplum Müzeleri	Planetaryum
					Askeri Müze

Müze çeşitleri genel olarak bu şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmaya bakıldığında en geniş yer kaplayan sınıf “koleksiyonuna göre müzeler”dir (Coşkun, 2014, Özkan, 2010).

2.1.9. Tarihi Mekânların Sınıflandırılması

Müzelerle ilgili genel sınıflandırma bu şekildeyken bir diğer okul dışı öğrenme alanı olan tarihi çevre veya tarihi mekânların çeşitlerine de göz atmak da yarar vardır. Tarihi mekânla ilgili daha önceki tanımlara bakıldığında genel olarak bu mekânların tarihsel olguları içerdiğiidir. Yani bu alanlar geçmiş dönem bireylerinin yaşayışlarını, gelenek göreneklerini, değer ve inançlarını yansıtır. Tarihi mekanlar bu sayede toplumun kültürel mirasını da gelecek nesillere aktararak bireylerin tarihsel empati becerisi kazanmasını sağlarlar (Nişancı, 2010). Ata’ya (2002) göre Türkiye’de tarihi mekânlar iki sınıfta toplanmıştır: Bunlar; önemli bina, eser ve yapıların açık alanlarda sergilendikleri açık hava müzeleri ile eski şehirlerin ve uygarlıkların kalıntılarından oluşan ören yerleridir. Bununla birlikte her alan veya mekân sırf eski diye tarihsel olarak ifade edilemez. Bir yerin tarihi olarak adlandırılabilmesi için geçmiş uygarlıklardan ve onların yaşayışlarından izler taşıması gerekir. Tarihsel yapılar; tarihi yerler, kent müzeleri ve savaş alanlarından oluşmaktadır. Tarihsel yapılar kazılar yoluyla ortaya çıkmış antik şehirler, han, hamam tapınak, antik tiyatro, agora, külliye ve diğer alanlardan oluşmaktadır (Yeşilbursa, 2009). Kent müzeleri ya da müze kentler ise geçmişten günümüze özgünlüğünü koruyan tarihsel yapılar bütünüdür (Ata, 2002). Anadolu coğrafyası tarihsel açıdan birbirinden farklı ve zengin bir hazineyi içinde barındırdığı için hemen hemen her yapı tarihsel mekân ya da müze olarak kabul edilmekte ve bu bakış açısıyla halkın aktif katılımına önem vermektedir. Bunun dışında da bazı tarihi yerler ya da kalıntılar müze ve ören yeri görevi görmektedir. Bu yerlere örnek Topkapı Sarayı ve Göbeklitepe gösterilebilir (Üztemur, 2017).

2.1.10. Müzenin Görevleri

Toplumların bugünlere gelmesini sağlayan ve onları tarihsel anlamda zengin gösteren geçmişten günümüze aktarmış oldukları kültür hazineleridir. Bu maddi manevi hazineler sembolik olsa bile o toplumlar bu hazineler sayesinde tarihsel bir zenginliğe sahip olur. Bu kültür hazinelerinin en başında ise okul dışı ya da sınıf dışı

öğrenmenin en temel araçlarından olan müze ve tarihi mekânlar gelmektedir. Müzeler ve tarihi mekânlar birey ve toplumlarda tarihi ve milli bilincin ortaya çıkarılmasında en önemli kurumlardır (Aydoğan, 2020). Zira müzeler toplumların bir nevi aynası durumundadır. Müzeler sayesinde bireyler ve toplumlar geçmişte yaşayan insanların sevinçlerini, mutluluklarını, üzüntülerini, yaşayış tarzlarını, gelenek göreneklerini öğrenir ve bu sayede toplumsal bir kimlik kazanıp milli bilince ve kültürel mirasa katkıda bulunur (Buyurgan ve Mercin, 2005). Müzeler aynı zamanda geçmiş içinde barındıran kültür depolarıdır. (Gögebakan, 2019). Gögebakan'ın (2019) tabiri ile bu kültür depoları müzeler tarafından geçmiş geleceğimize aktararak bireye hem kültürel bilinç hem de tarihsel empati becerisi kazandırır. Kültürel bilincin yanı sıra müzeler farklı kültür ve farklı insanların uğrak noktaları olması nedeniyle de eğlence mekânları sayılmaktadır. Birey bu alanlarda hem farklı kültürden insanlarla tanışmış hem dikkat çeken eğlenceli nesnelerle etkileşim kurmuş hem de etkin bir öğrenme sağlamış olur. (Clutterbuck, 2008). Müzeler aynı zamanda günümüzdeki toplumsal değişimlere bağlı olarak her türlü bireye (bakıma muhtaç bireyler, yaşlı insanlar, engelli vatandaşlar, suça meyilli bireyler, kadınlar, etnik kökenler, çocuklar ve yerel halk) sosyalleşme, eğitim, rehabilitasyon, kültürel miras eğitimi gibi olanaklar sağlayan mekanlardır. (Çıldır ve Karadeniz, 2014). Müzeler toplum hayatında hem toplumun kendisi için hem de birey için önemli vazifeler üstlenmişlerdir. Müzelerin en önemli vazifesi ise kültürel miras bağlamında o toplumla ilgili her türlü bilgi, belge ve nesneyi elde ederek ona sahip çıkmasıdır. Bununla birlikte elde ettiği bilgi, belge ya da nesneleri sonraki kuşaklar için koruma altına alarak kültür aktarımı yapar (Coşkun, 2014; Özkan, 2010;).

Mercin ve Buyurgan'a (2005) göre müzelerin görevleri şunlardır:

A. Toplama Görevi:

Geçmişten günümüze devam eden süreçte müzelerin en temel görevi eser, nesne ya da koleksiyonları toplamaktır. Müzeler özelliklerine göre çeşitli yollarla eser veya koleksiyon toplamaktadır. Bu yollar; bir kazı çalışması sonucu ortaya çıkan eserler, devlet yetkisi ile ele geçirilen kaçak yapı ya da nesneler, hibe yoluyla eser almak ve karşılıklı ilkesi kapsamında yapılan değiş tokuşları ifade eder. Toplama işleminde dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Bunlar; toplanan nesneler hangi müze türüne ait ise o müzenin genel yapısına hitap etmeli, müze kültürel bilinç veya kültürel mirasla zıtlık oluşturacak nesneleri kabul etmemeli, manevi önemi yüksek

nesneler seçilmelidir. Ayrıca yine nesne ya da koleksiyonlar belli bir düzen içinde olmalıdır (Buyurgan, 2019).

B. Arşivleme (Belgeleme) Görevi:

Müzelerin toplama görevinin yanı sıra bir de arşivleme ya da belgeleme görevi vardır. Bu görev müzelerdeki eşya ya da nesnelerin belli bir sıraya konulması bu sayede de bu eserlerin korunmasını, kaybolmamasını ve bu eserlere daha kolay ulaşılmasını sağlar. Arşivlemede farklı yol ve yöntemler izlenebilir. Bunlar; belli bir sıra takip eden kronolojik yöntem, eserlerin fotoğraflanması, nesnelerin özelliklerinin CD'ye aktarımı, video kayıt yöntemi, hard disklere aktarım gibi yöntemler olabilir. Bu yöntemler sayesinde eserler daha uzun ve sistematik bir şekilde gelecek nesillere aktarılabilir. Arşivleme yöntemi nesnelerle ilgili bilgiye kolayca ulaşım sağladığı için o müzenin tanıtılmasında da önemli bir rol oynamaktadır (Demir, 2001).

C. Sergileme Görevi:

Sergileme ya da sunum, müzede bulunan tüm eser ve koleksiyonların halka gösterildiği, bireylerin o nesnelerle etkileşimde bulunduğu alanları kapsar. Sergileme görevi sayesinde müzeler farklı uygulamalarla (eğitici oyunlar, müze ziyareti için teşvikler, etkileşimli nesne yöntemi, uygulama temelli yaşantılar) insanlara seslenir. Müzeler bu amaçla vatandaşlarla bir bütün olmayı hedeflemektedir. Ayrıca sergileme işlemi ne kadar başarılı olursa müzenin tanıtımı ve başarı düzeyi de o derece yüksek olur (Silverman, 2002). Mey'e (2008) göre sergileme aşamasında halkın istekleri ön planda tutulursa müze ziyaretlerinde inanılmaz bir artış olur. Bunun yolu da nitelikli ve özenli bir sergilemeden geçer.

D. Koruma Görevi:

Müzelerdeki en önemli işlevlerden biri de koruma işlevidir. Müzeler geçmişten günümüze her türlü değerli nesneyi bünyesinde barındırdığı için bu nesnelerin özellikleri birbirinden farklıdır. Buna bağlı olarak farklı özellikteki nesneler aynı anda değil farklı süreçlerde bozulmalar gösterebilir. Bu açıdan müzeler koruma amaçlı her türlü tedbiri almak zorundadır. Müzelerde koruma görevi üç aşamadan oluşur. Bunlar; korumak (konservasyon), onarmak (restore etmek) ve depolamaktır. İlk aşamada elde edilen nesneyi ya da eşyayı fiziki doğasına aykırı olmayacak şekilde korur. İkinci aşamada ise o nesneye yönelik en az hasarla müdahale edilerek onarılır. Bu işlemlerden sonra son aşamada ise eser depolanıp sergilemeye hazır hale getirilir (Buyurgan ve Buyurgan, 2018).

E. Eğitim Görevi:

Geleneksel müzecilik koleksiyonları bir araya getirerek, onları toplama, koruma ve sergileme görevine sahipken günümüz çağdaş müzecilik ise tüm bu sorumluluklarının yanına bir de eğitim misyonu yüklenmiştir. Adıgüzel'e (2017) göre artık müzeler halkın katılımına açık, onlarla etkileşimde bulunan, işbirlikçi ve paylaşımcı, sosyal işleve sahip mekânlardır. Tüm bu özellikler müzelerin eğitim görevini daha da önemli kılmaktadır. Artık çağdaş eğitim dünyasında eğitim öğretim faaliyetleri okulla ya da sınıfla sınırlı değildir. Alternatif mekânlarda farklı ve zenginleştirilmiş öğretim yöntemleri ile eğitim daha ön plandadır. Müzeler de bu mekânların en önemlilerinden bir tanesidir. Paykoç (2008) hayat boyu öğrenme kapsamında müzelerin artık sadece sergileme ve belgeleme görevinden çok bireyi harekete geçiren, keşfetmesine yardımcı olan, eğitim görevinin öneminden bahsetmektedir.

2.1.11. Tarihi Mekânların Görevleri

Müze ile birlikte okul dışı öğrenmelerin en önemlilerinden bir tanesi de tarihi yapı veya mekânlardır. Bu alanları; tarihi yapıtlar, eserler ve müzelerde halkın katılımına sunulan taşınır nesneler oluşturur (Safran, 2006). Tarihi mekânlar geçmiş bugüne aktaran kurumlardır. Bu sayede birey kültürel mirasının farkına varır ve bu mirası gelecek kuşaklara aktarır. Tarihsel mekânların en büyük işlevi kültür aktarımı yapmasıdır. Birey kültür aktarımı sayesinde geçmiş dönem insanların yaşamları hakkında fikir sahibi olur ve onlarla tarihsel empati yaparak kültürünü daha iyi tanıma fırsatı yakalar. Bu açıdan bakıldığında tarihi mekânların kültür görevinden söz edilebilir (Ata, 2002). Kültür aktarımı aynı zamanda bir eğitim faaliyetidir. Her ne kadar bu eğitim planlı programlı olmasa da birey içinde bulunduğu toplumda bu kültürü tarihi mekânlar aracılığı ile öğrenir. Buna bağlı olarak tarihi mekânların kültür işlevinin yanı sıra eğitim işlevinden de söz edilebilir. Bu mekânlar bireyi hem bilişsel hem de duyuşsal olarak güdüleyip onlara mekânı algılama becerisi kazandırır. Birey bu mekânlarda gözlem yeteneğini de geliştirmiş olur. Ayrıca bireyler bu mekânlarda işbirliği, grupla çalışma gibi olguları da kavrar (Alkış, vd., 2005). Tarihi mekânlar, bir topluluğun benliğini ortaya koyması ve değişen şartlara bağlı olarak toplumsal uyum sürecini hızlandırması açısından da son derece önemli kurumlardır (Hooper-Greenhill, 1994; akt., Arslan, 2014). Bu açıdan bakıldığında tarihi mekânların toplumsal

görevinden de bahsedilebilir. Ata'ya (2002) göre tarihi mekânların üç görevi vardır. Bunlar; bilim, eğitim ve turizm görevleridir. Tarihi mekânlar birbirinden farklı disiplinlerin iç içe geçtiği ve bireylerin bu disiplinlerden yararlandığı alanlardır. Bu disiplinler etnografik çalışmalar, sanat tarihi ve arkeolojik kazılardır. Tarihi çalışmalar yapılırken bilimsel yöntemler kullanıldığı için de tarihi mekânların bilimsellik görevi ortaya çıkmaktadır. Tarihsel mekânlar gerek bireylere gerekse de toplumlara informal öğrenmeler yoluyla değer eğitimini de aşlamış olur. Çünkü okullarda verilen değer eğitimi tek düze bir yapıda olduğu için havada kalmaktadır. Oysaki tarihi mekân ziyaretleri yapan birey geçmiş atalarının izlerini sürerek kendi toplumu hakkında olumlu tutumlar geliştirir. Bu tutumlar sayesinde de olumlu toplum benliği kazanmış olur. Yani tarihi mekânlar değerler ve tutumlar yoluyla eğitim işlevini de yerine getirmiş olur. Tarihi mekânlar ülkelerin açık hava müzeleridir. Yerli ve yabancı turistlerin bu müzeleri ziyaret etmesi ülkelere oldukça önemli gelirler kazandırmaktadır. Müze ve tarihi mekânlar, bu alanlara ilgi duyan turistlerin ziyaret ettiği yerler olması sebebi ile turizm açısından önemli potansiyellerdir. Ayrıca tarihi alanlar uygarlıklar arasında kültürel bağların oluşmasına zemin hazırladığı için kültürlerarası işleve de sahiptir. (Donley, 1993; akt., Ata, 2002).

2.2. Müze ve Tarihi Mekân Eğitimi

Eğitim alanındaki değişimlerle birlikte günümüz dünyasında öğrenmelerin yalnızca okul veya sınıf ortamları ile sınırlandırılmaması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak öğrenme öğretme süreci boyunca dersleri daha zevkli, aktif ve kalıcı hale getirmek amacıyla okul öğrenmelerinden ziyade okul dışı öğrenmelere başvurulmaya başlanmıştır. Bu ortamlar kimi zaman bir müze kimi zaman tarihi alan kimi zaman da antik yapılar, bahçeler ve tiyatrolar olabilmektedir (Şekerci ve Doğan, 2020). Eğitimin tüm paydaşları genel olarak bütün okul dışı öğrenmelerden faydalanmakla birlikte, bazı şartlar gereğince sıklıkla müze ve tarihi mekânlara başvurur. Bu bağlamda müze ve tarihi mekânlarda yapılacak olan eğitimle bireylerin gerçek yaşamla ilişki kurması ve öğrendiklerini hayata aktarması amaçlanmaktadır (Hooper-Greenhill, 1999; akt., Onur, 2012). Müze ve tarihi mekânlar etkin bir eğitim için oldukça işlevsel alanlardır. Bu çerçeveden yola çıkılarak müzelere ve tarihi mekânlara ait genel bilgiler verilip bu bilgilerin tarih ve sosyal bilgiler derslerinde uygulamalı bir şekilde kullanılması hedeflenmektedir (Şekerci, vd., 2020).

Müze eğitimi genel olarak bireylerin hayat boyu öğrenmelerini sağlamak amacıyla belli bir plan ve program dâhilinde onları gerçek nesnelerle buluşturarak aktif ve görsel öğrenme sağlayan bir eğitim faaliyetidir. Bu eğitim yoluyla birey gördüğü nesneleri kendi yaşamı ile ilişkilendirip olumlu tutum ve duygular geliştirir. Bu açıdan müze eğitimi öğrenmeyi anlamlı hale getiren bir süreci ifade eder (Moffat ve Woollard, 1999; akt., Tezcan –Akmehmet ve Ödekan, 2006; Kala, 2022).

Müzede eğitim, hayat boyu öğrenme kapsamında zengin ve çok boyutlu öğrenme ortamları sağlayan eğitim faaliyetlerinin genel adıdır (Hooper-Greenhill, 1999). Müzede eğitim denilince okulun dışında gerçekleşen ve aktif öğrenme çıktıları sağlayan eğitim akla gelir. Müzeler kuruldukları ilk dönemlerde sadece eser toplama, sergi ve koleksiyon görevlerini yerine getirirken günümüzde çağdaş öğrenme yaklaşımları kapsamında eğitim işlevine daha fazla yer vermektedir (Shabbar, 2001). Bu işlev de müzede eğitimini zorunlu hale getirmiştir. Müzede eğitim her yaştaki birey için zengin ve farklı öğrenmeler sağlayarak yaşam boyu öğrenmenin yolunu açmış olur. Bu bağlamda müze eğitimi bütün toplumu tek çatı altında bir araya getiren ve verdiği eğitim sonucunda toplumdaki her bireye ayrı ayrı öğrenme çıktıları sağlayan okul dışı öğrenme yöntemlerinden biridir. (Gözütok, 2006: 320). Ayrıca müze eğitiminde gönüllülük esas olduğu için, birey okul öğrenmelerinin aksine beğeni ve estetik duyarlılığa sahip olur. Bununla birlikte okul öğrenmelerinden farklı olarak müze öğrenmeleri birden fazla yöntem kullanıp görselliğe daha fazla önem verir. Tüm bu uygulamalar ister gezi için gelmiş olsun isterse de eğitim için gelmiş olsun bireylerde olumlu kazanımların oluşmasına katkıda bulunur (Onur, 2012). Tezcan’a (2012) göre müze eğitimi öğrencilere araştırma, kavrama, gözlem yapma, tartışma ve yorum, özgüven, kendini ifade edebilme, tahminde bulunma, hipotez, analiz, sentez üçgeni kurma, karşılaştırma yapabilme, kategorilendirme, empati kurabilme gibi üst düzey beceriler kazandırır. Müzelerde gerçekleşen eğitim ve etkinlikler aktif ve kalıcı öğrenmeler için en ideal öğrenme faaliyetleridir. Bu eğitim yoluyla birey topluma dair her türlü örtük öğrenmeleri de gerçekleştirmiş olur. Hooper ve Greenhill (1999) müze eğitimlerini; “kalıcılığı olan, somut öğrenmelere sahip, bütüncül bir deneyim sağlayan ve estetik açıdan beğeni duygusuna hitap eden öğrenmeler” olarak ifade etmiştir. Bu öğrenmeler bireylerde zihin açıcı ve sorgulayıcı özelliklerin gelişmesine de katkıda bulunur (Onur, 2012: 193-194). Sonuç olarak müze eğitimi geçmiş yaşantıları günümüze aktaran bir sürece dayanır. Bireyler geçmiş yaşam hakkında bilgi sahibi

olabilmek için uygulamaya dayalı eğitimlerden geçmek zorundadır. Birey bu eğitim yolu ile geçmişine empatik olarak bakmasını öğrenirken aynı zamanda zaman süreklilik ve değişimi de algılamış olur. Bütün bu yollar ise ancak müzelerden geçmektedir (Safran ve Ata, 1998).

Bir diğer okul dışı öğrenme alanı olan tarihsel mekân ise tarih öncesi çağlardan şuan içinde bulunduğumuz döneme kadar birçok uygarlığın ortak ürünü olan önemli eserlerden oluşan yapılar bütünüdür. Bu yapılar geçmiş uygarlıkların o dönemdeki her türlü faaliyetlerinden izler taşır. Bu izler sosyoekonomik, sosyokültürel özellikte olabilir. Tarihsel mekânlar; eski kent kalıntıları, önemli savaş ya da olayların geçtiği yerler ile yeraltı-yer üstü doğa varlıklarının tamamından oluşan alanlardır (Aksakal 2015). Tarihsel mekân olgusunun kapsamı oldukça geniştir. İçeriğinde tarih olan her eser, belge ve yapılar topluluğu “tarihsel mekân” olarak ifade edilebilir. Yerleşim alanları, dini mabetler, yollar, eski mezarlık ve binalar da tarihi mekân kategorisine girer. İşte tarihsel mekân eğitimi terimi ise tüm bu alanlarda gerçekleşen eğitimi ifade eder (Kyvig ve Marty, 2000). Geleneksel eğitim felsefesinde öğrenme öğretme alanları olarak genellikle sınıf, bahçe, laboratuvar ve okullar kullanılır. Fakat çağdaş eğitim felsefesi artık okul öğrenmelerinin yetersiz olduğu, okul öğrenmelerinin dışında çağdaş ve etkin öğrenme kurumlarının da işe koşulmasını şart koşturmaktadır. Yapılandırmacılık eğitim anlayışının artık kuru bilgiyi değil, bireyin öğrenmiş olduğu bu bilgiyi hayata aktarmasını öngörmesinden dolayı uygulamaya dayalı öğrenmeler artık daha çok ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu öğrenme ortamları bireyin hayal dünyasını yeniden tasarlayacak işlevlere sahiptir. Etkili bir öğrenme, içinde bulunulan ortamla yakından ilişkilidir. Bu açıdan tarihi mekân eğitimi oldukça estetik ve yaratıcı alan eğitimleridir (Şengül ve Akça, 2009).

Türkiye müzeler, antik yapılar ve tarihi mekânlar konusunda adeta bir hazine gibidir. Anadolu’nun hemen hemen her bölgesi bir nevi açık hava müzesine dönüşen yapılara ev sahipliği yapmaktadır. Etkili bir tarihi mekân eğitimi için bulunulan bölgelerde çok rahat öğrenmeler ve etkinlikler gerçekleştirilebilir. Tarihsel mekân eğitimi genellikle sosyal bilgiler ile tarih ders programları içerisinde kendisine yer bulabilmektedir (Usbaş, 2010). Tarihi mekân eğitimi o mekânlara yapılan eğitsel ziyaretler şeklinde gerçekleşir. Bu ziyaretler de genel olarak okuldaki öğretmen ve yöneticiler rehberliğinde yapılan toplu etkinliklere dayanır. Bu eğitimi bizzat tarihsel olayın geçtiği alanlarda yapabilmek için de belli bir zaman aralığı ve önceden

belirlenmiş bir ders planının olması gerekir (Boland, 2002; akt., Yeşilbursa, 2008). Dersin öğreticileri olan öğretmenler kendi alanları ile ilgili konuların tarihsel sürecini aktarmak için en başta, bulundukları yörelerdeki anıtlara, yapılara ve tarihi mekânlara ziyaret düzenlemelidir. Bulunulan şehirlerde böyle bir imkân yoksa yakın bölgedeki mekânların eser ve nesnelerinden faydalanılmalıdır. Eski ve tarihi geçmişi olan her nesne, kale, kule, resim, heykel, eski yaşam tarzları, eski giyecekler ve inanç sistemlerinin ilk elden ziyareti ders kitaplarından çok daha iyi bir öğrenme sağlar (T.C.K.B. 1935; akt., Yazıcıoğlu, 2010). Bununla birlikte tarihi mekân eğitimleri kapsamında ziyaretler bir ilden diğer ile ya da bir bölgeden diğer bölgeye olabileceği gibi yerel ölçekte de geziler düzenlenebilir (Ulusoy, 1958). Yerel geziler bu sayede eğitim programları içerisinde yer alan “yerellik” ve “yakından uzağa” ilkelerine de hizmet etmiş olur. Yani etkili bir tarihi mekân ziyareti ve eğitimi için öğrenci ilgi ve istekleri, veli durumları, okulun şartları ile ekonomik nedenler son derece etkili olmaktadır. Tarihi mekânlarda eğitim, özellikle ilköğretim programında yer alan sosyal bilgiler dersi için kaynak niteliğindedir. Sosyal bilgiler ve tarih gibi derslerde çok fazla soyut konunun bulunması ve bu konuların tarih ağırlıklı olması nedeniyle çocuklar için bu dersler oldukça sıkıcı geçmektedir. Tarihi mekânlar bu bağlamda sıkıcılığı ortadan kaldıran alanlar olarak göze çarpmaktadır (Kabapınar, 2014).

Tarihi mekânlar öğrenciler için soyut olan bütün konuları somut hale getirir. Sonuç olarak bireyin içinde yaşadığı toplumun ve o topluma ait kültürün küresel ölçekteki yerini tüm bileşenleri ile eksiksiz ve net bir şekilde anlamasını sağlamak için müze ve tarihi mekân eğitimi öğrenme öğretme sürecinin olmazsa olmazlarından. Ayrıca gerek toplumsal gerekse de bireysel anlamda güçlü bir tarihsel bilinç oluşturmak, sergilenen eserlerin müzelerin tüm paydaşları tarafından sadece bir defaya mahsus değil birden fazla kez ziyaretini sağlamak için bu alanda verilecek eğitimin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bunun yanı sıra bireylere müzelerin merak uyandıran, zevk veren, hayal gücünü kamçılayan alanlar olduğu düşüncesi de ancak bu mekânlarda verilecek eğitimlerle aşılanabilir (Abacı, 1996; akt., Usbaş, 2010). Müzeler ve tarihi mekânlar yaşantı odaklı deneyimi ön plana alır. Bireye “yap, yaşa, öğren” felsefesini aşılayarak öğrenmeyi kapalı ve sıkıcı alanlardan uzaklaştırır. Birey bu sayede daha rahat hareket ederek aktif katılım sağlamış olur (Aktekin, 2008). Aynı zamanda sınıfta söz hakkı alamayan ve belli yeteneklerini sergileyemeyen öğrenci bu yeteneklerini ortaya çıkarır. Örneğin liderlik özelliği olan bir öğrenci sınıf ortamında

öğretmenin merkezde olduğu bir derste bu özelliğini geliştiremez. Oysaki müze ve tarihi mekânlarda öğrenciye belli görevler verildiğinde birey kendisindeki liderlik özelliğinin farkına varır. Bununla birlikte hayal gücü çok zengin olan bir öğrenci müzelerde nesne temelli öğrenme kapsamında daha güzel ve etkileyici ürünler ortaya koyabilir. Zira nesne temelli eğitim ilk elden öğrenmeler sağlar. Ayrıca müze ve tarihi yerlerin ziyaretleri öğrencilerde sanata ve esere karşı estetik duygusunun da gelişmesine zemin hazırlar. Öğrencilerin bu ziyaretlerde merak ve heyecan duygusu gelişir ve bu sayede öğrenciler de daha sonraki uygulamalarda estetik eserler ortaya koyarak yaratıcılık becerisi elde ederler (Seidel ve Hudson, 1999).

Müze ve tarihi mekânlar, son dönemde hem ulusal hem de uluslararası alanda içinde barındırdığı zengin ve farklı öğrenme-öğretme yöntemleri ile önemli eğitim kurumları haline gelmiştir. Bu kurumlar bireylerin aktif öğrenmelerini sağlayacak bir yapı inşa ederek yaşantı temelli öğrenmelerin de önünü açmıştır. Çünkü çağdaş eğitim günümüzde okulların tek başına yetersiz olduğunu, farklı öğrenme ortamlarının daha zengin sonuçlar verdiğini ve bu nedenle okul dışı eğitim mekânlarına da önem verilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. (Adıgüzel, 2010; Erden, 2009, Özsoy, 2005).

21. yüzyılda müzeler ve tarihi mekân eğitimleri zengin öğrenme çıktıları sunmaktadır. Bu öğrenmeler herhangi bir sisteme bağlı olmadan kendiliğinden gelişen ve bireyin süreç içinde her an aktif olduğu bir deneyimi kapsar. Çağdaş eğitimle birlikte okul dışı öğrenme mekânlarının sayısı gittikçe artmıştır. Bu durum müze ve tarihi mekânların hayatımızda daha fazla yer almasına olanak sağlamıştır. Müze ve tarihi mekânlar bu yolla eğitimi geliştirmek için eğitici uygulamalara yönelmiştir. Bunlar; atölye çalışmaları, eğitsel oyunlar, film ve slayt gösterileri, konferans, yaratıcı drama etkinlikleri ve sergi teknikleri gibi uygulamalardır. (Greenhill, 2002). 21. yüzyılda müze ve tarihi mekânlar hem sayısal olarak hem özellik olarak artış göstermektedir. Bu artışın sebebi ise bu mekânların toplumların hem tarihini hem kültürünü hem de mirasını içinde barındırmasıdır. Bu bakımdan müze ve tarihi mekânlar kıymetli nesneleri bulup ortaya koyma, onları koruma ve bir sonraki nesillere aktarma görevini de yüklenmiştir. Müzeler tüm bunları yapabilmek için de eğitim faaliyetlerini ön planda tutmalıdır (Maccario, 2002; Şekerci ve Doğan, 2020).

2.2.1. Dünyada Müzecilik ve Müze-Tarihi Mekân Eğitiminin Gelişimi

Dünyadaki ilk müzecilik ve müze eğitim faaliyetleri avcı toplayıcı dönemde (Paleolitik Dönem) ilk çağ uygarlıkları ile başlamıştır. Özellikle ilk çağlarda Mezopotamya ve Mısır'da dini değerlere sahip yapıtların farklı alanlarda (saraylar, tarihi evler, savaş meydanları, mezarlar, şehir merkezleri) teşhir edilmesiyle müzecilik ve sergi faaliyetleri başlamıştır (Özmen, 2018). Ayrıca büyük devletlerin savaşlarda elde ettikleri maddi unsurların (önemli nesneler) vatandaşların görebildikleri alanlarda sergilenmesi de toplayıcılığın ilk örneklerindendir (İsmayilov, 2007). Bununla birlikte dini törenlerde, ayinlerde kutsal yerlere armağan olarak sunulan farklı nesneler de müze ve tarihi mekânların ilk izlerini yansıtır (Gerçek, 1999; akt., Coşkun, 2014). Müze, Yunan mitlerinde İlham perileri ya da müzler (Musa'lar) adı verilen tepe anlamına gelir. (Aykaç, vd. 2021). Bununla birlikte Antik Yunan'da belli alanlar da müze olarak kullanılmıştır. Kutsal alanlar, Tanrı'ya kurban edilmiş kişilerin bulunduğu mabetler, tarihi bahçeler, anıt mezarlar bunlardan birkaç tanesidir. Her ne kadar bu alanlar müze olarak kullanılsa da müzenin asıl gelişimi İ.Ö. (İsa'dan Önce) Büyük İskender ile olmuştur (Gerçek, 1999). Büyük İskender ilk çağ uygarlıklarını da kapsayacak şekilde Mezopotamya, Hint ve Yunanlılar'a ait belgeleri, nesneleri, eşyaları ve önemli tarihi eserleri bir araya toplamak için çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların en önemli amacı ise İskender'in uygarlıklar arası kültür alışverişini içeren bir Helenizm Dönemi yaşatmak istemesidir. Fakat bu istek ancak Büyük İskender'in ölümünden sonra gerçekleşebilmiştir. İçerisinde bilimsel eserlerin de yer aldığı, döneminin ilk ve en çağdaş müzesi sayılan İskenderiye Müzesi 4. yüzyılda Mısır'da kurulmuştur (Artun, 2006; akt., Buyurgan, 2019). Bu müzede bilimsel eserler, sanat yapıtları belli bir düzen içerisinde sergilenmiştir. Ayrıca müze içerisinde sistematik şekilde düzenlenmiş bir de kütüphane yer almasına rağmen hem kütüphane hem de müzedeki birçok eser büyük yangınlarda zarar görmüştür (Güneröz, vd., 2021). Bu uygarlıklar dışında farklı imparatorluklar da müze ile ilgili çalışmalarda bulunmuşlardır. Çin hanedanlıklarında imparator ve ailesinin önemli eserlerinin korunup sergilenmesi, Asya ve Afrika uygarlıklarının dinsel nesnelere önem verip saklaması, bir diğer Asya ülkesi Japonya'nın kıymetli eserleri mabet ve tapınaklarda sergilemesi bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir (Madran, 1999; akt., Özmen, 2018). Ayrıca Müslüman dünyasında da ilmi eser ve nesnelerin sergilendiği çalışmalar

mevcuttur. Batı'daki uygulamaların tersine Doğu kültürü bu çalışmaların halka açık olmasına önem vermiştir (İşlek, 2018).

Antik Roma döneminde ise krallar ve yöneticiler kopyalama yöntemi ile önemli eser, nesne ve heykelleri toplayarak bunlara benzer eserler inşa ettirmişlerdir. Bu eserlerin de genel olarak dinsel mabetlerde vatandaşlara sunulmasına önem gösterilmiştir (Gerçek, 1999). Roma, koleksiyon ve eser çeşitliliği yaratmak için Antik Yunan'dan da çeşitli eserleri bünyesine katmıştır. Buradaki temel amaç güç gösterisidir. Bu eserler simgesel olarak yöneticileri yurttaşların gözünde önemli bir konuma getirmiştir (İsmayilov, 2007). Daha sonraki dönemlerde ise Roma'da ilk özel koleksiyonlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ortaçağda ise müzelerin işlevlerini yerine getiren kurumlar mevcuttur. Bunlar genellikle dini yönü ağır basan mabet, tapınak ve kiliselerdir (Buyurgan, 2019). Bu alanlarda dinsel açıdan önemli olan eserlerin zarar görmemesine dikkat edilmiştir. Bununla birlikte ortaçağ kendi içinde tutucu ve baskıcı bir dönem olduğu için toplanan eserler estetikten ziyade dinsel niteliktedir (Shaw, 2004). Bu dönemde ayrıca birçok aydın ve ayrıcalıklı gruplar koleksiyon toplama yarışına girmişlerdir (Mercin, vd., 2005). “Yeniden Doğuş” da denilen Rönesans Dönemi müzeciliğin doğuşuna zemin hazırlayan olayları da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde Antik Roma ve Yunan eserlerinin önemi anlaşılmış, bu eserler toplanarak topluma kazandırılmıştır. Özellikle İtalya'da burjuva sınıfına mensup Medici ailesi ve diğer yönetici sınıfların sanatsal değeri olan eserlere ilgi duyması koleksiyonculuğun da önem kazanmasını sağlamıştır. Bu sayede müzeciliğin ilk adımları atılmıştır (Hacısalıhoğlu, 2013). Müzenin terim olarak kullanıldığı dönem 16. yüzyıldır. Bu yüzyılda koleksiyon olarak lahit adı verilen mezarlar, kabartma heykeller, kutsal nesneler ve sanatsal özelliği olan eşyalar toplanmaya ve müzelerde sergilenmeye başlanmıştır. Bu şekilde koleksiyonculuk git gide önem kazanmıştır. Müze teriminin oluşmasında koleksiyoner Paolo Giovio'nun doğrudan etkisi vardır. Giovio antikalarla ilgilendiği için antik eser koleksiyonuna sahiptir. Daha sonra biriktirmiş olduğu bu koleksiyonları sergilemesi ve sergilenen alana da müze demesi müze kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Buyurgan, 2019).

Müzenin öneminin artması yeni müze, galeri ve sanat evlerinin açılmasını da sağlamıştır. Bu müzeler arasında özellikle iki tanesi dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki İtalya'daki Uffizi Sanat Galerisi'dir. Bir diğer önemli müze ise İngiltere'deki Ashmolean Müze'sidir. Bu mekân halkın katılımına açık, bilinen en eski halk

müzesidir. Ashmolean Müzesi Oxford Üniversitesi bünyesinde 1683 yılında açılmıştır (Gerçek, 1999). Ashmolean Müzesi daha sonraki yıllarda diğer ülkelerde halka açık müzelerin açılmasına da öncülük etmiştir. Buna benzer bir müze de Bergama Kütüphanesi'dir. Bu kütüphane de dünyada bilinen ilk müze olarak kabul edilmektedir. (Buyurgan'dan akt., Turanlı, 2012). Bunlara başka bir örnek olarak Napolyon'un desteği ile Fransız İhtilali'nden sonra Louvre'de açılan Louvre Müzesi gösterilebilir. Louvre Müzesi aynı zamanda milliyetçi fikirlerin yayıldığı ilk halk müzesi olması açısından önemli bir yere sahiptir (Tezcan, 2006; akt., Buyurgan, 2019). Bu müzelerin açılması halkta olumlu havalar yaratarak toplumsal işlevi ön plana çıkarmıştır. Bunlara ek olarak devlet müzeleri ve yerel müzeler kurularak eğitim imkanı da sunulmaya çalışılmıştır (Tezcan, vd., 2006). Duncan'a göre müzelerin eğitim işlevi 18.yy'da daha da ön plana çıkmıştır. Eğitim amaçlı ilk müze 1727 yılında İngilizler tarafından açılan Haslemere Müzesi'dir. Bu müze eğitsel faaliyetlerin yürütüldüğü ilk müzedir. San (2018) okul ve müzeler arasında sağlıklı bir iletişimin kurulmasının ancak çocukların bu mekânları ziyaret etmeleri ile mümkün olacağını dile getirerek müzelerin eğitsel işlevine dikkat çekmiştir.

18.yüzyılda müzelerin en önemli işlevi eğitim olmuştur. Bu dönemin en önemli özelliği daha önce "imparatorluk, krallık, hanedanlık," koleksiyonlarını sergileyen müzelerin artık birer modern eğitim mekânlarına dönüştürülmesi çabalarıdır. Bu dönem her kentte bir müzenin açılması nedeni ile "müzeler dönemi" olarak da ifade edilmektedir (Artun, 2006a). 18. yüzyıl her alanda olduğu gibi müzeler için de bir aydınlanma dönemidir. Birçok kentte çağdaşlaşmayı, araştırmayı teşvik eden bilimsel kurumların açılması hız kazanmıştır. Özellikle Paris, Londra, Oxford gibi şehirlerde önemli sanat merkezleri, bilimsel kurumlar ve eğitimi öne çıkaran müzeler kurulmuştur (Burke, 2001; akt., Aykaç, 2021). Çağdaş müzeciliğin gelişimi asil burjuva ailelerinin koleksiyonlarını ve eserlerini kamuoyuna (halk) devretmesi ile başlar. Daha önce sadece zenginlerin bir uğraşı olan ve halktan kopuk bir şekilde kendi içinde kapalı kutu olan müzeler artık her türlü insanın görüp dokunabileceği mekânlar haline gelmiştir. İtalya'da Medici ailesindeki son asilzade olan Ludovica'nın 1700'lü yıllarda eserlerini Toscana eyaletine bağışlaması, Dresden'deki eserlerin halkın katılımına sunulması, İngiltere'nin Londra şehrinde British Museum'un açılması önemli gelişmelerdir (Hacısalıhoğlu, 2013). Bununla birlikte halkın aktif olarak katılımına imkân sağlayan müzelerin açılması fikrini ortaya atarak etkileşimli

müzelerin kurulmasına zemin hazırlayan kişi Fransız aydın La Font de Saint Yenn'dir (Gerçek, 1999; akt., Atalay, 2011). Yenn halk müzesi fikrini ortaya atan kişidir. Bunun dışında yine farklı ülkelerde de çeşitli müzeler kurulmuştur. 1785'te yılında American Museum (Philadelphia), 1790'da Tammany Society Mueseum (New York) açılmıştır. Avrupa'da ise 1802'de (Macaristan) Budapeşte, 1809 'da (İspanya) Madrid, 1818'de (eski adı Çek Cumhuriyeti şimdiki adı Çekya) Prag, 1830'da (Almanya) Berlin, 1836'da (Almanya) Münih şehirlerinde çeşitli müzeler açılmıştır (Gerçek, 1999). 19. yüzyıla girildiğinde ise her alanda bir değişim rüzgârı görmekle birlikte bu rüzgâr eğitimde de kendisini hissettirmiştir. Bu yüzyılda her ülkede eğitimin özellikleri sorgulanmaya başlanmış, birincil elden kaynak kullanımına ve nesne temelli eğitime vurgu yapılmıştır. Tüm bunlar müzelere ve müzelerin eğitim işlevine ilgiyi arttırmıştır. Bu dönemde teknolojinin etkisi ile birbirinden farklı nesneler müzelerde sergilenmeye başlanmış, müzelerin hayat boyu öğrenme kapsamında tüm bireylere eğitim aracılığı ile bir okul olabileceği düşüncesi hâkim olmuştur (Güler, 2019). Bu müzelere 1865'te açılan Avusturya ile Atina Milli Müzeleri, 1866'ta açılan Palermo Müzesi, 1870'te açılan Boston Museum of Fine Arts örnek olarak gösterilebilir. 1880-1906 tarihleri arasında Amerika'da ise New York Metropolitan Müzesi açılmıştır. Amerika'da açılan en önemli müzelerden biri de (Amerika Tabiat Tarihi Müzesi) New York American Museum of Natural History'dir. Bu tabiat müzesi 1874'te açılmıştır. Bu müze dünyanın en büyük müzesi olarak kabul edilmektedir. (Gerçek, 1999; akt., Atalay, 2011). Bunların dışında yine 1899'da ABD'de ilk çocuk müzesi olan "Brooklyn Children Museum" açılmıştır (Erbay, 2001). Bu müzelerin temel amacı çocuklar için zevk ve merak uyandıran alanlar oluşturarak eğitimde kurumsallaşmayı sağlamaktır.

20. yüzyılda müzelerin sayısında inanılmaz bir artış söz konusudur. Birçok Avrupa ülkesinde yüzlerce müze ve tarihi mekân açılmıştır. Sadece Almanya'da 1920 ve 26 yılları arasında yüz yetmiş dokuz müze açılmıştır (Atalay, 2011). Bu dönemin temel farkı artık müzede eğitimin bir zorunluluk olduğudur. Müzeler bu dönemde çocuklara yönelik projeler geliştirerek müze olgusunu tüm yurttaşlara olduğu gibi çocuklara da benimsetmek istemişlerdir. Bu amaçla 1903'te çocukları merkeze alan "Toledo Museum of Art" müzeye çevrilerek müzeciliğe yeni bir boyut getirilmiştir (Godwin, 1936; akt., Güler, 2019). Müzeler artık eğitimin vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Greenhill-Hooper, 1999). Bu yüzyılda birçok Avrupa ülkesinde de çocuğa

yönelik müzelerin açılması hız kazanmıştır. 1914'te İngiltere Leeds Müzesi'sinde çocuklar için ayrı bir birim açılması, Stochholm'da özel eğitimle ilgili ilk müze olan Northern Müzesi bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu müzelerin en temel amacı kendi bünyesinde eğitim alanları yaratarak okulların ve öğrencilerin bu mekânlarda bilinçli bir eğitim almasını sağlamaktır. Bu sayede çocuklar ilk elden nesneye dayalı bir eğitim olanağı yakalamıştır (Marcousse, 1949; akt., Aykaç, vd., 2021). Bunların yanı sıra açılan bu müzeler aynı zamanda okullarla işbirliğine giderek sanat çalışmaları için de faaliyetler yürütmüşlerdir 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise müzeciliğin gelişimi için ulusal ve uluslararası kurum ile kuruluşların açılması önem kazanmıştır (Kent, 1949; akt., Burnham ve Kai-Kee, 2015).

Avrupa ülkelerinde Birinci ve İkinci Dünya Savaşları nedeniyle birçok önemli eser ve koleksiyonlar zarar görmüştür. Bu zararları en aza indirmek ve var olan kıymetli eserleri korumak için uluslararası düzeyde tedbirler alınmıştır. Bu amaçla, kıymetli eşya ve nesneleri koruyacak uluslararası kurumlar oluşturulmuş, müzelerin çerçevesi yeniden çizilmiştir. Artık müzenin kültürlerarası bir kurum olduğu belirtilmiştir (Coşkun, 2014; Çınar, 2009). 20. yüzyıl sonlarına gelindiğinde ise müzelerde eğitim sağlam bir zemine oturtulmuştur. Bu dönemde eğitimin sadece okulla sınırlı olmadığı düşüncesi her alanda kendine yer bulmuş bu sayede müzelerin eğitimsel işlevi tüm işlevlerinin önüne geçmiştir. Müzeler artık bireyler için nesne odaklı, araştırma ve ilk elden bilgi edinme merkezleri olmuştur. Buna bağlı olarak müzelerdeki bu faaliyetler yaparak yaşayarak öğrenmenin önünü açmıştır.

Müzelerin ve diğer tarihsel mekânların politikalarını, çalışma şartlarını, tüzüğünü, ulusal ve uluslararası faaliyetlerini sistematik bir plana oturtmak için 1926'da Uluslararası Müzeler Dairesi, 1947'de ise Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) açılmıştır. Bu sayede resmi olarak müzelerin kuruluşu gerçekleşmiş ve müzeler uluslararası camiada kendine yer edinmiştir (Turanlı, 2012). Açılan bu kurumlar tüm dünyada çağdaş ve kurumsal müzeciliğin nasıl olması gerektiği ile ilgili çalışmalar yürütmüş ve halen bu çalışmalarına devam etmektedirler. Bu çalışmalar arasında müzede uygulanabilecek eğitim programları, bilimsel araştırmalar, yaratıcı drama yöntemleri, nesneye dayalı eğitici oyunlar ve müze halk iletişimi için uygulanacak programlar gibi çeşitli faaliyetler yer almaktadır (Atalay, 2011; Güneröz, 2021, s. 19; Turanlı, 2012). Günümüz çağdaş eğitimin en önemli kurumlarından olan müzeler 1946 tarihinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

bünyesinde kurulmuş olan Uluslararası Müzeler Konseyi'nin görüşleri kapsamında yeni eğitim politikaları ve alternatif yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Bu yaklaşımlar arasında iletişim ve etkileşime dayalı çalışmalar, müze çeşitlerini çoğaltma, farklı koleksiyon türlerini toplama, müze eğitimi gerekliliği, çağdaş müze programları ve müzede uygulanabilecek çeşitli öğrenme etkinlikleri yer almaktadır (Atagök, 2003: Turanlı, 2012). 1950 ve 60'lı yıllar eğitimin sorgulandığı ve bu sorgulama sonunda yeni buluşların ortaya çıktığı bir dönemdir. Bu dönemde Bruner'in çalışmaları ile buluş yolu ile eğitim öğretim ilkesi önem kazanmış, eğitim bilimlerinde yeni dönüşümler yaşanmıştır. Buluş yolu ile bireyin artık etkin öğrenen bir varlık olarak bilmenin peşine düşerek araştıran, sorgulayan ve bilgiyi yapılandıran varlık olması gerekliliği üzerinde durulmuştur (Yazıcı, 2017). Tüm bu faaliyetlerin ise kütüphane müze ve tarihi mekânların kullanılması ile başarıya ulaşılabileceği belirtilmiştir. Müze ve eğitim arasında sağlıklı bir işbirliği geliştirmek isteyen UNESCO belli tarihlerde (1952, 1954, 1958, 1960) konferans, seminer ve bilimsel toplantılar düzenleyerek müze ve diğer çağdaş öğrenme alanlarının eğitimdeki etkisini ifade etmeye çalışmıştır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Bu çalışmaların yanı sıra Milletlerarası Müzeler Ofisi iki cilt şeklinde "Museographie" adlı bir kitap çıkarmıştır. ICOM ise UNESCO ile birlikte üç ayda bir yayımlanan ve müze programlarını içeren "Museum" adlı bir dergi çıkarmıştır (Evans, 1963; akt., Tezcan vd., 2006).

21. yüzyıl müzelerin her açıdan değişikliğe uğradığı bir dönemdir. Tarihi süreç içerisinde farklı işlevlere sahip olan müzeler son dönemde teknolojinin ve kitlesel araçların yaşamlarımıza getirdiği kolaylıklar neticesinde kendisini yenilemek zorunda kalmış, halkın ilgi, istek ve ihtiyaçlarını göz önüne almıştır. Küresel dünyadaki kalkınma ile birlikte bireyler kültür ve sanatla daha çok ilgilenmiş bu da müzeciliğe olan ilgiyi arttırmış, bu süreç müze gelişimini hızlandırmıştır. Buna bağlı olarak da birçok müze çeşidi açılmış, müzeler çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Günümüzde sadece koleksiyon toplayan tarih müzeleri değil sanat, çocuk, bilim, kültür ve özel müzeler de hayatlarımıza girmiştir. Bu müzelerde çeşitli sergi yöntemleri ve eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi halkın bu müzelere katılımını arttırmıştır. Bugün müze eğitimi kapsamında çeşitli üniversiteler bazı bölümlerde müzecilik eğitimi vermekte, müze ve tarihi mekânlarda uzmanların sayısı artmakta, müzelerle ilgili yerel ve bölgesel örgütler çalışmalar yürütmekte ve çeşitli kurumlar süreli yayınlarla müze eğitimine katkıda bulunmaktadır (Hein, 2008). Öğrenciler veya yetişkin bireyler

yapılandırmacı eğitimin etkisiyle müzelerde, bilim merkezlerinde, tarihi mekânlarda ya da eğitici atölyelerde bu alanların sunmuş olduğu evreni yaparak yaşayarak öğrenmiş olurlar. Müzeler, sadece müzedeki eğitim faaliyeti ile değil aynı zamanda çeşitli yöntem ve etkinliklerle de bireylere alternatif öğrenmeler sunar (Buyurgan, 2006). Bu alanlar bireylerin gözlem, katılım, işbirliği, yaratıcılık gibi becerilerinin gelişmesine olanak sağlar. Müzeler günümüzde hem sayısal, hem çeşit, hem de görev olarak oldukça geniş bir zenginliğe sahiptir. Müzeler daha önce var olan geleneksel işlevlerinin yanına bu dönemde eğitim işlevini de eklemiştir. Artık müzelerde eğitim, sadece okul öncesi çağda başlanan bir kurum olmaktan çıkmış, okul içini ve okul sonrası dönemlerini de kapsayacak şekilde genişleyen, yaparak yaşayarak öğrenmelerin gerçekleştiği mekânlar olmuştur (Turanlı, 2012).

2.2.2. Türkiye’de Müzecilik ve Müze-Tarihi Mekân Eğitiminin Gelişimi

Kıymetli ve önem atfedilen eserlerin toplanması, onların biriktirilmesi, saklanması geçmişten günümüze insanların vazgeçilmez amaçlarından bir tanesidir. Yani genel olarak bireyler kendi hayal güçlerini kamçılayan nesneleri toplayıp onları koruma yoluna gitmişlerdir. İnsanlar bu eserler yolu ile üstünlüklerini, mücadelelerini, korku ve saygılarını, doğaya karşı zafer ve yenilgilerini ortaya koymak istemişlerdir. İşte insanoğlunun bu eylemi müzeciliğin de ilk adımlarını oluşturmuştur. Bu eser ve koleksiyonlar tapınaklarda, mabetlerde, dinsel mekânlarda sergilenmiş böylece müzenin temelleri atılmıştır (Gerçek, 1999; Coşkun, 2014). Türkiye’de müzecilik ve müzede eğitim konusu belli bilim insanlarının çalışmaları ile sınırlıdır. Müzecilik alanında çalışma yapan kişiler Remzi Oğuz Arık, Mehmet Önder Kamil Su ve Mustafa Cezar’dır. Fakat bu bilim insanları ve tarihçiler genel bir müze tarihçesinden ziyade dönemsel araştırmalar yapmışlardır. Türkiye’de müzecilik tarihi ile ilgili genel bir çalışma, müzelerin sorunlarını inceleyen, batıdaki yansımaları araştıran eser sayısı çok azdır (Ekelik, 2010). Türkiye’de müzecilikten ziyade koleksiyonculuk Batı’dan önce başlar. Türk müzeciliğinin geçmişi İslamiyet Öncesi İlk Türk Devletleri’ne kadar dayanmaktadır. İslamiyet öncesinde bugünkü anlamda bir müze olmasa da toplumda ölümden sonra yaşam inancının olmasından dolayı değerli eşyaların saklanması ve korunması önemli bir yer tutmaktadır. Fakat bu koleksiyon toplama işi toplumun göçebe olması nedeni ile oldukça sınırlıdır (Ögel, 1971; akt., Çobanoğlu, vd., 2017). Daha sonraki dönemlerde ise özellikle devlet ricalinin (devlet büyüklerinin) ve üst

düzyer yöneticilerin önemli koleksiyonları toplayıp saraylarında muhafaza etmeleri bilinen bir gerçektir. Önemli eserlerin toplanması ve depolanması süreci Hunlar'la başlayıp Gazneli ve Selçuklu Devleti'ne de sirayet devam etmiş, Osmanlı'da daha profesyonel bir hal almıştır (Mercin, 2005). Özellikle Türkiye Selçukluları zamanında bazı evler ve önemli mekânlar inşa edilirken yapıtların arasına bilinçli bir şekilde anıtlar, tarihi önemi olan heykeller, taş kabartmalar ve diğer önemli eserler konulmuştur. (Yücel, 1999; akt., Buyurgan, 2019).

Osmanlı'da paşa ve hükümdarlar çini, minyatür ve kilim dokumacılığından oluşan eserleri toplayıp koruma altına almışlardır. Osmanlı Devleti'nde edebi ve sanatsal yapıtlara ilgi duyan ilk hükümdar Fatih'tir. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra saray olarak kullandığı Topkapı'da sütun ve lahit adı verilen anıtları toplayarak koleksiyonculuğu başlatmıştır (Erargın'dan akt., Ekelik, 2010). Fatih'ten sonra özellikle Yavuz Sultan Selim de Doğu Seferleri'nden elde ettiği ganimetlerle önemli bir koleksiyon oluşturmuştur. Payitahtta önemli bir yere sahip olan Aya İrini Kilisesi bir hazine deposu olarak kullanılmıştır. Tüm çalışmalara rağmen batıya açılma sürecine kadar gerçek anlamda bir müzeden söz etmek mümkün değildir (Hacısalıhoğlu, 2013). Osmanlı'da müzecilik faaliyetleri bireylerin sanatsal açıdan, bilinç kazanmalarıyla ancak 19. yüzyılda gelişmiştir (Tural, 2022). Osmanlı'nın en önemli sefirlerinden olan Yirmi sekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa ziyareti müzeciliğin gelişimi için önemli bir gelişmedir. Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi Fransa'da kaldığı süre boyunca Fransız çeşmelerine, duvar halılarına, saatlere, kale ve şatolara, operalara sefaretnamesinde raporlar halinde yer vermiştir. Yurtdışına çıkan ilk Osmanlı hükümdarı olarak bilinen Sultan Abdülaziz'in Fransa ve İngiltere gezileri Osmanlı için gerek müzecilik gerekse de diğer faaliyetler için son derece olumlu bir gelişmedir. Sultan Abdülaziz'in özellikle Fransa seyahatinde katılmış olduğu "Paris Uluslararası Dünya Sergisi" onun müzeye bakış açısını değiştirmiş, yurda dönüşte ise Osmanlı'nın ilk müzesi sayılan Müze-i Hümayun'un kurulmasında başrol oynamıştır (Erbay, 2011; Şişman 2019). Osmanlı'da farklı koleksiyonların bir mekânda toplanıp sergilenmesi süreci batılılaşma dönemi ile başlamıştır. Türk tarihinde bilinen ilk müzeci olan Tophane Müşiri Ahmet Fethi Paşa Osmanlı müzeciliğinin temellerini atmıştır (Sofuoğlu, 2019). Ahmet Fethi Paşa silah deposu olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'ndeki cephanes bölümünü (Harp Deposu) 18.yy'da yeniden restore ederek buraya "Dar-ül Eslıha" adını vermiştir (Kıbiroğlu, 1994, s:67; akt., Kısa, 2012). Bu

sergide sadece savaşlarda kullanılan malzemeler değil aynı zamanda gayrimüslim tebaaya ait önemli eserler de sergilenmiştir. Ahmet Fethi Paşa'nın bu girişimleri ile Dar-ul Eslaha, Eslaha-ı Atika (askeri araç gereçlerin sergilendiği alan) ve Asar-ı Atika (eski eserler sergisi) olarak ikiye ayrılmış ve ziyarete açılmıştır. Fakat bu sergi sadece Flaubert, Gautier gibi önemli konukların ziyaretlerine açıktır (Artun, 2017, s: 40). Bu mekânlar sadece soylu sınıflara iltimas tanımış gerek Müslüman tebaanın gerekse de gayrimüslim tebaanın girişleri çok zor şartlara bağlanmıştır (Shaw, 2004:21-24).

Ahmet Fethi Paşa ile başlayan müze hareketi onun vefatından sonra Saffet Paşa ile devam etmiştir. Bu dönemde yine önemli eserler toplanılmış, toplanan bu eserler Aya İrini Kilisesi içerisinde bir araya getirilmiştir. Bu sergi, bütün süreç tamamlandıktan sonra 1869 yılında Osmanlı'nın ilk müzesi sayılacak olan 'Müze-i Hümayun' adıyla dönemin Maarif Nazırı da olan Saffet Paşa tarafından açılmıştır. Müze-i Hümayun 1881 'de halkın ziyaretlerine açık hale gelmiştir. Ayrıca müze ile ilgili bir genelge çıkarılarak ülkenin dört bir yanından eser toplanılmıştır.

Müzedeki koleksiyonları sistematik bir düzene oturtmak için farklı uzmanlardan yardım alınmıştır (Şahin, 2007). Osmanlı'nın modern anlamdaki ilk müzesi olan bu müzeye 1869'da müdür olarak Edward Goold, daha sonraki dönemde ise Anton Dethier getirilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014: 4). İstanbul fethedildikten sonra cephane olarak kullanılan Aya İrini ise değerli koleksiyonların burada toplanılması ile Türkiye'deki Arkeoloji Müzeleri'nin ilk izlerini yansıtmıştır. Bu açıdan Aya İrini son derece önemli bir yere sahiptir (Özkasım, vd., 2005).

1869 tarihinde Müze-i Hümayun'u koruma altına almak için Eski Eserler Kanunu adı verilen "Asar-ı Atika Nizamnamesi" yayımlanmış böylece müze ile ilgili yasal süreç başlamıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). Osmanlı İmparatorluğu bu kanunu çıkararak elde ettiği eserleri korumak ve bu eserlerin kullanımının devlet iznine bağlı olduğunu belirtmek istemiştir. Asar-ı Atika Nizamnamesi daha sonraki süreçlerde çeşitli nedenlerle kaldırılrsa da 1874'te yapılan bazı değişikliklerle tekrar kanunlaşmıştır. 1881 yılına girildiğinde Müze-i Hümayun'un başında bulunan Alman müdür Dethier'in ölümünden sonra müzeye müdür olarak Osman Hamdi Bey geçmiştir. Osman Hamdi Bey'in müzenin başına geçmesi ile Türk müzeciliği karakteristik özellik kazanmıştır (Yücel, 1999; akt., Sönmez, 2015). Osman Hamdi Bey Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde düzenlemelere gitmiş, düzenlemeler sonucunda bu kanun 1973'e kadar yürürlükte kalmıştır. Bu

nizamnamelerin genel özelliği ise günümüz arkeoloji müzelerine kaynaklık etmesidir. Osman Hamdi müzecilik faaliyetlerini her şeyin üstünde tutarak başta İstanbul olmak üzere, ülkenin dört bir yanına çeşitli müzelerin açılmasını sağlamıştır (Sezgin, vd.,2009). 1878 tarihinde müzelerin programlarını ve işlevlerini belirlemek amacıyla bir kurulun oluşturulması için çalışmalara başlanmış ve bunun sonucunda “Müze Komisyonu” adlı bir örgüt kurulmuştur. Müze Komisyonu üyeleri içerisinde aynı zamanda müze müdürü olarak görev yapan Osman Hamdi Bey de yer almaktadır. Osman Hamdi müdürlük dışında günümüzde Güzel Sanatlar Akademisi olarak görev yapan Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açılmasına da öncülük etmiştir. Osman Hamdi Bey Osmanlı’nın ilk müzesi olan Müze-i Hümayun’un tasarımı için de Valaury adlı mimarı görevlendirmiştir (Atasoy, 1984; Şişman, 2019). Osman Hamdi Türk tarihinde bilimsel kazıyı başlatan ilk kişi olarak da bilinmektedir (Demir, 2015). Yücel’e (1999) göre Osman Hamdi müzelerde sistematik sıralama için bilimsel teknikler kullanmış, müzeciliğe “bilimsel katalog” terimini kazandırmıştır. Bu kataloglar için yabancı bilim insanları Joubin ve Mendel’in yardımlarını almıştır. Günümüzdeki birçok Arkeoloji Müzesi’nin kullanmış olduğu kaynak kataloglar Osman Hamdi Bey’in eseridir.

Osman Hamdi Bey’in yanı sıra Türkiye’de müzecilik çalışmalarında rol olan birçok önemli isim bulunmaktadır. Bu isimler şunlardır: Halil Ethem, Süleyman Gönçer, Nuh Naci, Süleyman Fikri, Turgut Cinlioğlu, Ali Rıza Yalçın, Nuri Balköse ve Osman Bayatlı’dır (Demir, 2015). Osmanlı’da halkın kısıtlı da olsa yönetimde yer aldığı dönem olan Meşrutiyet yıllarında da, içerisinde Muallim Cevdet, İsmail Hakkı ve Satı Bey gibi önemli eğitimcilerin bulunduğu bir grup eğitimci, müze eğitiminin gerekliliği üzerinde durmuştur. Özellikle Satı Bey “Okul Projesi” ile müze ve tarihsel alanlarda kullanılmak üzere birçok araç gereç ve süreli yayın faaliyetlerine başlamış fakat bu çalışmalar uzun ömürlü olamamıştır (Adıgüzel, 1999) Türkiye’deki müzecilik faaliyetlerini sistematik bir şekilde başlatan ve çağdaşlaşmanın önünü açan Osman Hamdi, vefat edince yerine Halil Ethem geçmiştir. Halil Ethem döneminde de önemli sayılacak müzeler kurulmuştur. Halil Ethem Bey 1914’te islami değerleri kapsayan “Türk İslam Eserleri Müzesi” ile Cumhuriyet döneminde 1925’te ise eski Türk geleneklerini ve eşyalarını yansıtan İstanbul Şark (Doğu) Eserleri Müzesi’ni kurmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). Fakat kurulan bu müzeler genel olarak dinsel öğelerin korunması üzerinedir. Müze çeşitliliğini arttırmak için 1895 tarihinde 2. Abdülhamit tarafından askeri ve teknik müze olarak sayılan Bahriye

Müzesi açılmıştır. Daha önce Tersane-i Amire'nin görev sahasına giren askeri araç gereç tasarımı, gemicilik çalışmaları v.b gibi faaliyetler Müze Amirliği'ne devredilmiştir. Bahriye Müzesi'nin açılışında Bahriye Nazırı olarak görev yapan Hasan Hüsnü Paşa'nın önemli katkıları vardır. Birinci Dünya Savaşı'na girilirken müze Nakkaşhane'ye taşınmış faaliyetlerine müdürlük şeklinde devam etmiştir. Bu müze 1943'te Deniz Müzesi adını almıştır (Şişman, 2019).

1917'de Meclisin aldığı kararla müzelerin dışında yer alan yapıt ve eserleri koruma altına almak için çeşitli programlar yürütülmüştür. Bu kapsamda Eski Eserleri Koruma Kurulu olan “Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümen-i Daimi” adlı bir yapı oluşturulmuştur. Yine bu çalışmalar kapsamında Manisa Sard, İzmir Efes, Aydın Priene ve Milet'te arkeolojik çalışmalar yapılmıştır (Atasoy, 1984; akt., Ekelik, 2010). Milli mücadele dönemine bakıldığında ise bir yandan yeni rejim çalışmaları sürerken bir yandan da kültür ve eğitim çalışmalarının olduğu görülmektedir. Kültür ve eğitim çalışmalarında müzelere de ayrı bir önem verilmiştir. Müzeler yeni rejimin benimsetilmesindeki en büyük araçlar olarak görülmüştür. Kültür çalışmaları kapsamında dönemin kültür müdürlerinden Mübarek Galip, 1921 tarihinde daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olacak Ankara şehrinde Anadolu Medeniyetler Müzesi'nin açılmasını sağlamıştır. Bir yıl sonra ise önemli devlet adamlarından Süleyman Fikri Bey ise Antalya Müzesi'nin açılması için çalışmalar yürütmüştür (Kala, 2022). Bunların dışındaki bir diğer önemli gelişme ise saltanat döneminde saray olarak kullanılan Topkapı'nın 1924'te müzeye çevrilmesidir. Müzeye çevrilen bu saray gerekli yenileme işleminden geçtikten sonra 1927 tarihinde Atatürk'ün emri ile bir kısmının vatandaşların ziyaretine açık hale getirilmesi sağlanmıştır (Atasoy, 1984; Yücel, 1999). Topkapı Sarayı'nın müzeye çevrilmesindeki temel amaç müzelerin bir kişi ya da sınıfa değil tüm topluma hitap etmeleri isteğidir. Bu sayede artık Topkapı belli bir zümrenin değil tüm milletin kullandığı bir eser olmuştur (Madran ve Önal, 2000; Turanlı, 2012).

Cumhuriyetin ilanından sonra da Türk müzeciliğinde birçok olumlu yenilikler ve değişiklikler yapılmıştır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra her alanda yapılan yenilikler müzecilik alanında da etkili olmuş ve bazı önemli çalışmalar ön plana çıkmıştır. Bu çalışmalar kısaca şunlardır: Kazılar için uzman yetiştirilmesi, kazı çalışmalarında yer alacak uzmanların Türk'lerden seçilmesi, müze olarak kullanılacak binaların restore edilmesi, müzecilik eğitimi için öğrencilerin yurt dışına gönderilmesi

ve kazıların niteliğini geliştirmek için bazı üniversiteler ile kurumların (Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu) açılmasıdır. Cumhuriyetin ilanına kadarki süreçte müzecilik var olan kültür nesnelerini toplayıp korumak olarak algılanırken, Cumhuriyet'in ilanından sonra bu algı kırılmıştır. Artık müzecilik sadece Osmanlı'nın geleneklerini yansıtan eserlerle sınırlandırılmamış, bir genel müdürlük kurularak, müzenin çalışma şartları, eğitim programları, kullanılacak teknik ve yöntemler bir karara bağlanmıştır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı yıllarında bir yandan ülkenin geleceği ile ilgilenirken bir yandan da değerli obje ve antika koleksiyonlar ile müzelerle ilgili çalışmalar da yürütmüştür. 1920 tarihinde açılmış olan ilk mecliste “Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü” kurularak müzelere gereken önemin verilmesi ve müdürlüğe ödenek ayrılması planlanmıştır. İki üyeye sahip olan bu müdürlük tüm çalışmalarını MEB'in denetimine bağlı olarak gerçekleştirmiştir. Daha sonraki dönemlerde bu kurumun adı değişerek Kültür (Hars) Bakanlığı olmuştur (Yücel, 1999). Kültür Bakanlığı'na bağlanan “Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü” sonraki yıllarda Âsâr-ı Âtika ve Müzeler, Kütüphaneler ile Güzel (Bedii) Sanatlar olarak iki grup halinde sınıflandırılmıştır (Kaya, 2007).

1923'e girildiğinde Başkomutan'ın direktifleri ile bilimsel ve ilmi çalışmalarla ilgilenmek için İlim Heyetleri (Heyet-i İlmiye) kurulması kararlaştırılmıştır. Genel olarak eğitim işleri ile ilgilenen bu kurum aynı zamanda Ankara'da bir müzenin açılması, Asar_ı Atika'nın yeniden düzenlenmesi, okullara alternatif olarak okul müzelerinin açılması gibi çalışmaları da yürütmüş, belirlenen bölgelerde milli bilinci aşılacak müzelerin kurulması teklifinde bulunmuştur (Atasoy, 1984). Osmanlı İmparatorluğunda ancak 19.yüzyıl sonlarına doğru kurumsal bir ivme kazanan müze, yeni rejimle birlikte üzerinde durulan en önemli konulardan bir olmuş, bu kurumların yazal zemine oturtulması için kanunlar çıkartılmıştır. Böylece müzecilik olgusunun bütün toplumda yaygınlık kazanması amaçlanmıştır (Kısa, 2012). Cumhuriyet döneminin ilk meclis hükümeti programdaki kazanımların birçoğuna ulaşmasına rağmen müze faaliyetleri istenilen seviyelere bir türlü ulaşamamıştır (Ekelik, 2010). Buna rağmen çalışmalara devam edilmiştir.

Müzelerle ilgili bir başka önemli gelişme ise müzelerde görev alacak personelin yetiştirilmesi meselesidir. Bu bakımdan müzelerde görev alması beklenen bireyler eğitim amaçlı yurt dışındaki önemli ülkelere gönderilmiştir (Safran, 1999). Bunun dışında ülkenin her yerinde müze açma çabaları devam etmiştir. Atatürk'ün

girişimleriyle ülke genelinde birçok müze açılmaya başlanmıştır. Açılan bu müzelerin halka sunulmasına özen gösterilmiştir. Bu mekânlar artık sadece soylu sınıfın değil tüm yurttaşların katılımına açık alanlar haline gelmiştir. Müzeler yurttaşlara inkılap hareketlerini aşlamak için de aracı kurumlar olmuşlardır. Bu çerçevede açılan ilk müze (1921) İnkılap Müzesi'dir. Osmanlı'da kurulan ilk müze olma özelliğini taşıyan Müze-i Hümayun ise 1922'de İstanbul Arkeoloji Müzesi adını almıştır. Yine Osmanlı'da önemli bir kurum olan Sanayi-i Nefise Mektebi 1928'de Güzel Sanatlar Akademisi 'ne dönüşmüştür. Müzecilik faaliyetlerinde tarihsel yapı ve dil gelişiminin önemli olduğu göz önüne alınarak birer yıl arayla TDK (Türk Dil Kurumu) ve TTK (Türk Tarih Kurumu) açılmıştır (Buyurgan ve Mercin'den akt., Turanlı 2012).

Cumhuriyet döneminde müze açma çalışmaları sadece İstanbul'la sınırlı kalmamış, Anadolu'nun birçok yerinde de müze çalışmalarına başlanmıştır. Atatürk'ün emirleri ile açılan müzeler şunlardır: Antalya Müzesi, Sivas Müzesi, Adana Müzesi, Bergama Müzesi, İzmir Müzesi, Edirne Müzesi, Konya Müzesi, Amasya Müzesi, Tokat Müzesi, Kayseri Müzesi, Van Müzesi, Diyarbakır Müzesi, Manisa Müzesi, Çanakkale Müzesi ve Niğde Müzesi. Bu müzelerin sayıları daha sonraki süreçte artmıştır. Ayrıca yine Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk müze binasının inşasına başlanmıştır (Tüzün, 2010). Etnografya çalışmaları için ise 1925'te Etnografya Müzesi'nin temeli atılmış bu müze 1930'da yurttaşların ziyaretlerine açılmıştır. 1925'te çeşitli kanunlar çıkarılarak ayrıcalık belirten tüm kurum ve ünvanlar kaldırılmış, bu kurumlardaki eski ve değerli eşyalar çeşitli müzelere gönderilmiştir. Bu kurumların tek istisnası Konya Mevlana Türbesi'dir. Burada bulunan dergâh ve türbelere dokunulmamış, tüm eşyaları ile birlikte müze olarak kullanıma açılmış, 1927'de halkın ziyaretine aktif hale gelmiştir (Ekelik, 2010). Cumhuriyetin kuruluşunda önemli bir role sahip olan Hasan Ali Yücel Milli Eğitim Bakanı olarak görev yaptığı 1945 yılında Türkiye'nin tüm bölgelerini açık hava müzesine çevirmiş, günümüzde gerek eğitim gerekse de turistik olarak kullanılan birçok tarihi mekânın temellerini atmıştır (Yücel, 1999). Türkiye'de son dönemlerde müzecilik önemli aşamalar kaydetmiştir.

Günümüzde Anadolu'nun birçok yerinde, il ve ilçeler bazında açık hava müzeleri mevcuttur. Bununla birlikte yakın tarihlerde İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, tarihi belgeleri içerisinde barındıran Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Askeri Müzeler, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi yeni

müzelerin açılması önemli gelişmelerdir (Sönmez, 2011). Özel müzecilikte ise Vehbi Koç Vakfı gibi önemli vakıflar etkili olmuştur. Vehbi Koç Vakfı ilk özel müze sayılan Sadberk Hanım Müzesi'ni kurarak özel müzeciliğin temellerini atmıştır. Bu müzeleri sırası ile Eczacıbaşı ailesinin kurduğu İstanbul Modern Sanat Müzesi, yine Koç Vakfı'nın oluşturduğu Rahmi Koç Müzesi izlemiştir (Hacısalıhoğlu, 2013).

Müzeler kuruluş aşamasından başlayarak çağdaş döneme gelene kadar genelde farklı kurumlarca idare edilmiştir. 1970'ten bu yana bakanlıklarının dağılımına göre müzeler bazen MEB'in bazen de Kültür Bakanlığı'nın bünyesinde görev yapmıştır. Bazı yıllarda ise bu iki bakanlık birleşerek aynı amaca hizmet etmişlerdir (Özkasım, vd., 2005). Bu durumun genel sebebi sürekli değişen hükümetler ve izlenen farklı politikalarlardır. 1980'lere gelindiğinde ise Türkiye'de koleksiyonlar genelde arkeolojik kazılar, eski tarihi eserler, toplum çalışmalarını içeren nesneler ve dini metinlerden oluşmaktadır. 1983'te "Eski Eserler Kanunu" yürürlüğe girmiş, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" koleksiyonlarda ve müzelerde artış sağlamıştır. Bu yasal düzenlemelerle Türkiye'de müzeciliğe olumlu bir bakış açısı kazandırılmak istenmiştir (Şişginoğlu, 2011). 1982 yılında 1. Kültür Şurası düzenlenmiş, müze ve eğitim konusuna vurgu yapılmıştır. Müzelerde artık çocuklara da ait belli alanlar olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

1990'da Antalya Müzesi'nde ve 1995'te İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde çocuklara ait bir alanın yapıldığı bilinmektedir. (Mercin, 2006).

Türkiye'de müzecilikle ilgili ciddi ve kapsamlı çalışmalar 20. yüzyılın sonlarına doğru ciddi bir ivme kazanmıştır. Müze eğitimi ile ilgili özellikle İstanbul ve Ankara'daki birçok üniversite önemli çalışmalara imza atmışlardır. Bu üniversitelere örnek İstanbul Yıldız Teknik ve Ankara gösterilebilir. YTÜ (Yıldız Teknik Üniversitesi) 1989'da Müzecilik Ana Bilim Dalı'nı kurmuş, Ankara Üniversitesi ise müze eğitim programları için bilimsel anlamda eğitsel faaliyetler yürütmüştür (Akmehmet, vd., 2005). Türkiye'de okul dışı öğrenme alanları olan müzelerde tarihi ve kıymetli nesneler saklanmaktadır. Bu eserleri koruyan müzeler ise KTB'ye (Kültür ve Turizm Bakanlığı) bağlı olarak görev yapmaktadır. Müze ve tarihi mekânlar, KTB'nin bir kolu olan "Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü" bünyesinde politikalar yürütür. Bu genel müdürlükte var olan nesneler, zati demirbaşlar, tarihi eşyalar 'Kayıt Defteri' adı verilen defterlere kaydedilir (Ören, 1994). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan rapora göre Türkiye'de 2015 yılı

itibari le Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde 191 müze ile 137  ren yeri bulunmaktadır. Ziyarete açık olan müze sayısı ise toplamda 328'dir. Bunların yanı sıra 213 tane özel müze varlığını devam ettirmektedir. Son rapora göre Türkiye'de birbirinden farklı işleve ve programa sahip toplam 541 müze bulunmaktadır (TCKTB, 2015). Ülkemizde son yıllarda, müzecilik alanında önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bugün yurdumuzun her ilinde ve ilçelerinde halka açık birçok müze yer almaktadır.

Türkiye'de müzecilik son yıllarda sayı olarak artış göstermektedir. Buna bağlı olarak müze eğitimi konusunda halen istenilen seviyeye ula ılamamı tır. 20.yüzyıl biterken çeşitli hükümetler müze eğitimi ile ilgili bilimsel toplantılarda, konferanslarda ve seminerlerde görüşlerini ifade etmiş, süreç ve i leyi le ilgili düzenlemeler yapılması gerekliliği üzerinde durmuş fakat ne yazık ki uygulama aşamasına ge ilememi tir (Akmehmet ve  dekan, 2006; akt., Usba , 2011). Sadece belli ba lı kurum veya üniversitelerin müze eğitim paketleri hazırlayarak müze okul işbirliğini güçlendirecek çalışmaları mevcuttur. Literatür incelendiğinde de Türkiye'nin, müze ve eğitim ilişkisine yeteri kadar önem vermediği ortadadır. Türkiye'de müzede eğitim diğer ülkelere göre geri planda kalmıştır. Bunun en büyük sebeplerinden bir tanesi vatandaşların yeterince bilin lendirilememesidir. Bir diğer önemli neden ise müzelerin eğitim  ğretim programlarına çok geç entegre edilmesidir. Eğitimin yalnızca okulla ilişkilendirildiği bir toplumda etkin bir öğrenme gerçekleşemez. Eğitim- ğretim faaliyetleri yalnızca okul ortamında değil kütüphaneler, müzeler ve tarihi mekânlarda da yapılabilir. Buna bağlı olarak müze alanları çok eski olsa bile bunlar restore edilerek  ğretim alanı olarak kullanılmalıdır (Gerçek, 1999).

21. yüzyılda gerek Avrupa gerek Amerika gerekse de Asya  lkelerinin geli mi  kentlerinde müzelerin  e itleri, özellikleri, işlevleri gittikçe artmakta ve zenginle mektedir. Bunların yanı sıra artık buradaki müzeler sadece koleksiyonculuk veya depolama işlevleri dışında eğitim işlevine yoğunla mı tır (Karakuş, 2016). Artık müzeler  ağda  eğitim kurumları olarak üstlendiği eğitim  ğretim faaliyetleri kapsamında ziyaretçilerine hem aktif öğrenmeler sağlayan hem de onları eğlendiren kurumlar olmuştur. 21. yüzyıl eğitim programları yapılandırmacı bir anlayışla düzenlenmektedir. Artık birey bilgiyi alan pasif varlık olmaktan çıkmış, yaparak yaşayarak öğrenme yaşantıları kazanan aktif bir varlık haline gelmiştir (Ekelik, 2010; Turanlı, 2012). Türkiye müze, tarihi mekân ve kültürel varlıklar bakımından zengin

içeriğe sahip bir ülkedir. Türk müzeciliği de sayı olarak değil nitelik olarak eğitim kademesinin her alanında öğrenme öğretme ortamları olarak kullanılmalıdır. Bu anlamda eğiticiler rehber olmalı, öğrencileri bilinçlendirme çabası içine girmelidirler. Müzeler ve tarih mekânlar ziyaretçiler ve öğrencilerle sınırlandırılmamalıdır (Buyurgan, 2007).

2.2.3. Müze ve Tarihi Mekân Eğitiminin Faydaları

Okul öğrenmelerine karşın çağdaş öğrenmelerin en başında sanat ve eğitim galerileri, tarihi yapılar ve müzeler yer almaktadır. Bunlar içerisinde de en aktif kullanılan alanlar müzeler ve tarihi mekânlardır. Bu alanlar eğitim için keşif ve merak uyandıran, ilgi çeken öğrenme teknikleri kullanır. Bunlar; drama yöntemi, nesne temelli eğitim, eğitsel etkinlikler ve diğer uygulamalardır (Tuna, 2018). Müze eğitimi sadece kendi alanındaki teknikleri değil aynı zamanda diğer bilimlerin tekniklerini de kullanan çok disiplinli bir eğitimi de ön görür (Okvuran, 2012). Bireyin tüm öğrenme evrelerinde kendisine yer bulabilen ve oldukça geniş bir süreci kapsayan müze ve tarihi mekân eğitimi genellikle müze ya da müze dışı öğrenme ortamlarında farklı öğretim yöntemlerine dayalı bir faaliyeti kapsamaktadır. Bu faaliyetler bağlamında müze ve tarihi mekânlar farklı yaşlardan bireylere hitap ederek onlara okul dışı öğrenme becerileri ve alışkanlıkları kazandırır (Hacısalıhoğlu, 2013). Okul dışı öğrenme alanları içerisinde yer alan müze ve tarihi mekân eğitimleri sadece gezi ve ziyaret amaçlı beceri ve alışkanlıklar kazandırmaz. Bu eğitimin temel amacı etkinlikler yoluyla bireyde aktif öğrenmeyi sağlamaktır (Turanlı, 2012).

Müze ve tarihi mekân eğitimi; bireylere ilk elden öğrenme imkânı sağlayan en önemli öğrenmelerdir (Hooper-Greenhill, 1999). Bu açıdan bakıldığında müze ve tarihi mekânlar gerek etkili öğrenmeleri içermesi gerekse de bireylerin ilgi, ihtiyaç ve isteklerini göz önünde bulundurmasından dolayı birey ve toplumların eğitiminde, gelişiminde ve değişiminde en önemli eğitim aracıdır (Dilli, 2014; İşlek, 2019; Önder, vd., 2009). Booth'a göre müzedeki eğitimin okulun sağlamış olduğu eğitimden farkı vardır. Müzeler okulun uygulamış olduğu sınav, puan, test gibi ölçütlerle ilgilenmez. Müzede öğrenme kişiden kişiye değiştiği için buraları ziyaret eden kişi kendi ilgi alanına göre öğrenme sağlamış olur. Birey öğrenmeyi kendi ilgi alanına göre seçtiği için de bu öğrenmeler çok daha kalıcı olur (Usbaş, 2010). Müzeler ve tarihi mekânlar sanat, bilim, edebiyat, tarih, coğrafya ve kültür gibi derslerin sadece sınıf içerisinde

değil okul dışında da uygulamalı bir şekilde verildiği alanlardır. Müze ve tarihi mekânlar uygulamaya dayalı öğrenme alanlarını içermesinden dolayı bu alanların en nihai amacı yapılandırmacı bir anlayış çerçevesinde yaşantı temelli öğrenmeler sağlamaktır. Kısacası denilebilir ki bu eğitim yolu ile çocuk yaparak yaşayarak, dokunarak, hissederek ve en çok da gözlemleyerek aktif bir öğrenme gerçekleştirmiş olur (Yeşilbursa, 2009). Müzeler aynı zamanda içerisinde bulundurdıkları sanatsal eserler, tarihi yapıtlar, bilimsel araçlar ve diğer koleksiyonlarla, bu nesneleri ve bu bunların taşıdıkları değerli bilgi, belge ve özellikleri gelecek kuşaklara aktarmış olur. Bu bakımdan hem müzeler hem de tarihi mekânlar bireylerde birçok becerinin oluşmasına aracılık eden kültür hazineleri olarak kabul edilmektedir. Bu kültür hazineleri hayal gücü gelişimi, gözlem yeteneği, araştırmacı kişilik, estetik tavır, dayanışma vb. gibi beceriler kazandırır. (Atalay, 2001).

Onur'a (2012) göre yapılandırmacılık eğitim anlayışı kapsamında tüm öğrenme durumlarına belli anlamlar atfedilir. Bu anlam vermeler aynı zamanda öğrenmeler de meydana getirir. Ortaya çıkan bu öğrenmeler birincil elden öğrenmelerdir. İşte bu birincil elden öğrenmelerin de en aktif olduğu yerler müzeler ve tarihi mekânlardır. Bireyler bu mekânlar aracılığı ile yaşantılar elde eder. Elde edilen bu yaşantılar sonucunda ise hayat boyu öğrenmeler gerçekleşir (Şişman, 2019). Müzeler aynı zamanda ziyaretçilerine nesneyle etkileşimli deneyimler sağlar. Birey bu müzelerde nesnelere dokunarak ilk elden öğrenmeler elde etmiş olur. Müze eğitimi belli bir dönemi kapsamadığı için bireyler hayat boyu öğrenme ilkesi gereğince yeni öğrenmeler de kazanmış olur. Yani müze eğitimleri çocukların henüz okulla tanışmadığı okul öncesi süreçle başlayıp yaşlılık dönemine kadar devam eden bir süreci kapsar (Hacısalıhoğlu, 2013). Müze eğitimi ile ilgili yapılan literatür incelemesinde müze ve tarihi mekânlarda yapılan eğitimlerin bireylerin değişim ve süreklilik algısını olumlu yönde etkilediği, bu mekanların aynı zamanda gözlem, empatik düşünme, işbirliği ve sosyal katılım becerisine katkıda bulunduğu saptanmıştır (Aktekin, 2010; Akyüz, 2009; Clarke ve Lee, 2004; Çulha, 2006; Demircioğlu, 2015; Filiz, 2010; Hughes, 2013; Işık, 2008; Marino, 2012; Smith vd., 2012; Üztemur, vd., 2018; Yılmaz, 2016; Yılmaz, K, 2017; Yılmaz, vd., 2009). Yapılan diğer literatür çalışmalarında; müzede gerçekleşen eğitim ve etkinliklerin kalıcılığının yüksek olduğu, bu öğrenmelerde bireylerin daha aktif ve meraklı olduğu saptanmıştır. Ayrıca yine bu mekânlarda verilen eğitimin bireylerin üst düzey

becerilerini geliştirdiği ifade edilmiştir (Doğan, 2017; Şar ve Sağkol, 2013). Benzer araştırmalarda da müze ve tarihi mekânlarda gerçekleşen eğitimlerle bireylere o mekânlardaki nesne ya da eşyaların gösterildiği, bireylerin gösterilen bu nesnelerle bilgi ve beceri elde ettiği, elde edilen bu bilgileri gerçek yaşama aktardığı görülmüştür (Çalışkan, vd., 2016). Bunun dışında müze ve tarihi mekân eğitimlerinin bireylere analitik düşünme, aktif öğrenme ve metabilişsel düşünme gibi becerileri kazandırdığı, bireylerin bu beceriler yolu öğrenmeye daha açık ve ilgili olduğu fark edilmiştir. (Kaschak, 2014; Öztürk, 2017).

Tarihi mekân veya tarihsel alanlarda eğitim, okulun geleneksel yollarla sunduğu eğitime alternatif olarak ortaya çıkan ve bireylere zengin öğrenmeler sağlayan eğitim faaliyetleridir. Bireyler bu eğitim yoluyla ilk elden yaşantılar sağlayarak farklı kazanımlara sahip olur (Boland, 2002; Horton, 2000). Ayrıca birey okulun sıradanlığından sıyrılarak farklı alanları keşfetme duygusu da kazanır. Bu yolla verilen bir eğitim sayesinde birey tarihi gerçekliğin farkına vararak tarihsel empati becerisini geliştirir. Öğrenciler bu sayede eğitimin gerçekleştiği alanın bir fotoğrafını çekerek gözlem yeteneklerini ortaya çıkarmış ve üst düzey düşünme becerileri kazanmış olurlar (Boland, 1994; akt., Yeşilbursa, 2009). Tarihi mekân eğitimlerinin veya eğitsel gezilerin; bireylerde gözlem ve değerlendirme yapma, sınıflandırma, kategorilere ayırma gibi becerileri geliştirdiği, ayrıca kavram karmaşasını ortadan kaldırarak kavram öğretimini kolaylaştırdığı görülmüştür. Bununla birlikte etkili bir tarihi mekân ziyaretinde öğrencinin görsel hafızasını kullanarak ilk elden kanıtlara ulaştığı, geçmiş insanların izlerini takip ederek değişim ve sürekliliği algıladığı ve içinde bulunduğu mekânda geçmişle empatik bir bağ kurduğu saptanmıştır. (Safran ve Ata, 1998; akt., Şişman, 2019). Tarihi mekânlar, bireylerin ilgi, ihtiyaç ve güdülenme düzeylerini de pozitif yönde etkiler (Öner, 2015). Öğrenciler bu mekânlar sayesinde işbirliği yapmayı öğrenerek sosyal katılımın farkına varır. Tarihi mekân eğitimi yurttaşların içinde bulunduğu toplumun ve şehrin kültürel mirasını tanımasına yardımcı olur. Topluma olumlu değer yargıları aşılacak için bireylerin her türlü toplumsal ve tarihsel gelişimlerine hizmet etmek gerekir. Bu hizmet ise ancak sağlıklı bir eğitimle yerine getirilebilir. Tarihi mekân eğitimi bu hizmetin verileceği yegâne alanlardır (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005).

Tarihi mekân eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde daha önce yapılan araştırmalarda bu öğrenmelerin bireylerde tarihsel empati becerilerini geliştirdiği,

keşifçi yönlerini ortaya çıkardığı, geçmiş gelecek bugün arasında bağlantılar kurduğu, zaman ve sürekliliği algılama becerilerini arttırdığı anlaşılmıştır (Boland, 1994; Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Taşcan, 2011; Stardling, 2003; White ve White, 2000). Üst düzey düşünme becerileri olan empatik anlayış, anlama ve yorum yapma, metabilişsel düşünme, zihinsel kavrama, hayal gücü zenginliği, canlandırma, rol alma, sorgulama, yaratıcı olma, araştırma yapma, analiz ve karşılaştırma yapabilme gibi becerilerin gelişimi için tarihi mekan eğitiminin gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Aktın, vd., 2013; Boland, 2002; Callentine, 2000; Horton, 2000; Yeşilbursa, 2008; Yılmaz ve Şeker, 2011). Tarihi mekânlar ayrıca sosyal bilgiler ve tarih derslerine özgü beceriler kazandırmada da önemli işlevlere sahiptir. Üztemur, Dinç ve Acun'a (2018) göre tarihi mekânlar bireylerin; mekân, zaman ve kronoloji ile değişim ve süreklilik algılarını olumlu yönde etkiler. Bununla birlikte birey gözlem ve sosyal katılım yeteneklerini de elde etmiş olur. Tarihi mekân ve müze eğitiminin faydalarına yönelik genel sınıflandırmayı ise Safran ve Ata (1998) yapmıştır. Safran ve Ata'ya göre tarihi mekân ve müze eğitiminin beş tane önemli faydası vardır. Bunlar; beceri, kavram öğretimi, delilleri yorumlama, değişim ve süreklilik algısı algılamaa, tarihsel empati becerileridir. Beceri kısmında öğrenciler sınıf ya da okul dışı eğitim faaliyetleri kapsamında müze ve tarihi mekânlarda gözlem yeteneklerini geliştirir. Bununla birlikte yine öğrenci değerlendirme, kategorilendirme ve sonuca varma becerilerini de üst düzeye çıkarır. Bu öğrenmelerde işbirliği ilkesi de ön plana çıkar.

Müze ve tarihi mekân eğitiminin bir diğer yararı da kavram öğretimidir. Kavram öğretimi yolu ile bireylerde müze, tarihi mekân, tarihi çevre gibi terminoloji oluşur. Müzeyi gezen öğrenciler gerçek ve kopya nesnelerin farklarını öğrenir. Delilleri yorumlama kısmında birey yazılı ve görsel analizi kavrar. Değişim ve süreklilik algısında öğrenciler, geçmişteki bireylerin yaşamlarıyla ilgili bilgiler elde ederek günümüzdeki yaşam şartları ile karşılaştırma yapar. Tarihsel empatide ise birey yine müzeler ve mekânlar aracılığıyla geçmiş yaşantıları günümüz değer yargıları ile değil o dönemin şartları ile yorumlamayı öğrenir (Safran ve Ata, 1998: 4–5). Tüm bu unsurlar göz önüne alındığında eğitim açısından tarihi mekân ve müzelerden yararlanmak oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.4. Müze ve Tarihi Mekân Eğitiminin Sınırlılıkları

Evrensel eğitim sisteminde yaşanan en büyük sorunlardan biri de bulunduğu toplumu ve çevreyi iyi tahlil edemeyen, gözlem yeteneği gelişmemiş, hayal gücünden yoksun bireylerin yetiştirilmesi konusudur. Bu sorunu ortadan kaldırmak veya en aza indirgeyerek meraklı, keşfetme duygusu gelişmiş, özgüveni yüksek bireyler yetiştirmek amacıyla okul öğrenmelerinden ziyade okul dışı öğrenmeler eğitimde ön plana çıkmaya başlamıştır (Torun, 2021). Okul dışı öğrenme faaliyetlerinin en aktif kullanıldığı yerler olan müzeler ve tarihi mekânlar tüm bu eğitim ve alışkanlıkları aktarabilecek düzeyde mekânlar olarak göze çarpmaktadır (Karadoğan, 2016). Müzeler ve tarihi mekânlardaki eğitimler gerek içerisinde farklı yöntemler barındırması gerekse de birincil elden öğrenmeler sağlaması açısından en çağdaş eğitim merkezleridir. Bu açıdan eğitim süreci boyunca da gerek öğretmenlere gerekse de öğrencilere birçok katkı sunmuşlardır. Bununla birlikte müze ve tarihi mekânlar eğitimde sağladığı tüm bu olumlu özelliklere rağmen bazı durumlarda da dezavantajları içerisinde barındırır (Yaşar, 2021). Müze ve tarihi mekân eğitimleri genellikle bürokratik işlemlerin uzun sürmesinden dolayı pek tercih edilememektedir. Okul yöneticileri veya öğretmenler çocukların aktif öğrenmelerini sağlamak için derslerini bu mekânda işlemek isteseler bile yasal izinlerin uzun sürmesinden dolayı bu eğitim gerçekleşmemektedir. Ayrıca ailelerin sosyoekonomik durumları, veli tutumları, sınıfların kalabalık olması gibi nedenlerle de bu mekânlara ziyaretler düzenlenememekte, müze ve tarihi mekânları ilgilendiren tarihsel olaylar veya kültürel miras gibi konular sınıf içerisinde işlenmektedir (Safran ve Ata, 1998). Okul dışı öğrenme merkezleri olan müze ve tarihi mekânlar çocuklar için farklı mekânlardır. Öğrenciler daha önceki eğitim hayatları boyunca okul ve sınıf dışında herhangi bir alan gezisi veya müze ziyaretine katılmamışlarsa bu yeni mekânlar öğrencilerde uyum sorununa neden olur ve öğrenmeyi güçleştirebilir. Bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla eğitimin verileceği mekânların fiziki şartları ile ilgili öğrencilere bilgilendirme yapılmalıdır. Öğrenme faaliyeti bir bilim ya da sanat merkezinde gerçekleşecekse öğrenci o alanlarda kendisini güven içerisinde hissetmelidir (Adadan ve Kabapınar, 2019; Yaşar, 2021). Müze ve tarihi mekân eğitimleri uzun ve düzenli bir planlama süreci gerektirir. Bu plan eğitimciler tarafından yüzeysel yapıldığı takdirde istenilen öğrenmeler gerçekleşmeyebilir (Malkoç, 2015). Müzeler ve tarihi mekânlarda eğitim gerçekleştirmek çoğu zaman pahalı seyahatlere ve öğrenilecek bazı

konular açısından zaman kaybına yol açabilir. Örnek vermek gerekirse omurgalı canlılar konusu ile ilgili bir bilim ya da doğa müzesine gitmek yerine bu konu, canlılar sınıf ortamına getirilerek de işlenebilir. Bununla birlikte sınıf içindeki bu öğrenme öğrenciler açısından müze eğitime göre daha az bilgi sağlar (Wüst-Ackermann, vd., 2018).

Müzeler, tarihi mekânlar ve diğer okul dışı öğrenmeler toplum içerisinde yardıma muhtaç öğrenciler için çeşitli etkinlikler düzenlese de bu uygulamaların sayısı oldukça azdır. Gerek dünyada gerekse de Türkiye’de özel ihtiyaçları olan öğrencilerin bu mekânlarda eğitim görmeleri sağlanmalıdır. (Şen Yılmaz ve İnan Yosun, 2019). Müze ve tarihi mekânların eğitim amaçlı ziyaretleri maliyet açısından ve bu kurumların kendilerini yenileyememesinden dolayı sürekli hale gelememektedir. Bunun önüne geçmek için bu kurumların içeriğini zenginleştirerek finansal olarak destek sağlanmalıdır (Oğuz Ünver, vd., 2019; Yaşar, 2021). Müze ve tarihi mekânlardaki eğitimin en önemli belirleyicilerinden biri de öğretmenlerdir. Öğretmenlerin okul dışı eğitime karşı takındıkları tavır ve tutumlar öğrenciler üzerinde de etkili olmaktadır. Zira öğretmenlerin müzelere karşı tutumları olumsuzsa öğrenmeler genellikle sınıf ortamında gerçekleşecek, bu da öğrencilerin öğrenme çıktılarını olumsuz etkileyecektir (Taner, 2019).

Müze ve tarihi mekân eğitimindeki uygulamalar okul ve sınıf ortamlarına nazaran daha az güvenlidir. Belli bir alanda gerçekleşen okul öğrenmelerinden farklı olarak müze öğrenmeleri velilerin olumsuz tutumları ile karşılaşmaktadır. Bu olumsuz tutumlardan dolayı öğretmenler de endişe duymaktadır. Buna örnek olarak yapılan akademik bir çalışmada fen bilimleri dersi öğretmenlerinin okul dışında gerçekleşen eğitimlerin öğrenciye daha fazla katkı sağladığı, lakin süreç içerisinde gerek ailelerin gerekse de kendilerinin güvenlik sorunundan dolayı eğitimleri okulda yaptıkları bilgisine ulaşılmıştır (Tatar ve Bağrıyanık, 2012).

Müze ve tarihi mekân eğitime yönelik bu sınırlılıklar çeşitli eğitimciler tarafından yapılan çalışmalarla da paralellik göstermektedir. Öner (2015) tarafından yapılan çalışmada eğitim-öğretim faaliyetleri sürecinde yasal işlemlerin uzun sürmesi, gereken izinlerin belirlenen zaman dilimi içerisinde alınamaması ve program içerisindeki tarih ile sosyal bilgiler derslerinin soyut ve yoğun konular içermesi gibi nedenler sınırlılık olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte Öner’in çalışmasındaki bir diğer bulguya göre; ders saatlerindeki yetersizlikler, ulaşımında yaşanan sorunlar, ilgili

kurumların araç teminine yanaşmamaları, sınıf mevcudunun fazlalığı gibi etmenlerin de müze ve tarihi mekân eğitimini sınırladığını ifade etmiştir (Torun, 2021).

Müze ve tarihi mekân eğitiminin sınırlılıklarına yönelik yapılan bir diğer çalışmada ise öğrenci sayılarının oldukça fazla olmasından dolayı bu grupların müzedeki hâkimiyetini sağlamanın zor olduğu, önemli müze ve mekânların okula uzak mesafelerde bulunması, bilinçsizce yapılan müze ziyaretlerinde öğrencilerin önemli eşyalara zarar verme risklerinin yüksek olduğu, müzedeki görevli personelin ziyaretçilerle yeterince ilgilenmediği ve bunun sonucu olarak bireylerin müzelere olan ilgilerinin azaldığı sonucuna varılmıştır (Çalışkan, Önal ve Yazıcı 2016). Çengelci Köse de 2013 yılında yaptığı çalışmada okul dışındaki öğrenme etkinliklerini gerçekleştirmek isteyen öğretmenlerin en çok zaman sıkıntısı yaşadıklarını, öğrencilerin okul dışında kendilerini rahat hissedemediklerini ve bunu da davranışlarına yansıtıklarını, ailelerin sosyoekonomik sorunlardan dolayı öğrencilere bu konuda kaynak sağlayamadıklarını ifade etmiştir. Okul dışı eğitim faaliyetlerinin yoğun yaşandığı yerler olan müzeler ve tarihi mekânlar içerisinde barındırdığı sınırlılıkları en aza indirmek için eğitim etkinliklerine her daim hazır olmalıdır. Ayrıca mekânlar düzenlenirken aktif öğrenme şartları göz önünde bulundurulmalıdır (Karadoğan, 2016).

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Yapısı

Sosyal Bilgiler öğretim programı, bireylerde toplumsal varoluşu gerçekleştirmek için sosyal bilimlerin içeriklerinden konular aktaran, bunun yanı sıra öğrenme alanlarının bir ünite etrafında toplandığı, insanın çevresiyle iletişim ve etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında inceleyen çoklu öğretim faaliyetlerinden hareketle oluşturulan bir ilköğretim dersidir. (MEB, 2008).

Sosyal bilgiler öğretim programının temel hedefi üretken, kendi kültürünün farkında olarak diğer kültürlerle saygı duyan, sorumluluk bilinci taşıyan etkin yurttaşlar yetiştirmektir. Bu amaçla sosyal bilgiler aktif bir öğrenme için okul öğrenmeleri ile sınırlı kalmayarak okulun yakın çevresinden başlayarak tarihi ve kültürel mekânlardan da yararlanmalıdır. Bu mekânlarda uygulamaya dayalı etkinlikler geliştirerek bireylere yaşantı odaklı öğrenmeler sağlamalıdır (Ulu-Kalın, 2015). Sosyal bilgiler öğretim

programı Türkiye’de 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda uygulanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programlarının içerikleri incelendiğinde bu öğretim programının temel amacı aktif, üretebilen, haklarını etkili bir şekilde kullanabilen, küresel ölçekte kabul görmüş değerlere sahip ve içinde bulunduğu döneme uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir (Coşkun, 2014). Bu amaçla MEB sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili 2008 yılında yaptığı çalışmada bu programın toplum ve birey için önemini maddeler halinde şu şekilde açıklamıştır:

Sosyal Bilgiler;

- Tüm bireylerin kendine has bireysel özelliklere sahip olduğunun, her bireyin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının farklı olduğunu bilir.
- Sosyal bilgiler bireylerin sonraki dönemlerine yardımcı olarak onlardan beklenen özelliklerin gelişmesine yardımcı olur.
- Sosyal bilgiler bireylerin bilgi, beceri, değer, tutum ve kavram öğretimini sağlıklı bir şekilde öğrenebilmesi için ana kaynaktır.
- Sosyal bilgiler bireyleri sorular yoluyla düşündürmeye, sorgulamaya ve fikir alışverişinde bulunmaya yöneltir.
- Sosyal bilgiler bireylerin hem fiziksel hem duygusal hem de zihinsel açıdan sağlıklı düşünebilen, öğrenirken mutlu olabilen bireyler olarak yetiştirilmesini amaç edinir.
- Sosyal bilgiler yerel tarih ve milli tarih bilincinin oluşmasında ve milli bilinç ışığında evrensel değerlere ulaşabilen bireyler yetişmesini hedefler.
- Sosyal bilgiler bireyin kendi ailesinin ve toplumunun gelenek, görenek, örf ve adetlerini öğrenmesinde son derece etkili bir öğretim programıdır.
- Sosyal bilgiler öğrencilerin içinde bulundukları toplumda ortaya çıkan sorunlara farklı çözüm önerileri getirebilmelerine olanak sağlar.
- Sosyal bilgiler öğretim faaliyetleri esnasında öğrencinin kendi yaşantısı yolu ile deneyim kazanmasına imkân verir.
- Sosyal bilgiler tüm bireylere hitap edebilmek için eğitim ortamlarında farklı öğrenme öğretme stratejilerine başvurur (MEB, 2008).

2.3.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Özel Amaçları

Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde bulundurduğu konu ve içerikler bakımından bizzat yaşamın kendisi ile sıkı ilişki içerisinde olan bir derstir. Bu bağlamda sosyal bilgiler bireylerin okul öncesi tecrübelerini ortaya çıkararak okul öğrenmelerine aktif katılımlarını sağlamak ve yapılandırmacı eğitim felsefesi kapsamında etkin yurttaşlar yetiştirmek için bazı özel amaçlara sahiptir. (Yanpar, 2006). 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile ifade edilen ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan özel amaçlar Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir:

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,

- Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler öğretim programındaki bu özel amaçlar göz önüne alınarak denilebilir ki bu dersin en temel amacı toplumsal sorunlara duyarlı, bireysel ve toplumsal ilişkilerin etkili bir şekilde yürütülmesinde aktif rol alan, toplumunu ve ülkesini sevip onu koruyan hem bireysel hem de toplumsal anlamda kendini sürekli geliştiren, empati duyguları gelişmiş, etkin yurttaşlar yetiştirmektir (Öztürk, 2019; Torun, 2021). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programı ile gerçek hayat arasında sıkı ve aktif bir ilişki kurmak için elde edilen bilgilerin yaşama aktarılabilmesi son derece önemlidir. Bu bilgilerin yaşama aktarılabilmesi için de öğrenme öğretme faaliyetlerinde okuldan ziyade okul dışı öğrenmelere başvurmak artık bir ihtiyaç haline

gelmiştir (Selanik, vd., 2011). Bu bakımdan sosyal bilgiler öğretim programında müze ve tarihi mekân eğitimlerinin önemi oldukça büyüktür.

2.3.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrenme Alanları

Öğrenme alanları, birbirleriyle ilişki içerisinde olan bilgi, beceri ve değerlerin bütünsel bir şekilde tek çatı altında toplandığı, bireylerin öğrenmelerini düzenleyen, disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulmuş yapılardır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler eğitiminde öğrenme-öğretme mekânları yaşam boyu öğrenme çerçevesinde gerçek yaşamla ilişkili olmak zorundadır. Bu ilişkiyi kurmak için de sosyal bilgilerde aktif öğrenmelerin gerçekleşmesi için gerçek mekanlar kullanılmalıdır (Ersoy, vd., 2009). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 7 öğrenme alanından oluşmaktadır.

Bu öğrenme alanları şunlardır: (MEB, 2018).

- Birey ve Toplum
- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Etkin Vatandaşlık
- Küresel Bağlantılar

1. Birey ve Toplum

Bu öğrenme alanı bireyin hem bireysel hem de toplumsal anlamda “ben” ve “biz” olma aşamalarını kapsar. Birey ve toplum öğrenme alanı sosyal bilimlerden sosyoloji, psikoloji ve sosyal psikolojiye odaklanmakla beraber disiplinler arası bir yaklaşımı da benimsemiştir. Bununla birlikte bu öğrenme alanında bireyler, “ben” ve “biz” olma aşamalarını etkileyen mekânsal, tarihî ve kültürel etkenleri de değerlendirme fırsatı bulacaklardır (MEB, 2018). Öğrencinin bireysel gelişimini ve toplumun bu gelişime katkısının irdelendiği “Birey ve Toplum” öğrenme alanı, değişimin ve gelişimin geniş bir zamana yayılması nedeniyle oldukça önemli bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında elde edilen kazanımlar ile birlikte bireysel ve toplumsal özelliklerini bilen, yeniliğe açık, etkin iletişim becerilerine sahip, sorumluluk gücü ve özgüveni yüksek bireyler olarak yetişmesi amaçlanmıştır (Coşkun, 2014; MEB, 2008).

2. Kültür ve Miras

Kültür ve miras öğrenme alanı çoğunlukla tarih odaklı olmakla birlikte kültür ve kültürel miras kavramlarını temele alır. Bireyler bu öğrenme alanı sayesinde Türk kültür yapısındaki temel yapı taşlarını öğrenerek milli bilincin oluşmasına katkıda bulunur. Bunun yanı sıra kültürel mirasın öğrenilip korunması da bu öğrenme alanının amaçları arasındadır. Öğrenciler, kültür ve miras öğrenme alanı ile kültürel mirasın toplumların yapısını nasıl şekillendirdiğinin de farkına varır. Bunun yanı sıra birey bu öğrenme alanından elde ettiği kazanımlarla milli kültürü yerelden evrensele taşıyarak kültür mirasının çeşitlenmesinde katkıda bulunur. Bu öğrenme alanı bireye Türk tarihini ve kültürünü meydana getiren temel yapı taşlarından yola çıkarak Türk kültürünü koruma misyonu da yükler (Turan, 2019).

3. İnsanlar Yerler ve Çevreler

Coğrafya temelli bir öğrenme alanı olan İnsanlar Yerler ve Çevreler bireye mekân algılama becerileri kazandırmayı amaçlar. Bu öğrenme alanı bireylerin nesne odaklı öğrenmeleri için müzelerde etkin bir şekilde kullanılabilir. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bireyin çevresi ile etkileşimini sağlamak, bu anlamda farklı beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin sebep ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe dair bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazandırmak temel amaçtır. Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ardından bireyler mesafe ve mekân tanımadan birbirleri ile sürekli etkileşim halindedirler. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı Sosyal Bilgiler öğretim programının okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde bireylere araştırma yapabilme, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, zamanı yönetebilme, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerisi gibi temel becerileri kazandırır (MEB, 2018).

4. Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı bireylerden; yenilikçi, sorgulayıcı, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojinin gelişmesinde oldukça önemli olduğunu, bilimin ve teknolojinin gelişim aşamalarını ve topluma nasıl katkıda bulunduğunu kavramalarını istemektedir. Bu öğrenme alanı aynı zamanda bireylerin bilimsel yolları kullanarak bilgiye ve bilime ulaşmasını ve bu sayede teknolojiyi etkin bir şekilde kullanma becerisi kazanmalarını da hedeflemektedir. Bununla birlikte, bu öğrenme alanı teknolojinin günlük hayattaki olumlu olumsuz yönlerini ve doğa ile ilişkisine değinmektedir. Birey bu öğrenme sayesinde bilimsel ve teknolojik bir eser

ya da icadın yasalar tarafından güvence altına alındığını öğrenerek akademik dürüstlük ve etik kavramlarına önem verir (MEB, 2018).

5. Üretim Dağıtım ve Tüketim

Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanının en belirgin konusu ekonomidir. Bu öğrenme alanında bireylere kazandırılacak beceriler girişimcilik ve bilinçli tüketiciliktir. Birey bu öğrenme alanından elde ettiği kazanımlar sayesinde ülkede kullanılan kaynakların sınırsız olmadığını öğrenerek eldeki kaynakları koruma bilinci kazanır. Bununla birlikte birey kendi ekonomik şartlarını diğerleri ile karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları da öğrenmiş olur. Bu öğrenme alanı bireylere içinde yaşanılan coğrafyanın ekonomik şartlarını araştırarak bu şartların daha iyiye gitmesi için ne yapması gerektiğini de öğretir. Ayrıca öğrenci bu öğrenme alanı kapsamında ekonomiye dair belli başlı kavramları da öğrenerek ilgi duyduğu mesleğe yönelik çalışmalar yapar (MEB, 2015; MEB, 2018).

6. Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanında en çok üzerinde durulan disiplinler sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuktur. Bu disiplinler aracılığı ile etkin vatandaş olma yeterlilikleri bu öğrenme alanında ele alınmaktadır. Öğrenciler bu öğrenme alanında etkin vatandaşlığın temelini oluşturan grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin nasıl ortaya çıktığını, bu kurum ve grupları etkileyen oluşumları ve bunların bireylere ve toplumlara nasıl etki ettiğini öğrenir. Bu anlamda ortaya çıkan sonuçlar ışığında öğrenciler “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin koşullarından ben nasıl etkileniyorum? Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler nasıl değişir? Bu değişikliklerde birey olarak benim rolüm nedir?” gibi sorulara cevaplar aramakta ve ortaya çıkan cevaplar neticesinde yorum yapabilme becerileri kazanmaktadırlar. Öğrenciler etkin vatandaşlık öğrenme alanıyla toplumsal hayatta ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde etkin ve örgütlü bir devletin varlığının önemli bir yere sahip olduğunun bilincine varır. Bu bilinç sayesinde birey toplumsal olay ve sorunların ne şekilde çözülebileceğini, düzenin sağlanması için neler yapabileceğini kavrayarak yönetimde söz sahibi olur. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı öğrencilere egemenlik hakkının halkta olduğu yönetimlerde bireyin ve toplumun haklarının nasıl korunduğunu, bu hakları kullanarak yönetimde aktif bir şekilde nasıl var olması gerektiği gibi temel becerileri de aktarır (Avcı ve Faiz, 2018).

7. Küresel Bağlantılar

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı, içeriğini coğrafya, antropoloji, ekonomi gibi temel disiplinlerden alan bir öğrenme alanıdır. Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak zamansal ve mekânsal sınırlar ortadan kalkmış bireyler ve toplumlar arası iletişim ve ilişki ağı daha da genişlemiştir. Bu gelişmeler sonucu bölgeler ve ülkeler arası her türlü ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler yoğun bir hal almıştır. Bütün bu süreçler göz önüne alındığında öğrencilerin gerek kendi toplumundaki gelişmelere gerekse de diğer toplumlardaki gelişmelere daha duyarlı olması beklenmektedir. Bu açıdan öğrenciler bu öğrenme alanı sayesinde kendi ülkesinin diğer toplumlarla ekonomik, kültürel, siyasi, coğrafi ve teknolojik ilişkileri hakkında bilgi sahibi olur. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı bireye kendi toplumunun kaynaklarını ve diğer toplumlarla yapılan antlaşmalarda bu kaynakların yerinin ne kadar önemli olduğunu kavratması açısından son derece etkili bir öğrenme alanıdır. Bununla birlikte birey bu öğrenme alanı çerçevesinde ülkeler arası ekonomik ilişkilerin neden ve sonuçlarını da sorgulayabilme yeteneği kazanır. Sonuç olarak bu öğrenme alanı değişen ve gelişen dünyadaki önemli olayları takip edebilen, karşılaşılan sorunlara yaratıcı çözümler getirebilen ve hak ve sorumluluklarının farkında olabilen etkin yurttaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2018).

2.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Değer ve Beceriler

Öğretim programlarında yer alan değerler bir toplumun gelenek, göreneklerinden izler taşıyan ve eğitim boyunca bireylere yol gösteren hedefler bütünü olarak ifade edilir. Değerler aynı zamanda geçmişten günümüze toplumun geçirmiş olduğu evreleri de içinde barındırdığı için yazısız hukuk kuralları olarak da ifade edilebilir. Bireyin temel özelliklerini yansıtan değerler toplumsal hayatta karşılaşılan sorunların çözümünde ana kaynaktır. Bir toplumda sağlıklı bir geleceğin temeli kendi değerlerine sahip çıkan ve bu değerleri koruyup kollayan insanların varlığına bağlıdır. Bu bağlamda eğitim sistemi değerler eğitimi ile kendi yurttaşlarına uygun ahlaki eylemlerde bulunabilme ve bu eylemleri hayatına aktarabilme yeteneği kazandırmayı amaçlamaktadır. Birey eğitim sistemi içerisinde sadece akademik temelli davranışlar kazanmaz, aynı zamanda örtük öğrenme kapsamında toplumun temel değerlerini de benimser. Eğitim sisteminin en büyük görevi de bireylere bu değerleri kazandırarak yeni neslin tutum ve davranışlarına yön vermektir. Eğitim sistemi değerleri

kazandırma görevini eğitim programları yoluyla gerçekleştirir. Eğitim programı; öğretim programları, öğrenme öğretme mekânları, eğitim-öğretim araç gereçleri, ders veya okul dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitimin tüm bileşenleri ön plana alınarak yapılandırılır. Bütün öğretim programları bu yaklaşımdan hareket ederek değerleri, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite ve konu içerisinde görmemiştir. Bu bağlamdan hareketle 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde on sekiz tane temel değer programda yer aldığı göze çarpmaktadır. Bu değerler sırasıyla şunlardır: *Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik* değerleridir. Ayrıca her öğretim programının kendi temel değerleri olmakla birlikte bütün öğretim programlarında yer alan ve adına “kök değerler” denilen değerler de bulunmaktadır. Bu “kökdeğerler” şunlardır: *Dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk öz denetim, adalet, vatanseverlik, yardımseverlik*. Bu kökdeğerler, öğrenme öğretme faaliyetleri boyunca hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu diğer alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınacaktır (MEB, 2018).

2018 Sosyal bilgiler öğretim programı detaylı incelendiğinde 2004 programından farklı olarak üç tane değer eklendiği görülmektedir. Bunlar; adalet, eşitlik ve tasarruf değerleridir. Bununla birlikte yine 2004 sosyal bilgiler öğretim programından farklı olarak 2018 programından temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, misafirperverlik, adil olma değerleri gibi değerler çıkartılmış bu sayede değerler eğitiminde güncellemeler yapılmıştır (Ulu, 2021). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı öğrencilere sadece değerler eğitimini değil aynı zamanda gerçek yaşamda ihtiyaç duyulan temel becerileri kazandırmayı da hedeflemektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler bu becerileri kazandırmaya çalışırken kazandırılacak becerilerin öğrencilerin hem yerel hem evrensel anlamda bireysel, sosyal, akademik ve meslek yaşamlarında ihtiyaçları duyacakları yetkinlikler olan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile de uyumlu olmasına dikkat etmelidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması amaçlanan temel beceriler şunlardır: *Araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlığı, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, işbirliği, kalıp yargıyı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik*

okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme ve zaman ve kronolojiyi algılama becerileridir.

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı, içerisinde 27 tane temel beceri barındırmaktadır. Bu temel beceriler ve müze eğitimi ilişkisi bağlamında MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2008 yılında yayımlamış olduğu "Müze Eğitimi" kılavuzu incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan harita ve çevre okuryazarlığı, tablo, grafik ve diyagram çizme yorumlama, kanıt kullanabilme, konum analizi yapabilme, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin olduğu göze çarpmaktadır. Müze ve tarihi mekân eğitimleri aynı zamanda sosyal bilgiler öğretim programlarında geliştirilmesi amaçlanan gözlem, kanıt kullanabilme, mekân algılama, araştırma, yorumlama ve sorgulayabilme gibi becerilerin kazanılmasına da yardımcı olur. Bu açıdan gerek 2018 sosyal bilgiler öğretim programındaki temel beceriler gerekse de 2008 yılı öğretim programındaki beceriler birlikte ele alındığında her iki programdaki becerilerin paralellik gösterdiği ve bu becerilerin hem müze eğitiminde hem de tarihi mekân eğitiminde oldukça elverişli oldukları ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak sosyal bilgiler öğretmenleri kendi derslerinde çağdaş öğrenme-öğretme yaklaşımlarını kullandıkları takdirde sosyal bilgiler öğretim programları, müze ve tarihi mekânlardan yararlanılması elverişli olan derslerin başında gelmektedir (Öner, vd., 2019). Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve beceriler müze ve tarihi mekân eğitimi kapsamında ele alındığında bu yapıların birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisinde oldukları ve birbirlerini tamamlayabildikleri görülmektedir.

2.4. Sosyal Bilgiler Öğretimi Bağlamında Müzeler ve Tarihi Mekânların Kullanımı

21. yüzyılda yapılandırmacılık kuramının etkisi ile eğitim öğretim felsefesi içerik ve işlev yönünden değişimler geçirmektedir. Bu bağlamda yapılandırmacı eğitim felsefesinin temel amacı bireyin bilgiyi keşfederek öğrenmesini sağlamaktır. Artık birey sadece geleneksel yöntemle bilgiyi alan değil o bilgiyi etkileşim yoluyla yaşamına aktarandır. Bireyin elde ettiği bilgiyi yaşamına aktarması da eğitim öğretimin temelini oluşturmakta, bilgi yeniden yapılandırılmaktadır (Körükçü, 2019; Özden, 2014). Bu eğitim felsefesinde anlamlı öğrenmeler ön plandadır. Zira birey bu

bilgiyi elde ederken onu bizzat deneyimleyip yaşamıyla ilişkilendirir. Bu eğitim felsefesi aynı zamanda neyin öğrenildiğinden çok nasıl öğrenildiği ile ilgilidir (Tural, 2011). Bu bakımdan birey öğrenme faaliyetlerini gerçekleştirirken elde ettiği yeni bilgi ile eski bilgiyi karşılaştırarak etkin bir öğrenme gerçekleştirmiş olur (Yorulmaz, 2016).

Türkiye’de eğitim öğretim program çalışmaları kapsamında 1968’den bu yana sosyal bilgilerin öğretim programları ve içerikleri de sürekli değişime uğramıştır. Sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapılan en güncel değişiklikler ise 2005 ve 2018 yıllarında gerçekleşmiştir. (Er, vd., 2021). Bu çalışmalar ile sosyal bilgiler öğretim programı disiplinlerarası bir yöntemle yapılandırıcılık eğitim felsefesini esas almıştır (Dinç, vd., 2010). Bu yöntemle birlikte eğitim ve öğretim faaliyetleri okulun dışına çıkmış, çağdaş öğrenme-öğretme etkinliklerin önü açılmıştır. Bununla birlikte yalnızca öğretmen ve ders kitaplarının aktif olduğu yöntemler de sona ermiş, bu yaklaşım yerine öğretmenlerin rehberliğinde öğrenci merkezli ve yaşantı temelli öğrenmeler ön plana çıkmıştır. (Tezcan, 2013)

Sosyal bilgiler öğretim programının en nihai hedefi bireyleri topluma adapte edebilmek için onları her türlü bilgi beceri ve değerlerle donatmaktır. Bireylere bu özellikler kazandırılırken yalnızca sınıf ya da okul öğrenmeleri yetmemektedir. Yapılandırıcılık eğitim felsefesi okul öğrenmelerinden çok okul dışı öğrenmeleri temel almaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmelerin kullanılması ile birey daha aktif ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmektedir (Altın ve Demirtaş, 2009). Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin öğrenmelerini üst düzeye çıkarmak ve onlara üst düzey bilişsel ve duyuşsal beceriler kazandırmak için dersin uygulayıcıları olan öğretmenlerin farklı eğitim-öğretim yöntemlerini bilmesi ve en uygun öğrenme araç gereçlerini seçmesi son derece önemlidir (Tok, 2006). Yapılandırıcı sosyal bilgiler dersi öğrencilerin eğitim hayatları boyunca bilgiyi kendi deneyimleri ile yapılandırdıkları, akıl süzgecinden geçirdikleri ve bu öğrenme süreçlerini yaşamlarına aktararak aktif bir öğrenme sağladıkları eğitim felsefesini yansıtır (Barr, 2000; Yılmaz, vd., 2021). Bu eğitim felsefesine göre her öğrencinin öğrenme süre ve süreçleri ile bilişsel özellikleri birbirinden farklıdır (Slater Stern, 2002). Bu bağlamda nitelikli bir sosyal bilgiler eğitimi ile toplumda etkin bireyler yetiştirmek amaçlandığından eğitim öğretim süreci boyunca zengin öğrenme yaşantılarının sayısı arttırılmalı, okul dışı eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir (Kırbaz, 2016). Zengin öğrenme yaşantıları

içerisinde yer alan önemli kurumlardan birisi de müze ve tarihi mekânlardır. Müze ve tarihi mekânlar içerdikleri özellikler bakımından sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek en önemli öğrenme merkezleridir. Bu mekânların sosyal bilgilerde kullanılması öğrencilerde ilk elden yaşantıların oluşmasını sağlar. Müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgilere dâhil edilmesi ve aktif bir şekilde kullanılması ile öğrencilerde sosyal bilgilere ait becerilerin gelişimi de hız kazanacaktır. Müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması öğrencilerde; gözlem yapma, dinleme ve yorumlama, sorgulama, kategorilendirme ve iletişim gibi birçok becerinin gelişmesinde önemli rol oynar (Yazıcıoğlu, 2010). Bu mekânlar aynı zamanda nesneye dayalı eğitimler yoluyla bireylerde somut ve kalıcı öğrenmelerin oluşmasını sağlayan en önemli araçlardır. Nesneye dayalı eğitimin temel amacı toplumların kültürünü ilgilendiren tarihi belge veya nesneleri kullanarak ilk elden tarihsel bilgi ve kanıt edinmektir. Müze ve tarihi mekânlar somut ve nesne temelli faaliyetler içerdiği için birey kendi kültürünün tarihsel değişimini bu mekânlardaki nesneler aracılığı ile kavrar. Bunun sonucu olarak da bireyler bu mekanlardaki öğrenmeler sayesinde karşılaştırma yapma, tarihsel empati, kültürel mirasa saygı ile zaman ve değişimi algılama gibi hem tarih disiplinini hem de sosyal bilgileri yakından ilgilendiren becerileri kazanmış olur (Tezcan-Akmehmet, 2008). Bununla birlikte müze ve tarihi mekân eğitimleri sadece sosyal bilgilere ait becerileri kazandırmakla kalmaz, bu mekânlar aynı zamanda bireylerin eğlenerek öğrenmesine yardımcı olur. Birey bu mekânlar sayesinde beğeni duygusu ve hayal gücü zenginliği kazanır (Coşkun, 2014; Onur, 2003).

Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze veya tarihi mekânlara yapılacak etkin bir eğitsel ziyaret öğrenmeyi okul sıradanlığından kurtararak öğrenme alanın geniş bir alana yayılmasına zemin hazırlar. Bu ziyaretler sayesinde öğrencilerde hem araştırma becerisi ortaya çıkar hem de birey aynı zamanda tarihi mekânlardaki nesnelerin ve olayların gelişim aşamalarını da yerinde takip ederek merak duygusunu gidermiş olur. (Ermiş, 2012). Şahan'a göre (2005) okul öğrenmelerinden ziyade yaratıcı drama, nesneye dayalı eğitim ve keşfedici öğrenme gibi tekniklerin uygulandığı tarihi mekan ve müze eğitimleri bireylerde tarihsel empati, sınıflama, kategorilendirme, grupla işbirliği yapma, raporlama, kavram öğrenimi, kanıt temelli öğrenme ve süreç odaklı çalışma gibi üst düzey becerilerin gelişmesine katkıda bulunur (Aksakal, 2015). Sosyal bilgiler dersinin ne tür bir eğitim vermesi gerektiği

ile ilgili daha önceki araştırmalara bakıldığında aktif ve kalıcı bir eğitim için, kullanılacak yöntemlerin farklılığı, nesne odaklı eğitime ağırlık verilmesi, bireyin keşfederek öğrenmesinin sağlanması, süreç odaklı öğretim faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve öğrencinin merkezde olduğu öğretim mekanlarının sayılarının arttırılması gibi konular üzerinde çalışmaların yapıldığı göze çarpmaktadır (Özür, 2010; Safran, 2009; Tay vd., 2006).

2.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okul Dışı Öğrenme Alanları Olarak Müze ve Tarihi Mekânların Kullanılmasının Önemi

Sosyal bilgiler dersi içerdiği konular itibari ile tarih ile iç içe olan bir derstir. Türkiye’de tarih dersi ile ilgili yapılan araştırmalarda bu dersin soyut konuları içermesinden dolayı öğrencilerin sıkıldığı, ezbere dayalı öğretimin bireylere eğitim anlamında bir şey kazandırmadığı tespit edilmiştir (Yeşilbursa, 2008). Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinde tarihi konuları daha anlamlı ve somut bir hale getirmek için müze ve tarihi mekân öğrenmelerine başvurulmalıdır. Müzeler ve tarihi mekânlar içerisinde bulundurdıkları nesneler ve koleksiyonlarla ilk elden ve zengin öğrenmeler içerir, soyut olan konuları somut hale getirir.(Kabapınar, 2014). Türkiye zengin bir kültür mirasına sahiptir. Özellikle tarihi mekân, müze, kervansaray, külliye, hamam, camii gibi kültürel yapıların fazla olması ülkedeki yerel tarih eğitimi için de bulunmaz bir fırsattır (Aktekin, 2010). Tarihi mekân ve müzelerin sosyal bilgiler eğitiminde kullanılması ile yerel tarih olgusu güçlenir. Birey yerel tarih eğitimi ile içinde bulunduğu yörenin kültürel mirasının farkına vararak geçmişle bugün arasında karşılaştırma yapma olanağı bulur. Bu eğitim yolu ile bireylerde aynı zamanda tarihsel empati becerisi de gelişir (Mert ve Beldağ, 2019). Buna rağmen literatürde yapılan araştırmalarda sosyal bilgiler ve tarih derslerinde müze, tarihi mekan ve diğer okul dışı öğrenme alanlarından yararlanmanın oldukça az olduğu, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı uygulamaları kullanamadıkları, özellikle sosyal bilgiler öğretimi içerisinde yer alan tarih konularının öğretiminde geleneksel yöntemlerin ağır bastığı göze çarpmaktadır (Kaya, vd., 2012; Taşkaya, vd., 2009; Yılmaz, vd., 2021).

İlköğretim tarih konularının öğretiminde sosyal bilgiler dersine büyük sorumluluk düşmektedir. Sosyal bilgilerdeki temel amaç tarih konularının öğrenilmesinde, geçmişin bireylerini veya olaylarını olduğu gibi belli bir sıra ile ezberletmek değil ‘gerçek anlamda tarihi anlamak’ ve ‘tarihsel düşünebilme

becerisini' geliştirmektir. Bu becerileri kazandıracak olan alternatif öğrenme ortamları müzeler ve tarihi mekânlardır. Bu mekânlar yapılandırmacılık eğitim felsefesini temel olarak somut nesnelerle öğrenmeler gerçekleştirir. Buna bağlı olarak tarihsel ve kültürel yapıların ilk elden öğrenilmesi de sağlanmış olur (Yılmaz ve şeker, 2013). Birey bu sayede gerek tarihi mekanda gerekse de müzelerde görmüş olduğu geçmiş dönem devlet ya da uygarlıkları, bu uygarlıkların yaşam biçimlerini ve kullanmış oldukları eserleri tanıma fırsatı yakalayarak nesne temelli öğrenme, tarihsel empati, geçmiş ile gelecek dönem ilişkisi kurma, tarihsel düşünebilme, değişim süreklilik ve zaman algısı ile birincil elden kaynak kullanabilme becerilerini kazanır (Marcus, 2007; Sheppard, 2001).

Müze ve tarihi mekân eğitimlerinde öğrenciler, çağdaş eğitim yaklaşımlarıyla karşı karşıya kalarak birincil elden somut kaynaklarla çalışma imkânı bulmuş olur. Bu alanlar öğrencilerin gözünde soyut kalan tarihsel algıyı somut hale getirir. Öğrenciler bir müze ya da tarihi mekânda gerçek nesnelerle buluşmanın, okuldan farklı bir mekânda ders işlemenin, yeni ve farklı bir öğrenmenin heyecanına kapılırlar (Yılmaz ve şeker, 2013). Müze ve tarihi mekânlar sergiledikleri koleksiyonlar aracılığıyla bireylerin merak ve keşif duygularını harekete geçirir. Bu eğitim aynı zamanda bireyin hayal gücünü ve sorgulama yeteneğini de ortaya çıkarır. Tarihi mekân ve müzeler ders kitaplarının arasına sıkıştırılmış ezber bilgileri ortadan kaldırarak öğrencilere bizzat deneyime bağlı yaşantılar sunar (Çulha, 2015). Birey geleneksel yöntemde öğretmen ve ders kitapları arasında sıkışıp kalmakta, öğrendiğı bilgiler yüzeysel olmaktan öteye gidememektedir. Oysaki müzeler ve tarihi mekânlar geçmiş ve gelecek bağlantısını kurmada kitap ve öğretmenlerden daha etkilidir (Yılmaz ve şeker, 2013). Sosyal bilgilerde geleneksel tarih öğretimi öğrencilere birçok konuda dezavantajlar yaratmakta, öğrencinin gerçek bir tarih eğitimi almasını engellemektedir. Müze ve tarihi mekânlar geçmişteki tarihsel ilişkiyi inceleme bakımından eğitimde etkin bir şekilde kullanıldığında lisedeki tarih öğretmenlerinden, üniversite hocalarından ve tarih ile sosyal bilgiler ders kitaplarından daha etkili sonuçlar vermektedir. Bu sonuçlarla ilgili olarak bireylerin gerçek ve somut kaynaklar olarak gördüğü müze ve tarihi mekânlardaki eğitimi, okullardaki eğitime tercih ettikleri görülmüştür (Rosenzweig 2000).

Müze ve tarihi mekânlar sosyal bilgiler eğitiminde somut işlemler dönemindeki öğrencilerin kavram yanlışlarını gidermede ve kavramlar arasındaki ilişkiyi kurmada

da en önemli kaynaklardır. Müze ve tarihi mekân eğitimi öğrencilerin birincil elden kaynaklarla çalışmasını sağlayarak öğrenilecek konuların somutlaştırılmasını sağlar (Kyvig, 2000; Tezcan-Akmehmet, 2008). Bu mekânlarda gerçekleştirilen eğitimlerle öğrenciler gözlem, sınıflama, kanıt temelli öğrenme, süreç odaklı çalışma gibi becerileri de kazanır (Yeşilbursa, 2008). Sosyal bilgiler eğitiminde müze ve tarihi mekânların kullanılmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi de bu mekânların eğlenerek öğrenme imkânı sağlamasıdır. Birey bu mekânlarda hem öğrenme faaliyetlerini yerine getirip hem de eğlenerek güzel bir zaman geçirir. Bununla birlikte öğrenciler bu mekânlarda hayal güçlerini geliştirerek estetik duyarlılığa sahip olur ve okul ortamının sıradanlığından kurtularak zengin öğrenme çıktıları ortaya koyarlar (Onur, 2003). Okul içerisinde elde edilmek istenen öğrenme çıktıları için etkinlikler düzenlense de bu etkinlikler ders kitaplarına bağımlı olmaktan öteye gidememektedir. Bu etkinlikler tarihi mekân ve müzelerde düzenlendiği takdirde öğrenciler aktif öğrenmeler gerçekleştirerek yaşam boyu öğrenmelerin önünü açmış olur. Müze ve tarihi mekân eğitimleri özellikle somut işlemler dönemindeki öğrencilerin gelişimi için de son derece önemli bir yere sahiptir (Coşkun, 2014).

Bireylerin hatırlama düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalarda okunanların %10'luk, işitilenlerin %20'lik, görülenlerin %30'luk, hem görünen hem de işitilenlerin %50'lik, söylenenlerin %70'lik, yapılp söylenenlerin %90'lık paya sahip olduğu göze çarpmaktadır (Arıkan, 2001). Bu bağlamda öğrenme öğretme ortamları zengin veriler sağlayıp birden fazla duyu organına hitap ederse öğrenmeler de aktif, hızlı ve kalıcı duruma gelir. Müze ve tarihi mekân eğitimleri kalıcılığı son derece yüksek olan eğitim ortamlarıdır. Bu ortamlar bireye özgür bir dünya sunarak aktif ve yaşamsal öğrenmeler sağlar. Sosyal bilgiler dersi kapsamında müzelere veya tarihi mekânlara yapılan eğitsel ziyaretlerde bireyler tüm duyu organlarını kullanarak etkin bir katılım sağlarlar. Öğrenciler bu mekânlarda keşif duygusunu geliştirerek, araştırma becerisi kazanırlar. Bu mekânlarda yapılan eğitimler uygulama odaklı olduğu için birey kendisini bizzat olayın içinde hissederek gözlem gücünü geliştirir (Altın, vd., 2014).

Tarihi mekân ve müzeler içerisinde güçlü hikâyeler barındıran mekânlardır. Bu mekânlar koleksiyonları, mimari yapıları, bulundukları bölgeler, tasarım ve planlamaları, elde ettikleri nesneler ile toplumun birer aynası konumundadırlar. Sosyal bilgiler eğitiminde bu mekânlardan yararlanmak kanıta dayalı öğrenmelere zemin hazırlayarak bireylerde birincil el kaynaklarla çalışma, haritalardan yararlanma,

koleksiyonları değerlendirme, geçmiş ile gelecek arasında karşılaştırma yapma ve farklılıklara saygı duyma gibi temel becerilerin gelişmesine aracılık eder (Çulha, 2006). Öğrenciler müze ve tarihi mekânlarda farklı öğrenme teknikleri ile karşı karşıya kalıp orijinal eserlerle çalışma imkânı bulur. Bu mekânlar, soyut tarihsel kavramları somut hale getirir. Bu mekânlara düzenlenen ziyaretlerde öğrenci gerçek tarihi teneffüs eder (Yeşilbursa, 2008). Sosyal bilgiler dersinde tarihi mekân ve müzelerin kullanılmasının bir diğer önemli sebebi bireylerdeki tarihsel algıyı açığa çıkarmaktır. Bu mekânlar bireylerin tarihsel hayal güçlerini ve tarihsel empatilerini geliştirerek geçmişe ön yargı ile bakmanın önüne geçer (Levy, 2001). Bununla birlikte öğrenciler bu mekânlar aracılığı ile tarihsel canlandırma uygulamalarına katılarak kendilerinde var olan fakat gizli kalmış yeteneklerinin farkına da varmış olurlar. Bu mekânlar bireylerin yaratıcılıklarını ortaya çıkarmada da hayati öneme sahip alanlardır. Örneğin ziyaret edilen bir müzede öğrenciler geçmişte kalmış meslek gruplarını ilgilendiren nesneleri tanıyarak geçmiş ve şimdiki meslekler arasında karşılaştırma yapma olanağı bulur. Birey bu sayede ileride yapacağı meslekle ilgili de fikir sahibi olmuş olur (Seidel ve Hudson, 1999).

Sosyal bilgiler öğretim programı içerik olarak genellikle tarih konularının ağır bastığı bir anlayışı yansıtır. Bu anlayışı bireylerde kalıcı hale getirmek için müze ve tarihi mekânlar oldukça işlevsel alanlardır. Birey bu mekânlarda görseelliğin büyüklü dünyasına kapılarak tarihle ilgili gerçeklik algısını da zihninde yapılandırmış olur. Zira öğrenciler bu mekânlar sayesinde zihnindeki düş gücünü harekete geçirerek merak duygusunu geliştirir, gelişen bu merak duygusu ile öğrenci tarihsel empatiye ulaşmakla birlikte geçmişten ders çıkarma fırsatı yakalayarak tarihsel gerçeklik olgusu kazanır (Epik, 2014). Sosyal bilgiler ve diğer öğretim programlarında öğrenciler genellikle öğretmenin aktarmış olduğu bir tane doğru cevabı olan tek tip sorularla karşı karşıya kalır. Geleneksel olan bu anlayışı ortadan kaldırmak içinse öğrencilerin cevaplarından çok soru sormaları sağlanmalıdır. Bireyin bunu yerine getirmesi ise keşfederek öğrenmesine bağlıdır. Keşif ve nesne temelli eğitimin en yoğun yaşanacağı yerler ise müzeler ve tarihi mekânlardır. Sosyal bilgiler öğretiminde bu alanları etkili kullanarak bireylerin süreç içerisinde aktif olmaları sağlanabilir (Çulha, 2006). Sosyal bilgiler öğretiminde kültürel miras aktarımı da önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal bilgiler bu bakımdan özellikle ilköğretimde en önemli dersler arasındadır. Birey bu ders sayesinde kültürü gelecek kuşaklara aktararak toplumsal sürekliliği sağlamış olur.

Bu sürekliliği sağlayan tarihsel mekânlar ve müzeler ise kültürel mirasın en zengin olduğu mekânlar olarak göze çarpmaktadır. Birey bu mekânlarda birincil elden kaynaklar, duvar resimleri, tarihi görselliğe sahip eserler, bilimsel nesneler ve doğal yapılarla öğrenme fırsatı yakalayıp elde ettiği tüm bu öğrenmeleri yaşamına aktarır. Bu sayede bireylerde hem keşif temelli öğrenme hem de nesne temelli öğrenmelerle birlikte kültürel miras aktarımı da gerçekleşmiş olur (Ata, 2001; Çulha, 2006; Harper, 2000).

Aktif öğrenmelerin en yoğun olduğu yerler olan müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitimine her anlamda önemli katkıları vardır. Bu mekânlar halkın katılımına açık alanlar olduğu için bireyler bu mekânlarda sürekli bir iletişim ve etkileşim halindedir. Müze ve tarihi mekânlar da bu iletişim vasıtasıyla, içerisinde barındırdığı nesneler ile topluma çeşitli mesajlar gönderir. Bununla birlikte tarihi mekân ve müze eğitimi sosyal bilgilerde gerek öğretmenlerin gerekse de diğer öğretim yöntem ve tekniklerin eksik kaldığı alanlarda devreye girerek eğitim öğretim faaliyetlerini tamamlayıcı bir görev üstlenmiştir. Bununla birlikte sosyal bilgilerdeki öğrenme alanlarının ve kazanımların kolay ve etkili bir şekilde öğrenilmesi için müze ve tarihi mekânlardaki nesne odaklı eğitimler oldukça önemlidir (Ata, 2013; Yorulmaz, 2016). Sosyal Bilgiler dersinde öğrenilen bilgileri gerçek yaşama aktarılabilmek ve aktarılan bu bilgilerin uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla öğrenme öğretme aşamasında okul dışı öğrenme ortamlarından faydalanmak artık bir zorunluluk halini almıştır. Bu bağlamda okul dışı öğrenme alanları olarak kullanılan müze ve tarihi mekân eğitimlerinin sosyal bilgilerde kullanılması son derece önemlidir (Selanik ve Deveci, 2011).

2.4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Müze ve Tarihi Mekân Eğitiminin Yeri

Bilimsel ve teknolojik değişimlerin hız kazandığı 21. yüzyıl bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarını oldukça değiştirmiştir. Bu değişimler aynı zamanda öğrenme öğretme faaliyetlerini de biçimlendirmiş, yeni eğitim anlayışlarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Ortaya çıkan bu yeni eğitim anlayışlarını daha nitelikli kullanabilmek için de öğretim programları zaman içinde kendilerini güncellemişlerdir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programı da yeniliklere cevap verebilmek, aktif öğrenmeler gerçekleştirmek ve etkin yurttaşlar yetiştirebilmek için 2005 ve 2018

yıllarında program değişikliğine gitmiştir. Yapılan bu değişiklikler ile sosyal bilgiler dersi bireye sadece bilgi aktaran değil, aktarılan bilgiyi kullanabilme becerisi kazandırmayı da amaçlamaktadır (Selvi, 2018). Bununla birlikte yeni program bireyi ve onun bireyselliğini temele alan, bilgi, beceri, değer ve tutum odaklı, açık, anlaşılır ve basit bir şekilde düzenlenmiştir (MEB, 2018). Bu amaçla oluşturulan yapılandırmacı sosyal bilgiler öğretim programının en nihai hedefi öğrencileri demokratik bilgi, beceri ve değerlerle donatarak onları toplumun ve dünyanın istediği etkin yurttaş bilincine ulaştırmaktır. Bu amaçla gerek 2005 yılındaki sosyal bilgiler programı gerekse de 2018 yılındaki sosyal bilgiler programı incelendiğinde bu öğretim programının sosyal bilimlerin diğer alanlarından (felsefe, ekonomi, coğrafya, psikoloji, antropoloji, tarih, arkeoloji, hukuk, siyaset) faydalanarak disiplinler arası bir anlayışı yansıttığı görülmektedir (Ulu, 2019). Sosyal bilgiler disiplinlerarası anlayış doğrultusunda toplumla uyumlu ve çağın istediği yeteneklere sahip yurttaşlar yetiştiren bir öğretim programını öngörmektedir (MEB, 2018). Sosyal bilgiler öğretim programı yapısı gereği yapılandırmacı eğitim felsefesini temel alır. Yapılandırmacı anlayışa göre ise birey aktif ve kalıcı öğrenmeler elde edebilmek için gerçek yaşam tecrübelerinden yararlanmalıdır. Bu yaşam tecrübelerinin oluşabilmesi için de nesne ve etkinlik temeli öğrenme faaliyetleri işe koşulmalıdır. Bu bağlamda gerek 2005 sosyal bilgiler öğretim programı gerekse de 2018 sosyal bilgiler öğretim programı bu kazanımları elde edebilmek için okul dışı öğrenmeler içerisinde yer alan müze ve tarihi mekân eğitimlerine büyük önem vermektedir (Safran, 2015).

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değer ve becerilerin bireylere kazandırılmasında okul dışı öğrenme mekânları içerisinde yer alan müze ve tarihi mekân ziyaretleri oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler öğretim programında müzelere ve tarihi mekânlara geniş yer verilmesi bireylerin olayları ve nesneleri ilk elden deneyimlemesini sağlamaktadır. Müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretim programında etkin bir şekilde kullanılması ile ilgili MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın farklı zaman dilimlerinde çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmalardan bir tanesi de 2008 yılında müzelerin kullanımı ile ilgili yayımlanmış olduğu "Müze Eğitimi" kılavuzudur (Yazıcıoğlu, 2010). Bu kılavuzda etkin bir müze eğitiminin hedefleri belirtilerek müze kullanımı sayesinde bireyin tarihi eserlere sahip çıkarak onları koruma altına alması ve bu yolla tarihsel bilinç becerisi kazanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte yine bu eğitim vasıtası ile kültürel hoşgörü,

zaman ve mekân becerisi, süreklilik algısı gibi temel becerilerin kazandırılması da ön plana alınması gereken diğer becerilerdir (Üztemur, 2017). Yapılan bu çalışmalar neticesinde müze eğitime olan ilgi daha da artmıştır. Bunun dışında sosyal bilgilerde “Müze Eğitimi” kapsamında müze harici diğer yapılardan da bahsedilmektedir. Bunlar tarihi, kültürel ve tabiat varlıklarıdır (MEB, 2004). Örneğin geçmiş dönemdeki insanlara ait izlerin yer aldığı mekânlar tarihi mekân; onların yaşantılarından elde edilen buluntu veya esere tarihi eser; geçmişte tarihi bir öneme sahip olup halen o önemini koruyan eşyalar ise tarihi nesne ya da tarihi eşya şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2018). Müzeler ve tarihi mekânlar, içerisinde bulundurdıkları eşyalar veya nesneler bakımından sosyal bilgiler öğretim programında aktif şekilde kullanılabilecek en önemli öğrenme mekânlarıdır (Ulu, 2019).

Sosyal bilgiler öğretim programında ilgili öğrenme alanlarında ve kazanımlarda müze ve tarihi mekân eğitime de yer verilerek sosyal bilgiler ve müze-tarihi mekân ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin uygulayıcıları olan öğretmenler müze ve tarihi mekân eğitimi ilgilendiren öğrenme alanlarını, kazanımları, değerleri ve becerileri inceleyerek bu doğrultuda okul dışı mekânlarda (müze, tarihi mekân, tarihi yer, bilimsel yapılar) aktif ve kalıcı öğrenmeleri sağlayacak nitelikte etkinlikler geliştirmelidir. Müze ve tarihi mekân eğitimi ile sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanları kazanımlar, değerler ve becerilerin ilişkilendirildiği Tablo 2 aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2. *Okul Dışı Öğrenme İle Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları ve Kazanımların İlişkilendirilmesi (MEB, 2018)*

SINIF	ÖĞRENME ALANI	KAZANIM	AÇIKLAMA
4	KÜLTÜR VE MİRAS (ORTAK MİRASIMIZ)	SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar. SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.	Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır. Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.

Tablo 2. (Devamı)

4	BİLİM TEKNOLOJİ VE TOPLUM (TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER)	SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır. SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır. SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır. SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir. SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.	Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir. Örnek girişimciler ve onların başarı öyküleri üzerinde durulur. Teknolojik ürünler için hazırlanan kullanım kılavuzlarına dikkat çekilir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki maddeler ele alınır.
4	ETKİN VATANDAŞLIK (YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ)	S.B.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir. SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir. SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir. Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir. 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı üzerinde durulur.
4	KÜRESEL BAĞLANTILAR	SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır. SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar. SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır. SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.	Araştırdığı bir ülkenin önemli özelliklerini görsel materyaller kullanarak sınıfta tanıtmaya çalışır. Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur.
4	(EVİMİZ DÜNYA)		
5	KÜLTÜR VE MİRAS (ORTAK MİRASIMIZ)	SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder. SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır. SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler. SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamadaki rolünü analiz eder. SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.

Tablo 2. (Devamı)

5	BİLİM TEKNOLOJİ VE TOPLUM (TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER)	SB.5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır. SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular. Medya okuryazarlığı üzerinde durulur. SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar. SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler. SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	Mesafeli alışveriş, güvenli İnternet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır. Bilimsel düşünmenin önemine vurgu yapılır. Yapılan çalışmalarda yararlanılan kaynakları göstermenin ve kaynakların aslını korumanın önemi üzerinde durulur.
5	ETKİN VATANDAŞLIK (YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ)	SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir. SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar. SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar. SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.	Günlük yaşantısında karşılaştığı kurumlar ele alınarak bu kurumların yurttaşların haklarını koruma ve geliştirme, vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma ve onların ihtiyaçları ile güvenliklerini sağlamaya yönelik sorumlulukları olduğu vurgulanır. Çevresindeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin araştırılması sağlanır. Kazanım kapsamında e-devlet portalı ve bu portal üzerinden sağlanan hizmetlere değinilir. Yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurulların görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar aldıkları ve bu bağlamda karar verme becerilerini kullandıkları belirtilir.
5	KÜRESEL BAĞLANTILAR (EVİMİZ DÜNYA)	SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır. SB.5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır. SB.5.7.3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar. SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	Tarım, sanayi, turizm, ulaşım, eğitim, kültür endüstrisi gibi ekonomik faaliyet alanlarından uygun olanlara değinilir. Farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımalarının, kültürel zenginliklerini görmesinin ve karşılıklı ön yargılarını fark etmesinin sağladığı kazançlar üzerinde durulacaktır. Ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur.

Tablo 2. (Devamı)

6	KÜLTÜR VE MİRAS (ORTAK MİRASIMIZ)	SB.6.2.1. Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB.6.2.2. İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar. SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. SB.6.2.4. Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder. SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanılır. Türkiye Selçukluları Dönemi’nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu’nun yurt edilme süreci üzerindeki etkisine vurgu yapılır. Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.
7	KÜLTÜR VE MİRAS (ORTAK MİRASIMIZ)	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti’nin siyasal güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. SB.7.2.2. Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. SB.7.2.3. Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. SB.7.2.4. Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur. SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir. Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur. Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir. Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.
7	BİLİM TEKNOLOJİ VE TOPLUM (TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER)	SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler. SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır. SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder. SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.	Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur. Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. El-Harezmi, Fârâbî, İbn-i Sînâ, El-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, El-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir. Matbaanın icadı, Dünya’nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanununun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı vb. gelişmeler ile bunların etkileri ele alınır.

Tablo 2. (Devamı)

7	ÜRETİM DAĞITIM VE TÜKETİM (HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ)	SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar. SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir. SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir. SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır. SB.7.5.5. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar. SB.7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.	Kızılay ve Yeşilay gibi kamu yararına çalışan yarı resmî kurumlar ile vakıf ve derneklerin çalışmalarına değinilir. Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur. Yeni mesleklerin yanı sıra halen icra edilen meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar ve kişisel kariyerine dair kararlar alır. E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) üzerinde durulur.

Müze ve tarihi mekân eğitimi ile 2018 ve 2023 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanları ve kazanımların ilişkilendirildiği Tablo 2.3. incelendiğinde 2005'ten farklı olarak 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında vizyona yer verilmemiştir. Son güncellenen 2023 programı 2005 programı gibi tematik bir özellik taşısa da genel itibarı ile üniteler şeklinde yapılandırılmıştır. Bununla birlikte her iki öğretim programda da müze eğitimi için ortak hedeflerin olduğu göze çarpmaktadır. 2005 programında sekiz olan öğrenme 2018 'de yediye düşürülmüş ve Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler ile Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı birleştirilerek Etkin Vatandaşlık öğrenme alanına eklenmiştir. 2023 programında ise yedi olan öğrenme alanı altıya düşürülmüş ve İnsanlar, Yerler ve Çevreler ile Küresel Bağlantılar öğrenme alanları Evimiz Dünya öğrenme alanı altında birleştirilmiştir. 2018 programındaki temel becerilerin bir kısmı günün şartlarına bağlı olarak güncellenmiş diğer beceriler ise 2005 programının temel becerileri ile aynı kalmış ve sayıları düşürülmüştür. Ölçme ve değerlendirme bağlamında 2018 ve 2023 programlarında hem klasik hem alternatif yaklaşımların bir arada işlenmesi ifade edilmiş olmakla birlikte okul dışı öğrenme ve okul dışı ortamlarla ilgili farklı bir bakış açısı getirilmemiştir. Bu açıdan 2018 Sosyal bilgiler öğretim programı okul dışı öğrenme (müze ve tarihi mekân) kapsamında incelendiğinde 2005 programına göre çok fazla değişiklik göstermemiş, öğrenme alanları, değerler, beceriler, özel amaçlar,

dikkat edilecek hususlar ve yetkinlikler çok küçük değişikliklerle programda yer almış, 2023 programında ise ölçme ve değerlendirme yerine öğrenme kanıtları ifadesi kullanılmıştır (MEB, 2005; MEB, 2018; Selvi, 2018; MEB, 2023).

2018 sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme alanları müze eğitimi bağlamında ele alındığında Kültür ve Miras (2023 programında Ortak Mirasımız) öğrenme alanı kültürel, tarihî, mekânsal faktörleri inceleyerek bu mekânlardaki ziyaretlerin öğrenciler açısından ne derece önemli olduğunu ortaya koyan önemli bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanı, tarihi, kültürü ve kültürel mirası ön plâna çıkararak öğrencilerin çeşitli roller sayesinde müzede öğrenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu faaliyetler yolu ile öğrenciler bilişsel bilgilerin dışında duyuşsal becerilere de sahip olur. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda; 4. Sınıf Kültür ve Miras; Bilim, Teknoloji ve Toplum; Etkin Vatandaşlık; Küresel Bağlantılar; 5. Sınıf Kültür ve Miras; Bilim, Teknoloji ve Toplum; Etkin Vatandaşlık; Küresel Bağlantılar; 6. sınıf Kültürel Miras ve 7.sınıf Kültürel Miras; Bilim Teknoloji ve Toplum; Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanlarında müzelerde ve tarihi mekânlarda öğrenme ile ilgili kazanım ve etkinliklere yer verilmektedir.(MEB, 2018). Bunun yanı sıra yine 4. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanının bir kazanımında müze ve tarihî mekân gezilerine yer verilmekle birlikte alternatif öğretme teknikleri olan yaratıcı drama, rol oynama, canlandırma ve rol oynama gibi kavramlara yer verilmemiştir. Bu bağlamda gerek kazanımlar gerek öğrenme alanları müze ve tarihi mekân eğitimi ilişkilendirilerek sosyal bilgiler öğretim programında bireylerden istenilen gözlem, kanıt kullanabilme, mekânı algılama, bilimsel araştırma yapabilme, grupla iş birliği yapabilme, problemlere yaratıcı çözümler getirebilme gibi becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır (Ata, 2015; Er, vd., 2020; MEB, 2018; Öner, vd. 2019; Ulu, 2021; Yeşilbursa, 2008).

2.4.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile İlişkilendirilen Bazı Müzeler

Müze ve tarihi mekân ziyaretleri bireylere toplumsal yaşamda ihtiyaç duyabilecekleri medya okuryazarlığı, iletişim, eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı ve küresel yurttaş bilinci gibi becerileri kazandırmayı amaçlayan eğitsel öğrenme ziyaretleridir (IMLS, 2023 10.01.2023). Sosyal bilgiler öğretim programının da disiplinlerarası bir anlayışa sahip olduğu düşünülürse müze ve tarihi mekân ziyaretlerinin ve bu ortamlarda işlenen derslerin bireylerde aktif ve kalıcı öğrenmelere

katkı sunacağı yadsınamaz bir gerçektir. Sosyal Bilgiler öğretim programının genel yapısını oluşturan öğrenme alanlarında kendisine dolaylı veya doğrudan yer bulan müzelerden ve tarihi mekânlardan yararlanılması eğitim camiasına önemli öğrenme çıktıları sağlayacaktır. Bu bağlamda öğretmen ve öğrenci etkileşimine dayalı bir müze ziyareti ve burada gerçekleşecek aktif ve uygulama temelli etkinliklerle müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretimindeki yerini daha da sağlamlaştıracaktır. Sosyal Bilgiler öğretiminde elde edilen bilgilerin kalıcı hale gelmesi ve yaşama aktarılabilmesi için bazı müze ve önemli tarihi mekânlara geziler düzenlenmektedir. Bu geziler kapsamında ziyaret edilecek müzeler ile sosyal bilgiler öğretim programının genel yapısı (öğrenme alanları) birbirini tamamlar nitelikte olursa öğrenci öğrenmeleri daha aktif, verimli ve kalıcı hale gelir. Sosyal Bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ile ziyaret edilecek bazı müzelerin ilişkilendirildiği tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları İle Bazı Müzelerin İlişkilendirilmesi (Ata, 2013; Coşkun, 2014; ICOM, 2020; MEB, 2018; Üztemur; 2017).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları	Öğrenme Alanları İle İlişkilendirilen Müzeler
BİREY VE TOPLUM (BİRLİKTE YAŞAMAK) (Psikoloji, Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji)	PTT Müzesi (İstanbul) Telekom Müzesi (Ankara) TRT Müzesi (Ankara) Basın Müzesi (İstanbul) Karikatür ve Mizah Müzesi (İstanbul)
KÜLTÜR VE MİRAS (ORTAK MİRASIMIZ) (Tarih, Antropoloji, Arkeoloji)	Arkeoloji Müzesi (İstanbul) Etnografya Müzesi (Ankara) Topkapı Saray Müzesi (İstanbul) Türk ve İslam Eserleri Müzesi (İstanbul) Vakıf Eserleri Müzesi (Ankara) Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Ankara) Mevlana Müzesi (Konya) Tahtakuşlar Müzesi (Balıkesir) Karagöz Müzesi (Bursa)
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER (EVİMİZ DÜNYA) (Coğrafya, Tarih, Antropoloji)	Zooloji Müzesi (İstanbul) Jeoloji Müzesi (İstanbul) Ormancılık Müzesi (Ankara) Meteoroloji Müzesi (Ankara) Zihni Derin Çay Müzesi (Rize) MTA Tabiat Tarihi Müzesi (Ankara) Denizcilik ve Su Ürünleri Müzesi (İstanbul) Harita Genel Komutanlığı Müzesi (Ankara)

Tablo 3. (Devamı)

BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	İtfaiye Müzesi (İstanbul)

(TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER) (Doğa ve Fen Bilimleri)	Tofaş Otomobil Müzesi (Bursa) ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi (Ankara) Telekomünikasyon Müzesi (Ankara) İstanbul Oyuncak Müzesi (İstanbul) Askeri Müze (İstanbul) Tıp Tarihi Müzesi (İstanbul) İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi (İstanbul) Hava Kuvvetleri Müzesi (Ankara) Rahmi M. Koç Müzesi (İstanbul)
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM (HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ) (Ekonomi, Tarih ve Coğrafya)	Ziraat Bankası Müzesi (Ankara) Osmanlı Bankası Müzesi (İstanbul) Ankara Halk Ekmek Fabrikası Ekmek Müzesi (Ankara) Bursa Kent Müzesi (Bursa)
ETKİN VATANDAŞLIK (YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ) (Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Hukuk)	Kızılay Müzesi (İzmir) Jandarma Müzesi (Ankara) Polis Müzesi (Nevşehir) Türk Hava Kurumu Müzesi (Ankara) Çocuk Esirgeme Kurumu Müzesi (Ankara) Hukuk Müzesi (Ankara) Kandilli Rasathanesi Müzesi (İstanbul) Cumhuriyet Müzesi (İstanbul)
KÜRESEL BAĞLANTILAR EVİMİZ DÜNYA (Coğrafya, Ekonomi, Beşeri Bilimler, Arkeoloji, Antropoloji)	Kahire Mısır Müzesi (Mısır) Asya Uygarlıkları Müzesi (Singapur) Ulusal Bilim Müzeleri (Japonya) Louvre Müzesi (Fransa) British Müzesi (İngiltere) Alman Tarih Müzesi (Almanya) Dünya Müzeleri İçin: http://icom.museum/vlmp/world.html

Tablo 3 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ile ilişkili birbirinden farklı müzelerin olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda öğrenme öğretme faaliyetleri planlanırken sadece okul öğrenmeleri değil aynı zamanda müze ve tarihi mekânların çeşitliliği de göz önüne alınarak bu doğrultuda etkinlikler düzenlenmelidir.

2.4.4. Müze ve Tarihi Mekân Eğitimlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değer ve Becerilere Etkisi

Günümüzde yapılandırmacılık felsefesinin eğitim öğretim sistemine dâhil edilmesiyle birlikte eğitim ortamları sadece okulla sınırlı kalmamış, okulun yanı sıra okul dışı öğrenme ortamları olan müzeler ve tarihi mekânlar da ön plana çıkmaya başlamıştır. Müzeler ve tarihi mekânlar dersin konuları ve kazanımlarını daha etkili bir şekilde aktarabilmek için her türlü çağdaş eğitim yöntemlerini içinde barındıran eğitim kurumlarıdır. Birey bu mekânlar aracılığıyla gözlem, araştırma, inceleme, merak, işbirliği, yardımlaşma ve keşfetme gibi toplumsal açıdan ihtiyaç duyulan tüm değer ve becerileri elde eder (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Bunun yanı sıra bu

kurumlar bireylerin okul ortamında kazanmaları zor gözükken birtakım bilgileri, becerileri, konuları, tutumları ve değerleri elde edebilmelerine de olanak sağlar. Müzeler ve tarihsel mekânlar tüm bu becerilerin yanı sıra estetik, sorumluluk, çalışkanlık, kültürel mirasa saygı, özgürlük, bağımsızlık, bilimsellik, duyarlılık gibi tpolum yaşamında önemli bir yere sahip değerlerin öğrenilmesinde de son derece önemli bir yere sahiptir (MEB, 2018). Müzeler ve tarihi mekânlar sahip oldukları özellikleri bakımından öğrencilerin kültürel ve tarihsel mekânlara sahip çıkmasını ve bu ortamları özümsemesini sağlar. Bu mekânların havasını tennefüs eden öğrenci geçmiş dönemlerden kalma önemli nesne ve eserleri toplayıp onları koruyarak kültürel mirasın devamlılığını sağlar (Selanik-Ay, 2014).

Sosyal bilgiler öğretim programının kalıcı ve verimli bir öğrenme sağlayabilmesi için programda belirtilen temel değer ve becerilerin öğrencilere etkin bir şekilde aktarılması sağlanmalıdır. Zira öğrenci etkili bir şekilde aktarılan değer ve beceriler sayesinde öğrendiklerini toplumsal yaşamla bağdaştırarak etkin bir yurttaş bilinci kazanır. Öğrencilere bilinçli yurttaş olgusunu kazandıracak en önemli mekânlar da müze ve tarihi mekânlardır. (Bulut, 2022). Mirza'ya (2009) göre müzeler ve tarihi mekânlar içerisinde barındırdıkları özellikler nedeniyle öğrencilerin iletişim ve etkileşimde bulunma, gözlem yapabilme, düşünce ve duygularını özgürce ifade etme, düş gücünü kullanma ve kültürel yapılara sahip çıkarak toplumsal değerleri paylaşma gibi değer ve becerileri elde etmesine yardımcı olur. Birbirinden farklı ve zengin içeriklere sahip disiplinlerin bir arada bulunduğu sosyal bilgiler dersi yapısı gereği beceri ve değerlere önem veren bir öğretim programıdır. Sosyal bilgilerdeki değer ve becerilerin en etkili aktarımı ise müzeler ve tarihi mekânlarla gerçekleşir. Öğrenciler müze ve tarihsel alanlarda birinci el kaynaklardan yararlanarak bilgiye ulaşır. Birincil el kaynaklar bireye aynı zamanda geçmiş dönemdeki insanlarla tarihsel olarak empati yapabilme, geçmişten izler taşıyan kültürel mirasa sahip çıkma gibi tarihsel becerilere sahip olur. Müzeler aynı zamanda sosyal bilgilere ait temel beceriler olan zaman ve kronoloji, değişim ve süreklilik, gözlem, sosyal katılım, tarihsel empati ve mekânı algılama gibi üst düzey beceriler ile çalışkanlık, saygı, empati, beğeni, estetik, yardımlaşma ve hoşgörü gibi değerlerin öğretilmesinde de son derece etkilidir. Bu bağlamda müzeler ve tarihsel mekânlar temel beceriler ve değerler aracılığıyla bireye kültürel ve tarihsel bilinç kazandırarak bireyin geçmişi ile gurur duymasını da sağlar (Çengelci, 2013). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretimi açısından önemli bir öğrenme

alanı olan müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgilerde kullanılması ve yine sosyal bilgilere ait temel beceri ve değerleri etkili bir şekilde kazandırması hem sosyal bilgiler dersi için hem de müze eğitiminin gelişimi için son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu aşamada çalışmanın modeline, çalışmanın sürecine, verilerin elde edilmesine ve elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Gaziantep ilindeki müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretimi açısından potansiyelini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi temelinde keşfedici araştırma modeli benimsenmiştir. *“Keşfedici araştırma, incelenen konu hakkında alanda neler olup bittiğini, hangi durum ve etkinliklerin gerçekleştiğini, katılımcı veya paydaşların ne tür algı, tutum, görüş, inanç ve yargılara sahip olduklarının erken bir tespiti yapmaya yarayan nitel bir araştırma modelidir”* (Maxwell, 2008; Singh, 2007). *“Keşfedici araştırmalar araştırmacı için genel geçer bilgiler sağlayarak hali hazırda var olan bir bilginin yeniden keşfedilmesine dayanan bir tekniğe dayanmaktadır”*. Araştırma kapsamında keşfedilen bu bilgi aracılığıyla yeni bilgilerin ortaya çıkmasını sağlamak da amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde kendisine yer bulan keşfedici çalışmalarda temel gaye, çalışmalarını gerçekleştiren araştırmacıların ilgi duydukları ve çalışma yapmak istedikleri konularla ilgili var olan bilgi birikimlerini ilk elden deneyimlemeleri ve bunun sonucunda da özgün fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamaktır. Bu araştırmalar yoluyla araştırmacı ilk elden elde ettiği kaynaklara dayanarak araştırma için kesin denilecek bir araştırma problemi ortaya koyar (Barın, 2015). Keşfedici araştırmalar araştırmacıya araştırma ile ilgili ve araştırmanın sorunlarına yönelik ön bilgiler sunmaktadır. Keşfedici araştırmalarda genel olarak üç ana amaç vardır. Bunlar:

Araştırmacının konu ile ilgili merakına cevap vererek ona ön bilgi sağlamak, araştırılan konu veya sorun ile ilgili daha geniş bir çalışmanın gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceğini saptamak ve bir sonraki çalışmada işe yarayabilecek veriler elde edebilmektir (Earl, 2004). Keşfedici nitel çalışmalar; alanyazın araştırması veya alanında uzman kişilerle yapılan görüşmeleri de içerebilir (Lin,1976). Keşfedici çalışmalarda araştırmacı rolündeki kişi yoğun ve detaylı bir çalışma yerine uzmanlık gerektiren daha kapsamlı bir çalışma için ön bilgi elde ederek donanımlı bir birey haline gelir. Literatürde sosyal bilgiler öğretim programı ile Gaziantep'teki müzeler ve tarihi mekânların ilişkilendirmesi ve bu mekânlara yönelik etkinlikler tasarlanmasına yönelik herhangi bir çalışma yer almamaktadır. Çalışma bu yönüyle keşfedici bir niteliğe sahiptir. Mevcut çalışmanın Gaziantep'in sosyal bilgiler ve tarih eğitimi açısından potansiyelinin keşfedilerek ortaya konulması ve bu alanda çalışmalar yapmak isteyenlere yol göstermesi beklenmektedir. Bu açıdan elde edilen sonuçlar yapılacak daha detaylı ve kapsamlı çalışmalar için önemli veriler sunması bakımından da önem arz etmektedir.

3.2. Araştırmaya Konu Olan Müze ve Tarihi Mekânların Seçilmesi

Araştırmaya konu olacak mekânlarla ilgili ilk aşamada araştırmacı ve tez danışmanı tarafından Gaziantep'te yer alan tarihi mekân ve müzelerin bir listesi oluşturulmuştur. Saha taraması yapılacak Gaziantep, kültürel miras, tarihi ve turistik açıdan son derece zengin bir şehir olduğundan dolayı bu şehirde bulunan tüm müzeler ve tarihi mekânların araştırmaya alınamayacağı göz önüne alınmış bu nedenle Gaziantep'in en önemli müzeleri ve tarihi mekânları çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırma yapılacak mekânlar ve müzelerin çocuklara hitap edecek seviyede olmasına, öğretmenlere uygulamalı eğitim olanakları sunmasına, müzelere ve mekânlara ulaşım ve iletişimin kolay olmasına, bu mekânların sosyal bilgilere ait becerileri çocuklara aktarabilir olmasına özen gösterilmiştir. Bu müzeler ve mekânları belirlemek için Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, merkez ilçelerden Şahinbey Belediyesi, Şehitkâmil Belediyesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi ve Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün resmi internet sayfaları taranmış, ihtiyaç duyulan kitap ve arşivlere erişilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen mekânlarla ilgili aşağıda kısa bilgiler verilmiştir:

Zeugma Mozaik Müzesi: Bünyesinde Gaziantep ve çevre yörelerden elde edilmiş arkeolojik eser ve mozaikler barındırdığı için araştırma kapsamına alınmıştır. Zeugma ilk olarak 2300 sene öncesinde dünya liderliği amacıyla Anadolu'dan geçen Büyük İskender'in kumandanlarından "Selevkos Nikator" ile adını duyurmuştur. Nikator verimli Mezopotamya topraklarını yerleşim yeri olarak seçmiş ve buraya kendi ismi olan "Selevkos Euphrates" ismini vermiştir. İ.Ö. 64'te bu kent Roma hâkimiyetine geçerek "köprübaşı" anlamına da gelen "Zeugma" adını almıştır (Albayraktaroğlu, 2022). "Zeugma" bu tarihten başlayarak M.S. 252'de Sasanilerin şehri yıkmasına kadar varlığını devam ettirmiştir. M.S. 252'de Sasani krallarından I. Şapur Zeugma'yı işgal ederek şehrin yıkılmasına yol açmıştır. Asırlarca Geç Roma'nın egemenliğinde olan Zeugma, 5 ve 6. yüzyıllarda (M.S.) Erken Roma'nın egemenliğine girmiştir. Milattan sonra 7. yüzyıla girildiğinde ise şehir İslam akınlarının etkisi ile terk edilmiştir. Şehrin islami bir yerleşim yeri olması ise M.S. 10-12. yüzyıllara dayanır. Bu tarihlerden itibaren Müslümanların yerleşim yeri olan "Zeugma" M.S. 16. yüzyıla girilirken günümüzde kullanılan "Belkıs" ismini almıştır (Oggusto.com.tr).

Zeugma Mozaik Müzesi 9 Eylül 2011'de açılmış olup Gaziantep'in merkez ilçelerinden Şehitkâmil'de yer almaktadır. Kapalı alanı 25.000 metrekareden oluşan Zeugma toplamda ise 30.000 metrekareye kurulmuştur. Müze üç ayrı bloktan meydana gelmektedir. A blok müzenin en büyük yapısı olup içerisinde Zeugma Antik kentten çıkarılan mozaikler sergilenmektedir. B blokta Gaziantep'te yer alan kiliselerle ilgili mozaikler ve çevre bölgelerden çıkarılan Bizans'a ait taban mozaikleri sergilenmektedir. Müzenin üçüncü kısmı olarak kullanılan C blok ise kongre, konferans ve bilimsel toplantılara ev sahipliği yapmaktadır. Günümüzün en önemli arkeolojik keşiflerinden olan Zeugma Antik Kenti'nden çıkartılan, toplamda 2 bin 500 metrekarelik bir alan kaplayan birbirinden farklı ve zengin mozaiklerin haricinde, yine Roma Dönemi'ne ait heykeller, sütunlar ve çeşmeleri de müzede görmek mümkündür. Bunun yanı sıra müzede yer alan Savaş Tanrısı Ares heykeli, mozaikler dışında ziyaretçiler tarafından en fazla dikkat çeken eser olarak göze çarpmaktadır (gaziantep.ktb.gov.tr). Zeugma Mozaik Müzesi üç yıla yakın bir süre mozaikler bakımından "dünyanın en büyük müzesi" unvanına sahip olmuştur. Müze uzun süren bu unvanını 2014 yılında Hatay'da açılan "*Hatay Arkeoloji Müzesi'ne*" kaptırmıştır. Zeugma Mozaik Müzesi hali hazırda dünyadaki en büyük ikinci mozaik müzesi olma

özelliğini korumaktadır. Zeugma Mozik Müzesinde Zeugma kentinin simgesi haline gelmiş önemli mozaikler sergilenmektedir. Bu mozaiklerin en ünlüleri “Gypsy Girl” (Çingene Kızı) mozaïği ve savaş tanrısı Ares (Mars) heykelidir. Bu mozaiklerin yanı sıra müzede “Euphrates”, “Galateia”, “Venüs’ün Doğuşu, Akhilleus, Dionysos, Oceanos ve Tethys ve Triton mozaïği gibi önemli mozaikler yer almaktadır (kulturportali.gov.tr).

Gaziantep Arkeoloji Müzesi: Gaziantep’te Arkeoloji Müzesi kurma fikri 1944 yılına dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilk arkeologlarından olan Sabahat Göğüş’ün çalışmaları ile 1969’da gerekli sınıflandırma ve teşhir çalışmaları yapıldıktan sonra müze ziyarete açılmıştır (kulturportali.gov.tr). Müzenin zemininde Helenizm ve Roma dönemini yansıtan kıymetli eserler, mezar odaları ile değerli heykeller yer almaktadır. Birinci katta ise Anadolu’da yaşamış birbirinden farklı uygarlıklara (Kalkolitik ve Tunç Çağı, Hitit, Pers, Komagene, Roma, Osmanlı) ait silindir mühürler, Dülük antik şehrinden çıkarılan taş eserler, yüzükler, süs eşyaları ve takılar teşhir edilmektedir (ktb.gov.tr). Zeugma Antik Kentteki kazı çalışmaları ile gün yüzüne çıkarılan, kilden yapılmış mühürler, farklı uygarlıklara ait sikkeler, İslam Dönemi’nde ve Osmanlı Dönemi’nde ele geçirilen önemli buluntular da bu müzede teşhir edilmektedir (muze.gov.tr). Müzenin bahçesinde Hitit ve Geç Hitit Dönemi’ne ait kabartma steller, mezar taşları, Roma Dönemi lâhitleri ve çeşitli eserlerden oluşan mimari parçalar yer almaktadır. Müzede ayrıca jeolojik dönemin ruhunu yansıtan kayaç ve fosiller, Alt paleolitik zamana ait nesneler, Neolitik dönemden kalma taş heykeller ve Gaziantep’in geçmişten günümüze “Doğa Tarihi” ile ilgili nesneleri de yer almaktadır. Bununla birlikte müzede “Maraş Fili” iskeleti de göze çarpan diğer önemli nesnelerden biridir. Müze birbirinden farklı uygarlığa (Tunç Çağı, Hitit, Pers, Komagene, Mezopotamya, İran, , Hitit, Roma ve Osmanlı) ait arkeolojik nesneler barındırması ve ayrıca Gaziantep’in yerel bölgelerine ait (Şarağa, Tilmen, Sakçagözü, Zincirli, Sam ve Gedikli) buluntulara ev sahipliği yapması sebebi ile yerel tarih bağlamında araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Oyun ve Oyuncaklar Müzesi: Gaziantep Oyuncak Müzesi tarihi Antep evlerinden biri olan Bey Mahallesi’nde yer almaktadır. Bu müze bünyesinde 1700’lü yıllardan başlayarak oyuncak dünyasının en güzel ve görkemli oyuncaklarını sergilemektedir (Özdağ, 2023). Gaziantep Oyuncak Müzesi 2013 yılında “Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nce” kamulaştırılarak ziyarete açılmıştır. Müze ülkenin 4’üncü

Oyun ve Oyuncak Müzesi konumunda olup Gaziantep Kütüphaneler Şube Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermektedir (kulturportali.gov.tr). Müzede Sunay Akın'ın danışmanlığında 1700'lü ve 1990'lı yılları da kapsayan birbirinden farklı oyuncaklar sergilenmektedir. El yapımı oyuncakların yanı sıra fabrika yapımı olan yaklaşık altı yüz oyuncak da kategoriler halinde ziyaretçilere sunulmaktadır (Özdal, 2023). Müzede ayrıca ilk seri üretimlerden olan masal ve hikâye kahramanları, çizgi-roman veya çizgi film karakterleri ve sinema yıldızlarından oluşan karakterler de 8 ayrı galeride sergilenmektedir. Yalnızca bir avludan oluşan bu müze birbirinden farklı 9 temalı galeriden ve mağara tarzı iki kattan meydana gelmektedir. Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi Türkiye'de mağara galerisinin bulunduğu ve "Dünya Çocukları"nın tanıtıldığı tek Oyun ve Oyuncak Müzesi olma özelliğine sahiptir. Mağara galerisinde çocuklar için oyuncak atölyeleri ve birbirinden zengin içerikli öğrenme etkinliklerinin düzenlendiği bölümler mevcuttur. Bunun yanı sıra müze bahçesinde topaç oyunu, ahşap boyama, yöresel çömçe gelin yapımı, kukla yapımı gibi oyuncak tasarım etkinlikleri de gerçekleştirilmektedir. Oyun ve oyuncak müzesi içerisinde barındırdığı birbirinden zengin oyuncaklar ve müze kapsamında gerçekleştirdiği yerel tarih ve kültürel miras etkinlikleri ile "yaşayan müzecilik" olgusuna hizmet ederek öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştireceği tezinden hareketle araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Atatürk Anı Müzesi: Müze, 2013 yılında Antep'in tarihi semtlerinden olan Bey Mahallesi'nde açılmıştır. Müzenin açılmasındaki en temel amaç Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1933'te Gaziantep'i ziyaret etmesi ve kendisinin dönemin valisi Lütfi Bey ve dönemin belediye başkanı Hamdi Kutlar'ın teklifi ile "Bey Mahallesi'ne" kaydedilmiş olmasıdır. Atatürk'ün nüfusa kayıtlı olduğu mahallede onun ve o dönemin tanıklarının anılarını yaşatmak için kapılarını ziyaretçilerine açmıştır. Bey mahallesinde yer alan bu yapı iki kattan oluşmaktadır. Birinci katta; Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şehri ziyareti esnasında konaklamış olduğu mekân ile kişisel eşyaları orijinal bir biçimde teşhir edilmektedir. Bu eşyalar arasında kahve fincanları, şahsi kitaplar ve şehrin tanıtımına katkıda bulunan yayınlar yer almaktadır. Müzenin ikinci katında dönemin siyasetçileri, gazetecileri ve bürokratları tarafından oluşturulmuş "Atatürk Araştırma Kitaplığı" ve "Gaziantep Savunmasının anlatıldığı Sözlü Tarih Araştırma Odası" bulunmaktadır. Katta Gaziantep Savunması'nda yer almış kişiler sinevizyon ile ziyaretçilere sunulmaktadır. Bunun yanı sıra yine müzede

o tarihte yaşamış kişiler tarafından kullanılan nesneler ve eserler de teşhir edilmektedir. Müzede ayrıca döneme tanıklık eden kahramanların hikâyeleri de sergilenmektedir. Ek olarak müzede Gazi Mustafa Kemal Atatürk temasını içeren hediyelik eşya amaçlı bir bölüm de yer almaktadır (gaziantep.ktb.gov.tr).

Gaziantep Kalesi: Gaziantep Kalesi, Gaziantep'in tarihi semtlerinden Alleben'in güneyinde, tahmini olarak 20 ile 30 metrelik bir yükseklikten gözükebilen bir görünüme sahip olup tepe üzerine inşa edilmiştir (muze.gov.tr). Ne zaman inşa edildiği bilinmemekle birlikte ilk olarak Hititler Dönemi'nde gözlem amaçlı kullanılmış olup Romalılarda da gözlem ve istihbarat amaçlı kule şeklinde yapılandırılmıştır. Günümüzdeki görünümüne ise "*Kaleler Mimarı*" olarak da bilinen Bizans imparatorlarından Justinianus zamanında (MS.6. yüzyıl) kavuşmuştur. Antep Kalesi geçmiş dönemlerden bugüne kadar birçok defa restorasyona tabi tutulmuş ve bugünkü görünümünü 2000'li yıllara girilirken tamamlamıştır (gaziantepbeykonagi.com). Kalenin bedenleri üzerine inşa edilmiş 12 tane burç ve kule olarak tabir edilen yapılar yer almaktadır. Anadolu'nun ünlü seyyahlarından Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" adlı eserinde Gaziantep Kalesi'nin toplamda otuz altı burçtan oluştuğu ifade edilmekte birlikte bu burçlardan sadece on ikisi günümüze ulaşabilmiştir (oncevatan.com.tr). Kalenin etrafında bir hendek ve bir köprü yer almakta ve kaleye geçişler köprü ile gerçekleşmektedir. Kale içerisinde "*Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi*" de yer almaktadır. Bu müze içerisinde Gaziantep halkının ortaya koymuş olduğu savunma ve mücadele belgeselle izleyicilere aktarılmaktadır. "Gaziantep Arkeoloji Müzesi" tarafından yapılan arkeolojik araştırmalar neticesinde Osmanlı Devleti'ne ait olduğu tahmin edilen bir hamam ve 2000 kazılarında da bir camii keşfedilmiştir. Bununla birlikte yapılan bir diğer arkeolojik çalışmada ise Erken Dönem İslam, Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarına ait seramikler, bilezikler, demirden yapılmış gülle, kandiller, hayvan kemikleri ve sikkeler keşfedilmiştir (kulturportali.gov.tr). Gaziantep Kalesi'nin ismine dair çeşitli efsaneler de mevcuttur. Bahsedilen efsanelerden bir tanesine göre kalenin esas ismi "*Kala-i Füsus'tur.*" Kalenin bu ismi almasının sebebi kaleyi bölgenin sahibi olan genç bir kadının yaptırmış olmasıdır. Efsaneye göre kadın kaleyi yaptırabilmek ve masrafları karşılamak amacıyla kendisi açısından çok kıymetli yüzüğünü satılığa çıkarmıştır. Bu efsaneden yola çıkılarak kale, "*yüzük kalesi*" anlamına gelen "Kala-i Füsus" adını almıştır (ktb.gov.tr). Gaziantep Kalesi'nin bir

bölümü 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde ağır hasar almıştır. Kalenin hasar alan bölümünün restorasyon çalışmaları halen devam etmekte olup diğer bölümleri ziyarete açıktır.

Bakırcılar Çarşısı: Çarşı Gaziantep'in merkez ilçelerinden biri olan Şahinbey'de yer almaktadır. Bakırcılar Çarşısı birden fazla el sanatı üreticisinin üretimde bulunduğu çarşılar topluluğundan meydana gelmektedir. “*Bakırcılar Çarşısı*” içerisinde yer alan dükkânların çoğunluğu ahşaptan olup, sokakları taş döşeme şeklinde tasarlanmıştır. Bakırcılar Çarşısında bulunan dükkânların hangi dönemde inşa edildiği bilinmemekle birlikte genel kanı 19'uncu yüzyılın başlarında yapıldığıdır (kulturportali.gov.tr). Bazı kaynaklara göre Bakırcılar Çarşısı 16. yüzyıldan beri varlığına devam etmektedir. Bakırcılar Çarşısı'nda 19. asrın başlarına kadar geleneksel üretim el işçiliğine dayanırken günümüzde daha çok yeni zanaatlar ve özgün bakır işlemeciliği ön plana çıkmaktadır. Çarşı içerisindeki dükkânlar genellikle tek kattan oluşmakta olup bölge hanlar bölgesi olarak nitelendirilmektedir. Dükkânların birçoğu kemerli yapıya sahip olup sokağa açılmakta ve bu dükkânların birçoğu “keymih” adı verilen taşlardan inşa edilmektedir (sozcu.com.tr). Çarşı içerisinde yer alan 8 sokak ve 200'ün üzerindeki dükkân “*Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı'nın*” (ÇEKÜL) katkılarıyla “Bakırcılar Çarşısı Sokak Sağıklaştırma Projesi” kapsamında restore edilmiştir. Bakırcılar Çarşısı aynı zamanda “*Kültür Yolu Projesi*” çerçevesinde “*Tarihi Kentler Birliği*” tarafından “*Başarı Ödülü*” ile ödüllendirilmiştir (kulturportali.gov.tr).

3.3. Öğretim Etkinlikleri Tasarlama Aşaması

Çalışmanın genel amacı Gaziantep'te yer alan müzelerde ve tarihi mekânlarda etkinlikler geliştirerek bu mekânların okul dışı öğrenme bağlamında sosyal bilgiler eğitimindeki potansiyelini keşfetmektir. Bu amaçla Gaziantep'teki müzeleri ve tarihi mekânları kapsayan toplam 45 okul dışı öğrenme etkinliği geliştirilmiştir. Etkinlikler geliştirilirken 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiştir. (Mevcut araştırmanın tüm aşamalarının tamamlanması esnasında 2023 SBDÖP yayımlandığından yeni program da araştırmacı tarafından incelenmiş, gerekli görülen yerlerde tez danışmanın rehberliğinde güncellemeler yapılmıştır). Program içerisinde bulunan öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler, yetkinlikler, sosyal bilgilere

ait özel amaçlar ve dikkat edilecek hususlar bölümleri tek tek irdelenmiş, etkinlikler bu öğelerle ilişkili olarak tasarlanmıştır. Bu etkinliklerin tasarlanma nedenleri sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan müze, tarihi mekân ve diğer okul dışı ortamları etkili bir şekilde kullanmaktır. Bu amaçla araştırmacı ve tez danışmanı tarafından Gaziantep’te yer alan 4 müze (Zeugma Mozaik Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Oyun ve Oyuncak Müzesi, Atatürk Anı Müzesi) ve 2 tarihi mekân (Bakırcılar Çarşısı, Gaziantep Kalesi) belirlendikten sonra etkinlik tasarlama aşamasına geçilmiştir. Etkinlikler tasarlanırken konuyla ilgili alanyazında yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir (Filiz, 2010; Üztemur, 2017; Yorulmaz, 2016). Bu çalışmalara ek olarak Aykaç, Güneröz ve Aykaç (2021) tarafından hazırlanan “Müze Eğitimi Yaratıcı Drama Uygulamaları” kitabında, Yılmaz, Yıldırım, Filiz ve İbrahimoglu (2021) tarafından yazılan “Etkileşimli Müze ve Tarihi Çevre Eğitimi: Kuramsal Temeller ve Örnek Etkinlikler” kitabında ve Buyurgan (2019) tarafından yazılan “Müzedede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler” kitabında yer alan etkinlikler incelenerek etkinliklerle ilgili genel bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Etkinlikler tasarlarken öğrencilerin seviyelerine uygunluğu, etkinliklerin dil ve anlatımı, tasarlanan etkinliklerin açık ve anlaşılır olması, imla kuralları gibi temel konularla ilgili tez danışmanı ve sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanlarından iki ayrı alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Tez danışmanından ve uzman görüşlerinden sonra etkinliklerle ilgili gerekli düzeltmeler yapılarak etkinliklere son halleri verilmiştir. Tasarlanan etkinliklerin hem öğretmenlerin bu etkinlikleri uygulayabilmesine hem de öğrencilerin hazırbulunuşluk durumlarına uygun olmasına özen gösterilmiştir.

Zeugma Mozaik Müzesi için geliştirilen “İnancım da Özgürüm” etkinliği tasarlanırken Aykaç ve arkadaşları (2021) tarafından yazılan “Müze Eğitimi Yaratıcı Drama Uygulamaları” kitabındaki benzer etkinlik mevcut araştırmaya uyarlanmıştır. Gaziantep Kalesi için geliştirilen “Gaziantep Kalesi Tarihi Canlandırma” etkinliği tasarlanırken Yılmaz ve arkadaşları (2021) tarafından yazılan “Etkileşimli Müze ve Tarihi Çevre Eğitimi: Kuramsal Temeller ve Örnek Etkinlikler” kitabı incelenmiş, kitapta yer alan benzer etkinlik mevcut araştırmaya uyarlanmıştır. Bu etkinlikler dışındaki diğer etkinlikler araştırmacı tarafından tez danışmanının rehberliğinde geliştirilmiştir. Etkinlikler tasarlanırken bu etkinliklerin Gaziantep’te yer alan ve mevcut araştırma kapsamına alınan mekânların fiziki yapılarına uygun olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Bu bağlamda Zeugma Mozaik Müzesi, Arkeoloji Müzesi,

Oyun ve Oyuncak Müzesi, Atatürk Anı Müzesi ve Gaziantep Kalesi'nin fiziki yapılarının canlandırma ve yaratıcı drama etkinliklerine uygun olmasından dolayı bu mekânlar için etkinlikler tasarlanırken yaratıcı drama ve canlandırma tekniklerine başvurulmuştur. Etkinliklerde yaratıcı drama ve canlandırma tekniklerine diğer tekniklerden daha fazla yer verilmesinin en büyük nedeni bu tekniklerin öğrencilerin duyuşsal alanlarına daha fazla hizmet ederek onların yaratıcılıklarını geliştirmeleridir. Yaratıcı drama etkinliklerinin geliştirilmesi aşamasında ve daha sonra etkinliklerin tamamlanma aşamasında yaratıcı drama sertifikasına sahip bir sosyal bilgiler öğretmeninden ve yaratıcı drama alanında akademik çalışmaları bulunan bir alan uzmanından destek alınmıştır. Bu bağlamda etkinliklerin tamamında çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmakla beraber 45 etkinliğin 7'sinde donuk imge tekniğine, 5'inde yaratıcı yazma tekniğine, 4'ünde konuşma halkası tekniğine, 2'sinde münazara tekniğine, 1'inde istasyon tekniğine başvurulmuştur. Bu yöntem ve tekniklerin kullanılmasının temel amacı yaparak yaşayarak öğrenmenin önünü açmaktır. Bunun yanı sıra Gaziantep Kalesi için geliştirilen 2. ve 5. etkinlikte eğitsel oyunlara başvurulmuştur. Bakırcılar Çarşısı için geliştirilen 2 etkinlikte beyin fırtınası tekniğine 1 etkinlikte ise sergi yöntemine başvurulmuştur. Geliştirilen bu etkinliklerde kullanılan yöntem ve tekniklerle öğrencilerde uygulamalar yoluyla kalıcı bir okul dışı öğrenme kültürü oluşturmaktır. Mevcut araştırma için tasarlanan etkinlikler ve mekânlar aşağıda Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. *Tasarlanan Örnek Etkinlikler*

ETKİNLİK ADI	MEKÂN
Zeugma Antik Kentin Günümüze Yansıyan Arşivleri: Bullalar İpek Yolu Ülkesinin Başkenti: Zeugma Mozaiklerin Dilinden Osmanlı Çingene Kızını Tanıyoruz İnancımda Özgürüm 1.Uluslararası "Zeugma" Sosyal Bilimler Konferansı Özgür Düşüncenin Altın Çağı Zeugma Kentinde Birgün Metaverse İle Yeni Nesil Zeugmaya Yolculuk Tarihi Eser Kaçakçılığı İle Mücadele: Kültür Hazineslerimiz	ZEUGMA MOZAİK MÜZESİ

Tablo 4. (Devamı)

Gaziantep Arkeoloji Müzesini Keşfediyoruz Zamanda Yolculuk: Gelecekte Geliyorum Tarihi Eser Kaçakçılığına Karşı: Mirasına Sahip Çık Arkeoloji Bilimini Öğreniyoruz Eskiler Ne demiş: Söz Uçar Yazı Kalır Aynı Nesnelere Farklı Adlar Koyuyoruz En İlginç Antika Geçmişten Bugüne Bugünden Geleceğe Dahi Arkeologlar Farklı Nesneler Farklı Kültürler: Ortak Miraslar	ARKEOLOJİ MÜZESİ
Bir Oyuncak Binlerce Tarih Dünya Çocukları Gaziantep'teki Gizemli Mağarada Buluşuyor Gelenekten Geleceğe: Eski Oyunlarımızı Canlandırıyoruz Müzeci Üç Kuşak Oyuncaklara Kulak Verin Yeni Nesil Oyuncak Tasarım Yarışmasına Hoşgeldiniz Dünya Çocuklarının Gözünden Çocuk Hakları Müzesi Oyun Arkadaşım Oyuncaklar Sultanı: Koleksiyoner Dürrüşehvar Sultan	OYUN VE OYUNCAK MÜZESİ
Atatürk İle Röportaj Antep Beyleri Gaziyi Ağırıyor Bir Ülkenin Kaderini Değiştiren Adam İki Gaziyi Buluşturan Mekân: Atatürk Anı Müzesi Gazete 27 Bildiriyor: Atamız Gaziantep'te Başkomutan Gazışehirde	ATATÜRK ANI MÜZESİ
Ata Mesleklerini Öğreniyoruz Geleneksel El Sanatları Üretim Merkezi: Bakırcılar Çarşısı Geleceğin Zanaatkarları Geleneksel Meslekleri Öğreniyor Gaziantep Yeni Nesil Zanaatkarlarını Arıyor Eski Köye Yeni Adet: Bakırcılar Çarşısı Kapılarını E-Ticarete Açıyor Geleneksel Meslekler Okul Müzesi Oluşturuyoruz	BAKIRCILAR ÇARŞISI
Roma'dan Osmanlı'ya Yıkılmayan Kale Gaziantep Kalesi Tarihi Canlandırma 1 Kale-i Füsus Cihan İmparatorluğu Osmanlı'da Kaleler Mimarı "Justinyanus"tan Ayıntap'a Armağan: Antep Kalesi Ecdad Yedigârı	GAZİANTEP KALESİ

3.4. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın temel amacı Gaziantep ilinde yer alan müzeler ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitimi açısından potansiyelini keşfetmek ve gerek öğrencilerin gerekse de öğretmenlerin okul dışı öğrenme alanları olan müze ve tarihi mekânlardan etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamaktır. Okul dışı öğrenme mekânlarında gerçekleştirilen öğrenme faaliyetleri bireylerin deneyimlerine dayandığından bu öğrenmeler yalnızca bilişsel alana değil daha çok duyuşsal alana hitap etmektedir. Duyuşsal alanı hedefleyen çalışmalarda bütünsellik yapısı göz önüne alınarak nicel veri toplama araçlarının yerine nitel araçların kullanıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmada da nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Nitel veri toplama işlemi doküman incelemesi (sosyal bilgiler öğretim programı) ve gözlem (araştırma

kapsamındaki müze ve tarihi mekân ziyaretleri) aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama işleminin ilk aşaması MEB tarafından yayımlanan ve 2018 yılı itibarıyla uygulamaya alınan sosyal bilgiler dersi öğretim programından (4, 5, 6 ve 7. sınıf) oluşmaktadır. Buna göre elde edilen bulgular sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ve müze ile tarihi mekân ile ilişkili verilerden (özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler) elde edilmiştir. Verileri elde etmek için öncelikle literatür taraması yapılmış daha sonra sosyal bilgiler dersi öğretim programında müze ve tarihi mekanla ilişkili olan yönergeler göz önüne alınarak tez danışmanının rehberliğinde araştırmacı tarafından bulguları ve yorumları desteklemek ve ayrıca sosyal bilgiler dersi öğretim programıyla müze ile tarihi mekân ilişkisini ortaya koymak için öğretim program ve müze ilişkisi tablolar halinde verilmiştir. Araştırma için kullanılan öğretim programına yönelik bilgiler aşağıda yer almaktadır:

MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). MEB Yayınları.

Veri toplama aracının ikinci aşamasını gözlem yöntemi oluşturmuştur. *“Gözlem, herhangi bir ortam veya kurumdaki bir durumu ayrıntılı bir şekilde tanımak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Zira araştırmacı herhangi bir ortamda oluşan bir durum veya davranışa yönelik ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir fotoğraf elde etmek istiyorsa gözlem yöntemini kullanabilir.”* (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda araştırmacı tez danışmanı ile birlikte ilk önce Gaziantep’te bulunan müze ve tarihi mekânların bir listesini oluşturmuş bu liste sosyal bilgiler programı göz önüne alınarak dört müze ve iki tarihi mekânla sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamına alınan bu mekânlarla ilgili önce internet ortamında gerekli literatür taraması yapılarak genel bilgi toplanmış, konuyla ilgili makaleler ve yüksek lisans tezleri incelenmiş daha sonra planlama içerisinde yer alan ve Gaziantep’te bulunan Zeugma Mozaik Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Oyun ve Oyuncak Müzesi, Atatürk Anı Müzesi, Bakırcılar Çarşısı ve Gaziantep Kalesi ziyaret edilmiştir. Araştırma kapsamında yer alan Zeugma Mozaik Müzesi gerek kapladığı 1700 metrekarelik alan gerekse de içerisinde 3000’in üzerinde nesne barındırması nedeniyle belli tarihler aralığında toplamda 6 defa ziyaret edilmiştir. Bunun yanı sıra Arkeoloji Müzesi 4 defa ziyaret edilmiş, müze araştırmacı tarafından tekrar ziyaret edilmek istense de 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde hasar aldığı için uzun bir dönem kapalı kalmış, bu nedenle müzeye

gidilememiş, 2 defa da sanal müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yer alan diğer mekânlar (Oyun ve Oyuncak Müzesi, Atatürk Anı Müzesi, Bakırcılar Çarşısı, Gaziantep Kalesi) belli tarihler arasında 4'er defa ziyaret edilmiştir. Gaziantep Kalesi 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde ağır hasar almış, kalenin bazı bölümleri ziyarete tamamen kapatılmıştır. Bu nedenle kalenin bu bölümüyle ilgili gerçekleştirilecek çalışmalar iptal edilmiştir. Ziyaret edilen müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitimindeki potansiyelini ortaya koymak amacıyla temel bazı ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütler şunlardır:

- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan özel amaçların gerçekleştirilmesinde ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “dikkat edilecek hususlar” bölümünün etkin bir şekilde aktarılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarının kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların gerçekleştirilmesinde ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?
- Araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan yetkinliklerin kazandırılmasında ne tür bir potansiyele sahiptir?

Bu ölçütler kapsamında Haziran 2022 ve Ekim 2023 tarihlerini kapsayan müze ve tarihi mekân ziyaretlerinde mekânlarda yer alan nesneler araştırmacı tarafından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bir sonraki aşamada incelenen nesnelere yönelik

2018 sosyal bilgiler öğretim programı da göz önüne alınarak etkinlik tasarlama sürecine geçilmiştir. Etkinliklerin sosyal bilgiler dersinin öğrenme alanları, kazanımları, özel amaçları, değerleri, becerileri ve müze ile tarihi mekân ilişkileri göz önüne alınarak tasarlanmasına özen gösterilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Nitel veri analizi araştırmacılar tarafından okunanların ve algılananların yorumlanması sonucu ortaya çıkan bulguların dışarıya yansıtılmasıdır (Merriam, 2013; Yalçın, 2023). Bu bağlamda araştırmada elde edilen verilerin analizi için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. *“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen durum veya olaylarla ilgili bilgi içeren, resmi ve özel olarak oluşturulmuş her türlü belgenin incelenmesidir”* (Sönmez ve Alacapınar, 2019). Şimşek ve Yıldırım’a (2021) göre de *“Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.”* Doküman incelemesinin veri olarak kullanılması gözlem ve görüşmeden farklı değildir hatta özel durumlarda bu tekniklerden daha iyi denilebilir. Zira araştırmacı bir program, belge veya dokümanı inceleyecekse ve bu konuda bilgi alacak ve verecek birileri bulunamıyorsa veri olarak doküman incelemesi kullanılabilir (Merriam, 2013).

Bu amaçla aşağıda belirtilen işlemler gerçekleştirilmiştir:

Mevcut araştırmada SBDÖP’de yer alan özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler okul dışı öğrenme bağlamında Gaziantep’te yer alan müze ve tarihi mekânlarla ilişkilendirilerek tablolar halinde ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı her sınıf düzeyinde olmak üzere araştırma kapsamındaki müze ve tarihi mekânlarla ilişkilendirilmiş, geliştirilen etkinliklerin isimleri ve örnek etkinliklerin nasıl ve ne amaçla kullanılabileceği de detaylı bir şekilde gösterilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programı ve araştırma kapsamına alınan müze ve tarihi mekânlarda yer alan nesnelerin açık ve anlaşılır olabilmesi için gerekli olduğu düşünülen bölümlerde programda yer alan ek açıklamalardan da yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra veriler alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Alan uzmanlarından gelen dönütlere göre verilere son şekil verilerek çalışma güncellenmiştir.

İnandırıcılık ve Tutarlılık

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik kavramları yerine inandırıcılık ve tutarlılık kavramları daha çok tercih edilmektedir. (Lincoln ve Guba, 1985 akt; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu nedenle mevcut çalışmada inandırıcılık ve tutarlılığı sağlamak adına araştırma sürecinde yapılan tüm çalışmalar detaylıca ve açıkça ifade edilmiştir. Konu bütünlüğünü sağlamak adına mevcut çalışma sosyal bilgiler alan uzmanı iki doktor öğretim üyesi akademisyen ve sosyal bilgiler eğitimi mezunu olup MEB’de görev yapan iki sosyal bilgiler öğretmeni tarafından incelenmiştir. İnandırıcılık bu sayede sağlanmıştır. Nitel araştırmalarda iç güvenirlik yerine genel olarak tutarlık kavramı kullanılmaktadır. Tutarlılık araştırma boyunca araştırmacının tarafsız bir şekilde sonuca müdahale etmeden çalışmanın başından sonuna kadar kendisi ile çelişmemesi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmacının Rolü

Earl (2004) keşfedici araştırma sürecinde araştırmacının ilgili araştırmaya görece daha yeni bir yaklaşımla eğildiğini ifade eder. Genellikle bilgi toplamaya yönelik olan keşfedici araştırmalarda araştırmacı öncelikle probleme ve bu problemin ortaya koyduğu çözüme yönelik bir konu seçerek bu konuyla ilgili gerekli kaynaklara ulaşır. Bu çalışmada araştırmacı öncelikle kendi konusu ilgili literatür çalışması yaparken planlayıcı konumunda olmuş, daha sonra araştırma kapsamında ziyaret edilen müze ve tarihi mekanlarda gözlemci rolüne bürünmüştür. Araştırmacı gözlemlediği mekânlardan yola çıkıp etkinlik tasarlama aşamasında ise tasarımcı rolüne bürünmüştür. Son olarak araştırma kapsamında Gaziantep’te yer alan mekânların SBDÖP ile ilişkisinin çözümlendiği veri analizi bölümünde ise araştırmacı analizci rolünde yer almıştır. Sonuç olarak keşfedici araştırmalarda temel hedef araştırmacının kendi konusu ile ilgili var olan bilgileri ilk elden yani kaynaktan öğrenmesi amaçlandığından araştırmacı sürecin ilk aşamasından etkinliklerin tasarlanması aşamasına kadar aktif bir şekilde çeşitli rolleri (planlayıcı, gözlemci, tasarımcı, yazar, analizci) üstlenerek problemin belirlenmesi aşamasından etkinliklerin tasarlanması aşamasına kadar sorumluluk alıp tüm süreci detaylı ve şeffaf bir şekilde aktarmıştır.

Araştırmanın Etik İzni

Araştırma boyunca veri toplama ve veri analizinde etik ilkelere özellikle dikkat edilmiştir. Öncelikle veri toplama araçları 2018 SBDÖP'den ve araştırma kapsamına alınan müze ve tarihi mekânlardan elde edilmiştir. Meriam'a göre (2013) dokümanlar gözlem ve görüşme kayıtlarına göre etik ilkeler bakımından daha sağlıklı sayılabilir. Zira bunun iki nedeni vardır. Birinci neden doküman incelemesi genel olarak tüm araştırmacıların incelemesine açık olan kamusal belgelerdir. İkinci neden ise verilerin analizinde asıl araç araştırmacı olduğu ve veri analizi önyargılarla karşılanabileceği için araştırmacının rolü önem kazanmaktadır. Bu bakımdan veri analizi kurumlardan bağımsız olarak gerçekleştirilerek okuyucuların çıkarımlar yapabilmeleri için onlara sunulmuştur. Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelenmiş ve araştırma kapsamındaki müzeler ve tarihi mekânlar ziyaret edilmiştir. Ayrıca araştırma için Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığından etik kurul onay belgesi alınmıştır (EK 9).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular ve yorumlar iki ana başlık etrafında şekillenmiştir. Birinci aşamada Gaziantep’te yer alan ve araştırma kapsamına dâhil edilen müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretim programında yer alan özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler ile ilişkileri irdelenmiştir. Bu sayede araştırma kapsamındaki müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitiminde taşıdıkları potansiyel ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada ise yapılandırmacı sosyal bilgiler öğretimi ve okul dışı öğrenme bağlamında araştırma kapsamındaki müze ve tarihi mekânlarda tasarlanan örnek etkinliklere yer verilmiştir.

4.1. Zeugma Mozaik Müzesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Zeugma Mozaik Müzesinin sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini ortaya koymak amacıyla tüm sınıf düzeylerindeki (4, 5, 6, 7) sosyal bilgiler öğretim programları, özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler açısından incelenmiştir.

4.1.1. Özel Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel amaçları bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplamda on sekiz tanedir. Bu özel amaçlardan dört tanesi Zeugma Mozaik Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi*

Özel Amaçlar	İlgili Müze Nesnesi
Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir.	Çingene Kızı (Mainad Mozaïği)
Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri beklenir.	Poseidon-Euphrates Villaları Mozaikleri
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir.	Herakles ve Helios'un Antlaşma Stelleri
Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri beklenir.	Roma Hamamı Mozaïği

Tablo 5'teki özel amaçlar sırasıyla Zeugma Mozaik Müzesi kapsamında ele alındığında özel amaçlar içerisinde yer alan “millî bilinç, kültürel miras, insan-çevre etkileşimi, mekânı algılama, tarihsel kanıt, değişim ve süreklilik ile millî ve manevi değer” gibi temel kavramların Zeugma Mozaik Müzesi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Zeugma Mozaik Müzesi'nin ikinci kat birinci bölümünde yer alan “Çingene Kızı” (Mainad Mozaïği) Mozaïği ile sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “*Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir*” özel amacı ilişkilendirilebilir. Zira bu mozaik tarihi eser kaçakçıları tarafından büyük oranda tahrip edilmiştir. Mozaikte ‘Çingene Kızı’nın yeri gösterilerek eser kaçakçılarının yapıtlar üzerinde yapmış oldukları tahribatlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu mozaïğe verilen zararlar dikkate alınarak tarihi eser kaçakçılığına karşı öğrenciler bilinçlendirilip onların kendi kültürlerini oluşturan eserlere sahip çıkmasını sağlayarak millî bir bilinç oluşturulmaya çalışılabilir. Programda müzeyle ilişkili olan özel amaçları gerçekleştirmek için öğrencilerle birlikte “Çingene Kızı Mozaïği” ile ilgili çalışmalar yürütülebilir. Bu çalışmalara örnek olarak; kazı çalışmaları, tarihi eser kaçakçılığıyla ilgili etkinlikler, arkeolojik çalışmalar, yaratıcı drama, nesne temelli eğitim, münazara ve tartışma gibi çağdaş eğitim yöntemleri kullanılarak öğrencilerde kalıcı bir öğrenmenin gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

Zeugma Mozaik Müzesi'nde birbirinden farklı (Asur, Geç Hitit, Kommagene, Antik Yunan, Büyük İskender, Roma, Bizans ve Osmanlı) İmparatorluklara ait kültürel yapılar, tarihi nesneler ve bu imparatorlukların zaman içerisinde geçirmiş oldukları evreler kronolojik olarak kiokslar (müze içerisindeki bölümleri tanıtan dokunmatik ekranlar) aracılığıyla verilmektedir. Müzede yer alan bu kiokslar öğrencileri tarihsel kanıtlar eşliğinde hem dönemsel olarak hem de mekânsal olarak kronolojik bir şekilde yönlendirdikleri için müzedeki kiokslar *“Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılama”* özel amacıyla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra Zeugma Mozaik Müzesi'nin iç kısmındaki girişte Kommagene Kralı Antiokhos'un imparatorluğunu pekiştirmek ve yönetim kademesini planlamak amacıyla oluşturduğu, Herakles ve Helios'un antlaşma stelleri (dikili yapıtlar) yer almaktadır. İki kabartmanın ortasında yer alan Herakles ile Antiokhos'un tokalaşma steli hem Türkçe hem İngilizce olarak sunulmuştur. Bu stellerle ilgili yapılacak etkinliklerle öğrencilerin *“Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri beklenir”* özel amacını kavramaları sağlanabilir.

Zeugma Mozaik Müzesi ile *“Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri beklenir”* özel amacı da birbiriyle yakından ilişkilidir. Zira müzede yer alan tüm mozaiklerin belirli bir coğrafi konuma göre yerleştirilmiş olması özel amaçta belirtilen mekânı algılama becerisiyle paralellik göstermektedir. Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olan özel amaçtaki kazanımları elde edebilmek amacıyla müzenin bodrum katında yer alan Roma Hamamı'nın betimlendiği mozaikler ile giriş katında yer alan B bölgesi mozaikleri (Poseidon-Euphrates Villaları Mozaikleri) ve C bölgesi mozaikleri (Dyonisos Villası Mozaikleri) ile ilgili mekânı algılamaya yönelik etkinlikler geliştirilebilir. Müzede yer alan mozaikler (Roma Hamamı Mozaïği, Poseidon-Euphrates Villaları Mozaïği, Dyonisos Villası Mozaïği) aracılığıyla yapılacak etkinliklerin öğrencilerde mekânsal algılama becerilerini geliştirebileceği yorumu yapılabilir. (Mozaik çalışmalarıyla ilgili araştırmacı tarafından tasarlanmış örnek etkinliklere bu bölümün ikinci kısmında yer verilmiştir).

4.1.2. Dikkat Edilecek Hususlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının dikkat edilecek hususlar bölümü incelendiğinde bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplam on tane olduğu göze çarpmaktadır. Dikkat edilecek hususlar bölümündeki üç husus Zeugma Mozaik Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi

Dikkat Edilecek Hususlar	İlgili Müze Nesnesi
Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.	Mars Heykeli
Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzeler ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.	Athena Heykeli
Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkû ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.	Athena Heykeli
	Bronz Mars Heykeli

Tablo 6’daki dikkat edilecek hususlar sırasıyla Zeugma Mozaik Müzesi kapsamında ele alındığında dikkat edilecek hususlar içerisinde yer alan, “arkeolojik kazı alanları, atölyeler, müzeler ve tarihî mekânlar ile heykel” gibi temel kavramların Zeugma Mozaik Müzesi ile yakından ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Bu anlamda gerek Zeugma Mozaik Müzesi’nin bir nevi arkeolojik kazı alanı olması gerekse de müzenin bahçesinde yer alan “Athena Heykeli”nin arkeolojik bir buluntu olması gibi nedenlerden dolayı Zeugma Mozaik Müzesi dikkat edilecek hususlar bölümünde yer alan kazanımlarla bire bir ilişkilendirilebilir. Okul dışı öğrenme kapsamında müze bahçesinde yer alan Athena Heykeli ve müze girişindeki Mars Heykeli öğrenciler için ilgi çekici nesneler olabilecekleri için bu nesnelere yönelik dikkat edilecek hususlar bölümü göz önüne alınarak heykel, mozaik veya arkeolojik kazı çalışmaları gibi çalışmalar yaptırılabilir. Özellikle Athena Heykeli bir bölümünün eksik olması

nedeniyle yaratıcı düşünme çalışmalarına oldukça açık bir nesnedir. Okul dışı öğrenme bağlamında Zeugma Mozaik Müzesi'nin bahçesinde yer alan Athena Heykeli ile ilgili yapılacak çalışmalar öğrencilerde dikkat edilecek hususlar bölümünde yer alan becerileri geliştirebilir.

4.1.3. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler öğretim programı bütün sınıf düzeylerinde yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılmıştır. Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen toplam öğrenme alanları üç tane olup bu öğrenme alanları aşağıda Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi

Öğrenme Alanı	İlgili Müze Nesnesi
Kültür ve Miras (Tüm sınıf düzeylerinde)	Dionysos'un Düğünü Mozaïği
İnsanlar Yerler ve Çevreler (7. Sınıf düzeyinde)	Çocuk Figürlü Mezar Steli
Bilim Teknoloji ve Toplum (6. ve 7. sınıf düzeyinde)	Roma Dönemi Evleri
	Sinevizyon Odası
	Çocuk Sanat Atölyesi

Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olan öğrenme alanları sırasıyla ele alındığında müzenin birinci katında Zeugma Antik Kenti'nden çıkarılan mozaiklerin en önemlileri arasında yer alan "Dionysos'un Düğünü Mozaïği" kültür ve miras öğrenme alanıyla yakından ilişkilendirilebilir. Zira "Dionysos'un Düğünü Mozaïği" de tıpkı "Çingene Kızı Mozaïği" gibi kaçak kazılar sonucu çalınıp yurt dışına kaçırıldığı için bu mozaikler aracılığıyla yapılacak etkinlikler öğrencilere milli kültür ve milli bilinç değerlerini aşılması bakımından kültür ve miras öğrenme alanıyla iç içe olabilecek müze nesneleri olarak yorumlanabilir.

Tablo 7'de Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen ikinci öğrenme alanı "İnsanlar, Yerler ve Çevreler"dir. Bu öğrenme alanı 7. sınıf düzeyinde Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilmiştir. Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan "Roma Dönemi Evleri Bölümü" "İnsanlar Yerler ve Çevreler" öğrenme alanıyla en fazla ilişkili olan bölümdür yorumu yapılabilir. Zira bu bölüm içerisinde yer alan Roma dönemine ait evler ve bu evlerin mimari özellikleri geçmişte yaşayan insanların günlük hayatlarını, yaşam biçimlerini günümüze kadar değişim ve süreklilik bağlamında ele aldığı için bu bölümde gerçekleştirilecek öğrenme etkinlikleri öğrencilerin geçmiş-

günümüz-gelecek bağlantısını kurarak değişim ve sürekliliği algılama, gözlem ve mekânı algılama gibi becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bununla birlikte yine bu öğrenme alanı içerisinde yer alan kazanımları gerçekleştirmek amacıyla müzenin bodrum katında yer alan “Roma Hamamı Bölümü” ve yine müzenin giriş kısmında bulunan ”Çocuk Figürlü Mezar Steli Bölümü” de müze eğitimi bağlamında etkin bir şekilde kullanılabilir. Bu bölümler geçmiş dönemdeki insanların gerek inanç biçimlerini gerekse de gelenek ve göreneklerini yansıtmaları bakımından “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan “Roma Hamamı Bölümü” ve ”Çocuk Figürlü Mezar Steli Bölümü” ilişkili olduğu öğrenme alanı bağlamında değerlendirildiğinde bu bölümler kullanılarak yapılacak etkinlikler öğrencilerde tarihsel empati, araştırma, değişim ve sürekliliği algılama ile gözlem becerilerinin gelişimine katkı sağlayabilir.

Tablo 7’de Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen üçüncü öğrenme alanı ise “Bilim Teknoloji ve Toplum’dur”. “Bilim Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı 6. ve 7. sınıf düzeyinde Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen öğrenme alanlarından biridir. Bu öğrenme alanında yer alan kazanımları öğrencilere etkin bir şekilde aktarabilmek için Zeugma Mozaik Müzesi’nin sol giriş kısmında öğrencilerin aktif etkinlikler gerçekleştirebileceği hem “Sinevizyon Odası” hem de “Çocuk Sanat Atölyesi” bulunmaktadır. Gerek “Çocuk Sanat Atölyesi” gerekse de “Sinevizyon Odası” hem yapısal tasarımları itibarıyla hem de teknolojik açıdan müze içerisinde yer alan önemli eğitim atölyeleridir. Her iki atölye yaratıcı çalışmalara elverişli olması yönüyle bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Öğrenciler müzeyi gezdikten sonra bu eğitim atölyelerinde kazılar sonucu Zeugma Antik Kenti’nde ortaya çıkarılan, dönemine göre son derece teknolojik olan mozaikleri konu edinen filmi izleyip bu mozaiklerle ilgili kendi tasarımları olan ve günümüzü yansıtan mozaik, kil veya seramik çalışmaları gerçekleştirebilirler. “Çocuk Sanat Atölyesi” ve “Sinevizyon Odası” öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini sağlamaları, mozaiklerin geçmişten günümüze geçirmiş oldukları evreleri zaman-süreklilik-değişim bağlamında ele almaları ve toplulukların kendi dönemlerindeki teknolojileri kullanarak uygarlığa tarihi kanıtlar bırakmaları açısından bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıyla yakından ilişkilidir yorumu yapılabilir. Bununla birlikte Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan “Çocuk Sanat Atölyesi” ve “Sinevizyon Odası” gibi atölyeler bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıyla ilişkilendirilmesi bakımından

öğrencilerin bu atölyelerde geliştirecekleri etkinlik ve çalışmalar onların konum analizi, mekânı algılama ve zaman-değişim-süreklilik gibi becerileri kazanmalarını sağlayabilir.

4.1.4. Kazanımlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımlardan Zeugma Mozaik Müzesi ilişkili toplam on dört kazanımın olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olan kazanımlar ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 8’de verilmiştir. Bu kazanımlar ve sınıf düzeyleri şunlardır:

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi

Kazanım ve Açıklamaları	İlgili Müze Nesnesi
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. K.A: <i>Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.</i>	Çingene Kızı Mozaïği Okeanus ve Tethys Mozaïği Andromeda Mozaïği Dülük Mozaïği
SB.5.2.1. Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.	Afrodit’in Doğuşu Mozaïği Mars Heykeli Athena Heykeli
SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.	Venüsün Doğuşu Mozaïği Kahvaltıdaki Kadınlar Mozaïği Afrodit’in Doğuşu Mozaïği
SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	Çanakçı Mozaïği Hülümen Mozaïği Kahvaltıdaki Kadınlar Mozaïği
SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	Çingene Kızı Mozaïği Okeanus ve Tethys Mozaïği Andromeda Mozaïği Roma Hamamı Roma Evleri
SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir. K.A: <i>Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.</i>	Çingene Kızı Mozaïği Çocuk Figürlü Mezar Steli
SB.6.2.2. İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	Roma Hamamı Roma Evleri Dionysos’un Düğünü Mozaïği

Tablo 8. (Devamı)

SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. K.A: Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler tanıtılır. <i>Türkiye’deki bilim ve teknolojinin gelişimine yönelik çalışmalara değinilir.</i>	Poseidon ve Euphrates Villaları Çocuk Figürlü Mezar Steli Roma Dönemi Evleri
SB.7.2.3. Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. K.A: Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir. SB.7.2.4. Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur. SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir. K.A: Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örnekler yer verilir. SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	Kahvaltıdaki Kadınlar Mozaïği Venüsün Doğuşu Mozaïği Çanakçı Mozaïği Çörten Mozaïği Kahvaltıdaki Kadınlar Mozaïği Hülümen Mozaïği Hülümen Mozaïği Çörten Mozaïği Dülük Mozaïği Andromeda Mozaïği Okeanus ve Tethys Mozaïği
SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler. K.A: Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur.	Duvar Freskleri Musalar Mozaïği Telete-Mevsimler Mozaïği
SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.	

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımların Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 8’e bakıldığında Zeugma Mozaik Müzesi ile en fazla ilişkilendirilen öğrenme alanı Kültür ve Miras’tır. Bu çerçevede kazanımların da “Kültür ve Miras” öğrenme alanı etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde müzede eğitim kapsamında Zeugma Mozaik Müzesi’nde yer alan “Çingene Kızı Mozaïği”, Okeanus ve Tethys Mozaïği”, “Andromeda Mozaïği”, “Dülük Mozaïği” gibi mozaikler “*Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir*” kazanımıyla ilişkilendirilebilir.

Zira müzede yer alan bu mozaikler Gaziantep çevresinde çıkarılan mozaikler olduğu için bu eserler hem şehrin yerel tarihine katkı sunması hem de kazanımda yer alan çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeler olması bakımından öğrencilerin bu

kazanımında yer alan hedefleri daha kalıcı bir şekilde içselleştirmelerini sağlayabilir. Müzede eğitim kapsamında bu kazanımın açıklama kısmında yer alan *“Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır”* kazanımını gerçekleştirmek amacıyla *“Çingene Kızı Mozaîği”, Okeanus ve Tethys Mozaîği”, “Andromeda Mozaîği”, “Dülük Mozaîği”* gibi mozaiklerle *“Mozaiklerin Dili”* adlı yerel tarih çalışması gerçekleştirilebilir. Bu etkinlik yoluyla 4.sınıf kültür ve miras öğrenme alanında yer alan SB.4.2.2. kazanımındaki hedeflerin gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

Tablo 8’deki bulgulara göre Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olan kazanımlardan bir tanesi de 5. sınıf düzeyinde *“Kültür ve Miras”* öğrenme alanı kapsamında yer alan *“Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır”* kazanımıdır. Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan *“Venüsün Doğuşu Mozaîği”, “Kahvaltıdaki Kadınlar Mozaîği”* ve *“Afrodit’in Doğuşu Mozaîği”* söz konusu kazanımla yakından ilişkilidir. Zira bu mozaikler birbirinden farklı ve zengin kültürlerin tarihlerini tanıtmaları yönüyle söz konusu kazanımla ilişkili olup bu mozaikleri tanıttak için çalışmalar yapılabilir. Müze eğitimi kapsamında söz konusu kazanımdaki amaçlara ulaşmak için mozaik tanıtım kartları hazırlanarak müze kazanım ilişkisi kurulması sağlanabilir.

Tablo 8 incelendiğinde Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olan bir diğer önemli kazanım 6. sınıf düzeyinde *“Bilim Teknoloji ve Toplum”* öğrenme alanı kapsamında yer alan *“Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir”* kazanımıdır. Bu kazanım Zeugma Mozaik Müzesi’nde yer alan *“Poseidon ve Euphrates Villaları”* bölümüyle yakından ilişkilidir. Bu villalar gerek arkeoloji gerek sanat tarihi ve gerekse de antropoloji gibi sosyal bilimlerin ortak çalışmasıyla ortaya çıkmaları ve toplumsal yaşamı etkilemeleri bakımından söz konusu kazanımla yakından ilişkilidir yorumu yapılabilir. Bunun yanı sıra *“Poseidon ve Euphrates Villaları”* orijinal yapıya sahip olmaları ve birbirlerini tamamlar nitelikte estetik yapıya sahip olmaları bakımından öğrencilere çalışmalarında bir sosyal bilimci gibi düşünme ve algı kolaylığı sağlayabilir. Bunun yanı sıra bu villalar çıkarılmaları esnasında birbirinden farklı sosyal bilimlerden yararlanmaları yönüyle de söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Zira bu kazanımın açıklama kısmında yer alan *“psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden*

örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler tanıtılır” hedefine yönelik olarak gerçekleştirilecek etkinlikler ve çalışmalar öğrencilere bir sosyal bilimci gibi bilimsel düşünebilmeyi ve sorgulayabilme yeteneği kazandırabilir.

Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili bir diğer önemli kazanım ise *“örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur”* kazanımıdır. Müzenin ikinci katında yer alan “Gaziantep yöresine ait kilise mozaikleri bölümü” (Çanakçı Mozaïği, Hülümen Mozaïği, Çörten Mozaïği, Dülük Mozaïği) söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Zira bu mozaikler geçmiş dönem uygarlıklarının yaşam biçimleri ve gündelik uğraşları (çiftçilik, tarım, hayvancılık) hakkında detaylı bilgi sundukları için bu durum öğrencilerin zaman ve kronoloji ile değişim ve sürekliliği algılama gibi becerilerine katkı sağlayabilir. Bunun yanı sıra bu mozaikler farklı motiflerin bir araya gelmesiyle oluştuğu için de öğrencilerin estetik duyarlılıklarını geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Zeugma Mozaik Müzesinin ana binasının zemin katında yer alan “Duvar Freskleri”, “Musalar Mozaïği” ve “Telete-Mevsimler Mozaïği” ile sosyal bilgiler programında yer alan *“Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir”* kazanımı müze eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Bahsedilen mozaikler ve müzede bulunan diğer mozaikler geçmiş dönem uygarlıklarının sanata, sanatçıya ve dolayısıyla özgür düşünceye önem vermesi bakımından bu kazanımla ilişkilendirilebilir. “Musalar Mozaïği” ve “Telete-Mevsimler Mozaïği” gibi mozaikler aracılığıyla yapılan etkinlikler özgür düşünceyi temsil ederek bilimsel gelişmelere katkı sağlayacakları için bu kazanım öğrencilerin yaratıcı ve esnek düşünebilme yeteneklerine katkı sağlayabilir. Bu mozaikler aynı zamanda öğrencilerin estetik duyarlılıklarını da arttırabilir.

4.1.5. Değerler

Sosyal bilgiler öğretim programında toplam on sekiz tane değer bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan on sekiz değerden on ikisinin doğrudan Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olan bu değerler şunlardır: *“Aile birliğine önem verme”, “Bağımsızlık”, “Bilimsellik”, “Duyarlılık”, (Kültürel Mirasa Duyarlılık) “Dürüstlük”, “Estetik”, “Eşitlik”, “Özgürlük”, “Saygı”, “Sevgi”, “Sorumluluk” ve “Vatanseverlik”*

değerleridir. Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen söz konusu değerler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Değer	Müze Nesnesi
4	Aile Birliğine Önem Verme	Roma Evleri Bölümü Roma Hamamı Mozaïği Çocuk Figürlü Mezar Steli
	Kültürel Mirasa Duyarlılık Vatanseverlik	Çingene Kızı Mozaïği Dülük Mozaïği Sulumağara Mozaïği
5	Estetik	Zeugma Evlerinde Mozaikler Bölümü
	Sevgi Saygı Vatanseverlik	Dionysos’un Düğünü Mozaïği Venüs’ün Doğuşu Mozaïği Dülük Mozaïği Sulumağara Mozaïği
6	Duyarlılık	Zeugma Antik Kent Hologramı
	Duyarlılık Bilimsellik Dürüstlük	Zeugma Antik Kent Hologramı Zeugma Antik Kent Hologramı Mars Heykeli Athena Heykeli
7	Sorumluluk	Çingene Kızı Mozaïği
	Bağımsızlık Estetik	Mars (Ares) Heykeli Zeugma Evlerinde Mozaikler Bölümü
7	Sorumluluk Vatanseverlik	Oylum Höyük Mozaïği Dülük Mozaïği Sulumağara Mozaïği
	Dürüstlük	Mars Heykeli Athena Heykeli
7	Bilimsellik	Poseidon ve Euphrates Villaları
	Özgürlük	Mars (Ares) Heykeli

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan ve Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen değerleri öğrencilere kazandırmak amacıyla Zeugma Mozaik Müzesi’nde yer alan “Zeugma Evlerinde Mozaikler” bölümü bu söz konusu bu değerlerle ilişkilendirilebilir. “Zeugma Evlerinde Mozaikler Bölümü” birbirinden farklı uygarlıkların sanatsal ve mimari özelliklerini bir bütün şeklinde yansıtmayı yönüyle programda estetik değeriyle ilişkilendirilebilir. Müzenin bu bölümünde öğrencilerle birlikte yapılacak sanatsal çalışmalar öğrencilerde estetik değerinin daha da gelişmesine katkı sağlayabilir. Bunun yanı sıra yine Zeugma Mozaik Müzesi’nin zemin katında yer alan “Mars (Ares) Heykeli” ile bağımsızlık ve özgürlük değerleri müze eğitimi kapsamında birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira “Mars Heykeli” Antik

Roma’da gerek Zeugma kentinin koruyucusu gerekse de savaş ve bahar tanrısı olması nedeniyle bağımsızlık ve özgürlük değeriyle ilişkilendirilebilir. Mars Heykeli’nin bulunduğu bölümde öğrencilerle gerçekleştirilecek yaratıcı drama çalışmaları öğrencilerin bağımsızlık ve özgürlük değerlerini içselleştirmelerini sağlayabilir.

Zeugma Mozaik Müzesi gerek dünyanın en büyük ikinci mozaik müzesi olması gerekse de içerisinde barındırdığı Nusaybin Mozaïği, Dülük Mozaïği, Oylum Höyük Mozaïği, Menderes Mozaïği, Sulumağara Mozaïği, gibi mozaikler ile bir yandan şehrin turizm açısından gelişimine katkı sağlarken diğer yanıyla da Gaziantep’in yerel tarihine önemli hizmetler sağlamaktadır. Müzede yer alan eserler bu bağlamda ele alındığında şehrin kültürel, tarihi ve turistik açıdan tanınmasına ciddi anlamda katkılar sunması bakımından dolayı da olsa sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “kültürel mirasa duyarlılık” değeriyle de ilişkilendirilebilir.

4.1.6. Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında toplam yirmi yedi beceri yer almaktadır. Bu becerilerin yanı sıra programda sosyal bilgiler dersine özgü altı tane beceri de bulunmaktadır. Bu beceriler şunlardır; “Gözlem”, “Mekânı Algılama”, “Zaman ve Kronoloji Algılama”, “Değişim ve Sürekliliği Algılama”, “Tarihsel Empati”, ve “Sosyal Katılım”dır. Bu bilgilerden yola çıkarak sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan yirmi yedi becerinin on üçünün Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkili olduğu söylenebilir. Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen bu beceriler aşağıda Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Beceriler	Müze Nesnesi
4	Gözlem	Dionysos ve Ariadne’nin Karşılaşması Mozaïği
	Değişim ve sürekliliği algılama	Doğu Roma (Bizans) Kilise Mozaikleri
	Mekânı Algılama	Venüs’ün Doğuşu Mozaïği Antiope Satyros Mozaïği Okeanos Mozaïği
5	Tarihsel Empati	Tethys Mozaïği Akratos mozaïği Sinevizyon Odası
	Kanıt Kullanma	Zeugma Antik Kent Hologramı
	Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	Çocuk Sanat Atölyesi

Tablo 10. (Devamı)

6	Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme	Hamam Mozaikleri Roma Evleri Bölümü Duvar Freskleri Musalar Mozaïği
	Problem Çözme Eleştirel Düşünme	Sinevizyon Odası Çocuk Sanat Atölyesi Poseidon ve Euphrates Mozaikleri
7	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Konum Analizi	Roma Hamam Mozaïği Venüs'ün Doğuşu Sinevizyon Odası Çocuk Sanat Atölyesi
	Yenilikçi Düşünme	Zeugma Antik Kent Hologramı Kioks (Müzeyi tanıtan dokunmatik cihazlar)
	Araştırma	Antik Roma Kilise Mozaikleri

Zeugma Mozaik Müzesi gezi güzergâhında yer alan “Dionysos ve Ariadne’nin Karşılaşması Mozaïği”, “Okeanos Mozaïği”, “Tethys Mozaïği” ve “Akratos Mozaïği” ile tarihsel empati becerisi müze eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu mozaiklerde yer alan betimlemeler geçmiş dönem uygarlıklarının gelenek ve göreneklerini, inanç biçimlerini ve sosyal yaşamlarını detaylı bir şekilde aktardıkları için tarihsel empati becerisiyle ilişkilidir yorumu yapılabilir. Öğrencilerle birlikte müzede canlandırma veya doğaçlama tekniği kullanılarak yapılacak etkinlikler öğrencilerin tarihsel empati becerilerine katkı sağlayabilir. Zeugma Mozaik Müzesi’nde uygulanacak etkinlikler sadece gezi amaçlı yapılan müze ziyaretlerinden farklı olarak öğrencilerde mekânı algılama, gözlem, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım ve araştırma gibi Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen diğer becerilerin gelişmesine de katkıda bulunabilir.

Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan “Venüs’ün Doğuşu” ve “Antiope Satyros” mozaiklerinin bulunduğu iki oda ise mekânı algılama, gözlem, konum analizi, yenilikçi düşünme ile değişim ve sürekliliği algılama gibi becerilerle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölümde “Venüs’ün Doğuşu” ve “Antiope Satyros” mozaikleri duvara resmedilmiş bu durum ise mekânda derinlik algısı yaratmış, mozaikleri inceleyen öğrencilerin bu mozaikler hakkında yaratıcı ve yenilikçi düşünebilmelerine, derinlik algısından yola çıkarak mekânla ilgili konum analizi yapabilmelerine olanak sağlamaktadır.

Zeugma Mozaik Müzesinin ilk bölümünde Zeugma'dan çıkarılan Doğu Roma (Bizans) kilise mozaikleri yer almaktadır. Müzenin bu bölümünde yer alan bu mozaikler kullanılan teknik ve süslemeler açısından kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama ve eleştirel düşünme becerileriyle yakından ilişkilendirilebilir. Zira söz konusu mozaikler sanatsal açıdan estetik duyarlılığı arttırdığı için öğrencilerle yapılacak çalışmalar onların sanatla ilgili eleştirel düşünebilme ve kalıp yargıları fark etme becerilerinin gelişimine zemin hazırlayabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikler yoluyla söz konusu mozaikler ve sanatsal çalışmaların geçmiş-günümüz-gelecek bağlamında değişimini kavrayarak zaman ve kronoloji algılama becerilerini de geliştirebilirler.

4.1.7. Yetkinlikler

Yetkinlik kavramı öğrencilere ulusal ve uluslararası alanda ihtiyaç duyabilecekleri bilgi, beceri, değer, davranış ve tutumları kazandırmak amacıyla oluşturulmuş yelpazeler bütünüdür (MEB, 2018). Anahtar yetkinlikler olarak ifade edilen yetkinlikler ise bütün bireylere hitap eden, onların yaşam boyu öğrenme çerçevesinde kişisel gelişimini sağlayan ve toplumsal alanda sorumlu yurttaşlar olarak yer almalarına öncülük eden temel yelpazelerdir. Türk Eğitim Sistemi de yaşam boyu öğrenme kapsamında bireylere bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları bu yetkinlikler aracılığıyla aktarmayı hedeflemektedir. Öğrencilere bireysel ve toplumsal yaşamlarında yol gösterecek olan yetkinlikler “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nce (TYÇ) belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programlarında “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi” tarafından belirlenmiş toplam sekiz yetkinlik bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan anahtar yetkinlikler Zeugma Mozaik Müzesi ilişkisi bakımından incelendiğinde programda yer alan sekiz anahtar yetkinliğin tamamının müze ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Zeugma Mozaik Müzesi ile ilişkilendirilen yetkinlikler aşağıda Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Zeugma Mozaik Müzesi İle İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi

Yetkinlikler	Müze Nesnesi
Anadilde İletişim	Çingene Kızı Mozaïği
Yabancı Dillerde İletişim	Hamam Mozaikleri
	Sinevizyon Odası
	Zeugma Antik Kent Hologramı

Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	Çocuk Sanat Atölyesi

Tablo 11. (Devamı)

Dijital yetkinlik	Zeugma Antik Kent Hologramı Kioks (Müzeyi tanıtan dokunmatik cihazlar)
Öğrenmeyi öğrenme	Dionysos'un Düğünü Mozaïği
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	Dionysos'un Düğünü Mozaïği
İnisiyatif alma ve girişimcilik	Çingene Kızı Mozaïği
Kültürel farkındalık ve ifade	Poseidon ve Euphrates Mozaikleri

Tablo 11 müze eğitimi kapsamında ele alındığında Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan “Çingene Kızı Mozaïği” ve “Poseidon Mozaïği” ile anadilde iletişim yetkinliği ilişkilendirilebilir. Zira öğrenciler müzedeki bu mozaikler aracılığıyla gerçekleştireceği bir mozaik tamamlama, ya da bir yapboz oyunuyla görüşlerini sözlü ya da yazılı aktarabileceği için “anadilde iletişim” yetkinliğini geliştirebilirler. Zeugma Mozaik Müzesinin bodrum katında yer alan “Hamam Mozaikleri” ve yine müzenin giriş katında yer alan “Poseidon ve Euphrates Mozaikleri” bölümü ile *yabancı dillerde iletişim ve kültürel farkındalık ve ifade* yetkinlikleri arasında ilişki kurulabilir. Zira bu mozaikler hem Roma hem Yunan kültürlerini yansıtmaları bakımından bu yetkinliklerle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerde kültürler arası anlayış becerisi geliştirmek ve deneyim ile duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesini sağlamak amacıyla müze eğitim kapsamında mozaiklerle ilgili Ara-Bul-Yaz etkinlikleri yaptırılabilir. Bu etkinlikler öğrencilerin *yabancı dillerde iletişim* ile *kültürel farkındalık ve ifade* yetkinliklerini etkin bir şekilde geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Zeugma Mozaik Müzesinde yer alan “Dionysos’un Düğünü” adlı mozaik ile *öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlık yetkinlikleri* ilişkilendirilebilir. Zira bu mozaığın bir bölümü kaçak kazılar sonucu yurt dışına kaçırıldığı için mozaik yeniden tasarım çalışmalarına oldukça elverişlidir. Zeugma Mozaik Müzesinde “Dionysos’un Düğünü” mozaïği ile gerçekleştirilebilecek çalışmalardan birisi de müzede bulunan bu mozaığın öğrenciler tarafından yeniden tasarlanmasıdır. Bu teknik bir nevi “nesnelerle çalışmak” olarak ifade edilebilir. Bu etkinlik yoluyla öğrenciler kendi bireysel ilgileri ve yaratıcılıkları kapsamında organize bir öğrenme gerçekleştirerek *öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğini elde edebilir.

Zeugma Mozaik Müzesi ile ilgili tasarlanan örnek etkinlikler aşağıda Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Zeugma Mozaik Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler

ETKİNLİK ADI	ETKİNLİĞİN AMACI	DEĞER	BECERİ
Zeugma Antik Kentin Günümüze Yansıyan Arşivleri: Bullalar	Zeugma Antik Kenti’nde yer alan ve kazılar sonunda çıkarılmış olan bullalar (baskı mühürler) aracılığıyla öğrencilere geçmiş dönem medeniyetlerinin kültürel mirasını, tarihini, yaşam biçimlerini kavratmak amaçlanmıştır	Çalışkanlık, Estetik, Kültürel Mirasa Duyarlılık	Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama,
İpek Yolu Ülkesinin Başkenti: Zeugma	Mezopotamya uygarlıklarının uğrak noktası olan Zeugma Antik Kenti’nin ve tarihi İpek Yolu’nun tarihsel süreçteki önemini zaman, kronoloji, değişim ve süreklilik bağlamında öğrencilere aşlamak.	Vatanseverlik	Değişim ve sürekliliği algılama Zaman ve kronolojiyi algılama
Mozaiklerin Dilinden Osmanlı	Zeugma mozaik müzesindeki mozaik sanatı ile Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışını örnekler yoluyla karşılaştırarak öğrencilerde kültürel mirasa duyarlılığı arttırmak.	Vatanseverlik Estetik Sorumluluk Duyarlılık Özgürlük	Tarihsel empati, Gözlem, Eleştirel düşünme, Zaman ve Kronolojiyi algılama, Değişim ve Sürekliliği Algılama
Çingene Kızını Tanıyoruz	Geçmiş dönem uygarlıkların ortaya koydukları eserlerin günümüz insanlık tarihini nasıl etkilediğini öğrencilere kavratmak ve bu sayede öğrencilere estetik duygusu ile zaman süreklilik ve değişim olgusunu benimsetmek.	Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma
İnancımda Özgürüm	Zeugma Antik Kenti’nde hüküm sürmüş İlkçağ, Helen, Antik Yunan, Antik Roma ve Türk İslam medeniyetlerinin inançlarını karşılaştırarak öğrencilere inançlara karşı saygı temasını kavratmak	Eşitlik, Özgürlük, Kültürel Mirasa Duyarlılık, Saygı	Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme, Tarihsel Empati, Zaman ve Kronolojiyi Algılama
1. Uluslararası “Zeugma” Sosyal Bilimler Konferansı	Bu etkinlikte temel amaç öğrencilerin sosyal bilimlere bir bilim insanı gibi sorgulayarak sosyal bilimlerin toplumsal yaşamdaki yerini kavranması sağlanır.	Bilimsellik, Dürüstlük, Sorumluluk	Araştırma, Eleştirel Düşünme, Karar Verme, Problem Çözme, Yenilikçi Düşünme
Özgür Düşüncenin Altın Çağı	Özgür düşüncenin geçmişten bugüne kadar geçirmiş olduğu evreleri değişim ve süreklilik bağlamında öğrencilere kavratmak	Bilimsellik, Özgürlük	Kanıt Kullanma, Medya Okuryazarlığı, Araştırma, Değişim ve Sürekliliği

Tablo 12. (Devamı)

Zeugma Birgün	Kentinde	Tarihi canlandırma yoluyla öğrencilerin geçmiş dönem kültürlerinin yaşayış ve inanç tarzlarını öğrenmesini sağlayarak geçmiş ve günümüz kültürleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak	Kültürel mirasa duyarlılık, Saygı, Vatanseverlik	Gözlem, Kanıt Kullanma, Mekânı Algılama, Tarihsel Empati, Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma, Zaman ve Kronolojiyi Algılama
Metaverse İle Yeni Nesil Zeugmaya Yolculuk		Geçmişten günümüze kadar devam eden süreçte elde edilen bilimsel bir bilginin korunması, saklanması ve aktarılmasında yaşanan değişimleri günümüz bilgi birikimi ile karşılaştırarak öğrencilere aktarmak. Bilimsel bilgi ve teknolojiye değişimlerin toplumlara yansımalarını süreklilik bağlamı kapsamında ele alarak öğrencilerde dijital ve bilimsel yetkinlikleri geliştirmek.	Bilimsellik, Özgürlük	Araştırma, Değişim ve Sürekliliği Algılama, Medya Okuryazarlığı, Tarihsel Empati, Yenilikçi Düşünme
Tarihi Eser Kaçakçılığı İle Mücadele: Kültür Hazineslerimiz		Öğrencilere kültür ve miras hakkında genel bilgi verilerek çevresinde bulunan milli kültür öğelerine sahip çıkması gerektiği kavratılır. Öğrenciler bu yolla kültürel mirasa önem vererek ülkesinde yer alan önemli kültürel ve tarihi mekânlara yönelik duyarlılık geliştirir	Vatanseverlik, Kültürel mirasa duyarlılık	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama

4.2. Arkeoloji Müzesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Arkeoloji müzesinin sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini ortaya koymak amacıyla tüm sınıf düzeylerindeki (4, 5, 6, 7) sosyal bilgiler öğretim programları, özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler açısından incelenmiştir.

4.2.1. Özel Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel amaçları bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplamda on sekiz tanedir. Bu özel amaçlardan dokuz tanesi Arkeoloji Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi

Özel Amaçlar	Müze Nesnesi
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri beklenir.	Osmanlı Çeşmesi Türkçe-Ermenice Çeşme Yazıtı
Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir.	Bağlarbaşı Erken Tunç Çağı Kurtarma Kazısı Oğuzeli Erken Tunç Çağı Mezarları
Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri beklenir.	Doğa Tarihi Bölümü Dülük Şarklı Mağara Nesneleri Gaziantep Kale Höyük Buluntuları (Çanak-Çömlek) Sümerce Yazılmış Yazıt Örneği
Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları beklenir.	Çivi Yazılı Kitabe Parçası Zeugma Antik Kent Bölümü
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri beklenir.	Bit-Hılandı Bölümü Antik Tıp Aletleri Bölümü
Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri beklenir. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri beklenir. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri beklenir.	Antik Çağ Aydınlatma Nesneleri Perdah Nesnesi Tanrı Tasvirli Steller (Bazaltlar) Halaf Kültürü Eserleri Gedikli Höyük Kırmızı Hamurlu Seramik Geç Asur Dönemi Tabletleri

Tablo 13’teki özel amaçlar sırasıyla Arkeoloji Müzesi kapsamında ele alındığında özel amaçlar içerisinde yer alan “kültür, tarih, millî bilinç, mekânı algılama, eleştirel düşünme, tarihsel kanıt, bilimsel ahlak, iletişim ile millî, manevi ve evrensel değerler” gibi temel kavramların Arkeoloji Müzesi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan “Türkiye

Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri beklenir” özel amacının kazanımlarını öğrencilere aktarmak için müzenin bahçesinde yer alan “Osmanlı Çeşmesi ve Türkçe-Ermenice Çeşme Yazıtı” nesneleri ile sözü edilen özel amaç birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede bulunan bu eserler geçmişte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Osmanlı Devleti’nden izler taşıdığı için öğrencilerde aidiyet ve geçmişle gurur duyma duygularını ön plana çıkarabilir. Bu bağlamda müze eğitimi kapsamında bu nesnelerle ilgili öğrenciler bilinçlendirilerek öğrencilerin kendi kültürlerini oluşturan tarihi yapılara sahip çıkmaları sağlanabilir. Öğrencilerle müze bahçesinde yer alan “Osmanlı Çeşmesi ve Türkçe-Ermenice Çeşme Yazıtı” ile ilgili nesne temelli etkinlikler gerçekleştirilerek söz konusu özel amaçta yer alan “*Millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri beklenir*” hedefine ulaşılabilir.

Bunun yanı sıra Arkeoloji Müzesinin giriş kısmında yer alan “Bağlarbaşı Erken Tunç Çağı Kurtarma Kazısı ve “Oğuzeli Erken Tunç Çağı Mezarları” bölümü “*Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir*” özel amacı birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira gerek Bağlarbaşı Erken Tunç Çağı Kurtarma Kazısından elde edilen buluntular gerekse de “Oğuzeli Erken Tunç Çağı Mezarları” kısmı öğrencilerin içinde bulunduğu yörenin kültürü ile ilgili bilgiler sunması açısından bu özel amaçla ilişkilendirilebilir. Müzede söz konusu eserlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle yapılacak örnek kazı çalışmaları veya drama çalışmaları öğrencilerin özel amaçta bahsedilen kazanımları içselleştirmelerine katkıda bulunabilir.

Tablo 13 özel amaç ve müze nesneleri bakımından karşılaştırıldığında Arkeoloji Müzesinde yer alan nesnelerden yola çıkarak birbirinden farklı ve zengin müze etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği yorumu yapılabilir. Bu bağlamda müzede yer alan “Antik Tıp Aletleri Bölümü” ve “Antik Çağ Aydınlatma Nesneleri” “*Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri beklenir*” özel amacıyla ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu nesneleri icat eden bilim insanlarının o dönemde neler yaşadıkları öğrencilere hissettirilerek öğrencilerde bilimsel araştırma basamaklarını kullanma ve bilgiye ulaşmada bilimsel ahlakı gözetme gibi temel becerilerin gelişmesinde katkı

sağlayabilir. Bu bağlamda öğrencilerle birlikte bu nesnelerin yer aldığı kısımda tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılarak öğrencilerin bilimsel düşüncüyü kavramaları sağlanabilir.

4.2.2. Dikkat Edilecek Hususlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının dikkat edilecek hususlar bölümü incelendiğinde bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplam on tane olduğu göze çarpmaktadır. Dikkat edilecek hususlar bölümündeki altı husus Arkeoloji Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi*

Dikkat Edilecek Hususlar	Müze Nesnesi
Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünlendirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.	Hellenistik, Roma, Pers, Kapadokya ve İslami Dönem Sikkeleri
Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi sosyal bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.	Türk İslam Dönemi Eserleri (Sfenks, Sırlı Matara, Pipo Lülesi, Tek Kulplu Testi)
“Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.	Bit-Hılani Bölümü
Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir.	Anadolu’nun Roma Hâkimiyetine girişini gösteren Harita
Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.	Kommagene Kralı 1. Antiochos Yazıtı
	Zeugma Antik Kent Bölümü
	Dülük Antik Kent Bölümü
	Prehistorya Bölümü
Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.	Osmanlı Çeşmesi
Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt	Osmanlıca Çeşme Yazıtı
	Osmanlı Dönemi Mermer Kitabeler
	Roma Dönemi Mezar Stelleri

Tablo 14'teki dikkat edilecek hususlar sırasıyla Arkeoloji Müzesi kapsamında ele alındığında dikkat edilecek hususlar içerisinde yer alan, “arkeoloji, tarih, coğrafya, antropoloji, yerellik, güncellik, geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim, müze, tarihî mekân, tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler” gibi temel kavramların Arkeoloji Müzesi ile yakından ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Gaziantep Arkeoloji Müzesinin gerek ilkçağlardan günümüze kadarki süreçte insanoğlunun yaşam serüvenini bir tarih şeridi gibi bölümler halinde vermesi gerekse de içerisinde barındırdığı nesnelerin sayısı itibarıyla dünyanın en büyük arkeoloji müzesi olması gibi nedenlerden dolayı dikkat edilecek hususlar bölümünde yer alan kazanımlarla bire bir ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda müze eğitimi kapsamında gerek müze bahçesinde yer alan arkeolojik yapı ve nesneler gerekse de müze içerisinde yer alan “Zeugma Antik Kent Bölümü, Dülük Antik Kent Bölümü, Prehistorya Bölümü, Doğa Tarihi Bölümü ve Bit-Hilani Bölümü” gibi bölümler ve bu bölümlerin içerisinde yer alan nesneler öğrenciler için ilgi çekici oldukları için bu bölümlerle ilgili dikkat edilecek hususlar kısmı göz önüne alınarak seramik, heykel, arkeolojik kazı çalışmaları ve tarihi eser kaçakçılığıyla mücadele gibi eğitici etkinlikler yaptırılabilir. Özellikle Gaziantep çevresinde yer alan “Dülük Antik Kent Bölümü, Zeugma Antik Kent Bölümü ve Karkamış Antik Kent Bölümü” gibi bölümler öğrencilerin bizzat yaparak yaşayarak öğrenebilmelerine fırsat vermesi ve ayrıca bu bölümlerin yerel tarihe olan etkisi de göz önüne alındığında bu kısımlar öğrenciler açısından yaratıcı çalışmalara oldukça elverişli mekânlar olabilir. Okul dışı öğrenme bağlamında Arkeoloji Müzesi’nde yapılacak çalışmalar öğrencilerde dikkat edilecek hususlar bölümünde yer alan sözlü tarih ve yerel tarih bilinci, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerilerini geliştirebilir.

4.2.3. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler öğretim programı bütün sınıf düzeylerinde yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılmıştır. Arkeoloji Müzesi ile ilişkilendirilen toplam öğrenme alanı ise altı tane olup bu öğrenme alanları aşağıda Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi*

Öğrenme Alanı	Müze Nesnesi
Birey ve Toplum (4,5 ve 6. sınıf düzeyinde)	Dülük Antik Kent Bölümü Zeugma Antik Kent Bölümü Tören Sahneli Ortostat
Kültür ve Miras (Tüm sınıf düzeylerinde)	Tanrıça Hepat Steli Sfenksli Ortostat Gaziantep Kale Höyük (Çanak, Çömlek, Mezarlar)
İnsanlar Yerler ve Çevreler (7. Sınıf düzeyinde)	Luvce Yazıtları Büyük İskender Sikkesi
Bilim Teknoloji ve Toplum (6. ve 7. Sınıf düzeyinde)	Tilmen Höyük Kazıları (Oyuncak Arabalar, Pişmiş Toprak, Fırtına Tanrısı Steli)
Üretim Dağıtım ve Tüketim (7. sınıf düzeyinde)	Karkamış Antik Kent Buluntuları Dülük Antik Kent Buluntuları Zeugma Antik Kent Buluntuları
Küresel Bağlantılar (4,5 ve 7. sınıf düzeyinde)	Hellenistik Dönem Kadın-Erkek Heykelleri Büyük İskender Sikkesi Roma Dönemi Mezar Stelleri

Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan öğrenme alanları sırasıyla ele alındığında müzenin girişinde yer alan “Dülük Antik Kenti” ve “Zeugma Antik Kenti” bölümleriyle birey ve toplum öğrenme alanı birbiriyle yakından ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu bölümler bireyin hâlihazırda içinde bulunduğu toplumun geçmiş yaşantısını, gelenek ve göreneklerini, inanç biçimini evreler halinde günümüze kadar aktardığı ve grupça yapılacak etkinlik çalışmaları sonucu öğrencileri toplumsallaştırdığı için “Birey ve Toplum” öğrenme alanıyla yakından ilişkilidir yorumu yapılabilir. Bu bağlamda gerek “Dülük Antik “Kent”i” gerekse de “Zeugma Antik Kenti” bölümleriyle ilgili yapılacak etkinlikler öğrencilere toplum hayatına katılma becerisi kazandırabilir. Müzede eğitim kapsamında bu bölümlerle ilgili arkeolojik kazı havuzu, arkeolojik kazı çalışmaları gibi öğrencilerin aktif olarak rol alabilecekleri yaratıcı drama etkinlikleri yaptırılabilir. Bu etkinlikler öğrencilere “ben” duygusu yerine “biz” duygusunu aşılایarak öğrencilerin dayanışma ve işbirliği gibi becerileri kazanmasına da yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra Arkeoloji müzesinin giriş

katında bulunan “Tanrıça Hepat Steli” ile Tablo 15’te yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı müze eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira “Tanrıça Hepat Steli” Geç Hitit Döneminde inanç yönünden Hititleri koruyan ana tanrıça olduğu için kültür ve miras öğrenme alanında yer alan “*Geçmiş dönem uygarlıklarının kültürel unsurlarını, inanç biçimlerini kavrar*” kazanımının öğrencilere aktarılmasına katkı sağlayabilir. Tanrıça Hepat Steli’nin bulunduğu kısımda öğrencilerle birlikte yapılacak tarihsel canlandırma etkinlikleriyle öğrenciler söz konusu özel amaçta yer alan kazanımları daha iyi içselleştirebilirler.

Müze eğitimi kapsamında müzede yer alan nesnelerden “Luvace Yazıtlarıyla” Tablo 15’te yer alan bir diğer öğrenme alanı olan insanlar yerler ve çevreler arasında ilişki kurulabilir. Zira insanlar yerler ve çevreler öğrenme alanı geçmişten günümüze insan-çevre etkileşimine odaklandığı için bu öğrenme alanı Luvace Yazıtlarıyla ilişkilendirilebilir. Luvace Yazıtları Karkamış Antik Kent’te bulunan Anadolu halklarından Luvilere ait bir hiyeroglif yazısıdır. Bu yazıtlar sayesinde Luvilerin ticareti, günlük yaşantısı, ekonomisi hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Öğrencilerle birlikte Luvace Yazıtlarının bulunduğu kısımda yazı biçimlerini konu alacak etkinlikler yapılabilir. Öğrencilere geçmiş dönemde kullanılan yazı tipleri yazıtlar üzerinden gösterilerek kendilerinin de orijinal bir yazı sistemi geliştirebilecekleri etkinlikler yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla söz konusu özel amaçta yer alan mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri içselleştirerek değişim ve sürekliliği algılama ve mekânı algılama becerilerini elde edebilirler.

Tablo 15’te yer alan öğrenme alanlarından bir diğeri de bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanıyla müzede yer alan Tilmen Höyük kazılarında elde edilen oyuncak arabalar ilişkilendirilebilir. Söz konusu oyuncak arabalar geçmişteki toplumların günlük yaşantılarında kullanmış oldukları ulaşım araçlarının bir yansıması olarak çocukların oyunlarında da kendisine yer bulması ve ayrıca bu araçların dünyadaki teknolojik gelişim ve değişime bağlı olarak zaman içerisinde değişime uğraması gibi nedenlerden dolayı bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Oyuncak arabaların bulunduğu bölümde öğrencilerle yapılacak “yeni nesil araç tasarlama” gibi eğitici etkinlikler öğrencilerin yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşünebilme becerilerine katkıda bulunabilir. Bu etkinlikler aynı zamanda öğrencilerin bilim ve teknolojinin toplumsal yaşam

üzerindeki etkilerini kavramasına yardımcı olarak onların bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerilerini geliştirebilir.

Müzede yer alan “Karkamış Antik Kent Buluntuları” ve “Dülük Antik Kent Buluntuları” ile üretim dağıtım ve tüketim öğrenme alanı birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu buluntular sonucu ortaya çıkan nesneler Gaziantep çevresinde yer alan bölgelerin ekonomik yaşantılarını karşılaştırmalı olarak öğrencilere sunduğu için öğrenciler de günümüzde kendi ekonomik yaşantılarını geçmiş dönem topluluklarıyla karşılaştırarak farklılık ve benzerlikleri ortaya koymayı öğrenirler. Öğrencilerle birlikte Karkamış Antik Kent Buluntuları ve Dülük Antik Kent Buluntularının bulunduğu kısımda yapılacak drama etkinlikleri öğrencilere yaşadıkları yerin ekonomik koşullarını inceleyip bu koşulları geliştirmek için çaba gösterme gibi sorumlulukları yükleyerek onların bilinçli birer birey olmalarına katkı sağlayabilir.

Gaziantep Arkeoloji Müzesinde yer alan “Hellenistik Dönem Kadın-Erkek Heykelleri”, “Büyük İskender Sikkesi”, “Roma Dönemi Mezar Stelleri” ile küresel bağlantılar öğrenme alanı müze eğitimi kapsamında birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan ve farklı imparatorluğa ait olan bu nesneler (Hellenistik Dönem Kadın-Erkek Heykelleri, Büyük İskender Sikkesi, Roma Dönemi Mezar Stelleri) tüm dünyanın ortak kültür miras öğeleri oldukları ve yine farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırma olanağı sağladıkları için bu öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Söz konusu nesnelerin bulunduğu bölümde yapılacak nesne odaklı “Nesi Var” etkinlikleri öğrencilerin ortak miras öğelerinin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavramasına yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra yine bu etkinlikler öğrencilere yalnızca kendi toplumunda bulunan önemli tarihi yapı ve nesnelerle değil diğer toplumlarda bulunan tarihi yapı ve nesneler yoluyla empati becerisi kazandırabilir. (Konuyla ilgili etkinliğin detaylarına bu bölümün ikinci kısmında yer verilmiştir.)

4.2.4. Kazanımlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımlardan Arkeoloji Müzesi ilişkili toplam yirmi bir kazanımın olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan kazanımlar ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 16’da verilmiştir. Bu kazanımlar ve sınıf düzeyleri şunlardır:

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi

Kazanım ve Açıklaması	Müze Nesnesi
SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır. İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir.	Dülük Antik Kent Bölümü Zeugma Antik Kent Bölümü
SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.	Karkamış Antik Kent Heykelleri (Av sahneli Ortostat)
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	Oğuzeli-Borno Köyü Kazıları (Tören Sahneli Ortostat)
K.A: Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekângezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	Şahinbey-Dokurcun Köyü Kazıları Tanrıça Hepat Steli
SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.	Sfenksli Ortostat Luvise Yazıtları
K.A: Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur.	Büyük İskender Sikkesi
SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	Müze girişinde yer alan Zeugma Metni Zeugma Kazılarının Yer Aldığı Görsel Zaman şeridi (İlkçağ-Cumhuriyet Dönemi)
K.A: Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır. Görev ve sorumlulukları yerine getirirken planlı çalışmanın önemi üzerinde durulur. Kişisel zamanını planlarken oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, aile ve arkadaşlar ile nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını dikkate almanın önemine değinilir.	Şarklı Mağara Kazıları Erken Neolitik Çağ İnsan Heykeli
SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.	Birecik Barajı Erken Tunç Çağı Sanduka Örneği
SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.	Doğa Tarihi Bölümü Prehistorya Dönemi Kesici Aletler
SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	Gaziantep Kale Höyük (Çanak, Çömlek, Mezarlar) Van Urmiye Boyalıları
SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	Gedikli Höyük Buluntuları (Banyo Küveti)
SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Hellenistik Dönem Kadın-Erkek Heykelleri
K.A: Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.	Büyük İskender Sikkesi
SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	Prehistorya Dönemi Kesici Aletler Roma Dönemi Mezar Stelleri
K.A: Ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur.	Hellenistik Dönem Kadın-Erkek Heykelleri Osmanlı Dönemi Mermer Kitabeler
SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	Osmanlı Çeşmesi Osmanlıca Çeşme Yazıtı

Tablo 16. (Devamı)

SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	İslami Dönem Eserleri
SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar. Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.	Birecik Barajı Erken Tunç Çağı Sanduka Örneği Karkamış Antik Kent Heykelleri (Av sahneli Ortostat)
SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. K.A: Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler tanıtılır. Türkiye’deki bilim ve teknolojinin gelişimine yönelik çalışmalara değinilir.	Tilmen Höyük Kazıları (Oyuncak Arabalar, Pişmiş Toprak, Fırtına Tanrısı Steli)
SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	Mühür (Bulla) Baskıları
SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir. K.A: Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklerle yer verilir	Tilbaşar Höyük Kazıları (Günlük eşya ve figürler) Osmanlı Çeşmesi Osmanlıca Çeşme Yazıtı Osmanlı Dönemi Mermer Kitabeler
SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	Karkamış Antik Kent Buluntuları Dülük Antik Kent Buluntuları Zeugma Antik Kent Buluntuları Sümerce Yazılmış Yazıt Örneği
SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler. K.A: Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur.	Çivi Yazılı Kitabe Parçası
SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.	Luvce Yazıtları Gaziantep Kale Höyük
SB.7.7.3. Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular.	Şam Mezrası Erken Doğu Roma Dönemi Mezarı

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımların Arkeoloji Müzesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 16’a bakıldığında birey ve toplum öğrenme alanında yer alan “Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır. İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir” kazanımıyla müzede yer alan “Dülük Antik Kent Bölümü” ve “Zeugma Antik Kent Bölümü” ilişkilendirilebilir. Zira müze içerisinde yer alan bu bölümler arkeolojik kazılarla ortaya çıkmış bölümler olup içerisinde zengin tarihi eser ve nesneler bulundurdıkları ayrıca öğrenciler için zengin ve yaratıcı eğitsel sosyal etkinliklere elverişli oldukları için söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bu kapsamda öğrencilerle “Dülük Antik Kent Bölümü” ve “Zeugma Antik Kent Bölümü”nün

bulunduğu kısımlarda yaratıcı drama veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılabilir. Bu bölümler ve bu bölümlerde yer alan nesneler aracılığıyla yapılacak etkinliklerle öğrenciler gruplar halinde eğitsel çalışmalara katılmış olup işbirliği, dayanışma, grupla çalışma becerileri kazanabilirler. Öğrenciler müzede yer alan bölümler aracılığıyla katıldığı eğitsel etkinliklerde ve grup çalışmalarında üstlendiği roller sayesinde kazanımda yer alan ilgi, istek ve yeteneklerinin gerçekçi bir şekilde farkına varabilir.

Tablo 16 kazanım ve müzede yer alan nesneler bağlamında incelendiğinde “Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar” kazanımıyla arkeoloji müzesinde yer alan “Karkamış Antik Kent Heykelleri” (Av sahneli Ortostat) nesnesi ilişkilendirilebilir. Zira “Karkamış Antik Kent Heykelleri” ve “Ortostatlar” eski çağlarda Gaziantep ve çevresinde yaşayan topluluklar hakkında bilgiler vermekte öğrenciler bu heykeller ve ortostatlar aracılığıyla o dönem insanların yaşam biçimleri hakkında yorumda bulunabilmektedir. Müze eğitimi kapsamında bu kazanımda yer alan hedefleri gerçekleştirmek için müzede “Karkamış Antik Kent Heykelleri” ve “Ortostatların” bulunduğu bölümde canlandırma tekniği kullanılarak öğrencilerle birlikte heykel yapımı, heykel tamamlama, çanak çömlek yapımı gibi eğitsel ve yaratıcı etkinlikler tasarlanabilir. Bu etkinlikler öğrencilerin bir yandan yaratıcılıklarını geliştirmelerine olanak sağlarken diğer yandan öğrencilerin yerel tarih ve sözlü tarih geleneğini de kavramalarını sağlayabilir. Ayrıca mevcut araştırmanın yapıldığı kent göz önüne alındığında etkinlikte rol alacak öğrencilerin büyük çoğunluğu Gaziantep’li olduğu için müzede gerçekleştirilecek etkinlikler öncesi veya müze sonrası etkinlikler için aileleriyle “Karkamış Antik Kent Heykelleri” ve geçmiş dönemlerde Karkamış’ta yaşamış insanların yaşam biçimleri ilgili sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapabilirler.

Tablo 16’daki diğer ilişkili kazanımlar ve müze nesneleri göz önüne alındığında Gaziantep Arkeoloji Müzesi’nin söz konusu kazanımları gerçekleştirmek için oldukça zengin bir nesne koleksiyonuna sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan ve Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan kazanımların hedeflerine ulaşmak için arkeoloji müzesinde birbirinden farklı ve yaratıcı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Örneğin; “*Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır*” kazanımında yer alan hedeflere ulaşmak için “Büyük İskender Sikkesi, “Mühür (Bulla) Baskıları”,

“Tanrıça Hepat Steli” gibi nesneler etkin olarak kullanılabilir. Bu nesnelerle ilgili öğrencilere kısa bir bilgilendirme yapıldıktan sonra gerekli malzemeler temin edilip öğrenciler arasında mühür, sikke veya heykel tasarlama yarışmaları düzenlenebilir. Bu yarışmalar öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya çıkaracağı gibi etkinlikte kullanılan nesnelerin zaman içerisindeki değişimi de zaman-süreklilik-değişim bağlamında tekrar yorumlanabilir. Tablo 16’da Arkeoloji Müzesi ile ilişkilendirilen diğer kazanım ve müze nesneleriyle ilgili örnek etkinlikler tasarlanmış olup bu etkinliklerin detaylarına bu bölümün ikinci kısmında yer verilmiştir.

4.2.5. Değerler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında Arkeoloji Müzesi ile ilişkili toplam on iki değer olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan değerler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Değerler	Müze Nesnesi
4	Sorumluluk	Gaziantep Kale Höyük
	Kültürel mirasa duyarlılık	Çivi Yazılı Kitabe Parçası
	Vatanseverlik	Luvce Yazıtları
	Saygı	Osmanlı Dönemi Mermer Kitabeler
5	Bilimsellik	Şam Mezrası Erken Doğu Roma Dönemi Mezarı
	Aile birliğine önem verme	Tilbaşar Höyük Kazıları (Günlük eşya ve figürler)
	Sorumluluk	Oğuzeli-Borno Köyü Kazıları (Tören Sahneli Ortostat)
	Estetik	Şahinbey-Dokurcun Köyü Kazıları
	Kültürel mirasa duyarlılık	Gaziantep Kale Höyük
6	Dayanışma	Tanrıça Hepat Steli
	Kültürel mirasa duyarlılık	İkiz Meyvelik
	Bilimsellik	Çivi Yazılı Kitabe Parçası
	Kültürel mirasa duyarlılık	Luvce Yazıtları
	Estetik	Sümerce Yazılmış Yazıt Örneği
6	Kültürel mirasa duyarlılık	Doğa Tarihi Bölümü
	Bilimsellik	Çivi Yazılı Kitabe Parçası
	Estetik	Luvce Yazıtları
6	Kültürel mirasa duyarlılık	Tanrıça Hepat Steli
	Estetik	İkiz Meyvelik

7	Özgürlük	Demeter Heykeli
		Karkamış Antik Kent Buluntuları
	Çalışkanlık	Dülük Antik Kent Buluntuları
		Zeugma Antik Kent Buluntuları
	Barış	Müze girişinde yer alan Zeugma Metni

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan ve Arkeoloji Müzesi ile ilişkilendirilen değerleri öğrencilere kazandırmak amacıyla Arkeoloji Müzesi’nde yer alan “Gaziantep Kale Höyük Kazıları” bölümü söz konusu değerlerle ilişkilendirilebilir. “Gaziantep Kale Höyük Kazıları” sonucu ortaya çıkan nesneler incelendiğinde geçmiş dönemde yaşamış birçok uygarlığa ait nesneyi görmek mümkündür. Bu kazılar birbirinden farklı uygarlığın sanatsal ve mimari özelliklerini bir bütün şeklinde aktarması bakımından estetik, kazılar sonucu ortaya çıkan birçok nesnenin milli kültür varlıkları olması nedeniyle vatanseverlik, bu eserlerin tarihi eser kaçakçılarının eline geçmemesi ve tahrip olmaması için yapılan yasal çalışmalar sorumluluk ve kültürel mirasa duyarlılık değerleriyle ilişkilendirilebilir. Müzenin bu bölümünde öğrencilerle birlikte yapılacak eğitsel çalışmalar öğrencilerde kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik estetik ve dayanışma değerlerinin daha da gelişmesine katkı sağlayabilir. Bunun yanı sıra yine Arkeoloji Müzesi’nin giriş kısmında yer alan “Demeter Heykeli” ile özgürlük, estetik ve aile birliğine önem verme değerleri müze eğitimi kapsamında birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira “Demeter Heykeli” Antik Yunan’da bir tanrıçayı temsil ettiği için özgürlük değeriyle, tarımın ve bereketin tanrıçası olduğu için aile birliğine önem verme değeriyle, heykel taşıdığı form itibarıyla göze hoş gelecek bir izlenim verdiği için de estetik değeriyle ilişkilendirilebilir. Demeter Heykeli’nin bulunduğu bölümde öğrencilerle gerçekleştirilecek drama çalışmaları veya heykel tasarlama çalışmaları öğrencilerin aile birliğine önem verme ve estetik değerlerini içselleştirmelerini sağlayabilir.

Tablo 17’de yer alan ve arkeoloji müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer değer barıştır. Barış değeri müzenin hemen girişinde yer alan ve Zeugma kentini tanıtan bilgi metniyle ilişkilendirilebilir. Zira bu metinde geçen bilgilere göre Romalı şair Publius Papinius Statius Zeugma’yı bir barış kenti olarak görmektedir. Bunun yanı sıra yine metinde geçen bilgilere göre Zeugma farklı uygarlıkların birlikte yaşadığı bir kent olarak anılmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak söz konusu metin dayanışma değeriyle de ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra Zeugmayı tanıtan bu bilgi metni üç

farklı dilde yazılmıştır. (Türkçe, İngilizce ve Latince). Bu metnin farklı dillerde yazılması farklı kültürlerle hitap etmesi bakımından saygı değeriyle ilişkilendirilebilir. Zeugmayı tanıtan bilgilendirici metnin bulunduğu bölümde öğrencilerle yaratıcı yazma etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda öğrencilerden kendilerini Zeugmada yaşayan birer yurttaş olarak hayal etmeleri ve bu kapsamda Zeugmayı tanıtan bir bilgilendirme yazısı yazmaları istenebilir. Öğrencilerle gerçekleştirilecek yaratıcı yazma etkinlikleri onların barış, dayanışma ve saygı değerlerini içselleştirmelerini sağlayabilir.

Tablo 17’de yer alan ve Arkeoloji Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer değer bilimselliktir. Bilimsellik değeri ile müzede yer alan Sümer yazı sisteminin yer aldığı yazıt ilişkilendirilebilir. Sümer Yazıtları Sümerlilere ait bir çivi yazısıdır. Bu yazıtlar sayesinde Sümerlilerin ticareti, ekonomisi, günlük yaşamları hakkında bilgi sahibi olunabilir. Öğrencilere Sümer yazıtlarının yer aldığı bölümde çivi yazısı, hiyeroglif yazısı ve diğer yazı türleri tanıtılarak oyun hamurundan kil tabletler oluşturulabilir. Öğrencilere geçmiş dönemde kullanılan yazı tipleri bu tabletler üzerinden gösterilerek kendilerinin de günümüz teknolojisini göz önüne alarak bir yazı sistemi geliştirebilecekleri etkinlikler yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla yazının geçmişten günümüze kadarki serüvenini bilimsel çerçevede ele alarak bilimsellik değerini değişim ve süreklilik bağlamında daha iyi içselleştirebilirler.

4.2.6. Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan becerilerden Arkeoloji Müzesi ilişkili toplam on bir becerinin olduğu göze çarpmaktadır Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan beceriler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi*

Sınıf Düzeyi	Beceriler	Müze Nesnesi
4	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Çağları Aktaran Zaman Şeridi
	Empati	Hristiyan Sanatında Kullanılan Dini Simgeler
	Değişim ve Sürekliliği Algılama	Osmanlı Dönemi Mermer Kitabeler
5	Araştırma	Luvce Yazıtları
	Sosyal Katılım	Çivi Yazılı Kitabe Parçası

	Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	Müze girişinde yer alan Zeugma Metni
	Araştırma	Luvce Yazıtları
	Yaratıcılık	Teşup Heykelciği İkiz Meyvelik
	Eleştirel düşünme	Mühür (Bulla) Baskıları
6	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Osmanlı Dönemi Mermer Kitabeler
	Yenilikçi Düşünme	Çivi Yazılı Kitabe Parçası
	Araştırma	Luvce Yazıtları

Tablo 18. (Devamı)

	Araştırma Kanıt Kullanma	Luvce Yazıtları Sümerce Yazılmış Yazıt Örneği Çivi Yazılı Kitabe Parçası
7	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama	Anadolu'nun Roma Hâkimiyetine girişini gösteren Harita
	İşbirliği	Dülük Antik Kent Buluntuları
	Kalıp Yargı ve Ön Yargıyı Fark Etme	Van Urmiye Boyalıları Hristiyan Sanatında Kullanılan Dini Simgeler

Tablo 18'de yer alan zaman ve kronoloji algılama becerisiyle arkeoloji müzesinin giriş kısmında yer alan Zaman Şeridi ve Bilgi Haritası (İlkçağdan başlayarak Cumhuriyet Dönemine kadar) müzede eğitim kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu zaman şeridi ve bilgi haritası ilkçağlardan başlayarak Anadolu'da yaşamış tüm toplulukların günlük yaşantılarını, birbirleriyle yapmış oldukları savaşları, ekonomik ve siyasi antlaşmaları, toplumsal değişim ve gelişimleri evreler halinde günümüze kadar aktardığı için zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilişkilendirilebilir. Zaman şeridi ve bilgi haritasının yer aldığı bölümde öğrencilere gerekli malzemeler sağlanarak onların günümüzdeki önemli bir toplumsal olayı göz önüne alıp birer tarih ya da zaman şeridi hazırlamaları sağlanabilir. Her öğrenci grubu kendi yaşamlarında iz bırakan bir olayı başlangıç kabul ederek zaman şeridi hazırlayabilirler. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler uygarlıkların yaşamış olduğu önemli olayları zaman ve kronoloji bağlamında ele alarak bu beceriyi daha iyi kavrayabilirler.

Tablo 18’de yer alan ve arkeoloji müzesiyle ilişkilendirilen diğer önemli beceriler empati, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, araştırma ve sosyal katılımdır. Bu beceriler müzede yer alan “Hristiyan Sanatında Kullanılan Dini Simgeler” adlı bölümle ilişkilendirilebilir.

Zira bu bölüm detaylı bir şekilde incelendiğinde geçmiş dönemde Anadolu’da yaşayan Hristiyan uygarlıklarının inanç biçimlerinin günlük yaşamlarına, ekonomilerine ve sanatlarına nasıl yansıdığı görülecektir. “Hristiyan Sanatında Kullanılan Dini Simgeler” bu yönüyle ele alındığında söz konusu becerilerle ilişkilendirilebilir. Öğrencilere bu bölümde yer alan dini simgelerden bahsedilerek simgelerle ilgili “Piktografya (bir nesne ya da eşyayı resimle sembolleştirme) etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Piktografya etkinlikleri sayesinde öğrenciler kendi dışındaki uygarlıklara empatiyle yaklaşmasını öğrenirken farklı kültürlerle yönelik kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme becerisini de elde edebilirler. Bunun yanı sıra öğrenciler aynı zamanda grupla ortak çalışmalar gerçekleştirdiği için sosyal katılım, işbirliği ve araştırma becerilerini kavramış olurlar. Bunun yanı sıra Arkeoloji Müzesinin ilk katında yer alan “Teşup Heykelciği” ve “İkiz Meyvelik” nesneleriyle yaratıcılık ve işbirliği becerileri müze eğitimi kapsamında birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira “Teşup” Hititlerde Fırtına Tanrısı ve aynı zamanda mitolojik ve olağanüstü hikâyelere konu olan bir kahraman olması nedeniyle yaratıcılık becerisiyle ilişkilendirilebilir. “İkiz Meyvelik” nesnesi ise Oğuzeli Erken Tunç Çağı dönemindeki kazılarda ortaya çıkarılan bir nesne olup iki çanağın sivri bir dirsekle ayağa bağlanmasından dolayı estetik bir şekil oluşturmaktadır. Bu ikonik nesne görüntüsü itibarıyla yaratıcılık becerisiyle yakından ilişkilidir. Öğrencilerle birlikte bu nesnelerin yer aldığı bölümde kil veya oyun hamurları kullanılarak bu nesnelere benzer yaratıcı ürünler ortaya konulabilir. Bunun yanı sıra yine kil hamuru kullanılarak heykel veya seramik çalışmaları da yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla yaratıcılık becerisini daha iyi kavrayabilirler. Bunun yanı sıra bu etkinlikler grup çalışmaları şeklinde gerçekleştiği için de öğrenciler işbirliği becerisini de içselleştirmiş olurlar.

Müze eğitimi kapsamında sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama becerisiyle müzede yer alan Anadolu’nun Roma hâkimiyetine girişini gösteren harita ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda müzede öğrencilere dilsiz haritalar verilerek onlarla birlikte harita çizme etkinlikleri

yapılabilir. Anadolu'nun Roma hâkimiyetine girişini gösteren harita örnek alınarak ilkçağ Anadolu uygarlıkları harita üzerinde gösterilebilir. Bu etkinlikler sayesinde öğrenciler hem tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama becerisini hem de değişim ve sürekliliği algılama becerisini daha iyi kavrayabilirler.

4.2.7. Yetkinlikler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan yetkinliklerden Arkeoloji Müzesi ilişkili toplam dört yetkinliğin olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Arkeoloji Müzesi ile ilişkili olan yetkinlikler aşağıda Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Arkeoloji Müzesi İle İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi*

Yetkinlikler	Müze Nesnesi
Anadilde İletişim	Müze Girişinde Yer Alan Zeugma Metni
Bilim-Teknolojide Temel Yetkinlikler	Antik Tıp Aletleri Bölümü Antik Çağ Aydınlatma Nesneleri Oğuzeli-Borno Köyü Kazıları (Tören Sahneli Ortostat)
Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler	Şahinbey-Dokurcun Köyü Kazıları
Kültürel Farkındalık ve İfade	Doğa Tarihi Bölümü

Tablo 19 müze eğitimi kapsamında ele alındığında sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan *kültürel farkındalık ve ifade* yetkinliğiyle arkeoloji müzesinde yer alan “Doğa Tarihi Bölümü” birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan “Doğa Tarihi Bölümü” Alt Paleolitik dönemden başlayarak Gaziantep’te yer alan ve birbirinden farklı uygarlıklara ait fosil, iskelet kalıntıları ve kayaçları (çakmaktaşı aletler, günlük eşyalar) değişim ve süreklilik bağlamında müze ziyaretçilerine aktarmaktadır. Öğrenciler “Doğa Tarihi Bölümü”nde yer alan nesnelerden yola çıkarak Gaziantep’te yer alan uygarlıkların günlük yaşantıları, gelenek-görenekleri ve kültürleri hakkında fikir sahibi olabilirler. Örneğin müzedeki nesli tükenmiş Maraş Fili ile ilgili gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra öğrencilerle gerçekleştirilecek etkinlikler onların zihinlerinde bu nesnenin ilk çağ uygarlıkları tarafından savaş aleti olarak kullanıldığı bilgisinin oluşmasına katkı sağlayabilir. Öğrencilere kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğini kazandırmak amacıyla bu bölümün bulunduğu

kısımda onlarla birlikte yaratıcı drama, doğaçlama ve donuk imge çalışmaları yapılabilir. Bu çalışmaların yanı sıra öğrencilere “Doğa Tarihi Bölümü” nesneleri detaylı bir şekilde incelenilerek müze sonrası etkinliği kapsamında çevrelerinde doğa tarihi ile ilgili ne tür nesnelerin yer aldığını araştırmalarını ve araştırma sonuçlarından elde ettikleri nesnelerle “5/C Sınıfı Doğa Tarihi Müzesi” veya “Atatürk Ortaokulu Doğa Tarihi Müzesi” gibi yaratıcı çalışmalar yapmaları sağlanabilir. Bu çalışmalar bir yandan öğrencilere farklı kültürlerle empati yapma becerisi kazandırırken diğer yandan kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğinde yer alan becerilerin kazanılmasında da etkili olabilir.

Tablo 19’da Arkeoloji Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer yetkinlik bilim ve teknoloji yetkinliğidir. Bilim ve teknoloji yetkinliği müze eğitimi kapsamında müzede yer alan “Antik Tıp Aletleri Bölümü” ve “Antik Çağ Aydınlatma Nesneleri Bölümü” ile ilişkilendirilebilir. Zira gerek “Antik Tıp Aletleri Bölümü” gerekse de “Antik Çağ Aydınlatma Nesneleri Bölümü” geçmiş dönemlerdeki toplulukların zorunlu olarak ihtiyaç duydukları nesneleri sergilemesi ve bunun yanı sıra bu nesnelerin günümüze ulaşana kadar bilimsel ve teknolojik açıdan geçirmiş oldukları değişimleri göz önüne alındığında söz konusu nesneler bilim ve teknoloji yetkinliğiyle ilişkilendirilebilir. Bu nesnelerin yer aldığı kısımlarda öğrencilerle nesnelerin tarihsel süreç içerisinde geçirmiş oldukları değişimlerini konu alan “Geçmiş-Bugün-Gelecek” adlı nesne temelli etkinlikler gerçekleştirebilir. Bu etkinlikte öğrenciler müzede yer alan söz konusu nesnelerin zaman içindeki değişimlerini de ilk elden deneyimleme fırsatı yakalamış olurlar. Bunun yanı sıra bu etkinlikler *bilim ve teknoloji* yetkinliğinde yer alan hedeflerin kazanılmasında ve öğrenmelerin kalıcı hale gelmesinde öğrencilere katkı sağlayabilir.

Müze eğitimi kapsamında Arkeoloji Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer yetkinlik *sosyal ve vatandaşlık* yetkinliğidir. Söz konusu yetkinlik ile müzede yer alan Oğuzeli-Borno Köyü Kazıları (Tören Sahneli Ortostat) ve Şahinbey-Dokurcun Köyü Kazıları (Tanrıça Hepat Steli) birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu kazılardan elde edilen eserler detaylıca incelendiğinde geçmiş dönem uygarlıklarının devlet yönetimleri, toplumsal ve siyasal yaşamlarıyla demokrasileri hakkında önemli bilgilere ulaşılabilir. Müze eğitimi kapsamında bu nesnelerin yer aldığı bölümde canlandırma tekniği kullanılarak öğrenciler tıpkı arkeologlar gibi kazı çalışmaları veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yapabilirler. Öğrencilerin aktif bir şekilde

katılacakları bu etkinlikler onların sosyal ve vatandaşlık yetkinliklerini içselleştirmelerine katkıda bulunabilir. Arkeoloji Müzesi ile ilgili tasarlanan örnek etkinlikler aşağıda taablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Arkeoloji Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlik

ETKİNLİK ADI	ETKİNLİĞİN AMACI	DEĞER	BECERİ
Gaziantep Arkeoloji Müzesini Keşfediyoruz	Öğrenciler kendi ilgi ihtiyaç ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak okulda, müzede ve tarihi mekânlarda katıldıkları etkinlikler yoluyla bir yandan sosyal katılım, işbirliği, dayanışma gibi becerilerini geliştirirken bir yandan da yaratıcı düşünme ve hayal güçlerini geliştirme olanağı bulabilirler.	Saygı, Sorumluluk, Çalışkanlık	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Empati, Eleştirel düşünme, İş birliği, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Yenilikçi düşünme

Tablo 20. (Devamı)

Zamanda Yolculuk: Geçmişten Geliyorum	Öğrencilere nesneler aracılığıyla geçmiş dönem medeniyetlerinin kültürel mirasını, tarihini, yaşam biçimlerini kavratmak amaçlanmıştır	Dayanışma, Yardımseverlik	Eleştirel düşünme, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama
Tarihi Eser Kaçakçılığına Karşı: Mirasına Sahip Çık		Kültürel mirasa duyarlılık, Estetik, Vatanseverlik	Kanıt kullanma, Araştırma, Tarihsel Empati
Arkeoloji Bilimini Öğreniyoruz		Kültürel mirasa duyarlılık, Estetik, Vatanseverlik	Yenilikçilik, Araştırma, Gözlem, Kanıt kullanma, Problem çözme, Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
Eskiler Ne Demiş: Söz Uçar Yazı Kalır		Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık, Vatanseverlik, Çalışkanlık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma, Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Empati, Eleştirel düşünme
Aynı Nesnelere Farklı Adlar Koyuyoruz		Kültürel mirasa duyarlılık, Saygı, Eşitlik	Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, Araştırma, Empati

En İlginç Antika		Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma
Geçmişten Bugüne Bugünden Geleceğe	Öğrencilere Gaziantep'te bulunan ve tarihi mekânlar arasında yer alan arkeoloji müzesini tanıtmak.	Aile birliğine önem verme, Kültürel mirasa duyarlılık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma
Dahi Arkeologlar	Etkinliğin temel amacı özgür düşüncenin geçmişten bugüne kadar geçirmiş olduğu evreleri değişim ve süreklilik bağlamında öğrencilere kavratmak	Özgürlük, Saygı, Dayanışma	Kanıt kullanma, Problem çözme, Tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
Farklı Nesneler Farklı Kùltürler: Ortak Miraslar	Bu etkinlikte temel amaç öğrencilerin etkinlikler yoluyla küreselleşen dünyada kendi fikirleri dışındaki diğer fikir, düşünce, inanç, gelenek-görenek ve yaşam tarzlarına da saygı duymalarını sağlamak	Kültürel mirasa duyarlılık, Saygı, Estetik	Araştırma, Yaratıcılık, Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, Empati

4.3. Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Oyun ve Oyuncak müzesinin sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini ortaya koymak amacıyla tüm sınıf düzeylerindeki (4, 5, 6, 7) sosyal bilgiler öğretim programları, özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler açısından incelenmiştir.

4.3.1. Özel Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel amaçları bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplamda on sekiz tanedir. Bu özel amaçlardan üç tanesi Oyun ve Oyuncak Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi*

Özel Amaçlar	Müze Nesnesi
Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir.	Geleneksel Bebek Atölyeleri (İp Bebek, Bez Bebek)
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir.	Topaç Oyunu (Kökleme, Köçek) Çömçe Gelin
Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması beklenir.	Mendil Kapmaca Seksek Oyunu Geleneksel Çocuk Oyunları (Halat Çekme, Sandalye Kapmaca)

Tablo 21’de yer alan veriler Oyun ve Oyuncak Müzesi kapsamında ele alındığında sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan *“Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir”* özel amacıyla *“Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması beklenir”* özel amacı müzede yer alan “Geleneksel Bebek Atölyeleri”, “Topaç”, “Halat Çekme” ve Sandalye Kapmaca” adlı oyun ve oyuncaklar birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu oyuncaklar geçmiş döneme ait Türk kültür ve tarihini oluşturan kültürel miraslar oldukları ve öğrencilere milli bilinç duygularını aşıladıkları için bu nesneler sözü edilen özel amaçla ilişkilendirilebilir. Öğrencilerin söz konusu amacı içselleştirmelerini sağlamak amacıyla müze eğitimi kapsamında gerek “Geleneksel Bebek Çeşitleri” gerekse de Topaç” nesnesiyle ilgili müze bahçesinde veya sanat tasarım atölyesinde bu oyuncaklarla ilgili tasarım etkinlikleri gerçekleştirilerek sözü edilen oyuncakların yaşatılması ve daha geniş çevrelerce tanınması sağlanabilir. Bununla birlikte söz konusu oyun ve oyuncaklar öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varmasını da sağlayarak hangi alanda başarılıysa o alana yönelmesine de yardımcı olabilir.

Tablo 21’de Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer özel amaç *“Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir”* özel amacıdır. Bu özel amaç müzede yer alan “Çömçe Gelin”, “Mendil Kapmaca”, Seksek Oyunu” gibi geleneksel çocuk oyunları ile ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan “Çömçe Gelin”, “Mendil Kapmaca”, Seksek Oyunu” gibi çocuk oyunları daha çok yetişkinlerin çocukluklarında oynadıkları geleneksel sokak oyunlarıdır. Günümüzde teknolojinin de etkisiyle çocuk oyunlarının değiştiği göz önüne alındığında müze bahçesinde öğrencilerle oynanacak “Mendil Kapmaca”, Seksek Oyunu” gibi oyunlar onların geleneksel oyunlarla günümüz oyunlarını karşılaştırmalarını sağlayarak bu oyunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları öğrenmelerini kolaylaştırabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikler sayesinde farklı dönem ve mekanlara ait oyun ve oyuncakları değişim ve süreklilik bağlamında ele alarak geçmiş dönemdeki akranlarıyla empati kurma becerisi geliştirebilir.

4.3.2. Dikkat Edilecek Hususlar

Dikkat edilecek hususlar bölümündeki üç husus Oyun ve Oyuncak Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi*

Dikkat Edilecek Hususlar	Müze Nesnesi
Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş-bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi Sosyal Bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.	Geleneksel Türk Oyun ve Oyuncakları (Dündar İnşaat Oyunları, Alasya Oyuncakları Bilge Oyuncakları)

Tablo 22. (Devamı)

Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.	Yöresel Çömçe Gelin Oyuncağı
Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.	Topaç Ahşap Oyuncaklar Yöresel Çömçe Gelin Oyuncağı, Kukla Oyuncaklar

Tablo 22’de yer alan dikkat edilecek hususlar bölümü Oyun ve Oyuncak Müzesi kapsamında ele alındığında söz konusu hususlar ile müzede yer alan “Topaç”, “Ahşap Oyuncaklar”, “Yöresel Çömçe Gelin Oyuncağı” ve “Kukla Oyuncaklar” ilişkilendirilebilir. Zira bu oyuncaklar yerellik, yansıtıcı sorgulama, geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı ve zaman-süreklilik-değişim gibi sosyal bilgiler öğretiminin temel ilkelerini içerisinde barındırdığı ve ayrıca yine bu oyunlar yöresel olmaları bakımından bulundukları bölgeye kültürel açıdan katkı sağladıkları için söz konusu hususlarla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra yine bu oyuncaklar öğrencilerin okul dışı ortamlardan faydalanmasına olanak sağladığı için de dikkat edilecek hususlarda yer alan hedeflerle ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında “Topaç”, “Ahşap Oyuncaklar”, “Yöresel Çömçe Gelin Oyuncağı” ve “Kukla Oyuncaklar” ile ilgili müze öncesi etkinlikleri düzenlenebilir. Bu bağlamda öğrencilere bu oyuncakların yerel tarihe katkılarıyla ilgili bir yerel tarih çalışması verilebilir. Bunun yanı sıra öğrenciler sözlü tarih çalışması yaparak geçmiş dönemlerde bu oyunları oynamış aile üyelerinden

biriyle röportaj yapabilirler. Müze etkinlikleri olarak ise müze bahçesindeki sanat tasarım atölyesinde ahşap oyuncaklarla ilgili boyama etkinlikleri, topaç çevirme etkinliği, çömçe gelin oyuncağının günümüze uyarlanması etkinliği ve oyuncak kuklaları konuşturma etkinliği gibi çeşitli eğitsel çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar öğrencilerin tarihsel duyarlılıklarını ve milli bilinçlerini geliştirmede önemli rol oynayabilir. Bunun yanı sıra bahsedilen etkinlikler okul dışında gerçekleştiği için bu çalışmalar öğrencilere ilgi çekici gelir ve öğrenciler çalışmalar neticesinde daha aktif bir öğrenme yaşantısı kazanabilirler.

4.3.3. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler öğretim programı bütün sınıf düzeylerinde yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılmıştır. Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen toplam öğrenme alanları dört tane olup bu öğrenme alanları aşağıda Tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi

Öğrenme Alanları	Müze Nesnesi
Birey ve Toplum	Sanayi ve Tarım Araç Gereçleri Yakın Dönem ABD Uzay Araçları Maketleri (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi) Yöresel Peçiç Oyunu
Kültür ve Miras	Bilge Oyuncakları Türk Yapımı Bebek Oyuncaklar Uzay Oyuncakları (Apollo Gemisi, Kaptan Mr. Spock Maketi, Robotlar)
Bilim Teknoloji ve Toplum	Japon Teneke Yapım Oyuncaklar Yakın Dönem ABD Uzay Araçları Maketleri (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi) Dünya Çocukları Mağara Galerisi
Küresel Bağlantılar	Masal Bölümü (Pinokyo) Masal Bölümü (Micky Mouse) Masal Bölümü (Japon Evi Bölümü)

Tablo 23 Oyun ve Oyuncak Müzesi kapsamında ele alındığında sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan birey ve toplum öğrenme alanıyla müzede yer alan

“Sanayi ve Tarım Araç Gereçleri” ile “Yakın Dönem ABD Uzay Araçları Maketleri (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi) birbiriyle ilişkilendirilebilir. Özellikle müzede yer alan ve Sanayi Devrimi sonrasının sosyal yaşam biçimini aktaran “Sanayi ve Tarım Araç Gereçleri” ve “Yakın Dönem ABD Uzay Araçları Maketleri” (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi) bu anlamda önemli yer tutmaktadırlar. Zira bu bölümde yer alan eserler gerek sanayi öncesi gerekse sanayi sonrası toplumların sosyal yaşamını karşılaştırma olanağı sağlaması ve toplumların toplumsallaşma süreçlerini etkileyen tarihsel, sosyal, bilimsel, kültürel ve mekânsal faktörleri oyuncaklar üzerinden öğrencilere aktarması açısından birey ve toplum öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında öğrencilerle ikili gruplar halinde “sanayi öncesi” ve “sanayi sonrası” toplumlarla ilgili canlandırma etkinlikleri yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler birey ve toplum öğrenme alanında yer alan hedeflere daha aktif bir şekilde ulaşabilirler.

Tablo 23’te yer alan ve Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkili diğer öğrenme alanları sırasıyla kültür ve miras, bilim teknoloji ve toplum ve küresel bağlantılar öğrenme alanıdır. Kültür ve miras öğrenme alanı “Yöresel Peçiç Oyunu”, “Bilge Oyuncakları”, ve “Türk Yapımı Bebek Oyuncaklar” ile ilişkilendirilmiştir. Söz konusu bu oyuncaklar kültür ve kültürel miras öğeleri olmaları bakımından ve ayrıca Türk kültürünü gelecek kuşaklara aktarmada köprü görevi gördükleri için kültür ve miras öğrenme alanıyla ilişkilendirilmiştir. Müze eğitimi kapsamında öğrencilere “Peçiç Oyunu” hakkında bilgi verilerek “Peçiç Turnuvası” etkinliği düzenlenebilir. Bu etkinlik dışında öğrencilerle “Bilge Oyuncakları”, ve “Türk Yapımı Bebek Oyuncakları” koleksiyonundan birer tane oyuncak seçilerek bu nesneyle ilgili donuk imge veya “Oyuncaklara Kulak Verin” adlı yaratıcı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler kültürel öğelerin, toplumları birbirinden ayıran özellikler olduğunu kavrayarak kendi kültür öğelerinin dünya kültür mirasına katkılarını da öğrenirler. Bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıyla ilişkili oyuncaklar ise “Yakın Dönem ABD Uzay Araçları (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi)”dır. Bu oyuncaklar teknolojinin yıllar içerisinde toplumlar üzerindeki etkisini süreklilik ve değişim bağlamında ele alıp bilimsel ve teknolojik gelişim süreçlerinin toplumsal yaşamda ne derece etkili olduğunu ortaya koyması bakımından bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanıyla yakından ilişkilidir. Müze eğitimi kapsamında müzede yer alan bu oyuncaklarla ilgili “Doğru Gördüğümü Doğru Duyacak Mıyım”?

adlı eğitsel oyun oynanabilir. Bu etkinlik dışında müzede bulunan ve gerek geçmişte gerekse de günümüzde kullanılan öğrenme alanıyla ilişkili bir oyuncak göz önüne alınarak yeni, özgün ve yaratıcı oyuncak tasarlama çalışmaları yapılabilir.

Tablo 23'te Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen son öğrenme alanı küresel bağlantılardır. Müze eğitimi kapsamında söz konusu öğrenme alanıyla müzede yer alan “Dünya Çocukları Mağara Galerisi”, “Masal Kahramanları Bölümü” (Pinokyo, Mickey Mouse) ve “Japon Evi Bölümü” birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu oyuncaklar birbirinden farklı bu toplumların mimarisini, sosyal yaşamlarını, gelenek-göreneklerini, fikirlerini, düşüncelerini ve yaşam biçimlerini birincil elden öğrencilere aktardığı için küresel bağlantılar öğrenme alanıyla ilişkilidir yorumu yapılabilir. Bu bağlamda müzenin çatı katında yer alan özellikle “Dünya Çocukları Mağara Galerisi” öğrenciler için oldukça önemli bir etkinlik kaynağı sayılabilir. Zira bu galeri Avustralya’dan Yunanistan’a, Azerbaycan’dan Portekiz’e, İngiltere’den Mısır’a, Türkiye’den Amerika’ya kadar uzanan birbirinden farklı 24 ülkenin çocuklarının yöresel kıyafetleriyle yer aldığı bir mekândır. Bu mekânda ayrıca söz konusu ülkelerin mimari özelliklerini taşıyan maketler de mevcuttur. Söz konusu bu galeri bölümünden yola çıkarak öğrencilerle birlikte “Dünya Çocukları Galerisi”nde yer alan dünya vatandaşlarından biri seçilerek o kişinin bir günlük yaşamı, kültürü, gelenek-görenekleri canlandırma yöntemiyle sergilenebilir. Bunun yanı sıra öğrenciler “Dünya Çocukları Galerisi’nde” yer alan akranlarından en sevdiklerinden birini mektup arkadaşı olarak seçip bir mektup çalışması yapabilirler. Söz konusu öğrenme alanıyla ilgili “Masal Kahramanları Bölümü”nde ise (Pinokyo, Mickey Mouse) “Sen Olsan Nasıl Yazardın” adlı yaratıcı masal yarışmaları düzenlenebilir. Öğrenciler orijinallerini bildikleri bu masalları yaratıcılıklarını kullanarak yeniden yorumlayabilirler. Bu etkinlikler vasıtasıyla öğrenciler bir yandan yaratıcılık becerisi kazanırken diğer yandan farklı kültürlerle ve yaşam biçimlerine saygı duyabilmeyi ve o toplumda yer alan kişilerle empati yapabilmeyi öğrenirler.

4.3.4. Kazanımlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımlardan Oyun ve Oyuncak Müzesi ilişkili toplam yedi kazanımın olduğu göze çarpmaktadır Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Oyun ve Oyuncak Müzesi

ile ilişkili olan kazanımlar ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 24’de verilmiştir. Bu kazanımlar ve sınıf düzeyleri şunlardır:

Tablo 24. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi*

Kazanım ve Açıklaması	Müze Nesnesi
SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır.	Sinema Bölümü
K.A: İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir	Uzay Bölümü Oyuncak Meslekler Bölümü
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	Geleneksel Türk Oyuncakları Bölümü: (Peçiç, Âşık Oyunu, Yemeni)
K.A: Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	Kukla Oyunu Gölge Oyunu Saklambaç Seksek Dünya Çocukları Mağara Galerisi
SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır	
SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri (Alman Cephesi ve ABD-Kızılderi çatışmalarını anlatan nesneler) Dünya Çocukları Mağara Galerisi
SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri (Alman Cephesi ve ABD-Kızılderi çatışmalarını anlatan nesneler)
K.A: Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır.	
K.A: Görev ve sorumlulukları yerine getirirken planlı çalışmanın önemi üzerinde durulur.	
SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	Lehmann Oyuncakları
K.A: Ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur.	Gerçek Saçlı Bez Bebekler 1900’lü Yıllara Ait Alman Yapımı Oyuncak Arabalar Yeniçeri Figürleri
SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Kılıç, Kalkan, Mızraklar
K.A: Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örnekler yer verilir.	Osmanlı Şehzade ve Sultanlarının Oyuncakları

Tablo 24’e göre Oyun ve Oyuncak Müzesinde yer alan Sinema Bölümü, Uzay Bölümü ve Oyuncak Meslekler Bölümüyle “Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini

tanır” kazanımı birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira öğrenciler müzede yer alan bu bölümleri gezdiğinde birbirinden farklı meslek gruplarının olduğunu görecektir ve bu meslek gruplarından yola çıkarak kendi ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varacaktır. Müze eğitimi kapsamında bu nesnelerin yer aldığı bölümlerde öğrencilere bireysel olarak birer meslek (Örneğin; Meslekler Bölümünde yer alan kasaplık, pastanecilik, eczacılık, doktorluk, terzilik gibi) seçtirilip o meslek sahibiyle röportaj yaptırılabilir. Bunun yanı sıra yine öğrencilerle bu mesleklerin yer aldığı bölümde canlandırma yöntemi kullanılarak o mesleğin avantajları ve dezavantajları ortaya konabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla söz konusu meslekleri tanıyarak kendi ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine göre ilerde yapmak istedikleri mesleklerle ilgili bilgi sahibi olabilirler.

Tablo 24’de Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım *“Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir”* kazanımıdır. Bu kazanım müzede yer alan “Geleneksel Türk Oyuncakları (Peçiç, Âşık Oyunu, Yemeni) bölümüyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu oyuncaklar Türk gelenek ve göreneklerini, sosyal yaşamını ve kültürünü geçmiş-bugün-gelecek bağlamında ele alarak süreklilik içerisinde aktardığı için söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bu oyuncakların yer aldığı bölümde öğrencilerle “Müzeci Üç Kuşak” adlı donuk imge ve röportaj çalışmaları yaptırılabilir. Bu çalışmalar öğrencilere milli bilinç duygularını kazandırarak onu koruyup gelecek nesillere aktarma fırsatı da vermiş olur. Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım *“Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır”* kazanımıdır. Bu kazanımla müzede yer alan “Kukla Oyunu, Gölge Oyunu, Saklambaç, Seksek” gibi geleneksel oyunlar birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu oyunlar geçmiş dönemdeki geleneksel oyunlar oldukları için öğrencilere bu oyunları günümüzdeki oyunlarla karşılaştırma olanağı sağlar. Öğrenciler geleneksel oyunları zaman süreklilik ve değişim bağlamında ele alarak bu oyunların yıllar içerisinde geçirdikleri evreleri de kavrayabilirler. Bu oyunların yer aldığı bölümde “Gelenekten Geleceğe: Geleneksel Oyunları Canlandırıyoruz” adlı yaratıcı drama ve röportaj çalışmaları yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler söz konusu kazanımda yer alan oyunları daha iyi karşılaştırma olanağı yakalamış olurlar.

Tablo 24 kazanım ve müze eğitimi kapsamında ele alındığında “*. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır*” kazanımı ve “*Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir*” kazanımı Oyun ve Oyuncak Müzesinde yer alan “Dünya Çocukları Mağara Galerisi” ve “2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri” birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Özellikle müzede yer alan “2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri” bölümünde yer alan oyuncaklar 2. Dünya Savaşı’nın insanlar ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini yansıtması bakımından bu kazanımlarla birebir ilişkilendirilebilir. Öğrenciler bu oyuncaklardan yola çıkarak insan ve çocuk haklarının ihlal edildiği durumların neler olduğunu öğrenir ve bunun sonucunda da haklarına nasıl sahip çıkılması gerektiğini kavrar. Bu oyuncakların yer aldığı bölümde öğrencilerle “Dünya Çocukları” ve “Çocuk Hakları Okul Müzesi” adlı yaratıcı drama, resim, hikâye ya da afiş çalışmaları gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler öğrencilerin çocuk haklarını daha kalıcı bir şekilde içselleştirmelerini sağlayabilir.

Tablo 24’de Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen kazanımlardan birisi de “*Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir*” kazanımıdır. Bu kazanım müzede yer alan “Lehmann Oyuncakları”, “Gerçek Saçlı Bez Bebekler” ve “1900’lü Yıllara Ait Alman Yapımı Oyuncak Arabalar” ile ilişkilendirilebilir. Zira bu oyuncaklar çeşitli ülkelere ait ortak kültürel miras öğeleri oldukları için söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra müzedeki bu oyuncaklar bulundukları ülkenin toplumsal, siyasi ve kültürel öğelerini yansıtarak farklı ülkeler arasında karşılaştırma olanağı sağladığı için de bu kazanımla ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında öğrencilerle bu oyuncakların yer aldığı kısımda “Bir Oyuncak Binlerce Tarih” adlı doğaçlama etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler toplumların siyasi sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını zaman, süreklilik ve değişim bağlamında ele alarak yaratıcı ve esnek düşünme becerilerini elde edebilirler.

Tablo 24’de Oyun v Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen son kazanım ise “*Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir*” kazanımıdır. Bu kazanım müzede yer alan “Osmanlı Dönemi Şehzade ve Sultanlar”ın Oyuncakları” adlı bölümle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölüm Osmanlı Devleti’nin sanat ve kültür hayatı hakkında öğrencilere eğitici bilgiler vermeleri bakımından bu kazanımla ilişkilendirilebilir. Öğrenciler bu oyuncaklar vasıtasıyla Osmanlı sanatı hakkında genel bir yargıya

varabilir. Bu oyuncakların bulunduğu kısımda müze eğitimi kapsamında öğrencilerle “Oyun Arkadaşım Oyuncaklar Sultanı: Koleksiyoner Dürrüşehvar Sultan” adlı yaratıcı drama ve mektup yazma çalışmaları yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler Osmanlı Döneminde hem saray şehzade ve sultanlarının hem de toplumun diğer kesiminin çocuklarının oynadıkları oyun ve oyuncaklardan yola çıkarak Osmanlı Devleti’nin yaşam biçimi, kültürü, sanatı, zanaatı ve estetik değer yargısının neler olduğunu kavrama yeteneği kazanırlar. Bununla birlikte öğrenci öğrendiği bu oyunlar yoluyla bir yandan değişim ve süreklilik algısını öğrenirken bir yandan da kültürel mirasına sahip çıkarak geçmiş dönemde yaşamış ve önemli görevlerde bulunmuş “o dönem çocukları” ile tarihsel empati yapma olanağı bulabilirler.

4.3.5. Değerler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan değerlerden yedisinin Oyuncak Müzesi ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Oyuncak Müzesi ile ilişkili olan değerler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Değer	İlgili Müze Nesnesi
4	Saygı	Dünya Çocukları Mağara Galerisi
		Yakın Dönem ABD Uzay Araçları Maketleri (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi)
	Sorumluluk	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri
	Aile Birliğine Önem Verme Kültürel Mirasa Duyarlılık	Çömçe Gelin Oyunağı 1960’lı yıllar Fatoş Bebek ve diğer Türk Oyuncakları
5	Bilimsellik	Yakın Dönem Teknolojik Oyuncaklar (Uçaklar, Gemiler, Uzay Araçları)
	Sorumluluk	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri
	Estetik	Sinema Odası (Mickey Mouse, Hayalet Avcıları, Charlie Chaplin Oyunağı)
6	Kültürel Mirasa Duyarlılık	1960’lı yıllar Fatoş Bebek ve diğer Türk Oyuncakları
		Yakın Dönem Teknolojik Oyuncaklar (Uçaklar, Gemiler, Uzay Araçları)
7	Kültürel Mirasa Duyarlılık	1960’lı yıllar Fatoş Bebek ve diğer Türk Oyuncakları

Tablo 25’te yer alan “Dünya Çocukları Mağara Galerisi” ve “Yakın Dönem ABD Uzay Araçları” (Robotlar, Apollo Uzay Mekiği, Star Trek Dizisi Maketi) bölümüyle saygı değeri birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölümlerdeki oyuncaklar ilgi çekici olmasının yanı sıra farklı toplumlara ait her türlü kültürel öğeyi de öğrencilere sunduğu için saygı değeriyle ilişkilendirilebilir. Öğrenciler bu oyuncaklar aracılığıyla diğer toplumlara karşı oluşturmuş oldukları önyargıyı kırarak bu toplumlara saygıyla yaklaşmasını ve bu toplumlara karşı empati yapmasını da öğrenebilirler. “Dünya Çocukları Mağara Galerisi” ve “Yakın Dönem ABD Uzay Araçları” bölümlerinde öğrencilerle birlikte yapılacak yaratıcı drama veya doğaçlama gibi eğitsel çalışmalar öğrencilerin saygı değerini daha iyi kavramalarını sağlayabilir. Bunun yanı sıra Oyun ve Oyuncak Müzesinde yer alan oyuncak koleksiyonlarından biri olan “2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri” ile sorumluluk değeri de müze eğitimi kapsamında birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira “2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri”nde yer alan oyuncaklar daha çok savaş aletleri olduğundan bu bölüm savaşın yıkıcı etkilerini oyuncaklar üzerinden toplumlara yansıtmaya çalışmıştır. Öğrencilerle birlikte bu bölümde “karşıt görüş” yöntemi kullanılarak yapılacak etkinlikler öğrencilerin sorumluluk bilincini daha iyi içselleştirmelerini sağlayabilir.

Tablo 25’te diğer önemli bulguya göre Oyun ve Oyuncak Müzesi’nde yer alan bir diğer önemli oyuncak “Çömçe Gelin”dir”. Bu oyuncakla aile birliğine önem verme değeri müze eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira “Çömçe Gelin” gerek Anadolu’da yağmur duasına çıkıldığında kullanılan bebeğin adını simgelemesi ve kurak geçen zamanlarda yağmurun yağmasını sağlamak amacıyla oynanması gereken bir oyun olması gerekse de Orta Asya ve Orta Doğu’da yağmur tanrısını simgelemesi bakımından aile birliğine önem verme değeriyle ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında “Çömçe Gelin” ile ilgili gerekli malzemeler sağlanarak müze bahçesinde yer alan “Sanat Tasarım Atölyesi”nde tasarım etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler öğrencilerin yaratıcılıklarını ön plana çıkararak hem eğlenmelerini hem de aynı zamanda oyuncaklar üzerinden toplumun genel yapısını kavramalarını sağlayabilir.

Tablo 25'ten elde edilen önemli bir diğer bulgu ise Oyun ve Oyuncak Müzesi'nde yer alan "1960'lı yıllar Fatoş Bebek ve diğer Türk Oyuncakları" bölümüyle kültürel mirasa duyarlılık değerinin müze eğitimi kapsamında birbirleriyle ilişkili olmasıdır. Söz konusu oyuncaklar 1960 sonrası Türkiye'sinde yaşanan toplumsal, ekonomik ve kültür alanındaki değişimleri her yönüyle ortaya koyduğu ve gelecek nesillerin bu değişimi doğru okuyarak kültürel öğelere ve kültürel mirasa sahip çıkmasını yansıtmaları bakımından kültürel mirasa duyarlılık değeriyle yakından ilişkilidir. Müze eğitimleri çerçevesinde "1960'lı yıllar Fatoş Bebek ve diğer Türk Oyuncakları" adlı bölümde "Oyuncaklara Kulak Verin" veya "Çocuklara Kulak Verin" adlı canlandırma etkinlikleri gerçekleştirebilir. Bu etkinlikler sayesinde öğrenciler çevresindeki tarihsel öğeleri ve onların gelişim sürecini, toplum yaşamına etkilerini öğrenir. Bununla birlikte öğrenciler bu etkinlikte eğitsel çalışmalar yoluyla kültürel mirasa duyarlılığı da kavrayarak tarihsel empati becerisini de elde edebilirler.

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan ve Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen bilimsellik değeriyle müzede yer alan "Yakın Dönem Teknolojik Oyuncaklar (Uçaklar, Gemiler, Uzay Araçları)" bölümü birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölüm 1900'lü yıllardan sonra teknolojinin de etkisiyle ortaya çıkan uzay araçlarını konu edinmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra iki kutuplu dünyanın ortaya çıkması ve bu iki kutuplu dünyada hem Amerika hem de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin teknoloji ve bilim alanında giriştikleri mücadelenin oyuncaklara da yansması bu bölümün bilimsellik değeriyle ilişkilendirilmesinde etkilidir. Bu bölüm ile ilgili "bilimsel sempozyumlar, teknoloji yarışmaları, uzay çalışmaları gibi birbirinden farklı konular belirleyerek yaratıcı drama çalışmaları yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler bir yandan bilimsel bilgi basamaklarını kullanarak bir bilim insanı gibi hareket ederken bir yandan da sorgulama ve duyarlılık becerilerini geliştirebilirler.

Tablo 25'te yer alan "Sinema Odası (Mickey Mouse, Hayalet Avcıları, Charlie Chaplin Oyunağı) ile estetik değeri de müze eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira sinema odasında yer alan oyuncaklar görünüşleri itibarıyla beğeni duygusuna hitap ettiği ve öğrenciler için ilgi çekici nesneler oldukları için estetik değeriyle ilişkilidir yorumunu yapmak mümkündür. Bu bağlamda müze eğitimi kapsamında öğrenciler kendilerine en çekici gelen oyunağı seçerek sessiz sinema (pantomim) veya "Nesi Var" etkinlikleri gerçekleştirebilirler. Bunun yanı sıra yine kil

hamuru veya oyun hamuruyla heykel ya da nesne tasarımı yapıldığı gibi öğrenciler seçtikleri bir oyuncağı da yeniden tasarlayabilirler. Gerçekleştirilen bu etkinlikler öğrencilerin estetik duygusunu daha da içselleştirmelerini sağlayabilir.

4.3.6. Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan becerilerden sekizinin Oyuncak Müzesi ilişkili olduğu göze çarpmaktadır Oyuncak Müzesi ile ilişkili olan beceriler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Beceriler	Müze Nesnesi
4	Kanıt Kullanma	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri (Alman Cephesi ve ABD-Kızılderi çatışmalarını anlatan nesneler)
	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Geleneksel Türk Oyuncakları Bölümü: Dünder İnşaat Oyunları, Alasya, Bilge, NE-KUR, Gürel Oyuncakları Fatoş Oyuncakları Lehmann Oyuncakları Japon Teneke Yapımı Oyuncaklar
	Empati Kurma	Dünya Çocukları Mağara Galerisi Geleneksel Türk Oyunları Bölümü (Peçiç, Çömçe Gelin, Topaç, Âşık Oyunu, Yemeni).
	Değişim ve Sürekliliği Algılama	
5	Sosyal Katılım	Sanat Tasarım Atölyesi
	Araştırma	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri (Alman Cephesi ve ABD-Kızılderi çatışmalarını anlatan nesneler)
	Yaratıcılık	Yakın Dönem Teknolojik Oyuncaklar (Uçaklar, Gemiler, Uzay Araçları)
6	Yenilikçi Düşünme	Yakın Dönem Teknolojik Oyuncaklar (Uçaklar, Gemiler, Uzay Araçları)
7	Kanıt Kullanma	2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri (Alman Cephesi ve ABD-Kızılderi çatışmalarını anlatan nesneler)

Tablo 26 müze beceri kapsamında ele alındığında Oyun ve Oyuncak Müzesinde yer alan “2. Dünya Savaşı Diaroma Vitrinleri” (Alman Cephesi ve ABD-Kızılderi çatışmalarını anlatan nesneler) bölümüyle kanıt kullanma ve araştırma becerileri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölümdeki nesneler dönemin şartlarını

savaş aletleri, gazeteler, tarihi metinler gibi ilk elden ulaşılabilecek kaynaklarla müze ziyaretçilerine sunduğu için bu bölümdeki oyuncaklarla kanıt kullanma ve araştırma becerisi birbiriyle ilişkilidir yorumu yapılabilir. Müze eğitimi kapsamında öğrencilerle birlikte bu oyuncakların yer aldığı kısımda tarihi canlandırma etkinlikleri yapılarak öğrencilerin savaşın yıkımlarını daha gerçekçi bir gözle öğrenmeleri sağlanabilir.

Tablo 26’da yer alan ve Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen diğer beceriler zaman ve kronolojiyi algılama, sosyal katılım ile değişim ve sürekliliği algılama becerileridir. Bu becerilerle müzede yer alan “Sanat Tasarım Atölyesi”, “Geleneksel Türk Oyuncakları Bölümü” (Dündar İnşaat Oyunları, Alasya, Bilge, NE-KUR, Gürel Oyuncakları Fatoş Oyuncakları) ve “Geleneksel Türk Oyunları Bölümü” (Peçiç, Çömçe Gelin, Topaç, Âşık Oyunu, Yemeni) birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu oyun ve oyuncakların tarihsel gelişimi ele alındığında geçmiş dönemlerin yaşam şartlarını, kültürlerini, oynanan oyunları bir minyatür halinde süreklilik ve değişim bağlamında ele alıp müze ziyaretçilerine sunduğu için bu oyuncaklar söz konusu becerilerle ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında müzenin bahçesinde veya sanat tasarım atölyesinde topaç çevirme, topaç boyama, ahşap boyama, çömçe gelin yapımı, kukla oyuncak tasarlama ve Gaziantep’in yöresel kumaşı olan kutnu kumaşından bebek yapımı gibi oyun ve oyuncaklar tasarlanabilir. Bunun yanı sıra yine bu oyuncaklarla ilgili yerel tarihe katkı sunması açısından yaratıcı hikâye yazma etkinlikleri ve yazılan bu hikâyelerle ilgili yaratıcı drama çalışmaları yapılabilir. Bu çalışmalar bir yandan öğrencilere geleneksel oyunların zaman içerisindeki değişimini aktarırken öğrenciler bu etkinlikler yoluyla geleneksel oyunlara sahip çıkarak kültürel mirasın yaşatılmasına katkı sağlayabilir. Bunun yanı sıra grupça yapılan bu etkinlikler yoluyla öğrenciler günümüz popüler teknoloji oyunlarının sıradanlığından kurtularak işbirliği yapma, dayanışma, sosyal katılım gibi beceri ve değerleri de kavramış olurlar.

Tablo 26’ya göre Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen bir değer beceri empatidir. Empati becerisiyle müzede yer alan “Lehmann Oyuncakları”, “Japon Teneke Yapımı Oyuncaklar”, ve “Dünya Çocukları Mağara Galerisi” müze eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan “Lehmann Oyuncakları” Alman oyuncak kültürünü; “Japon Teneke Yapımı Oyuncaklar” Japon oyuncak kültürünü; “Dünya Çocukları Mağara Galerisi” birbirinden farklı 24 ülkeye ait oyuncak kültürünü yansıtmaları bakımından öğrencilerin empati yapabilmesi için oldukça zengin bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Öğrenciler bu oyuncaklar vasıtasıyla

dünyanın farklı ülkelerindeki akranlarıyla empati yaparak akranlarının oynadıkları oyun ve oyuncakların neler olduğunu ve bu oyun ve oyuncaklar arasında farklılık olup olmadığını kavramaya çalışır. Bu oyuncakların bulunduğu bölümde öğrencilerle ülkeler arası oyuncak yarışması adlı yaratıcı drama çalışması düzenlenerek öğrencilerin farklı toplumlara ait oyun ve oyuncaklara çok yönlü bakabilmesi sağlanabilir. Bunun yanı sıra yine öğrenciler müzede yer alan oyuncaklardan kendilerine hayali bir arkadaş seçerek mektup arkadaşlığı başlatabilir. Bu etkinlikler öğrencilerde empati kurma becerisini daha da zengileştirebilir. Müze eğitimleri kapsamında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile ilişkilendirilen diğer beceriler yaratıcılık ve yenilikçi düşünmedir. Bu beceriler müzede yer alan “Yakın Dönem Teknolojik Oyuncaklar” (Uçaklar, 20. Yüzyıl Gemileri, Uzay Araçları) bölümüyle yakından ilişkilidir. Zira müzedeki bu oyuncaklar diğer oyuncaklardan farklı olarak özgün ürünler olması, estetik görseelliğe sahip olması ve öğrencilerin hayal güçlerini harekete geçirip yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlaması açısından bu becerilerle ilişkilendirilebilir. Bu oyuncaklarla ilgili olarak öğrencilerle “Doğru Gördüğümü Doğru Duyacak Mıyım” adlı eğitsel oyun veya “Yeni Nesil Oyuncak Tasarım Yarışması” adlı yaratıcı drama ve tasarım çalışmaları yapılabilir. Gerçekleştirilen bu etkinlikler yoluyla öğrenciler bir yandan yeni fikirler geliştirip özgün eserler ortaya koyma becerisi kazanırken diğer yandan yaratıcı düşünme becerisi de kazanırlar.

4.3.7. Yetkinlikler

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan yetkinliklerden dördünün Oyuncak Müzesi ilişkili olduğu göze çarpmaktadır Oyuncak Müzesi ile ilişkili olan kazanımlar ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi

Yetkinlikler	Müze Nesnesi
Anadilde iletişim	Sanat Tasarım Atölyesi (Oyuncaklarla İlgili Yaratıcı Etkinlikler)
Yabancı dillerde iletişim	Dünya Çocukları Mağara Galerisi
İnisiyatif alma ve girişimcilik	Sanayi Devrimi Tarım Araç Gereçleri Yakın Dönem Teknolojik Araç Gereçler
Kültürel farkındalık ve ifade	Lehmann Oyuncakları Japon Teneke Yapım Oyuncakları

Tablo 27’de yer alan yetkinlikler Oyun ve Oyuncak Müzesi kapsamında ele alındığında müzede yer alan Sanat Tasarım Atölyesi *anadilde iletişim* yetkinliğiyle; Dünya Çocukları Mağara Galerisi *yabancı dillerde iletişim* yetkinliğiyle; Sanayi Devrimi Tarım Araç Gereçleri” ve Yakın Dönem Teknolojik Araç Gereçler *inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğiyle; Lehmann Oyuncakları ve Japon Teneke Yapım Oyuncaklar ise *kültürel farkındalık ve ifade* yetkinliğiyle ilişkilendirilebilir. Bu nesneler öğrencilerin duygu, düşünce ve görüşlerini müze eğitimi kapsamında yaratıcı bir şekilde ortaya koyması ve öğrencilerin kültürlerarası anlayış becerisini geliştirmesi bakımından bu yetkinliklerle ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra söz konusu nesneler öğrencilere duygu ve düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisi sunduğu ve öğrencilere risk alma becerisi kazandırdığı için de yine tabloda yer alan yetkinliklerle ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda yetkinliklerde yer alan kazanımları öğrencilere kazandırmak amacıyla müzede bu nesnelerin yer aldığı bölümlerde donuk imge, heykel yapımı, yaratıcı drama, canlandırma ve beyin fırtınası gibi teknikler kullanılarak eğitsel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Gerçekleştirilecek bu etkinlikler yoluyla öğrenciler söz konusu yetkinliklerde yer alan kazanımları daha kalıcı bir şekilde öğrenme fırsatı yakalayabilirler. Oyuncak Müzesi ile ilgili tasarlanan örnek etkinlikler aşağıda Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. *Oyuncak Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler*

ETKİNLİĞİN ADI	ETKİNLİĞİN AMACI	DEĞER	BECERİ
Bir Oyuncak Binlerce Tarih	Bu etkinliğin amacı geçmişteki ve günümüzdeki oyun ve oyuncaklar aracılığıyla toplumların siyasi sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını zaman, süreklilik ve değişim bağlamında öğrencilere aktararak onların yaratıcı ve esnek düşünmesini ve ayrıca olaylara çok yönlü bakmasını sağlamaktır.	Aile birliğine önem verme, Kültürel mirasa duyarlılık, Vatanseverlik	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Tarihsel Empati,
Dünya Çocukları Gaziantep’teki Gizemli Mağarada Buluşuyor	Temel amaç öğrencilerin etkinlikler ve oyunlar yoluyla küreselleşen dünyada kendi fikirleri dışındaki diğer fikir, düşünce, inanç, gelenek-görenek ve yaşam tarzlarına da saygı duymalarını sağlamak.	Kültürel Mirasa Duyarlılık Saygı Barış Dayanışma Eşitlik	Araştırma, Yaratıcılık Empati İş birliği Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme Sosyal katılım
Gelenekten Geleceğe: Eski Oyunlarımızı Canlandırıyoruz	Eğitsel etkinlikler yoluyla öğrencilerde yansıtıcı ve yaratıcı düşünmenin oluşumunu sağlamak,	Saygı Sorumluluk Kültürel mirasa duyarlılık	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama

Müzeci Üç Kuşak	Etkinliğin temel amacı oyuncaklar yoluyla kültür unsurlarının tarihsel bağlamda değişimini ve gelişimini “tarihsel empatik” bakış açısı ile öğrencilere kazandırmak.	Estetik Kültürel Mirasa Duyarlılık	Empati Mekânı algılama, Araştırma Tarihsel Empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma, Değişim ve Sürekliliği Algılama
Oyuncaklara Kulak Verin	öğrenciler bu etkinlikte oyunlar ve etkinlikler yoluyla kültürel mirasa duyarlılığı kavrayarak tarihsel empati becerisini kazanmış olur.	Aile birliğine önem verme, Kültürel mirasa duyarlılık Vatanseverlik	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama
Yeni Nesil Oyuncak Tasarım Yarışmasına Hoşgeldiniz	Bu etkinlikte amaçlanan temel hedef oyuncak müzesinde yer alan oyuncakların, eşyaların, nesne ve objelerin geçmişten günümüze geçirmiş oldukları değişim ve gelişimi teknolojik bağlamda ele almak ve öğrencilerde teknolojinin kültürel miras öğeleri üzerinde ne tür etkilere sahip olunduğunun farkına varılmasını sağlamaktır.	Bilimsellik Duyarlılık Dürüstlük Estetik Saygı	Yenilikçi düşünme Değişim ve sürekliliği algılama Sosyal katılım
Dünya Çocuklarının Gözünden Çocuk Hakları Müzesi	Öğrenciler bu etkinlik yoluyla hem sosyalleşmeye katkıda bulunan kurum ve kuruluşları öğrenirken hem de bu kurumlarda ortaklaşa yaptığı çalışmalarda işbirlikli ve planlı çalışmayı kavrar.	Bilimsellik Aile birliğine önem verme Sorumluluk Çalışkanlık, Sorumluluk	Araştırma Sosyal Katılım

Tablo 28. (Devamı)

Oyun Arkadaşım Oyuncaklar Sultanı: Koleksiyoner Dürrüşehvar Sultan	Bu etkinlikte temel amaç Osmanlı Döneminde hem saray şehzade ve sultanlarının hem de toplumun diğer kesiminin çocuklarının oynadıkları oyun ve oyuncaklardan yola çıkarak Osmanlı Devleti’nin yaşam biçimi, kültürü, sanatı, zanaatı ve estetik değer yargısının neler olduğunu öğrencilere aktarmak.	Kültürel Mirasa Duyarlılık Estetik Vatanseverlik Çalışkanlık	Kanıt Kullanma, Araştırma Değişim ve sürekliliği algılama Eleştirel düşünme Tarihsel Empati

4.4. Atatürk Anı Müzesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Atatürk Anı Müzesinin sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini ortaya koymak amacıyla tüm sınıf düzeylerindeki (4, 5, 6, 7) sosyal bilgiler öğretim programları, özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler açısından incelenmiştir.

4.4.1. Özel Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel amaçları bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplamda on sekiz tanedir. Bu özel amaçlardan dört tanesi Atatürk Anı Müzesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi

Özel Amaçlar	Müze Nesnesi
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri beklenir.	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’lilerin Atatürk Anıları) Mustafa Kemal Atatürk’ün Gaziantep Ziyareti Sırasında Kullandığı Yemek ve Fincan Takımları
Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları beklenir.	Atatürk Araştırma Kitaplığı Duvar Panoları (Antep Savunması Kahramanları)
Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir.	Kadın Şehitler Bölümü (Yirik Fatma) Çocuk Şehitler Bölümü (Şehit Kamil)
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir.	Mustafa Kemal Atatürk’e Ait Nüfus Cüzdanı Replikası İstiklal Madalyası Replikası

Tablo 29’daki özel amaçlar sırasıyla Atatürk Anı Müzesi kapsamında ele alındığında özel amaçlar içerisinde yer alan “millî bilinç, millî ve çağdaş değerler, Atatürk ilke ve inkılapları, kültürel miras, tarihsel kanıt, millî, manevi ve evrensel değer” gibi temel kavramların Atatürk Anı Müzesi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Atatürk Anı Müzesi’nin girişinde yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” ile sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri beklenir*” özel amacı birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” Gaziantep halkının Mustafa Kemal Atatürk’le ilgili anılarının yer aldığı bölümdür. Bu bölümde Mustafa Kemal Atatürk’ün milletini seven bir birey olarak ülkesi için yaptıkları Gaziantep halkı tarafından dile getirilmiştir. Müze eğitimi bağlamında bu bölümde yapılacak sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları öğrencilerin millî bilince sahip bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayabilir.

Tablo 29’da yer alan ve Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer sosyal bilgilere ait özel amaç “Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları beklenir” özel amacıdır. Bu özel amaçla müzede yer alan “Atatürk Araştırma Kitaplığı” ve “Antep Savunması Kahramanları Duvar Panoları” nesneleri birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu nesneler dikkatli bir şekilde incelendiğinde Mustafa Kemal Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyeti için gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda ortaya koyduğu mücadele detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Öğrencilerin müze eğitimi kapsamında içinde bulunduğu toplumun kurucusunu daha iyi anlaması bakımından bu nesnelerin yer aldığı kısımlarda yaratıcı yazma tekniğinden yararlanılarak kompozisyon çalışmaları gerçekleştirilebilir. Bu çalışmalar öğrencilerin yaratıcı bir şekilde düşünmelerine olanak sağlayacağı gibi araştırma becerilerini de geliştirerek geçmişte yaşanmış tarihi olayları günümüz değer yargılarıyla yorumlamamaları gerektiğini de öğretir.

Müze eğitim kapsamında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer özel amaç “*Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir*” özel amacıdır. Bu özel amaçla müzede yer alan “Kadın Şehitler Bölümü (Yirik Fatma) ve “Çocuk Şehitler Bölümü” (Şehitkâmil) birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölümlerde yer alan tarihi kişiliklerin Milli Mücadele Dönemi’nde gerek Türkiye Cumhuriyeti’nin gerekse de kendi memleketinin bağımsızlığı ve özgürlüğü için mücadele edip şehit olmaları ve bu sayede topyekûn bir millî bilinç oluşturmaları göz önüne alınırsa bu bölümlerle söz konusu özel amaç arasında ilişki kurulabilir. Müze eğitimi kapsamında bu bölümlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle tarihsel canlandırma etkinlikleri yaptırılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler bir yandan tarihteki önemli kişiliklerle empati kurmayı öğrenirken diğer yandan Türk kültüründe yer alan temel süreçleri kavrayıp kültürel mirasa sahip çıkmayı öğrenir.

Tablo 29’da yer alan ve Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen son özel amaç ise “*Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir*” özel amacıdır. Bu özel amaçla müzenin bahçesinde yer alan “Mustafa Kemal Atatürk’e Ait Nüfus Cüzdanı Replikası” ve “İstiklal

Madalyası Replikası” nesneleri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu nesneler orijinal biçimlerine sadık kalınarak yeniden kopya edilmiş olup dönemin ruhunu yansıtmaması ve Milli Mücadele’nin başarıya ulaşmasında pay sahibi olmuş tarihi kişilik ve mekânları değişim ve süreklilik bağlamında öğrencilere aktarması yönüyle söz konusu özel amaçla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra gerek “Mustafa Kemal Atatürk’e Ait Nüfus Cüzdanı Replikası” gerekse de “İstiklal Madalyası Replikası” öğrencilerin hem Mustafa Kemal Atatürk’ün hem de Gaziantep’in Milli Mücadele Dönemi’ndeki rollerini daha kalıcı bir şekilde kavramaları bakımından önemli tarihsel kanıtlardır. Öğrencilerle birlikte bu nesneler detaylıca incelendikten sonra müze eğitimi kapsamında bu nesnelerle ilgili oyun ya da kil hamuru kullanılarak replika tasarlama çalışmaları yapılabilir. Öğrenciler “Mustafa Kemal Atatürk’e Ait Nüfus Cüzdanı Replikası”nı örnek alarak farklı ve özgün nüfus cüzdanı tasarlayabilirler. Bunun yanı sıra yine “İstiklal Madalyası Replikası” göz önüne alınarak öğrencilerden kendi şehirleriyle ilgili özgün madalya tasarımları istenebilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla hem farklı dönem ve kişilere ait olan tarihsel kanıtları kavramış hem de yaratıcılık ve estetik duygularını geliştirmiş olur.

4.4.2. Dikkat Edilecek Hususlar

Sosyal bilgiler öğretim programında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olan dikkat edilecek hususlar bölümü Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi

Dikkat Edilecek Hususlar	Müze Nesnesi
Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.	Gaziantep Çocuk Şehitler Bölümü (Şehit Kamil)
Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.	Duvar Panoları (Antep Savunması Kahramanları)
Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’in Atatürk Anıları)
<u>görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat,</u>	Gaziantep Yöresel Kıyafetleri
	Cumhuriyet Kazanımları Bölümü
	“Gaziantep’liler Anlatıyor” Bölümü

Tablo 30'daki dikkat edilecek hususlar sırasıyla Atatürk Anı Müzesi kapsamında ele alındığında dikkat edilecek hususlar içerisinde yer alan, “mahalli kurtuluş, belirli gün ve haftalar, tarihsel duyarlılık, milli bilinç, sözlü tarih ve yerel tarih ” gibi temel kavramların Atatürk Anı Müzesi ile yakından ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda dikkat edilecek hususlar bölümünde yer alan “*Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir*” kazanımıyla müzede yer alan “Gaziantep Çocuk Şehitler Bölümü” birbiriyle yakından ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında öğrencilerle bu bölümde tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılarak öğrencilerin mahalli kurtuluş kavramının farkına varmaları ve bu yolla tarihsel duyarlılık becerisini içselleştirmeleri sağlanabilir. Tablo 30'da müze eğitimi kapsamında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer dikkat edilecek husus “*Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır*” bölümüyle müzede yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” ve “Gaziantep Yöresel Kıyafetleri” birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu hususta yer alan “*Okulun yakın çevresinde bulunan mekânlarda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları yapılabilir*” kazanımını öğrencilere aktarabilmek için müzede yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” ve “Gaziantep Yöresel Kıyafetleri” oldukça elverişli bir bölümlerdir. Bu bölümlerde öğrenciler Gaziantep halkının Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili anılarının yer aldığı eserleri inceleyerek yakın çevresinde bulunan aile büyükleriyle Gaziantep ve Mustafa Kemal Atatürk temalı sözlü tarih çalışmaları veya Gaziantep'te geçmişten günümüze kullanılan yöresel kıyafetler temel alınarak “Gaziantep Yöresel Kıyafetleri” temalı yerel tarih çalışmaları yapılabilir. Bu eğitsel çalışmalar sayesinde öğrenciler içinde bulunduğu bölgenin yerel tarihi ile sözlü tarihini daha kalıcı bir şekilde öğrenerek toplumların kültürel miraslarının birbirinden farklı olduğunu kavrayabilirler. Tablo 30'a göre Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen son dikkat edilecek husus ise “*Efsane, destan,*

masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir” bölümüdür. Bu bölümle müzede yer alan “Cumhuriyet Kazanımları Bölümü” ve “Gaziantep’liler Anlatıyor Bölümü” birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzedeki bu bölümler sosyal bilgiler öğretim programlarının istediği edebi türlerden biri olan hatıra (anı) biçiminde düzenlendiği için bu bölümler ile söz konusu dikkat edilecek husus arasında yakın bir ilişki kurulabilir. Bu kapsamda öğrencilerle söz konusu bölümlerin yer aldığı kısımlarda ilgili müze nesneleri kullanılarak Atatürk Anı Müzesi ile ilgili müze anı kartı hazırlama etkinlikleri tasarlanabilir. Bu etkinlik öğrencilerin farklı edebî ürünlerle tanışmasına olanak sağlayarak yaratıcılıklarını geliştirmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte öğrenciler müzede gördükleri nesnelerden oluşturdukları anı kartlarıyla geçmişte ve günümüzde yaşanmış tarihi olayları karşılaştırma becerisi de kazanarak tarihsel empati yapabilme fırsatı elde ederler.

4.4.3. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler öğretim programı bütün sınıf düzeylerinde yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılmıştır. Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen toplam üç öğrenme alanı olup bu öğrenme alanları aşağıda Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi

Öğrenme Alanı	İlgili Müze Nesnesi
Kültür ve Miras (4 ve 5. sınıf düzeylerinde)	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’lilerin Atatürk Anıları)
Etkin Vatandaşlık (4, 6 ve 7. sınıf düzeyinde)	Cumhuriyet Kazanımları Bölümü
Küresel Bağlantılar (6. Sınıf düzeyinde)	Cumhuriyet Kazanımları Bölümü

Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olan öğrenme alanları sırasıyla ele alındığında müzede yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” ile kültür ve miras öğrenme alanı birbiriyle yakından ilişkilidir. Zira “Sözlü Tarih Bölümü” gerek Gaziantep’in yerel tarihine katkı sağlaması açısından gerekse de Gaziantep halkının Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili anılarına yer vermesi bakımından söz konusu öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Bu

öğrenme alanında yer alan kazanımları öğrencilere kazandırmak amacıyla yaratıcı drama etkinlikleri kapsamında tarihi kişiliklerle röportaj etkinlikleri yapılabilir. Bu etkinlikler öğrencilere gerek yerel kültüre sahip çıkma ve gerekse de o kültürü koruma ve geliştirme bilinci kazandırabilir. Tablo 31’de yer alan ve Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen diğer öğrenme alanları etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılardır. Bu öğrenme alanlarıyla müzede yer alan “Cumhuriyet Kazanımları Bölümü” birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzedeki bu bölümde yer alan nesne ve belgeler incelendiğinde gerek Cumhuriyet döneminde bağımsızlık ve özgürlük için verilen mücadelenin destansı bir şekilde aktarılması gerekse de yeni yönetim şekli olan demokrasinin ilkelerinin bu nesnelere yansımaları bakımından bu öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra müzede yer alan bu nesne gerek Türk tarihi ile ilgili bilgilere yer vermesi gerekse de Türklerin mücadele ettiği diğer devletlerin tarihleri hakkında da bilgiler aktarması nedeniyle küresel bağlantılar öğrenme alanıyla da ilişkilendirilebilir.

Müzede eğitim kapsamında öğrencilerle birlikte yaratıcı drama veya münazara çalışmaları yapılarak yönetim biçimleri ve Cumhuriyet Dönemi sonrası elde edilen kazanımlar karşılaştırmalı bir şekilde ele alınabilir. Bu etkinlikler öğrencilerde yönetim biçimleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları kavrayarak egemenliğin halka dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin neler olduğunu ve bu hak ile düzenin nasıl korunduğunu fark etmelerini sağlayabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikler yoluyla Cumhuriyet Dönemi’nde yeni kurulan Türk Devleti’nin diğer devletlerle mücadelesini ve iş birliğini de öğrenerek bilinçli yurttaş olmanın temel niteliklerini kavrayabilirler.

4.4.4. Kazanımlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımlardan altısının Atatürk Anı Müzesi ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olan kazanımlar ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 32’de verilmiştir. Bu kazanımlar ve sınıf düzeyleri şunlardır:

Tablo 32. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi

Kazanım ve Açıklaması	Müze Nesnesi
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	İstiklal Madalyası Replikası
K.A: Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	Mustafa Kemal Atatürk Nüfus Cüzdanı Replikası
SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.	Gaziantep Çocuk Şehitler Bölümü (Şehit Kamil)
K.A: Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.	Duvar Panoları (Antep Savunması Kahramanları)
SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları
K.A: Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir.	Genel Türk Tarihi Kitapları
Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir.	
SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.	Atatürk'ün Gaziantep Ziyareti Esnasında Kullandığı Kişisel Eşyaları
SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	Kadın Şehitler Bölümü (Yirik Fatma)
K.A: Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.	Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Kadınıyla İlgili Söylediği Sözün Yer Aldığı Bölüm
SB.7.6.2. Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları
K.A: TBMM'nin açılması, Cumhuriyet'in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.	Genel Türk Tarihi Kitapları Sözlü Tarih Bölümü

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımların Atatürk Anı Müzesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 32'e bakıldığında Atatürk Anı Müzesi'nde yer alan "İstiklal Madalyası Replikası" ve "Mustafa Kemal Atatürk Nüfus Cüzdanı Replikası" nesneleri "*Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir*" kazanımıyla ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu nesneler hem milli kültür miraslarını içinde barındırması hem de içinde bulunulan yörenin yerel tarihine katkı sunması bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda müzede madalyalarla ilgili çeşitli materyaller (Oyun Hamuru, Kil Hamuru, Mozaik) aracılığıyla özgün ve yaratıcı tasarım yarışmaları düzenlenebilir. Bu çalışmalar öğrencilerde bir yandan yaratıcılık becerisini geliştirirken diğer yandan öğrencilere milli kültür öğelerine sahip çıkarak bu kültürü koruma vazifesi de yüklemiş olur.

Tablo 32'de Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım "*Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini*

kavrar” kazanımıdır. Bu kazanımla müzede yer alan Gaziantep “Çocuk Şehitler Bölümü (Şehit Kamil) ve “Duvar Panoları” (Antep Savunması Kahramanları) birbiriyle ilişkilendirilebilir. Müzede yer alan bu nesneler Milli Mücadele Dönemi’ndeki insanların gerek ulusal gerekse de bölgesel bağımsızlıkları için ortaya koydukları mücadeleleri detaylı bir şekilde ele alması ve ülkenin tam bağımsızlığı için bölgesel mücadelelerin önemli olduğunu ortaya koyması bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Öğrenciler bu nesnelerin yer aldığı bölümde yaratıcı drama veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yaparak ülkesinin bağımsızlığı için mücadele eden kahramanları tanımış ve onlarla empati yapma olanağı bulmuş olur. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler Milli Mücadele sürecinde yaşananları ve Milli Mücadele kahramanlarını daha detaylı ve gerçekçi bir şekilde öğrenmiş olur.

Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen diğer önemli kazanım *“Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar”* kazanımıdır. Bu kazanımla müzede yer alan “Cumhuriyet Dönemi Kazanımları” ve “Genel Türk Tarihi Kitapları” nesneleri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu nesneler Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Milli Mücadele Dönemi’ndeki bağımsızlık sürecinde yaşadığı ekonomik, sosyal ve siyasal değişimi ve bu değişim sonucunda kazanılan özgürlüğü evreler halinde estetik duygusunu da içinde barındıracak şekilde aktardığı için bu kazanımla ilişkilendirilebilir. Müze eğitimi kapsamında söz konusu nesnelerin yer aldığı kısımda öğrencilerle Cumhuriyet Dönemi kazanımlarıyla ilgili bir zaman şeridi etkinliği yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikte Cumhuriyet Dönemi’nde elde edilen kazanımları evreler halinde inceleme fırsatı bularak ülkesinin bağımsızlığının kendi bireysel özgürlüğüne ne derece etki ettiğini de öğrenmiş olur.

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ve Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer önemli kazanım ise *“Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır”* kazanımıdır. Bu kazanımla müzede yer alan “Atatürk’ün Gaziantep Ziyareti Esnasında Kullandığı Kişisel Eşyaları” bölümü birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzedeki bu bölüm gerek Gaziantep’in yerel tarihine katkı sunması gerekse de Milli Mücadele kahramanı olan Mustafa Kemal Atatürk’ü birinci elden kaynaklarla Gaziantep halkıyla buluşturması bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda öğrencilerle müzede yer alan ve Atatürk’e ait kişisel eşyaların bulunduğu bölümde “Kulaktan Kulağa” adlı grup etkinliği yapılabilir. Bunun yanı sıra yine öğrencilerle Atatürk’ün Gaziantep’te konakladığı

mekâna geldiği anla ilgili donuk imge çalışması yapılabilir. Gerçekleştirilen bu etkinlikler yoluyla öğrenciler yakın çevresinde bulunan tarihi nesnelerle ilk elden çalışma fırsatı bularak bu nesnelerin tarihsel gelişimi hakkında bilgi sahibi olurlar. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikler yoluyla tarihi nesnelerin gelişim süreçlerini kavrayarak kendi şehirlerine ne tür katkılarda bulunduklarını da öğrenirler.

Tablo 32’e göre Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım *“Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder”* kazanımıdır. Bu kazanımla müzede yer alan “Kadın Şehitler Bölümü” (Yirik Fatma) birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu bölüm detaylıca incelendiğinde Milli Mücadele döneminde ülkesinin bağımsızlığı için mücadele etmiş ve bu uğurda şehit olmuş kadınların portrelerine yer verildiği görülmektedir. Bu portreler gerek Antep Savunması’nda gerekse de milli mücadele döneminde kadın erkek ayrımı olmaksızın ülkenin topyekûn savunulmasını destekler nitelikte olması ve kadının toplumsal hayata aktif bir şekilde katılmasını öngörmesi bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda müzede yer alan “Kadın Şehitler Bölümü” göz önüne alınarak öğrencilerle yaratıcı drama etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra yine öğrencilerle “Antep Savunması’nda Antep’in Kadın Kahramanları” adlı panel yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler Milli Mücadele Döneminde ülkesi için mücadele edip şehit düşmüş Türk kadının toplumsal hayata ne derece etki ettiğini kavrayarak tarihsel empati becerisini de geliştirmiş olur.

Atatürk Anı Müzesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım ise *“Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar”* kazanımıdır. Söz konusu kazanımla müzede yer alan “Cumhuriyet Dönemi Kazanımları”, “Genel Türk Tarihi Kitapları” ve “Sözlü Tarih Bölümü” birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu nesnelerde Atatürk’ün yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti için neler yaptığı detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Öğrenciler bu nesneleri inceleyerek ülkenin kurucusunun ülkesi için verdiği mücadeleyi ilk elden deneyimlemiş olurlar. Müze eğitimi kapsamında öğrencilerle birlikte bu nesneler detaylı bir şekilde incelendikten sonra “Atatürk İle Röportaj” adlı yaratıcı drama çalışması yapılabilir. Bu etkinlik yoluyla öğrenciler hem Atatürk’le empati yapmış hem de demokrasinin temel ilkelerini kavrayarak Atatürk’ün Türk demokrasisine katkısını öğrenmiş olur.

4.4.5. Değerler

Sosyal bilgiler öğretim programında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olan değerler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi*

Sınıf Düzeyi	Değer	Müze Nesnesi
4	Kültürel Mirasa Duyarlılık	İstiklal Madalyası Replikası
	Vatanseverlik	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları
	Bağımsızlık	Gaziantep Çocuk Şehitler Bölümü (Şehit Kamil)
5	Bilimsellik	Genel Türk Tarihi Kitapları
	Sorumluluk	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları
	Estetik	İstiklal Madalyası Replikası
	Kültürel Mirasa Duyarlılık	Mustafa Kemal Atatürk’e Ait Nüfus Cüzdanı Replikası
6	Özgürlük	İstiklal Madalyası Replikası
	Bağımsızlık	Duvar Panoları (Antep Savunması Kahramanları)
	Dayanışma	İstiklal Madalyası Replikası
	Eşitlik	Kadın Şehitler Bölümü (Yirik Fatma)
7	Barış	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’lilerin Atatürk Anıları)

Tablo 33’e göre Atatürk Anı Müzesinde yer alan İstiklal Madalyası Replikasıyla kültürel mirasa duyarlılık, estetik ve bağımsızlık değerleri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan bu nesne Antep halkının Milli Mücadele döneminde ortaya koyduğu çabanın bir sonucu olarak ödüllendirilmesi bakımından kültürel mirasa duyarlılık değeriyle, replikanın ilgi çekici şekilde tasarlanması estetik değeriyle ve yöre halkının özgürlüğü ve bağımsızlığı için mücadele edip bu uğurda şehitler vermesi bakımından ise bağımsızlık değeriyle ilişkilendirilebilir. Müzede eğitim kapsamında bu nesnenin yer aldığı müze bahçesinde kil veya oyun hamuru kullanılarak replika tasarlama etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler öğrencilerin söz konusu değerleri daha kalıcı bir şekilde içselleştirmelerini sağlayabilir.

Tablo 33 müze eğitimi kapsamında ele alındığında Atatürk Anı Müzesi’nde yer alan “Cumhuriyet Dönemi Kazanımları” vatanseverlik ve sorumluluk değerleriyle, “Genel Türk Tarihi Kitapları” bilimsellik değeriyle, “Kadın Şehitler Bölümü”

dayanışma ve eşitlik değerleriyle, “Sözlü Tarih Bölümü” barış değeriyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerin söz konusu değerleri daha kalıcı bir şekilde içselleştirmelerini sağlamak amacıyla bu nesnelerin yer aldığı bölümlerde yaratıcı drama, doğaçlama, donuk imge, sözlü tarih ve yerel tarih etkinlikleri yapılabilir.

4.4.6. Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olan beceriler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi*

Sınıf Düzeyi	Beceri	Müze Nesnesi
4	Kanıt Kullanma	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’in Atatürk Anıları)
	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’in Atatürk Anıları)
	Değişim ve Sürekliliği Algılama İş Birliği	İstiklal Madalyası Replikası Yöresel El İşi Nakışlar Gaziantep Yöresel Kıyafetleri
5	Sosyal Katılım	Yöresel El İşi Nakışlar
6	Eleştirel Düşünme	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları
	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’in Atatürk Anıları)
	Politik okuryazarlık	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları
7	Eleştirel Düşünme	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları

Tablo 34 müze eğitimi bağlamında ele alındığında Atatürk Anı Müzesi’nde yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” kanıt kullanma ve zaman ve kronolojiyi algılama becerileriyle, “İstiklal Madalyası Replikası” değişim ve sürekliliği algılama becerisiyle ilişkilendirilmiştir. Müze eğitimi kapsamında söz konusu nesnelerin bulunduğu bölümde öğrencilerle yaratıcı drama çalışmaları yapılarak nesnelerin içerdiği değerler öğrencilere aktarılabilir. Bunun yanı sıra yine müzede yer alan “Yöresel El İşi Nakışlar” ve “Gaziantep Yöresel Kıyafetleri” bölümü işbirliği ve sosyal katılım becerileriyle ilişkilendirilebilir. Bu nesneler gerek Gaziantep’in yerel tarihini yansıtmaları bakımından gerekse de gruplar halinde eğitsel çalışmalara olanak sağlamaları bakımından bu becerilerle ilişkilendirilmiştir. Bu nesnelerin yer aldığı

bölümde öğrencilerle tarihsel canlandırma ve yerel tarih etkinlikleri yapılabilir. Bu etkinlikler öğrencilerde işbirliği becerisini geliştirmesinin yanı sıra kendi yöresel kültürünü tanımasına da imkân sağlayabilir.

4.4.7. Yetkinlikler

Sosyal bilgiler öğretim programında Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olan yetkinlikler aşağıda Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Atatürk Anı Müzesi ile İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi

Yetkinlikler	Müze Nesnesi
Anadilde İletişim	Sözlü Tarih Bölümü (Gaziantep’lilerin Atatürk Anıları)
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	Cumhuriyet Dönemi Kazanımları

Tablo 35 müze eğitimi kapsamında ele alındığında Atatürk Anı Müzesinde yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” (Gaziantep’lilerin Atatürk Anıları) *anadilde iletişim* yetkinliği ile yine müzede birinci katında yer alan “Cumhuriyet Dönemi Kazanımları” ise *sosyal ve vatandaşlık yetkinliği* ile ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan “Sözlü Tarih Bölümü” anadilde iletişim yetkinliğinde belirtilen duygu, düşünce ve görüşlerin gerek sözlü gerekse de yazılı olarak ifade edilmesine olanak sağlaması ve ayrıca bu duygu ve düşünceleri gerekli sosyal ve kültürel ortamlarda uygun ve yaratıcı bir şekilde kullanabilme fırsatı sunması bakımından anadilde iletişim yetkinliği ile ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra yine müzedeki “Cumhuriyet Dönemi Kazanımları” bölümü öğrencilerin geçmiş dönemde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel kazanımları içselleştirmelerini ve bu kazanımlara yönelik toplumsal yaşamda üzerine düşen sorumluluklarının neler olduğunu farkına varır. Bu bölümlerin yer aldığı alanda öğrencilerle birlikte tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılarak onların yetkinliklerde belirtilen kazanımlara ulaşması sağlanabilir. Atatürk Anı Müzesi ile ilgili tasarlanan örnek etkinlikler aşağıda Tablo 36’da verilmiştir:

Tablo 36. Atatürk Anı Müzesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler

ETKİNLİK ADI	ETKİNLİĞİN AMACI	DEĞER	BECERİ
Atatürk İle Röportaj	Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla bir yandan kendi ülkesinin bağımsızlığının kazanılmasında rol oynayan tarihi karakterleri öğrenirken diğer yandan bu tarihi karakterlerin ülkenin	Sorumluluk, Bağımsızlık Vatanseverlik	Sosyal katılım, Karar verme Zaman ve kronolojiyi algılama Empati

Antep Beyleri Gaziyi Ağırılıyor	bağımsızlığı uğruna yaşadıkları zorlukları tarihsel empati yoluyla kavramaya çalışır Öğrenciler çevresinde yer alan tarihi ve kültürel mekanları ve bu mekanlarda yer alan tarihi kişiliklere ait nesnelerin neler olduğunu öğrenerek geçmiş dönemlerde ülke için fedakarlık yapan tarihi kişiliklerle empati yapma yeteneği kazanır	Estetik Kültürel mirasa duyarlılık Çalışkanlık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma Araştırma Kanıt kullanma Problem Çözme
Bir Ülkenin Kaderini Değiştiren Adam	Etkinliğin temel amacı öğrencileri birinci derece kanıt kullanmak yoluyla yaratıcı yazma, esnek ve yaratıcı düşünmeye sevk etmektir	Aile birliğine önem verme Kültürel mirasa duyarlılık Vatanseverlik Bağımsızlık	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama Değişim ve sürekliliği algılama Tarihsel Empati
İki Gaziye Buluşturan Mekân: Atatürk Anı Müzesi	Bu etkinlikte temel amaç öğrencileri toplumun kültürünü ve tarihini ilgilendiren birincil el kaynaklarla buluşturarak tarihsel düşünebilmelerini sağlamaktır	Dayanışma, Yardımseverlik Aile birliğine önem verme	Eleştirel düşünme Zaman ve kronolojiyi algılama Değişim ve sürekliliği algılama Araştırma Sosyal Katılım İletişim Kanıt kullanma
Gazete 27 Bildiriyor: Atamız Gaziantep'te	Bu etkinlik aracılığıyla öğrenciler bağımsızlık sembollerinden olan bayrak, marş gibi tarihi ve kültürel öğelerin, toplumları birbirinden ayıran özellikler olduğunu kavrar	Özgürlük, Bağımsızlık Duyarlılık Vatanseverlik	Araştırma Sosyal Katılım İletişim Kanıt kullanma
Başkomutan Gazişehirde	Öğrenciler bu etkinlik yoluyla hem yerelde hem ülke genelinde Türk demokrasisine katkı veren tarihi kişilikleri ve liderleri tanıyarak demokratik bir toplum nasıl oluştuğunu, bu toplum oluşturulurken ne gibi aşamalardan geçildiğini öğrenmiş olur	Barış, Bağımsızlık Özgürlük	Problem Çözme Empati Kanıt kullanma Sosyal katılım Zaman ve kronolojiyi algılama

4.5. Bakırcılar Çarşısına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bakırcılar Çarşısının sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini ortaya koymak amacıyla tüm sınıf düzeylerindeki (4, 5, 6, 7) sosyal bilgiler öğretim programları, özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler açısından incelenmiştir.

4.5.1. Özel Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel amaçları bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplamda on sekiz tanedir. Bu özel amaçlardan üç tanesi Bakırcılar Çarşısıyla doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi*

Özel Amaç	Tarihi Mekân Nesnesi
Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları beklenir.	Yemenicilik Sedef Kakmacılık
Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları beklenir.	Kapalıçarşı Bölümü Geleneksel Meslekler Bölümü
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir.	Tarihi Hanlar Bölümü Bakırcılık Bölümü

Tablo 37’deki özel amaçlar sırasıyla Bakırcılar Çarşısı kapsamında ele alındığında özel amaçlar içerisinde yer alan “kalkınma, uluslararası ekonomik ilişkiler, milli ekonomi, meslek, tarihsel kanıt ve değişim ve süreklilik gibi temel kavramların Bakırcılar Çarşısı ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Bakırcılar Çarşısı’nda yer alan “Yemenicilik”, “Sedef Kakmacılık”, “Kapalıçarşı Bölümü”, “Geleneksel Meslekler” ve “Bakırcılık” bölümleriyle söz konusu özel amaçlar arasında ilişki kurulabilir. Bakırcılar Çarşısında yer alan bu bölümler öğrencilerin ekonomi biliminin temel öğelerini kavraması, ulusal ekonominin uluslararası alanda ne derece etkin olduğunu öğrenmesi ve ayrıca toplumda gördüğü her mesleğin kutsal olduğunun farkına varması bakımından söz konusu kazanımlarla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra bu bölümler yine farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları günümüze aktarıp öğrencileri bir nevi zaman yolcuğuna çıkardığı için öğrencilerin bu bölümler arasındaki benzerlik ve farklılıkları değişim ve süreklilik içerisinde algılamalarını sağlar. Bu nesne ve bölümlerin bulunduğu kısımda söyleşi tekniğinden yararlanılarak öğrencilerle unutulmaya yüz tutmuş geleneksel bir meslek seçilip esnaflarla birer söyleşi gerçekleştirilebilir. Bu etkinlik sayesinde öğrenciler hem geleneksel mesleklerle ilgili bilgi sahibi olurken hem de mesleklerin yararları ve zorluklarını öğrenerek söz konusu özel amaçta yer alan “*çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin kendine özgü olduğuna inanmaları beklenir*”

kazanımına hizmet etmiş olur. Bunun yanı sıra yine öğrencilerle birlikte Bakırcılar Çarşısı ziyaret edilip meslekler hakkında bilgi alındıktan sonra Gaziantep’e özgü geleneksel mesleklerle ilgili “Meslek Keşif Raporu” adlı etkinlik gerçekleştirilebilir. (Etkinlikle ilgili detaylı bu bölümün son kısmında verilmiştir.)

4.5.2. Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü

Sosyal bilgiler öğretim programında Bakırcılar Çarşısı ile ilişkili olan dikkat edilecek hususlar bölümü aşağıda Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi*

Dikkat Edilecek Hususlar	Müze Nesnesi
Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi sosyal bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.	Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri
Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.	Kutnu Kumaşı Kapalıçarşı Bölümü Bakır El Sanatları Bölümü Tarihi Hanlar Bölümü

Tablo 38’deki dikkat edilecek hususlar bölümü sırasıyla Bakırcılar Çarşısı kapsamında ele alındığında bu bölüm içerisinde yer alan “yerellik, güncellik, yansıtıcı sorgulama, zaman-süreklilik-değişim, müze, tarihi mekân, tarihi yapılar, sözlü tarih ve yerel tarih” gibi temel kavramların Bakırcılar Çarşısı ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Bakırcılar Çarşısı’nda yer alan “Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri”, “Kutnu Kumaşı”, “Kapalıçarşı Bölümü”, “Bakır El Sanatları Bölümü” ve “Tarihi Hanlar Bölümü” tarihi mekân kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Bakırcılar Çarşısında yer alan bu bölümler Gaziantep’in yerel tarihi, gelenek görenekleri, giyim kuşamı, mimari özellikleri hakkında kısa kesitler sunması bakımından dikkat edilecek hususlar bölümüyle yakından ilişkilidir. Bununla birlikte Bakırcılar Çarşısı’nda yer alan söz konusu bölüm ve nesneler okul öğrenmelerinden ziyade okul dışı öğrenmelere daha çok hizmet etmesi bakımından da dikkat edilecek hususlar bölümüyle yakından ilişkilidir. Söz konusu eserlerin bulunduğu bölümde

öğrencilerle canlandırma ve donuk imge tekniğinden yararlanılarak “Geleneksel El Sanatları Üretim Merkezi: Bakırcılar Çarşısı” adlı etkinlik gerçekleştirilebilir. (Etkinlikle ilgili detaylı bilgi bu bölümün sonunda verilmiştir.) Söz konusu etkinlikte öğrenciler öncelikle çarşıda yer alan zanaatkârlarla el sanatları hakkında bir röportaj gerçekleştirdikten sonra el sanatlarıyla ilgili donuk imge çalışması yaparak diğer grupların bu el sanatını tahmin etmeleri sağlanabilir. Bu etkinlik yoluyla öğrenciler kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi sosyal bilgiler öğretiminin ait temel ilkelerini okul ortamından ziyade okul dışı öğrenmeler aracılığıyla daha aktif bir şekilde öğrenme imkânı bulabilir.

4.5.3. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler öğretim programı bütün sınıf düzeylerinde yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılmıştır. Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen toplam öğrenme alanları üç tane olup bu öğrenme alanları aşağıda Tablo 39’da gösterilmiştir.

Tablo 39. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi*

Öğrenme Alanı	Müze Nesnesi
Birey ve Toplum (4 ve 6. sınıf düzeylerinde)	Geleneksel Meslekler Bölümü
Kültür ve Miras (4, 5 ve 6. sınıf düzeylerinde)	Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri
Bilim Teknoloji ve Toplum (4. sınıf düzeyinde)	Bakırcılar Bölümü
Üretim Dağıtım ve Tüketim (Tüm sınıf düzeylerinde)	Geleneksel Meslekler (Sarrafçılık, Yemenicilik, Sedef Kakmacılık)

Bakırcılar Çarşısıyla ilişkili olan öğrenme alanları sırasıyla ele alındığında çarşıda yer alan “Geleneksel Meslekler” bölümünün birey ve toplum ile üretim dağıtım ve tüketim öğrenme öğrenme alanlarıyla, “Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri’nin” ise kültür ve miras öğrenme alanıyla ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Çarşıda yer alan “Geleneksel Meslekler” bölümü toplumsal yaşamda gerek duyulan çalışma olgusunu öğrencilere uygulamalı olarak aktarması ve bu süreçte gerek bireysel gerekse de toplumsal süreçleri etkileyen mekânsal, tarihî ve kültürel öğeleri öğrencilerin hizmetine sunması açısından birey ve toplum öğrenme alanıyla, öğrencilerin geçmişten günümüze varlığını sürdüren meslekleri tanıyarak ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği özellikleri öğrenmesi bakımından da üretim dağıtım ve

tüketim öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra yine çarşıda yer alan “Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri” bölümü Gaziantep’in yerel tarihi hakkında bilgiler sunması, öğrencilerde yerel tarih bilinci oluşturmaları ve bu bilinç sayesinde milli kültürün geliştirilmesi gibi nedenlerle kültür ve miras öğrenme alanıyla ilişkilendirilebilir. Bu bölümlerin bulunduğu kısımda öğrencilerle “Gaziantep Yeni Nesil Zanaatkârlarını Arıyor” adlı yaratıcı drama veya sergi çalışmaları yapılabilir. Öğrencilerin bu etkinliklerde yaratıcılıklarını kullanarak hem geleneksel mesleklerin önemi ve yöreye katkıları hem de günümüz mesleklerinin önemi üzerinde durarak meslek seçiminde bilinçli davranmaları gerektiğinin farkına varmaları sağlanabilir. (“Gaziantep Yeni Nesil Zanaatkârlarını Arıyor” adlı etkinlikle ilgili detaylı bilgi bu bölümün ikinci kısmında verilmiştir).

“Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri” bölümünün bulunduğu kısımdaysa öğrencilerle birlikte Gaziantep yöresine ait halk oyunları eşliğinde yaratıcı drama veya canlandırma tekniği kullanılarak yerel tarih çalışmaları gerçekleştirilebilir. Bu etkinlik yoluyla öğrenciler hem bulundukları bölgenin yerel tarihi, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi sahibi olurken hem de içinde bulunulan yerel kültür öğelerinin, bir yöreyi diğer diğer yöreden ayıran milli kültür unsurları olduğunun farkına varır.

4.5.4. Kazanımlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımlardan Bakırcılar Çarşısıyla ilişkili toplam on sekiz kazanım olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Bakırcılar Çarşısıyla yirmi bir ilişkili kazanım ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 40’da verilmiştir. Bu kazanımlar ve sınıf düzeyleri şunlardır:

Tablo 40. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi*

Kazanım ve Açıklaması	Tarihi Mekân Nesnesi
SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır. K.A: İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir.	Geleneksel Meslekler Bölümü (Yemenicilik, Gümüşçülük, Telkâri İşlemeciliği)
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. K.A: Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	Tarihi Hanlar Bölümü Geleneksel Meslekler Bölümü
	Kutnucular Bölümü

SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.	Bakırcılar Bölümü
K.A: Örnek girişimciler ve onların başarı öyküleri üzerinde durulur.	Kilimciler Bölümü
SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır.	Sarrafcılık
K.A: Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve raporlaştırması sağlanır.	Yemenicilik
SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	Sedef Kakmacılık
SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri
SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Geleneksel El Sanatları Bölümü
K.A: Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.	Geleneksel El Sanatları Bölümü
SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.	Geleneksel Meslekler Bölümü
K.A: Ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	Kutnuculuk
SB.5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.	Bakırcılık
SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.	Sedef Kakmacılık
K.A: Ekonomik faaliyetlerin nüfus, yerleşme, eğitim ve kültür üzerindeki etkileri üzerinde durulur.	Geleneksel El Sanatları Bölümü (Ebru, Sedef Kakmacılık)
SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	Geleneksel El Sanatları Bölümü
K.A: Farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir.	
K.A: Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlar araştırılarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştirilir.	Tarihi Hanlar Bölümü
SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	Geleneksel El Sanatları Bölümü
SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.	Bakırcılar Bölümü

Tablo 40. (Devamı)

SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.	Geleneksel Meslekler Bölümü
SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	Geleneksel Meslekler Bölümü
SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.	Geleneksel Meslekler Bölümü
K.A: Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.	
SB.7.5.5. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.	Bakırcılık
	Kutnuculuk

K.A: Yeni mesleklerin yanı sıra halen icra edilen meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar ve kişisel kariyerine dair kararlar alır.

Kilimcilik

SB.7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Geleneksel Meslekler Bölümü

K.A: E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) üzerinde durulur.

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımların Bakırcılar Çarşısı ile ilişkisinin incelendiği Tablo 40'a bakıldığında toplamda on sekiz kazanımın Bakırcılar Çarşısıyla ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen kazanımlar incelendiğinde genel olarak “meslek, meslek edindirme, ekonomik faaliyetler, gelir, gider, bütçe, üretim dağıtım ve tüketim, e-ticaret, dijital teknoloji, girişimcilik ve meslek etiği” gibi daha çok ekonomiyi ilgilendiren kavramların ön planda olduğu görülmektedir. Örneğin “*Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır*” kazanımıyla çarşıda yer alan “Geleneksel Meslekler” bölümü birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira bu bölümde birbirinden farklı meslekler yer aldığı için öğrenciler bu mesleklerin özelliklerini öğrenip kendi ilgi, ihtiyaç ve isteklerinin farkında olarak meslek seçimine karar verebilir. Söz konusu kazanım bu nedenle “Geleneksel Meslekler” bölümüyle ilişkilidir yorumu yapılabilir. Bu bağlamda öğrencilerle birlikte bu bölümde geleneksel mesleklerle ilgili yaratıcı drama etkinlikleri yapılarak öğrencilerin kendi ilgi ve ihtiyaçlarının farkına varması sağlanabilir.

Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen bir diğer önemli kazanım “*Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır*” kazanımıdır. Söz konusu bu kazanımla yine Bakırcılar Çarşısında yer alan “Geleneksel Meslekler” bölümü birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira geçmişten günümüze devam eden süreçte Ahi Teşkilatı veya Lonca Teşkilatı gibi önemli esnaf kurum ve kuruluşları bireylere genç yaşta bir zanaatkâr liderliğinde meslek eğitimleri vermişlerdir. Bakırcılar Çarşısı da bu anlayışla yüzyıllardan beri usta-çırak ilişkisi içerisinde sayısız kişiye meslek kazandırdığı için bu bölümle ilişkilendirilebilir. “Geleneksel Meslekler” bölümünde öğrencilerle tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılarak onlara birbirinden farklı meslekleri fark etme, meslek etiğini öğrenme, meslek adabına uygun hareket etme ve unutulmaya yüz tutmuş meslekleri tanıma fırsatı sağlanabilir. Bunun yanı sıra yine “Geleneksel Meslekler” bölümüyle “. *Dijital*

teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder” kazanımı birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira Bakırcılar Çarşısında yer alan birçok meslek günümüzde unutulmaya yüz tutmuş meslekler içerisine girdiği için bu meslekleri ayakta tutabilmek ve diğer mesleklerle yarış içinde kalabilmesini sağlamak amacıyla yeni yöntemler kullanma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Günümüzde e-ticaret, dijital teknoloji, sanal alışveriş kavramları ön plana çıktığı için Bakırcılar Çarşısındaki “Geleneksel Meslekler” bölümü de bu kavramları ön plana alarak bu yöntemleri kullanma eğilimine yönelmiştir. Bu bağlamda öğrencilerle “Geleneksel Meslekler” bölümünün bulunduğu kısımda “Eski Köye Yeni Adet: Bakırcılar Çarşısı Kapılarını E-Ticarete Açıyor” adlı etkinlik gerçekleştirilebilir. Bu etkinlik yoluyla öğrenciler bir yandan yaratıcılıklarını geliştirirken diğer yandan ekonominin farklı kavramları olan e-ticaret, dijital ticaret ve sanal alışveriş kavramları hakkında da fikir sahibi olurlar.

4.5.5. Değerler

Sosyal bilgiler öğretim programında Bakırcılar Çarşısı ile ilişkili olan değerler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Değer	Müze Nesnesi
4	Sorumluluk	Geleneksel Meslekler
	Kültürel mirasa duyarlılık	Yöresel Yemeniler
	Doğal çevreye duyarlılık	Tarihi Hanlar
	Bağımsızlık	Motifli Kilimler
5	Estetik	Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri
	Kültürel mirasa duyarlılık	Yöresel Yemeniler
	Sorumluluk	Geleneksel Meslekler
6	Dayanışma	Geleneksel El Sanatları
	Kültürel mirasa duyarlılık	Yöresel Yemeniler
	Doğal çevreye karşı duyarlılık	Tarihi Hanlar
7	Dayanışma	Geleneksel El Sanatları
	Çalışkanlık	Geleneksel El Sanatları

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan değerlerin Bakırcılar Çarşısı ile ilişkisinin incelendiği Tablo 41’e bakıldığında sorumluluk değeriyle “Geleneksel Meslekler”, kültürel mirasa duyarlılık değeriyle “Yöresel Yemeniler”, doğal çevreye duyarlılık değeriyle “Tarihi Hanlar”, bağımsızlık “Motifli Kilimler”, estetik değeriyle “Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri”, dayanışma ve çalışkanlık değerleri de “Geleneksel El Sanatları” bölümleriyle ilişkilendirilebilir. Bakırcılar Çarşısında yer

alan söz konusu bölüm ve nesneler ile değerleri öğrencilere aktarmak için öğrencilerin aktif olarak rol alabilecekleri etkinlikler gerçekleştirilebilir. Örneğin öğrencilere sorumluluk bilincini aşlamak amacıyla çarşıda yer alan “Geleneksel Meslekler” bölümü gezdirilerek birbirinden farklı mesleklerin tanıtımı yapılabilir. Öğrenciler meslekleri gördükten sonra farklı meslekleri icra eden zanaatkârlarla röportaj gerçekleştirerek mesleğin avantajlarını ve zorluklarını, mesleğin bireysel ve toplumsal anlamda ülkeye katkılarını öğrenebilirler. Bu yolla öğrenciler her mesleğin kutsal olduğunu öğrenerek bireysel ve toplumsal anlamda sorumluluk değerini içselleştirmiş olurlar.

Kültürel mirasa duyarlılık değerini öğrencilere kazandırmak amacıyla söz konusu tarihi mekânda “Yöresel Yemeniler” bölümü ziyaret edilebilir. Bu bölümde yer alan nesneler Gaziantep’in yerel tarihinde önemli bir yere sahip olduğu için öğrenciler bu bölümün ziyareti esnasında kendi yöresinin tarihi, gelenek görenekleri, yaşam biçimi, giyim tarzı hakkında bilgi sahibi olarak kültürel mirasın korunup geliştirilmesi gereken bir olgu olduğunun farkına varır.

Sosyal bilgilerde Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen bir diğer değer doğal çevreye duyarlılıktır. Bu değer söz konusu tarihi mekânda yer alan “Tarihi Hanlar” bölümüyle ilişkilendirilebilir. Doğal çevreye duyarlılık değerini öğrencilere kazandırmak amacıyla yaratıcı drama tekniğinden yararlanılarak mimari çalışma ve yarışmalar düzenlenebilir. Öğrenciler bu çalışmalar neticesinde doğal çevresinde yer alan tarihi ve mimari yapılara estetik bir şekilde bakmasını öğrenebilir.

Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen bir diğer önemli değer bağımsızlıktır. Bu değer çarşıda yer alan “Motifli Kilimler” nesnesiyle ilişkilendirilebilir. Zira “Motifli Kilimler” nesnesinde yer alan desenler gerek Gaziantep’in gerekse Türkiye’nin bağımsızlığını simgeleyen birbirinden farklı motif ve çeşitli figürler içermektedir. Öğrenciler bu desenlerden yola çıkarak hem kendi şehrinin hem de ülkesinin bağımsızlık uğruna verdiği mücadelenin ne zorluklarla gerçekleştiğini öğrenir. Öğrencilerle birlikte bu nesnenin bulunduğu bölümde bağımsızlık temalı resim veya fotoğraf yarışmaları düzenlenebilir. Öğrenciler bu çalışmalar yoluyla motif ve desenlerin ne anlama geldiğini öğrenerek bağımsızlık değerini içselleştirmiş olurlar. Bunun yanı sıra Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen bir diğer değer estetik değeridir. Estetik değeri tarihi mekânda yer alan “Gaziantep Yöresine Ait Folklor Giysileri” nesnesiyle ilişkilendirilebilir. Bu nesne detaylıca incelendiğinde Gaziantep’in yerel tarihi ve

oyunları hakkında söz sahibi olmak mümkündür. Bununla birlikte yine bu nesne birbirinden farklı renk, desen ve motiflerden oluşmaktadır. Bu renk, desen ve motifler ayrı ayrı Gaziantep'e özgü birbirinden farklı oyun ve bu oyunların kültürünü temsil etmektedir. Öğrencilerle birlikte bu nesnenin yer aldığı kısımda yaratıcı drama tekniğinden yararlanılarak geleneksel halk oyunları etkinliği yaptırılabilir. Bu etkinlik aracılığıyla öğrenciler çevresindeki geleneksel oyunların farkına vararak bu oyunların ortaya çıkışını ve toplum üzerinde bırakmış olduğu estetik yargının farkına varabilir.

Sosyal bilgiler ve tarihi mekân eğitimi kapsamında Bakırcılar Çarşısıyla ilişkilendirilen diğer önemli değerler dayanışma ve çalışkanlıktır. Bu değerler çarşıda yer alan "Geleneksel El Sanatları" nesnesiyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu bu nesne ortaya çıktığı yörenin duygularını, yaşam biçimlerini ve kültürel özelliklerini yansıtmaları bakımından oldukça önemli belgelerdir. Bu belgeler yöre halkının gerek ferdi anlamda gerekse de toplumsal anlamda yörenin tüm özelliklerini dayanışma ruhu içinde aktarması açısından bu değerlerle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte bu nesnenin yer aldığı bölümde zanaatkârlardan da destek alınarak "Geleneksel El Sanatları Atölye Çalışmaları" veya "Geleneksel El Sanatları Sergisi" adlı eğitici etkinlikler gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler aracılığıyla öğrenciler hem estetik duygularını geliştirirken hem de çevresinde yer alan geleneksel el sanatlarının neler olduğunun farkına varır. Bunun yanı sıra öğrenciler bu etkinlikler esnasında bir dayanışma içinde olup birbirlerine yardım ederek çalışkanlık değerini de içselleştirebilirler.

4.5.6. Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programında Bakırcılar Çarşısı ile ilişkili olan beceriler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Beceri	Müze Nesnesi
4	Kanıt kullanma	Tarihi Hanlar
	Zaman ve kronolojiyi algılama	Geleneksel Meslekler
	Empati kurma	Yöresel Yemekler
	Değişim ve sürekliliği algılama	Geleneksel Meslekler
	Konum analizi	Bakırcılar Çarşısı
	Değişim	Tarihi Hanlar
	Yenilikçilik	
	Finansal okuryazarlık	
	Sosyal katılım	Geleneksel Meslekler
	Araştırma	
5	Girişimcilik	Geleneksel El Sanatları
	Yaratıcılık	Geleneksel Meslekler

	Zaman ve kronolojiyi algılama	
	Girişimcilik	
	Yenilikçilik	
	Araştırma	Geleneksel Meslekler
7	Değişim ve sürekliliği algılama	
	Zaman ve kronolojiyi algılama	

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan becerilerin Bakırcılar Çarşısı ile ilişkisinin incelendiği Tablo 42’ye bakıldığında çarşıya ait olan “Tarihi Hanlar” bölümüyle kanıt kullanma ve değişim becerilerinin birbiriyle ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu bu bölümler geçmiş dönem uygarlıkları hakkında ilk elden kanıtlar sunması bakımından kanıt kullanma becerisiyle bu uygarlıkların zaman içerisindeki değişimlerini günümüze kadar yansıtması bakımından değişim becerisiyle ilişkili olduğu yorumu yapılabilir. Bu bölümlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle yaratıcı drama veya doğaçlama tekniğinden faydalanılarak mesleklerle ilgili eğitici etkinlikler yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler gerek Bakırcılar Çarşısının gerek de içinde bulunan meslekler ve hanların geçirmiş oldukları değişimi ilk elden deneyimleme fırsatı yakalamış olurlar.

Bakırcılar Çarşısı ile ilişkilendirilen diğer beceriler zaman ve kronolojiyi algılama, empati kurma, değişim ve sürekliliği algılama, konum analizi, yenilikçilik, finansal okuryazarlık, sosyal katılım, araştırma, girişimcilik, yaratıcılık becerileridir. Bu becerilerden zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, yenilikçilik, finansal okuryazarlık, sosyal katılım ve araştırma becerileri “Geleneksel Meslekler” bölümüyle, empati becerisi “Yöresel Yemeler” bölümüyle, konum analizi becerisi “Bakırcılar Çarşısıyla” ve girişimcilik becerisi de “Geleneksel El Sanatları” bölümüyle ilişkilendirilebilir. Bu bölümlerin bulunduğu kısımda öğrencilerle birlikte yerel tarih etkinlikleri yapılabilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler kendi çevresinde bulunan yerel tarih öğelerinin farkına vararak zaman ve kronolojiyi algılama becerisini kazanmış olur.

4.5.7. Yetkinlikler

Sosyal bilgiler öğretim programında Bakırcılar Çarşısı ile ilişkili olan yetkinlikler aşağıda Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Bakırcılar Çarşısıyla İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi

Yetkinlikler	Müze Nesnesi
Öğrenmeyi öğrenme	Geleneksel Meslekler

Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler İnisiyatif alma ve girişimcilik	Tarihi Hanlar Geleneksel Meslekler

Bakırcılar Çarşısıyla ilişkili olan yetkinlikler sırasıyla ele alındığında çarşıda yer alan “Geleneksel Meslekler” bölümü öğrenmeyi öğrenme ve inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinlikleriyle, “Tarihi Hanlar” bölümü ise sosyal ve vatandaşlık yetkinliğiyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu bölümler öğrencilerin farklılaşan toplumsal ve ekonomik hayata uyum sağlayabilmeleri ve aktif kararlar alarak kendi özelliklerine uygun istediği mesleği seçebilmelerine imkân tanınması açısından bu yetkinliklerle ilişkilendirilmiştir. Söz konusu bölümlerin bulunduğu kısımda öğrencilerle tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılarak günümüzde varlıklarını Tarihi Hanlar olarak devam ettiren bu mekânlarda geçmiş dönemde ne tür meslek, zanaat veya zanaatkârların yer aldığı ortaya konmaya çalışılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla günümüzde varlığını devam ettiren bu mekanların zaman içerisindeki değişimlerini de öğrenerek geçmiş dönem insanlarıyla empati yapabilme becerisi de kazanabilirler. bakırcılar Çarşısı ile ilgili tasarlanan etkinlikler aşağıda Tablo 44’de verilmiştir:

Tablo 44. *Bakırcılar Çarşısı ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler*

ETKİNLİK ADI	ETKİNLİĞİN AMACI	DEĞER	BECERİ
Ata Mesleklerini Öğreniyoruz	Öğrenciler yine bu etkinlik yoluyla mesleklerin insanların sosyal yaşamına etkilerini kavrayarak ekonomik faaliyetlerin bulunulan bölgenin kalkınmasında pay sahibi olduğunu öğrenir.	Sorumluluk Yardımseverlik Çalışkanlık	İş birliği Yenilikçilik Girişimcilik Araştırma
Geleneksel El Sanatları Üretim Merkezi: Bakırcılar Çarşısı	Öğrenciler etkinlikler yoluyla toplumsal yaşamda yer edinmiş ve bir kültür haline gelmiş geleneksel el sanatlarıyla ilgili bilgi sahibi olup bu el sanatlarını icra eden kişilerin zanaatkâr olarak toplumlara yön verdiğini öğrenir	Estetik Kültürel mirasa duyarlılık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma Araştırma
Geleceğin Zanaatkârları Geçmiş Meslekleri Öğreniyor	Bu etkinlik bireylerin ilgi, istek, ihtiyaç ve yeteneklerini göz önüne alıp kendisine en uygun sosyal etkinliği seçerek yaratıcılık ve hayal gücü becerisini geliştirmeyi amaçlamaktadır	Saygı, Sorumluluk Çalışkanlık	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama Empati kurma
Gaziantep Yeni Nesil Zanaatkârlarını Arıyor	Bu etkinlik öğrencilerin değişen teknolojik ve bilimsel gelişmeler karşısında iyi bir meslek sahibi olabilmesi için kendi öğrenmelerinin peşine düşerek	Vatanseverlik Doğal çevreye karşı duyarlılık Sorumluluk	Girişimcilik Yenilikçilik Araştırma

	hangi mesleklerin kişiliğini yansıttığını, akılcı ve yaratıcı bir meslek eğitim sürecinin hangi aşamalardan geçtiğini araştırıp sorgulayarak yenilikçi bir anlayışa sahip bireyler olmasını amaçlamaktadır.		
Eski Köye Yeni Adet: Bakırcılar Çarşısı Kapılarını E-Ticarete Açıyor	Öğrenciler bu etkinlik yoluyla yeni gelişen meslekleri tanıyarak kendi ilgi duyduğu mesleğin neler olabileceği ile ilgili karar verme becerisi geliştirir	Dayanışma Dürüstlük Çalışkanlık	Araştırma Değişim ve sürekliliği algılama Zaman ve kronolojiyi algılama Öz denetim Karar verme Finansal okuryazarlık Yenilikçi düşünme
Tarihi Meslekler Okul Müzesi Oluşturuyoruz	Bu etkinlikten beklenen hedef davranışlar, bireylerin ekonomiyle ilgili bütçe, üretim, gider, ithalat, ihracat gibi kavramları öğrenerek çevresindeki meslek ya da ekonomik faaliyetlerin genelde ülke ekonomisine özelde ise bulunduğu yörenin ekonomisine ne gibi katkılar sunduğunu farketmesini sağlamaktır.	Sorumluluk Tasarruf Çalışkanlık Duyarlılık	

4.6. Gaziantep Kalesi'ne Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Gaziantep Kalesi'nin sosyal bilgiler öğretim programındaki potansiyelini ortaya koymak amacıyla tüm sınıf düzeylerindeki (4, 5, 6, 7) sosyal bilgiler öğretim programları, özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler açısından incelenmiştir.

4.6.1. Özel Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel amaçları bütün sınıf kademelerinde aynı olmakla birlikte toplamda on sekiz tanedir. Bu özel amaçlardan iki tanesi Gaziantep Kalesi ile doğrudan ilişkilidir ve aşağıda Tablo 45'te gösterilmiştir.

Tablo 45. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi İle İlişkilendirilen Özel Amaçlar ve İlgili Müze Nesnesi

Özel Amaç	Müze Nesnesi
Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir.	Gaziantep Kalesi İmam Gazali Makamı
Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir.	İmam Gazali Makamı Eyyubiler Hamamı Kale Camii Roma Dönemi Gözetleme Kulesi

Tablo 45 Gaziantep Kalesi kapsamında ele alındığında sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan *“Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri beklenir”* özel amacıyla Gaziantep Kalesi ve İmam Gazali Makamı birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Gaziantep Kalesi’nin altı bin yıllık bir geçmişe sahip olması ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapması ve yine tarihi bir şahsiyet olan ve Türk tarihinde önemli izler bırakarak toplumu derinden etkileyen İmam Gazali’nin makamının kalede yer alması göz önüne alınarak söz konusu özel amaçla bu nesneler arasında ilişki kurulabilir. Tarihi mekân eğitimi bağlamında söz konusu eserlerin yer aldığı bölümde öğrencilerle tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla özel amaçta yer alan temel öğelerin ve süreçlerin farkına vararak kültürel mirasın korunması ve yaşatılması konusunda daha istekli hale gelebilirler. Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen diğer özel amaç ise *“Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri değişim ve sürekliliği algılamaları beklenir”* özel amacıdır. Bu özel amaçla kalede yer alan “İmam Gazali Makamı”, “Eyyubiler Hamamı”, “Kale Camii” ve “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” arasında ilişki kurulabilir. Zira kalede yer alan bu nesneler farklı dönemlere ait uygarlıklardan birincil elden tarihsel kanıtlar aktardığı için bu nesneler söz konusu özel amaçla ilişkilendirilebilir. Bu nesnelerin yer aldığı bölümde öğrencilerle tarihsel canlandırma veya doğaçlama etkinlikleri yapılarak farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtların zaman içerisindeki değişimleri zaman ve süreklilik bağlamında ele alınabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla aynı zamanda farklı dönem ve mekanlardaki uygarlıkları tanıyarak empati becerilerini de geliştirmiş olurlar.

4.6.2. Dikkat Edilecek Hususlar

Sosyal bilgiler öğretim programında Gaziantep Kalesi ile ilişkili olan dikkat edilecek hususlar bölümü aşağıda Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkili Olan Dikkat Edilecek Hususlar Bölümü ve İlgili Müze Nesnesi

Dikkat Edilecek Hususlar	Müze Nesnesi
Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi sosyal bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi 14’ler Anıtı Kale Camii Kale Burçları Şehitler Anıtı
Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır. Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi Şehitkâmil ve Şahinbey Anıtları Gaziantep Kalesi Gaziantep Kale Camii Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi Gaziantep Destanını Anlatan Heykeller Tüfekçi Yusuf Anıtı Şahinbey Anıtı Doktor Cemil Barlas Anıtı

Tablo 46 Gaziantep Kalesi ve müze eğitimi kapsamında ele alındığında sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan “*Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün- gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi sosyal bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir*” dikkat edilecek hususuyla “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi”, “14’ler Anıtı”, “Kale Camii”, “Kale Burçları” ve “Şehitler Anıtı” bölümleri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu bu bölümler gerek yerel tarih ve sözlü tarih çalışmalarına olanak sağlaması açısından gerekse de geçmiş dönem uygarlıklarıyla günümüz uygarlıkları arasında köprü kurması bakımından dikkat edilecek hususlar bölümüyle ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra yine söz konusu bu bölümler öğrencilerin yansıtıcı sorgulama yeteneklerini geliştirmesi bakımından da

söz konusu dikkat edilecek hususlar bölümüyle ilişkilendirilebilir. Bu bölümlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle tarihsel canlandırma, yaratıcı drama, donuk imge, mimari keşif çalışmaları, nesne temelli etkinlikler, sözlü tarih ve yerel tarih etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler söz konusu dikkat edilecek hususlar bölümünde kazanılması gereken ilkeleri daha kalıcı bir şekilde içselleştirebilirler.

Tablo 46’da yer alan ve Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer dikkat edilecek husus; *“Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir”* ilkesidir. Söz konusu bu hususla kalede yer alan “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoroması Müzesi” ve “Şehitkâmil ve Şahinbey Anıtları” tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira Gaziantep Kalesi’nde yer alan söz konusu eserler Gaziantep şehrinin geçmiş dönemlerdeki önemli tarihi olaylarını günümüze yansıtması ve önemli tarihi şahsiyetlere yer vermesi bakımından söz konusu dikkat edilecek hususlar bölümüyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte bu eserlerin yer aldığı bölümde tarihsel canlandırma etkinlikleri, yerel tarih ve sözlü tarih etkinlikleri gerçekleştirilerek onların tarihsel duyarlılıklarını ve milli bilinçlerini geliştirme yoluna gidilebilir.

Tablo 46’da yer alan ve Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer dikkat edilecek husus; *“Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır”* ilkesidir. Söz konusu bu hususla Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Gaziantep Kalesi”, “Gaziantep Kale Camii” ve “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoroması Müzesi” tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu bu bölümler ve nesneler okul dışı öğrenmelere olanak sağlaması ve yerel tarih ile sözlü tarih çalışmalarına elverişli olması açısından söz konusu hususla ilişkilendirilebilir. Bu eserlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle yerel tarih ve sözlü tarih çalışmaları yapılabilir. Öğrenciler gerçekleştirecekleri bu etkinlikler sayesinde okul dışı öğrenmeleri içselleştirmiş olurlar.

Tablo 46’da yer alan ve Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen son dikkat edilecek husus; “*Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir*” ilkesidir. Bu hususla Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Gaziantep Destanını Anlatan Heykeller”, “Tüfekçi Yusuf Anıtı”, “Şahinbey Anıtı” ve Doktor Cemil Barlas Anıtı” tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu bu nesneler dikkat edilecek hususlar bölümünde yer alan gezi yazısı, resim, minyatür, heykel, hat ve mimari gibi modern sanat eserlerini bünyesinde barındırdığı için dikkat edilecek hususlar bölümüyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte bu nesnelerin yer aldığı kısımda heykel tasarımı, heykel olma, donuk imge gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir. Gerçekleştirilecek bu etkinlikler yoluyla öğrenciler söz konusu dikkat edilecek hususta yer alan modern sanat ürünlerine karşı beceri elde etmiş olurlar.

4.6.3. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler öğretim programı bütün sınıf düzeylerinde yedi öğrenme alanı etrafında yapılandırılmıştır. Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen toplam öğrenme alanı iki tane olup bu öğrenme alanları aşağıda Tablo 47’de gösterilmiştir.

Tablo 47. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Öğrenme Alanları ve İlgili Müze Nesnesi

Öğrenme Alanı	Müze Nesnesi
Kültür ve Miras (Tüm sınıf düzeylerinde)	Lohanlızade Mustafa Nureddin Anıtı Tüfekçi Yusuf Anıtı Eyyubiler Hamamı
Küresel Bağlantılar (4, 5. ve 7. sınıf düzeyinde)	Kale Camii Roma Dönemi Gözetleme Kulesi

Tablo 47’de yer alan kültür ve miras öğrenme alanıyla Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Lohanlızade Mustafa Nureddin Anıtı” ve “Tüfekçi Yusuf Anıtı” tarihi mekân eğitim bağlamında birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Zira kalede yer alan söz konusu bölümlerdeki bu tarihi şahsiyetler Gaziantep’in yerel tarihine ve sözlü tarihine katkıda

bulunmuş ve Milli Mücadele Dönemi’nde Antep Savunması’nda başarıyla mücadele ederek Gaziantep’in kurtulmasında rol oynamışlardır. Kalede yer alan bu bölümlerle ilgili öğrencilerle birlikte yerel tarih, sözlü tarih veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler vasıtasıyla içinde bulundukları toplumların geçmişten günümüze kadarki kültürel ve tarihsel serüvenlerini öğrenerek kendi kültürleri ve yerel tarihleri hakkında bilgi sahibi olmuş olurlar. Tablo 47’de Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer öğrenme alanı küresel bağlantılardır. Bu öğrenme alanıyla kalede yer alan “Eyyubiler Hamamı”, “Kale Camii”, ve “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira kalede yer alan bu nesneler geçmişteki uygarlıkların siyasi olarak birbirleriyle mücadele etmelerinin yanı sıra bu uygarlıkların kendisinden sonra gelen uygarlıklara tarihi, kültürel ve mimari anlamda estetik değeri olan ve halkın ortak kullanımına sunulan eserler ortaya koymuş olmaları gibi nedenlerden dolayı bu eserlerle söz konusu öğrenme alanı arasında ilişki kurulabilir. Kalede yer alan bu nesnelerle ilgili olarak öğrencilerle birlikte uygarlıkların mimari ve tarihi yapılarını karşılaştırmalı olarak ele alan ortak kültürel miras projesi adlı poje çalışmaları yapılabilir. Bunun yanı sıra yine bu eserlerle ilgili olarak kongre, panel ve forum gibi teknikler kullanılarak öğrencilerin süreç olarak aktif olduğu etkinlikler gerçekleştirilebilir. Öğrenciler bu etkinlikler aracılığıyla kendi topluluğu dışındaki diğer toplulukların da dünya kültür mirası için tarihi ve mimari eserler ortaya koyduklarını ve ortaya konulan bu tarihi ve mimari eserlerin korunması gerektiğinin farkına varılabilir. Bunun yanı sıra öğrenciler yine gerek geçmişteki gerekse de günümüzdeki uygarlıkların sadece siyasi olarak değil aynı zamanda kültürel miras konusunda da işbirliği içerisinde olduklarını ve bu işbirliği sayesinde de ortaya farklı kültür miras öğelerinin çıktığını fark edebilir.

4.6.4. Kazanımlar

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımlardan sekizinin Gaziantep Kalesi ile ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretim programında Gaziantep Kalesi ile ilişkili olan kazanımlar ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 48’de verilmiştir. Bu kazanımlar ve sınıf düzeyleri şunlardır:

Tablo 48. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve İlgili Müze Nesnesi

Kazanım ve Açıklaması	Müze Nesnesi
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. K.A: Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	Karayılan Anıtı Şehitkâmil Anıtı 14 Şehitler Anıtı Kale Camii Eyyubiler Hamamı Kale Camii Roma Dönemi Gözetleme Kulesi Eyyubiler Hamamı Kale Camii Roma Dönemi Gözetleme Kulesi Gaziantep Kale Burçları
SB.4.7.4. Farklı kültürlere saygı gösterir	
SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.	
SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi Kale Camii
SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi İmam Gazali Makamı
SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi
K.A: Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.	
SB.5.7.3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.	Gaziantep Kalesi Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
K.A: Farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımasının, kültürel zenginliklerini görmesinin ve karşılıklı ön yargılarını fark etmesinin sağladığı kazançlar üzerinde durulacaktır.	
SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar. Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.	Gaziantep Şehir Haritası Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımların Gaziantep Kalesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 48'e bakıldığında kaleye ait olan "Karayılan Anıtı", "Şehitkâmil Anıtı", "14 Şehitler Anıtı" ve "Kale Camii" gibi nesnelerle birbiriyle "Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir" kazanımı tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira öğrenciler kalede yer alan bu nesneler aracılığıyla yakın çevresinde bulunan millî kültür unsurlarını tanıyarak kendi yerel tarihinin farkına varır. Öğrencilerle birlikte bu nesnelerin yer aldığı kısımda yerel tarih veya sözlü tarih çalışmaları gerçekleştirebilirler. Gerçekleştirilen bu etkinlikler aracılığıyla öğrenciler yaşadıkları yerin geçmişten günümüze kadarki değişimi ve gelişimini öğrenme fırsatı yakalamış olur. Tablo 48'e göre Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım "Farklı

kültürlere saygı gösterir” kazanımıdır. Bu kazanımla kalede yer alan “Eyyubiler Hamamı”, “Kale Camii “ ve “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” gibi nesneler tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Kaledeki bu eserler geçmişten günümüze birbirinden farklı uygarlıklara ev sahipliği yapması ve her uygarlığın kendisinden önce gelen diğer uygarlıklardan izler taşıması bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra yine bu eserler milli duyguları güçlendiren, toplumlar arası dayanışmayı arttıran önemli kültür eserleri olması bakımından da bu kazanımla ilişkilendirilebilir. Bu eserlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle yaratıcı drama etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler bir yandan farklı topluluklara karşı empati yapabilme becerisini geliştirirken diğer yandan kendi dışındaki bireylere saygılı olmayı ve dayanışma içerisinde bir arada yaşamayı da öğretir.

Tablo 48’de yer alan *“Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder”* kazanımıyla kalede yer alan “Eyyubiler Hamamı”, “Kale Camii”, “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” ve “Gaziantep Kale Burçları” gibi nesneler tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Kalede yer alan bu nesneler insanlık tarihine önemli kültür mirasları kazandıran Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarından izler taşıması ve söz konusu bu nesneler Gaziantep’in kültürel miras alanında zengin bir coğrafya olduğunu göstermesi bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilmiştir. Bu nesnelerin yer aldığı bölümde öğrencilerle gerçekleştirilecek tarihsel canlandırma etkinlikleri öğrencilerde geçmiş dönem uygarlıklarına karşı empati yapabilme becerisini geliştirmesinin yanı sıra söz konusu uygarlıkların insanlık tarihinin gelişimi için ortaya koydukları mücadelenin daha iyi anlaşılmasını da sağlayabilir.

Tablo 48’de yer alan ve Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer kazanım *“Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar”* kazanımıdır. Bu kazanımla “Gaziantep Kalesi” ve kale yakınında yer alan “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira gerek Gaziantep Kalesi’nin gerekse de Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi’nin sadece kültürel açıdan değil aynı zamanda taşıdığı turistik değer açısından da uluslararası alanda önemli bir yere sahip olması ve ülkenin kültür miras öğelerini evrensel alana da taşıması bakımından söz konusu kazanımla ilişkilendirilebilir. Öğrencilerin söz konusu kazanımı içselleştirmelerini sağlamak

amacıyla ortak kültür mirası oluşturma ve turizm envanteri oluşturma çalışmaları yapılabilir. Gerçekleştirilen bu etkinlikler yoluyla öğrenciler kültürel miras öğelerinin sadece kültürel açıdan değil aynı zamanda turizm açısından da ülkeye katkılarını öğrenmiş olur.

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan kazanımların Gaziantep Kalesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 48'e bakıldığında kaleyle ilişkilendirilen bir diğer kazanım *"Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar. Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır"* kazanımıdır. Bu kazanımla kalede yer alan "Gaziantep Şehir Haritası" ve "Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi" tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu bölümler ve nesneler incelediğinde Gaziantep şehrinin geçmiş dönemde önemli ticaret yolları üzerinde bulunması, tarihi İpek Yolu'na sahip olması ve bunun yanı sıra bu yolların ulusların ekonomik ve kültürel ilişkilerine katkıda bulunması gibi nedenlerden dolayı kazanım tarihi mekân ilişkisi kurulabilir. Bu nesnelerin bulunduğu bölümde öğrencilerle birlikte ticaret yollarıyla ilgili harita çalışmaları gerçekleştirilerek öğrencilerin harita okuryazarlığının gelişimine de katkı sağlanabilir.

4.6.5. Değerler

Sosyal bilgiler öğretim programında Gaziantep Kalesi ile ilişkili olan değerler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 49'da verilmiştir.

Tablo 49. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Değerler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Değer	Müze Nesnesi
4	Kültürel mirasa duyarlılık	Kale Camii
		Eyyübiler Hamamı
		Roma Dönemi Gözetleme Kulesi
	Sorumluluk	Kuvayı-Milliye Teşkilat Şeması
	Bağımsızlık	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Saygı	İmam-ı Gazali Makamı
	Sorumluluk	Kuvayı-Milliye Teşkilat Şeması
	Estetik	14'ler Anıtı
		Kale Camii

Tablo 49. (Devamı)

6	Dayanışma	Şehitler Anıtı Kale Camii
	Kültürel mirasa duyarlılık	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
7	Kültürel mirasa duyarlılık	Kale Camii Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Estetik Özgürlük	14'ler Anıtı Şehitler Anıtı
	Barış	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Saygı	İmam-ı Gazali Makamı

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan değerlerin Gaziantep Kalesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 49'a bakıldığında kaleye ait olan "Kale Camii", "Eyyübiler Hamamı" "Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi" ve "Roma Dönemi Gözetleme Kulesi" nesneleri ile kültürel mirasa duyarlılık değeri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira kalede yer alan bu eserler daha önceki uygarlıklar tarafından oluşturulmuş ve tüm dünyada evrensel değerlere sahip eserler olması bakımından kültürel mirasa duyarlılık değeriyle ilişkilendirilebilir. Zira kalede yer alan söz konusu eserler detaylıca incelendiğinde birbirinden farklı uygarlıkların gerek kültürü gerekse de mimari özellikleri hakkında söz sahibi olmak mümkündür. Bu bağlamda öğrencilerin kültürel mirasa duyarlılık değerini içselleştirmeleri için canlandırma tekniğinden yararlanılarak ortak kültürel miras proje çalışmaları veya kültürel mirasla ilgili sergi veya afiş çalışmaları gerçekleştirilebilir. Öğrenciler gerçekleştirecekleri bu etkinlikler sayesinde kültürel mirasın tek bir topluma ait olmadığını, bu mirasın evrensel bir şekilde tüm dünyaya yayılmış olduğunu öğrenerek söz konusu değeri yaşatmaya istekli olur.

Tablo 49'da Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer değer sorumluluk değeridir. Sorumluluk değeriyle kalede yer alan "Kuvayı-Millîye Teşkilat Şeması" birbiriyle ilişkilendirilebilir. Kalede yer alan söz konusu bu eser Gaziantep halkının Milli Mücadele döneminde düşman işgaline karşı büyük bir sorumluluk alarak kendi şehirlerini şehit olma pahasına savunmalarından yola çıkarak sorumluluk değeriyle

“Kuvayı-Millîye Teşkilat Şeması” arasında ilişki vardır yorumu yapılabilir. Öğrenciler söz konusu nesneden yola çıkarak yapacakları “Ara-Bul” etkinlikleriyle içinde bulundukları toplumda nasıl sorumluluk almaları gerektiğini öğrenerek sorumluluk değerini daha iyi içselleştirebilirler. Tablo 49’da Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen diğer değerler bağımsızlık, saygı, estetik, dayanışma, özgürlük ve barıştır. Bağımsızlık değeri kalede yer alan “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” ile; saygı değeri “İmam-ı Gazali Makamı” ile; estetik değeri “14’ler Anıtı” ve “Kale Camii” ile; dayanışma değeri “Şehitler Anıtı” ve “Kale Camii” ile; özgürlük değeri “Şehitler Anıtı” ile; barış değeri de “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” ilişkilendirilebilir.

“Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” Gaziantep’in bağımsızlığı için mücadele eden yurttaşların anısını yaşatmak amacıyla kurulmuş bir müze olması bakımından bağımsızlık değeriyle ilişkilendirilebilir. Müzede yapılacak yerel tarih veya tarihsel canlandırma etkinlikleriyle öğrencilerin bağımsızlık değerini daha iyi içselleştirerek ülkesinin ve içinde bulunduğu şehrinin bağımsızlığının kazanılmasında etkili olan faktörlerin neler olduğunu kavrayabilirler. Bunun yanı sıra yine Gaziantep Kalesi’nde yer alan “İmam-ı Gazali Makamı” toplumdaki insanların moral ve motivasyonunu arttırması ve onların manevi yönüne etki etmesi açısından saygı değeriyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte bu bölümde yaratıcı drama çalışmaları yapılarak söz konusu tarihi şahsiyetin geçmiş dönemde toplumu düşünce yönünden nasıl etkilediği daha kolay kavranabilir.

Gaziantep Kalesi’nde yer alan “14’ler Anıtı” ve “Kale Camii” geçmiş dönem uygarlıklarının mimarisini günümüze yansıtması ve kaleyi ziyaret eden ziyaretçilerde göze hoş gelen bir etki bırakması bakımından estetik değeriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu eserler önceki dönem uygarlıklarının mimari ve estetik anlayışları hakkında görsel olarak bilgiler sunması açısından da estetik değeriyle ilişkilendirilebilir. Estetik değerini öğrencilere kazandırmak amacıyla söz konusu eserlerin yer aldığı kısımda öğrencilerle kil veya oyun hamuru kullanılarak mimari çalışmalar veya görsel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Zira yapılacak bu etkinlikler öğrencilerin gerek görsel gerekse de zihinsel olarak yaratıcı düşünmelerine olanak sağlayacağı gibi estetik duygularının gelişmesine de hizmet eder. Tablo 49’da Gaziantep Kalesi’nde yer alan bir diğer önemli olan eser “Şehitler Anıtı’dır”. Kalede yer alan bu eser bir toplumun bağımsızlığı için topyekün mücadele etmenin en güzel örneklerden birini yansıtması

bakımından dayanışma değeriyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte söz konusu anıtın bulunduğu bölümde tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılabilir.

Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler geçmiş dönemde yaşamış insanların ülkeleri için verdikleri topyekün mücadeleyi ilk elden gözlemlemiş ve onlarla empati kurmuş olur. Öğrenciler bu becerileri kazanmalarını yanı sıra dayanışma değerini daha iyi içselleştirmiş olurlar.

Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Şehitler Anıtı” Gaziantep halkının Milli Mücadele döneminde kendi şehirlerini işgal güçlerine karşı şehit olma pahasına korumaları bakımından özgürlük değeriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu eserin bulunduğu kısımda öğrencilerle birlikte yaratıcı drama veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yaptırılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler sayesinde kişisel özgürlüğünün ve toplumsal özgürlüğünün nasıl kazanıldığının farkına vararak bu değeri daha iyi içselleştirebilir. Bunun yanı sıra yine Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” barış değeriyle ilişkilendirilebilir. Kalede yer alan söz konusu bölüm ve bu bölümün içerisinde yer alan eserler detaylıca incelendiğinde Gaziantep halkının barış içerisinde yaşamak için işgal güçlerine karşı verdiği mücadeleyi görmek mümkündür. Kalede yer alan bu eserlerden yola çıkarak öğrencilere toplumsal yaşamda barış içerisinde yaşamayı öğretmek ve onların barış değerini içselleştirmelerini sağlamak amacıyla nesne temelli veya donuk imge etkinlikleri gerçekleştirilebilir.

4.6.6. Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programında Gaziantep Kalesi ile ilişkili olan beceriler ve sınıf düzeyleri aşağıda Tablo 50’de verilmiştir.

Tablo 50. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Beceriler ve İlgili Müze Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Beceriler	Müze Nesnesi
4	Kanıt Kullanma	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Kale Camii Eyyubiler Hamamı Gaziantep Kalesi
	Değişim ve Sürekliliği Algılama	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi Kale Camii
	İşbirliği	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi

Sosyal Katılım
Araştırma
Empati

Gaziantep Kalesi
Şehitler Anıtı
Eyyubiler Hamamı
Roma Dönemi Gözetleme
Kulesi

Tablo 50. (Devamı)

5	Sosyal Katılım	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Araştırma	Şehitler Anıtı
6	Eleştirel Düşünme	Kuvayı-Millîye Teşkilat Şeması
	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Kale Camii Eyyubiler Hamamı Gaziantep Kalesi
7	Araştırma	Şehitler Anıtı
	Kanıt Kullanma	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Kalıp Yargı ve Ön Yargıyı Fark Etme	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi
		Eyyubiler Hamamı

Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan becerilerin Gaziantep Kalesi ile ilişkisinin incelendiği Tablo 50'ye bakıldığında kaleye ait olan “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” ile kanıt kullanma, işbirliği ve sosyal katılım becerileri birbiriyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu tarihi mekân nesnesi Antep Savunması’nı dönemin gazete haberleri, o dönemde yaşamış insanların anıları ve Antep’in kurtuluşu için mücadele edip şehit düşmüş tarihi kişiliklerin geriye bıraktıkları mirasları sözel tarih ve yerel tarih bağlamında ele alıp aktarması yönüyle kanıt kullanma becerisiyle; o dönemde yaşayan insanların ülkesinin bağımsızlığı için topyekûn mücadele etmesi ve bu mücadelenin başarıya ulaşarak demokratik bir düzene geçilmesi yönüyle de işbirliği ve sosyal katılım becerisiyle ilişkilendirilebilir. Tarihi mekân eğitimi kapsamında söz konusu becerileri öğrencilere kazandırmak ve bu becerileri kalıcı hale getirmek için sözlü tarih ya da yerel tarih etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikler yoluyla öğrenciler hem birincil elden kanıt kullanmayı hem de geçmişten günümüze kadar devam eden işbirliği becerisini kazanmış olur.

Tablo 50’de yer alan ve Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen diğer beceriler zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama becerileridir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi kalede yer alan Kale Camii, Eyyubiler Hamamı,

Gaziantep Kalesi ile değişim ve sürekliliği algılama becerisi ise Roma Dönemi Gözetleme Kulesi ve Kale Camii ile ilişkilendirilebilir. Gaziantep Kalesi’nde yer alan söz konusu eserler sadece bir uygarlığa veya bir döneme ait olmayıp birbirinden farklı uygarlıkların tarihsel süreç içerisindeki kültürel, tarihi ve mimari özelliklerini yansıtmaları bakımından zaman ve kronoloji ve değişim ve sürekliliği algılama becerisiyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte söz konusu nesnelerin bulunduğu bölümde yaratıcı drama tekniği kullanılarak hayali arkeolojik kazı çalışmaları veya ortak kültürel miras temalı sergi çalışması yaptırılabilir. Bunun yanı sıra öğrencilerle kalede yer alan nesne ve uygarlıklarla ilgili “Tarihte Bugün” veya “İz Bırakan Uygarlıklar” adlı tarih şeridi çalışmaları da yapılabilir. Ortaya konulan bu etkinlikler yoluyla öğrenciler sadece kendi kültür ve uygarlığının değil aynı zamanda birbirinden farklı zaman diliminde yaşamış diğer uygarlıkların geçirmiş olduğu tarihi, kültürel ve mimari özelliklerini değişim ve süreklilik bağlamında kronolojik olarak öğrenme fırsatı yakalamış olurlar.

Sosyal bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân eğitimi kapsamında Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen diğer önemli beceri araştırma becerisidir. Söz konusu bu beceri ile Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Şehitler Anıtı” arasında ilişki kurulabilir. Zira kalede yer alan “Şehitler Anıtı” içinde bulunan Gaziantep yöresinin milli mücadele döneminde neler yaptığını ve bu mücadele sonunda bölgedeki insanların neden şehit olduklarını göstermesi bakımından araştırma becerisiyle ilişkilendirilebilir. Bu beceriyle ilgili öğrencilere sözlü tarih, kompozisyon çalışması veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yaptırılabilir. Öğrenciler bu sayede içinde bulundukları toplumu birincil elden kaynaklarla araştırarak zengin öğrenme yaşantıları kazanabilirler. Bu becerilerin yanı sıra yine Tablo 50 müze ve tarihi mekan eğitimi bağlamında ele alındığında kalede yer alan “Eyyubiler Hamamı” ve “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” empati ve kalıp yargı ve ön yargıyı farketme becerisi ile; ve yine kalede bulunan “Kuvayı-Milliyet Teşkilat Şeması” ile eleştirel düşünebilme becerisi birbiriyle ilişkilendirilebilir. “Eyyubiler Hamamı ve Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” öğrencilerin geçmiş dönemin şartlarına bağlı olarak o dönemde yaşamış toplulukların duygu ve düşüncelerini anlayıp onlar gibi düşünebilmeleri bakımından empati becerisiyle; öğrencilerin kendi kültürü veya topluluğu dışındaki diğer kültür ve topluluklara karşı var olan ön yargı ve olumsuzluğu ortadan kaldırması bakımından da kalıp yargı ve ön yargıyı farketme becerisiyle ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra

Gaziantep Kalesi’nde yer alan “Kuvayı-Milliye Teşkilat Şeması” nesnesi de öğrencilerde “Kuvayı-Milliye” kavramına yönelik sorgulayıcı bakış açısı getirmesi bakımından eleştirel düşünebilme becerisiyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu becerileri öğrencilere kazandırmak amacıyla tarihsel canlandırma, yaratıcı drama ve doğaçlamaya dayalı eğitsel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

4.6.7. Yetkinlikler

Sosyal bilgiler öğretim programında Gaziantep Kalesi ile ilişkili olan yetkinlikler aşağıda Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Gaziantep Kalesi ile İlişkilendirilen Yetkinlikler ve İlgili Müze Nesnesi*

Yetkinlikler	Müze Nesnesi
Anadilde İletişim	14’ler Anıtı
Yabancı Dillerde İletişim	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi
Kültürel Farkındalık ve İfade	Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
	Roma Dönemi Gözetleme Kulesi
	Eyübiler Hamamı

Tablo 51 tarihi mekân eğitimi kapsamında ele alındığında kalede yer alan “14’ler Anıtı ve “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” ile anadilde iletişim yetkinliği birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira müzede yer alan söz konusu bölüm ve nesneler öğrencilere nesne temelli öğrenmeler için fırsatlar sunması ve onların bu nesneler aracılığıyla yaratıcılıklarını geliştirmesi bakımından söz konusu yetkinlikle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte kalede yer alan söz konusu nesnelerle ilgili yaratıcı yazma veya kompozisyon çalışmaları yapılabilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla duygu ve düşüncelerini sözlü ifade edebildiği gibi kendisini aynı şekilde yazılı olarak ifade edebilme becerisini de kazanmış olur. Bunun yanı sıra bu etkinlikler aynı zamanda öğrencilerin yaratıcılıklarına da katkıda bulunabilir. Tablo 51’de yetkinliklerle ilişkilendirilen bir diğer nesne “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” adlı nesnedir. Bu nesneyle yabancı dillerde iletişim yetkinliği tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira kalede yer alan bu nesne geçmiş dönemlerden farklı bir uygarlığı temsil etmesi ve aynı zamanda öğrencilerin kültürlerarası anlayış becerisini geliştirmesi bakımından söz konusu yetkinlikle ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi “ nesnesinin

bulunduğu bölümde öğrencilerle yaratıcı drama veya tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılarak öğrencilerin yabancı dillerde iletişim yetkinliğinde yer alan kültürlerarası anlayış ve empati becerileri geliştirilebilir. Tablo 51’de Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen bir diğer yetkinlik sosyal ve vatandaşlık yetkinliğidir. Bu yetkinlikle kalede yer alan “Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi” tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilebilir. Zira kale civarında yer alan bu müzedeki nesneler tek tek incelendiğinde söz konusu yetkinlikte belirtilen ve bireyleri yakından ilgilendiren siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik kazanımlara ulaşmak mümkündür. Müzenin içerisinde yer alan nesneler Gaziantep’in Milli Mücadele Dönemi’nde ortaya koymuş olduğu mücadeleyi birincil el kaynaklarla öğrencilere aktararak demokratik bir ülke için neler yapılması gerektiğini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Öğrencilerle birlikte müzedeki nesnelerle ilgili donuk imge tekniğinden yararlanılarak nesne temelli etkinlikler gerçekleştirilebilir. Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla sosyal katılım kavramını daha iyi içselleştirerek demokratik bir toplum için üzerine düşen sorumluluğun farkına varır. Tablo 51’de yer alan ve Gaziantep Kalesi ile ilişkilendirilen son yetkinlik ise kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğidir. Bu yetkinlikle kalede yer alan “Roma Dönemi Gözetleme Kulesi” ve “Eyyubiler Hamamı” tarihi mekân eğitimi kapsamında birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Zira bu nesneler söz konusu yetkinlikte yer alan çeşitli iletişim araçlarının kullanılarak duygu düşünce ve deneyimlerin yaratıcı bir şekilde aktarılması kazanımıyla doğrudan bağlantılı olduğu için bu nesneler kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğiyle ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra söz konusu nesneler birbirinden farklı uygarlıkların kültürünü, yaşam biçimini, gelenek göreneklerini, dönemin mimari özelliklerini estetik bir duygu içerisinde ve somut bir şekilde ziyaretçilere aktarması yönüyle de kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğiyle ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle birlikte söz konusu nesnelerin yer aldığı bölümde canlandırma veya doğaçlama tekniğinden yararlanarak arkeolojik kazı çalışması ya da tarihsel canlandırma etkinlikleri yapılabilir. Bu etkinlikler öğrencilerde kendi toplumu dışındaki diğer uygarlıklara empatiyle bakabilme ve o uygarlıkta yer alan kültürel özelliklerin farkına varabilme becerilerini kazandırabilir. Bunun yanı sıra etkinliklerde kullanılacak yöntem ve tekniklerin çeşitliliği öğrencilerde yaratıcı düşünebilme becerilerini daha da geliştirebilir. Gaziantep Kalesi ile ilgili geliştirilen örnek etkinlikler aşağıda Tablo 52’de verilmiştir:

Tablo 52. *Gaziantep Kalesi ile İlgili Tasarlanan Örnek Etkinlikler*

ETKİNLİK ADI	ETKİNLİĞİN AMACI	DEĞER	BECERİ
Roma'dan Osmanlıya Yıkılmayan Kale	Öğrenciler bu etkinlik yoluyla kendi öz kültürel miraslarına sahip çıkıp o kültürü yaşatmaya çalışırken bir yandan da Anadolu coğrafyasında geçmişten günümüze hüküm sürmüş tüm uygarlıkların da bir zamanlar bu bölgenin ve kültürel yapıların ortaya çıkmasında pay sahibi olduğunu kavrar.	Kültürel mirasa duyarlılık Saygı	Araştırma Tarihsel empati
Gaziantep Kalesi Tarihi Canlandırma 1	Öğrenciler bu etkinlik yoluyla toplumsal birlikteliğe katkıda bulunan tarihi mekânları zaman süreklilik ve değişim bağlamında ele alarak yenilikçi düşünme becerisi kazanır.	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma Mekânı algılama	Araştırma, Tarihsel empati
Kale-i Füsüs Cihan İmparatorluğu Osmanlı'da	Etkinlikteki temel amaç bireylerin içinde bulundukları çevrede yer alan tarihi, kültürel, turistik yapı ve mekânların araştırılması ve gözlemlenmesi yoluyla günümüz Türkiye Cumhuriyeti devletinin geçmişteki devamı niteliğindeki devlet veya imparatorlukların fetih siyasetini zaman süreklilik değişim bağlamında ele alarak kültürel bir estetik değer yargısı yaratmak	Kültürel mirasa duyarlılık Estetik Vatanseverlik Bağımsızlık	Kanıt kullanma Araştırma Gözlem
Kaleler Mimarı "Justinyanus"tan Ayıntap"a Armağan: Antep Kalesi	Öğrenciler bu etkinlik yoluyla bir yandan Anadolu'da yaşamış farklı kültürlerin Anadolu coğrafyasına yapmış oldukları katkıları kavrarken diğer yandan bu kültürlerle yönelik oluşmuş kalıp ve ön yargıları sorgulamayı ve eleştirel düşünebilmeyi öğrenir	Barış Saygı Sevgi Eşitlik	İş birliği Problem çözme Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme Eleştirel düşünme
Ecdad Yadıgârı	Öğrenciler bu etkinlikler kapsamında kendi çevrelerinde bulunan tarihi ve kültürel mekânların neler olduğunu fark ederek bu mekânların gerek eğitimde gerekse de günlük yaşamda daha fazla ve daha aktif bir şekilde kullanılması gerektiğini öğrenir	Aile birliğine önem verme Kültürel mirasa duyarlılık Vatanseverlik	Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama Değişim ve sürekliliği algılama

BÖLÜM V

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm iki aşamalı olarak ifade edilmiştir. İlk aşamada dördüncü bölümdeki bulgular ve yorumlar kısmında yer alan sonuçlar tartışılmıştır. İkinci aşamada ise araştırma sonuçlarından yola çıkılarak birtakım öneriler getirilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın genel amacı okul dışı öğrenme bağlamında Gaziantep ili özelinde yer alan müzeler ve tarihi mekânların sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki potansiyelini ortaya çıkarmak ve buna bağlı olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu mekânlarda uygulayabilecekleri örnek etkinlikler geliştirerek alanyazına katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda ilk aşamada araştırma kapsamına alınan müze ve tarihi mekânlarda gözlemler yapılarak okul dışı öğrenme bağlamında müze ve tarihi mekân nesnelerinin sosyal bilgiler öğretim programı ile (özel amaçlar, dikkat edilecek hususlar, öğrenme alanları ve kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinlikler) ilişkisi irdelenmiş, ikinci aşamada ise derslerini bu mekânlarda işleyecek olan eğitim camiasının tüm paydaşlarının yararlanabileceği 45 etkinlik geliştirilmiştir. Tasarlanan etkinliklerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan içerikle uyumlu olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan mekânlarda yapılan gözlemler ve bu gözlemler sonucu geliştirilen etkinlikler vasıtasıyla ortaya şu sonuçlar çıkmıştır:

Geliştirilen etkinliklerde dikkat edilen en önemli ölçüt Gaziantep özelinde yer alan müze ve tarihi mekânların okul dışı öğrenme bağlamında sosyal bilgiler eğitimi için taşıdığı potansiyel olmuştur. Araştırmacı etkinlikleri geliştirirken sosyal bilgiler öğretim programının içeriğini göz önüne alarak araştırma kapsamındaki müze ve tarihi

mekânlarda gözlemler gerçekleştirmiş, bu mekânlarda yer alan nesneleri sosyal bilgiler öğretim programının hedeflediği okul dışı öğrenme kavramıyla ilişkilendirerek etkinlikleri tasarlamıştır. Bu bağlamda araştırmacı tarafından tasarlanan okul dışı öğrenme etkinlikleri sosyal bilgiler öğretim programında yer alan dikkat edilecek hususlar, özel amaçlar, öğrenme alanları, kazanımlar, değerler, beceriler ve yetkinliklerle ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak etkinliklerin tüm öğrenme alanlarına hitap etmesinin yanı sıra daha çok kültür ve miras öğrenme alanı etrafında şekillendiği görülmüştür. Etkinliklerin kültür ve miras öğrenme alanı etrafında şekillenmesinin en önemli sebeplerinden birisi bu öğrenme alanının tarihi ve kültürel değerlere hitap ederek öğrencilerde bu kavramların gelişmesine katkı sağlamasıdır. Bu açıdan geliştirilen etkinliklerin öğrencilerin kültürel miras becerilerine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu sonuç; Dönmez ve Yeşilbursa (2014), Filiz (2010), Sevigen, vd., (2022), Şişman (2019), Torun (2021), Üztemur (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla uyumludur.

Müzeler ve tarihi mekânlar birden fazla duyu organının birlikte hareket ettiği öğrenme ortamlarıdır. Bu ortamlarda duyu organlarının zenginliğiyle birlikte daha aktif, etkili ve kalıcı öğrenmeler ortaya çıkar. (Ekiz-Kaya, 2021). Bu bağlamda mevcut araştırma için geliştirilen okul dışı öğrenme etkinlikleri daha çok keşif ve yaparak yaşayarak öğrenme temeline dayandırılmıştır. Bu bakımdan tasarlanan etkinliklerin eğitimin tüm paydaşları tarafından sosyal bilgiler öğretim programı ve Gaziantep'te yer alan müze ve tarihi mekân ilişkisi göz önüne alınarak yorumlanacağı düşünülmektedir. Zira bu sayede sosyal bilgiler öğretim programında yer alan "kültürel miras" kavramının öğrenciler ve öğretmenler tarafından daha etkin bir şekilde kavranabileceği düşüncesi çalışmanın en temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bu sonuçtan yola çıkarak gelecekteki sosyal bilgiler ve müze eğitimcilerinin yapılandırmacılık eğitim felsefesini temel alarak okul dışı öğrenme etkinliklerini farklı ve zenginleştirilmiş mekânlarda eleştirel bir bakış açısıyla ele alacağı düşünülürse okul dışı öğrenmenin hızlı ve etkili bir şekilde gelişim göstereceği alanyazındaki benzer çalışmalarla da ifade edilmiştir (Hooper-Greenhill, 2007; Kuşcuoğlu, 2017; Siedel ve Hudson, 1999; Torun, 2021; Üztemur, 2017). Sosyal bilgiler eğitiminin okul dışı öğrenmeyle ilişkilendirilmesi ve müze ile tarihi mekânlarda sosyal bilgilere daha fazla zaman ayrılması öğrencilerde ve öğretmenlerde tarihsel neden sonuç becerisini geliştirerek kendi kültürünü tanıma, tanıtma ve farklı

kültürlerle kendi kültürü arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri yorumlama becerisini de beraberinde getirecektir.

Gaziantep asırlar boyunca birbirinden farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan ve bu medeniyetlerin kültürlerini sentezleyerek zengin bir kültürel miras oluşturmuş bir şehirdir. Şehir bu anlamda bir köprü vazifesi görmüş olup farklı toplumların etkileşimini kendi coğrafyasına taşımıştır (Canbakal, 2009). Tarih boyunca devam eden bu kültür etkileşimi günümüzdeki Gaziantep şehrinin bir nevi kimliğini oluşturmuştur. Ulusları etkileyen büyük göçler, sanayinin son yüzyılda geçirmiş olduğu değişim ve teknolojik ve bilimsel çalışmalar şehirlerin kültürel mirasları içerisinde yer alan müze ve tarihi mekânların çehresini de değiştirmiştir. Bu mekânlar artık koleksiyonculuk görevinin yanı sıra eğitim yoluyla da zamanla şehrin değerlerinde, gelenek göreneklerinde ve yaşam biçimlerinde değişimlerin yaşanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak da şehirlerin kültürel ve tarihsel yapısı hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Mevcut araştırma söz konusu bu değişim ve dönüşümü Gaziantep özelinde ele alarak Gaziantep'in kültürel mirasını, gelenek göreneklerini, tarihi ve mimari yapılarını ortaya çıkarıp bu mekânlarda gerçekleşecek okul dışı öğrenmeler yoluyla şehrin kültürel mirasını yaşam boyu öğrenme bağlamında geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Mevcut araştırma için tasarlanan etkinliklerde en çok dikkat edilen unsur müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretim programının içeriğine uygun olması gerekliliğidir. Zira programla ilişkili olmayan mekânların seçimi hem zaman kaybına yol açacak hem de kalıcı öğrenmelerin ortaya çıkmasını engelleyecektir. Bu nedenle araştırma için seçilen mekânlara özellikle dikkat edilmiş, bu mekânlarda gerçekleştirilecek etkinliklerin sosyal bilgiler öğretim programındaki tüm sınıf düzeylerine hitap etmesi ve etkinliklerin sonucunda öğrencilerin değer ve becerilerinde olumlu yönde gelişme göstereceği öngörülmüştür. Bu bağlamda araştırma kapsamında yer alan mekânlardan özellikle Zeugma Mozaik Müzesi ve Oyuncak Müzesi'nin görsellik açısından estetik bir yapıya sahip olması ve yaratıcı drama etkinliklerine uygun olması gibi nedenler bu iki mekânı ön plana çıkarmıştır. Gartenhaus'a (2000) göre, müzeler eğitim amaçlı kullanılırken çocuklarda yaratıcılığı ortaya çıkaracak yöntem ve teknikler kullanılmalı ve bunun yanı sıra iş birlikli çalışma veya grup çalışması ilkelerine dikkat edilerek incelenecek esere yoğunlaşılmalıdır. Bu bağlamda mevcut araştırma için seçilen mekânlarda yer alan eserlerin görselliğe hitap

ederek estetik bir his uyandırmasına ayrıca dikkat edilmiştir. Bu sonuç Ekiz-Kaya (2021) tarafından Samsun’da görsel sanatlar öğrencileriyle yapılan “görsel kültür eğitimi bağlamında müzelerin geleceği” adlı çalışmada yer alan müzelerde, tarihi mekân eğitimlerinde ve derslerin kazanımlarında görselliğe çokça yer verilmesinin yaratıcı ve eleştirel bakış açısını geliştireceği sonucuyla uyumludur. Bunun yanı sıra Tezcan-Akmehmet (2017) “ilkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programında sanat tarihi öğretimi ile müze eğitimi ilişkisinin incelenmesi” adlı çalışmasında kültürel miras içerisinde yer alan konu ve kazanımların görsellerle desteklenerek müze eğitimiyle ilişkilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Tezcan-Akmehmet (2017) böylece gerek ilkokullarda gerekse de ortaokullarda müze eğitimlerinde görsellik, sanat tarihi ve müze ilişkisi kurulduğunda özellikle somut işlemler döneminde yer alan öğrencilerin kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebileceklerini belirtmiştir. Bülbül (2016) tarafından yapılan “müze yoluyla kültürel miras bilinci oluşturma” adlı çalışmada ise birbirinden farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığı (yaratıcı drama, bağlamsal sanat tarihi çalışmaları, eleştiri tekniği, yaz-çiz etkinlikleri) müze ve tarihi mekânlarda öğrencilerin çok daha verimli bir müze eğitimi gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Uçar (2014) da “sanat eğitiminde müzelerin eğitimsel rolleri ve işlevleri” adlı çalışmasında müze ve tarihi mekânların eğitim açısından en önemli görevlerinden birisinin öğrencilere “estetik” duyarlılığı kazandırmak olduğunu ifade etmiştir. Alanyazındaki tüm bu çalışmalar göz önüne alındığında mevcut araştırma kapsamında yer alan mekânların ve bu mekânlarda gerçekleştirilmek üzere tasarlanan etkinliklerin farklı yöntem ve teknikler kullanılarak uygulanması sonucunda öğrencilerin değer ve becerilerinde olumlu yönde bir değişim göstermesi öngörülmektedir.

Araştırma sonucuna göre Gaziantep’te yer alan müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretim programının içeriğiyle uyumlu olan birbirinden zengin nesneleri bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Zira araştırma kapsamına alınan müze ve tarihi mekânların nesne odaklı eğitime oldukça elverişli olduğu göze çarpmaktadır. Akmehmet de (2008) yaptığı çalışmada müzeler ve tarihi mekânlardaki öğrenmeleri daha etkili kılmak için okul dışı öğrenmelerin nesne odaklı etkinliklerle kullanılması gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu açıdan mevcut araştırma öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik geçmişten günümüze süregelen kültürel mirası tanıyarak onu korumaları ve geliştirmeleri gerektiğini ortaya koyması açısından son derece

önemlidir. Araştırma kapsamında elde edilen en önemli sonuçlardan birisi de seçilen müze ve tarihi mekânların özellikle Zeugma Mozaik Müzesi ve Arkeoloji Müzesi'nin sadece nesne sergileme işlevine odaklanmayıp aynı zamanda eğitim işlevini ön plana çıkarmış olmasıdır. Zira araştırma kapsamına dâhil edilen Zeugma Mozaik Müzesi'nde okul dışı öğrenme kapsamında öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini ortaya çıkaracak Çocuk Sanat Atölyesi ve Sinevizyon Odası gibi eğitici atölyeler kullanılmaktadır. Bu eğitim atölyeleri yetişkinlere de hitap etmekle birlikte daha çok öğrencilere yönelik eğitici çalışmalar içermektedir. Mevcut araştırmada yer alan bu sonuç; Ekiz-Kaya (2021) tarafından görsel sanatlar bölümü öğrencileriyle yapılan "görsel kültür eğitimi bağlamında müzelerin geleceği" adlı çalışmasındaki müzelerde uygulanan "Müzedede Sanat Var", "Çocuklara Masallar", "Müzedede Okuyorum" gibi farklı projelerin öğrencilerin ilgisini çektiğini ve bu ilgi sayesinde öğrencilerin eğitici etkinliklere katıldığı sonucuyla uyumludur. Bu bağlamda günümüz çağdaş müzeleri, sadece nesne sergileme temelli olmayıp bünyesinde farklı yöntem ve teknikler kullanarak okul dışı öğrenme olgusunu da ön plana çıkarmaktadır. Bu yöntemler içerisinde eğitim atölyeleri, etkileşimli nesne etkinlikleri ve seminerler yer almaktadır. Mevcut araştırma kapsamındaki Zeugma Mozaik Müzesi ve Arkeoloji Müzesi'nin zengin eğitim atölyeleriyle, etkileşime dayanan eğitici etkinliklerle sosyal bilgiler öğretim programında yer alan okul dışı öğrenme olgusuna katkı sağladığı göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra araştırma kapsamında yer alan müzelerden Zeugma Mozaik Müzesi yıl içerisinde ortalama üç yüz ile dört yüz bin arasında ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Bu bağlamda müze devasa bir eğitim yuvası olarak ifade edilebilir. Müze bu özelliği nedeniyle gerek yurt dışından gerekse de yurt içinden gelen ve birbirinden farklı kültürlere sahip bireylerin kültürel bilinç oluşturma çabalarına da katkı sağlayabilir.

Araştırma kapsamında tasarlanan etkinliklerin araştırma için seçilen mekânlarda uygulanmasıyla öğrencilerde yerel çevre bilincini geliştirerek öğrencilerin Gaziantep'in tarihi, turistik ve kültürel öğelerini tanımaları öngörülmektedir. Öğrencilerin yine bu etkinlikler yoluyla Gaziantep'te yer alan müze ve tarihi mekânları ilk elden deneyimleme fırsatı yakalayarak yerel tarih hakkında bilgi sahibi olacakları da öngörülmektedir. Bu deneyim öğrencilerin yerel tarih becerilerini geliştirerek onların aidiyet duygularını olumlu yönde etkileyecektir. Aktekin'in (2010) yerel tarihle ilgili çalışmasında öğrencilerin yerel tarihle ilgili etkinlik veya çalışmalarda

bulunması sonucunda keşif, gözlem, duyarlılık ve aidiyet gibi becerilerinin gelişeceği yönündedir. Bunun yanı sıra aynı araştırma öğrencilerin yerel tarih sayesinde bilimsel araştırma metodlarını da keşfedeceğini ortaya koymuştur. Alanyazında benzer bir diğer çalışmaysa Marino'ya (2012) aittir. Marino (2012) yapmış olduğu çalışmada yerel tarihin eğitime olan katkısını incelemek için içerisinde yaşanan yerel kültürün nasıl yorumlanması ve okunması gerektiğini ifade ederek yerel tarihin öğrencilerde tarihsel düşünebilme becerisini geliştirdiğini ortaya koymuştur. Alanyazındaki araştırmalar ve mevcut çalışma göz önüne alındığında söz konusu araştırmanın Gaziantep'in yerel kültürünü ve tarihini öğrencilere tanıtmaya ve bu sayede öğrenmelerine katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir.

Mevcut araştırma kapsamında tasarlanan 45 etkinlikte öğretmen ve öğrencilerin yararlanabileceği birbirinden farklı yöntem ve teknikler (donuk imge, münazara, panel, kongre, istasyon tekniği, yaratıcı drama, tarihsel canlandırma, doğaçlama, eğitsel oyun) kullanılmış fakat etkinliklerde yaratıcı drama tekniğine diğer yöntem ve tekniklerden daha fazla yer verilmiştir. Araştırmacının etkinlikleri tasarlarken yaratıcı drama etkinliklerine daha fazla yer vermesinin temel nedeni bu tekniğin ilk elden öğrenmelere oldukça elverişli olmasıdır. Zira bu yöntemle işlenen bir derste öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenmenin hazzına varıp tarihsel düşünebilme becerilerini de geliştirmiş olurlar. Okul dışı öğrenmeler olarak ifade edilen müze ve tarihi mekân öğrenmeleri genel olarak okul öğrenmelerinin tamamlayıcısı konumundadır. Zira öğrenciler bu mekânlarda okul öğrenmelerinden farklı olarak daha özgür, daha katılımcı ve daha aktiftirler. Öğrenciler bu mekânlarda eserlere dokunarak, o eserlerin hayal dünyasına girerek yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayabilirler. Bunun sonucunda ise aktif ve kalıcı öğrenmeler ortaya çıkar (Üztemur, 2017). Bununla birlikte müze ve tarihi mekânlar okul öğrenmeleri gibi tek boyutlu olmayıp öğrencilerin de süreçte aktif olduğu bir öğrenmeyi kapsar. Öğrenciler bu mekânlarda nesne veya eseri gözlemlemekle kalmaz o nesnelerle iletişime geçerek nesneyle ilgili ilk elden deneyime sahip olur ve eleştirel düşünebilme becerisini geliştirir (Ambrose ve Paine, 2006). Bu nedenle bu çalışmada tasarlanan etkinliklerde yaratıcı drama tekniğine daha çok yer verilmesinin en büyük nedeni öğrencilerin öğretmenler aracılığıyla müzede veya tarihi mekânda yer alan nesnelerle birebir temaslarının sağlanması ve bu yolla kendilerini ifade edebilme yeteneklerinin ortaya çıkmasında katkı sağlayabilir. Bununla birlikte araştırmanın en temel amacı

geliştirilen etkinliklerin sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin ve eğitimin diğer tüm paydaşlarına sunulurken okul dışı öğrenme kapsamında yer alan müze ve tarihi mekân eğitimlerinin içselleştirilmesini sağlamaktır. Geliştirilen etkinliklerin öğretmenler tarafından uygulanmasıyla öğrencilerde müzeye ve müze eğitimine karşı olumlu yönde bir değişim olacağı öngörülmekle birlikte bu etkinliklerin öğrencilerin sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde yer alan müze eğitimi ve okul dışı öğrenmeyle ilgili kazanımlara ulaşmalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında toplam altı mekân için 45 etkinlik tasarlanmış, bu mekânlardan Zeugma Mozaik Müzesi, Oyun ve Oyuncak Müzesi ve Arkeoloji Müzesi gerek içerisinde barındırdıkları zengin koleksiyonlar gerek uygulama alanlarının geniş olması gerekse de teknolojik açıdan kullandıkları materyaller bakımından etkinlikleri bu mekânlarda gerçekleştirecek olan öğretmenlere oldukça kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra özellikle Oyun ve Oyuncak Müzesi içerisinde barındırdığı dünya çocukları bölümüyle sosyal bilgiler öğretim programında yer alan küresel bağlantılar öğrenme alanı içerisindeki tüm kazanımlara hizmet etmektedir. Zeugma Mozaik Müzesi ve Arkeoloji müzesinde Gaziantep ve çevresinden çıkarılan eserlerin sergilenmesi sosyal bilgiler öğretim programında yer alan yerellik ilkesine hizmet etmektedir. Öğrenciler bu ilkeden yola çıkarak yaşadıkları şehri içselleştirir ve sosyal bilgiler derslerine daha aktif katılım sağlayabilirler. Zira öğrenciler bu mekânlarda sergilenen eserler ve koleksiyonlar aracılığıyla yaşadıkları şehirde daha önce yaşamış insanların ve onların günlük yaşamlarını merak ederek tarihsel empati becerisi kazanabilir. Mevcut araştırma bu bakımdan alanyazında yapılan diğer çalışmalarla benzerlik taşımaktadır (Aktekin, 2009; Filiz, 2010).

Araştırma kapsamındaki mekânlardan Arkeoloji Müzesi gerek nesne ve koleksiyon bakımından gerekse uygulama alanının geniş olmasından dolayı sosyal bilgiler öğretim programının okul dışı öğrenme ile ilgili öngördüğü hedeflere hizmet etmesinin yanı sıra müzenin şehrin en işlek caddesi üzerinde bulunması ve müze içerisinde seslerin yankı yaparak birbirine karışması gürültü kirliliğine neden olabilmekte bu durum ise öğrencilerin uygulama esnasında dikkatlerinin dağılmasına yol açabilir. Etkinliklerini bu mekânda gerçekleştirecek öğretmenlerin bu durumu göz önüne almaları oluşabilecek sorunları en aza indirebilir. Bunun yanı sıra yine araştırma kapsamında yer alan Bakırcılar Çarşısı içerisinde barındırdığı birbirinden farklı geleneksel meslekler ile öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşabilecekleri ve

ileride meslek seçimlerine etki edecek “üretim”, “ekonomi”, ihracat”, “ithalat”, gibi ekonominin temel kavramlarını içerisinde barındıran üretim dağıtım ve tüketim öğrenme alanındaki tüm kazanımlara hitap etmekle birlikte bu mekânın gün içerisinde çok kalabalık olmasından dolayı bazı etkinliklerin uygulanması sırasında zorluklar yaşanabilir. Bu sorunu en aza indirmek ve öğrencilerin daha rahat ve aktif hareket etmelerini sağlamak amacıyla Bakırcılar Çarşısı içerisinde yer alan hanlardan birinden etkinlikler gerçekleştirilebilir.

Araştırma kapsamında yer alan bir diğer okul dışı öğrenme mekânı Atatürk Anı Müzesi’dir. Bu müzede Mustafa Kemal Atatürk’ün Gaziantep’i ziyareti sırasında kullanmış olduğu nesneler sergilenmektedir. Müzede yer alan bu eserler öğrencilerin gerek Gaziantep’i gerekse de Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ü içselleştirmeleri açısından son derece önemlidir. Bununla birlikte müzede yer alan eserler ve sosyal bilgiler öğretim programı karşılaştırıldığında programda yalnızca kültür ve miras, etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar öğrenme alanlarının müzedeki eserlerle ilişkili olduğu ve yine programda sınıflar düzeyinde sadece altı kazanımın Atatürk Anı Müzesi ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Dönmez ve Yeşilbursa (2014) tarafından öğrencilerin tarihsel algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan çalışmada öğrencilerin tarihi kategorilendirirken geçmişte yaşanan tarihsel antlaşmaları, savaş ve barışları daha ön planda tuttukları saptanmıştır. Bu durum göz önüne alındığında siyasi tarih içerisinde oldukça önemli bir yer tutan Atatürk ve Atatürkçülük konularının oldukça az olmasından yola çıkılarak Atatürk Anı Müzesi’ne yer verilmiştir. Zira araştırmacı bu müzeyi seçerek sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “ulusal kimlik”, “yerel tarih”, “kültürel bilinç” “kuvayımillîye”, “Atatürkçülük” gibi tüm ülkeye mal olmuş Türkiye’ye ait değerlerin öğretmen ve öğrenciler tarafından uygulanacak etkinlikler aracılığıyla benimsenmesini amaçlamaktadır.

Araştırmanın bir diğer sonucu araştırma kapsamında yer alan müzelerin (Zeugma Mozaik Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Oyun Oyuncak Müzesi, Atatürk Anı Müzesi) okul dışı öğrenme bağlamında çağdaş ve teknolojik yöntemlere sahip olmasıdır. Bu müzelerde özellikle öğrencilerin çalışmalarında kullanabilecekleri görsel ve sesli materyallere yer verilmiştir. Bu materyaller arasında kioks adı verilen dijital ekranlar, öğrencilerin eğlenerek etkinlikler geliştirebilecekleri çocuk sanat atölyeleri, müzede yer alan nesne ve tarihi kişiliklerin tanıtıldığı sinevizyon odaları ve

hologramlar (üç boyutlu görüntüler) yer almaktadır. Araştırma kapsamındaki müzelerde yer alan bu materyallere ve sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlara bakıldığında, okul dışı öğrenme mekânlarındaki fiziki materyallerin zenginliği öğrencileri olumlu yönde etkileyerek onların yaratıcı düşüncelerine olanak sağlamaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak günümüz müzeleri artık toplumların gelenek göreneklerini, yaşam biçimlerini ve koleksiyonlarını tek bir kaynaktan vermeyip farklı ve alternatif yollara başvurmaktadır. Bu alternatif kaynaklar arasında görsellik önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Müzeler ve tarihi mekânlar tarihsel süreç içerisinde gerek kültürel gerek toplumsal açıdan kurumları, bireyleri ve toplumları etkileyen birbirinden farklı (sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, turistik, sanatsal ve bilimsel) öğelere rehberlik ve tanıtım görevi yapmıştır. Müzeler ve tarihi mekânlar ilk ortaya çıktıklarında genel itibarıyla sadece kıymetli eşyaları korumaya ve onları sergilemeye çalışırken günümüzde görsellik algısını da ön plana alarak daha çok eğitim görevini üstlenmiştir (Ekiz-Kaya, 2021; Tezcan-Akmehmet, 2017; Şişman, 2019). Bu bağlamda tüm bu unsurlar göz önüne alındığında mevcut araştırma kapsamındaki müzeler görselliği ve ona dayalı teknolojiyi son derece etkili kullanarak içerisinde bulundurduğu nesne ve diğer koleksiyonların öğrenciler ve öğretmenler tarafından daha etkin ve kalıcı olarak öğrenilmesini kolaylaştırıp estetik duyguların oluşmasına hizmet etmektedir. Mevcut araştırmayı destekler nitelikte bir çalışmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Güleç ve Alkış (2003) yapmış oldukları çalışmada müzelerde gerçekleşen öğrenmelerin görsel ve dikkat çekici materyallerle desteklenmesi sonucunda ortaya çıkan öğrenmelerin daha kalıcı olduğunu, öğrencilerin görseller aracılığıyla tarihsel süreç hakkında daha sağlıklı bilgiler elde ettiklerini ve geçmiş döneme ait yaşam biçimlerini, gelenek görenekleri görsellerle daha iyi kavradıklarını ortaya koymuşlardır. Bu bakımdan mevcut araştırma kapsamındaki mekânlarda yapılan gözlemler ışığında elde edilen bulgular Güleç ve Alkış (2003) tarafından elde edilen bulgularla benzerlik taşımaktadır. Bununla birlikte mevcut araştırma kapsamındaki müzelerde yapılan gözlemler ışığında her ne kadar müzelerde görselliğe ve öğrencilerin dikkatlerini çekecek teknolojik materyallere yer verildiği görülse de öğretmenlerin ve öğrencilerin bu materyalleri kullanabilmesi ve aktif bir okul dışı öğrenme gerçekleştirebilmesi için nitelikli bir teknoloji eğitimi alıp alamaması ise şüphesiz başka bir araştırmanın konusu olduğu aşîkârdır.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre, Gaziantep özelinde yer alan müze ve tarihi mekân öğrenmelerinin geleneksel okul veya sınıf öğrenmelerinden daha farklı ve zengin yönlerinin olduğudur. Zira araştırma kapsamına alınan müzeler ve tarihi mekânlar hem içerisinde bulundurdıkları eserlerle hem de uygulamaya dayalı etkinliklere fırsat tanıyacak kadar geniş alanlara sahip olması açısından okul ve sınıf öğrenmelerinden ayrılmaktadır. Bu mekânlarda farklı yöntem ve teknikler kullanılarak gerçekleştirilecek uygulamaya dayalı etkinlikler öğrencilerde merak uyandırarak dersi daha ilgi çekici hale getirebilir. Bunun yanı sıra bu mekânlar öğrenciler için özgür yaratım alanlarıdır. Öğrenciler müze ve tarihi mekânlarda içindeki sanatçıyı özgürce ortaya çıkararak kalıcı öğrenmelerin kapısını aralayabilmektedir. Bu bağlamda alanyazında yapılan benzer çalışmalar da bu sonucu doğrular niteliktedir (Akkuş ve Meydan, 2013; Ambrose ve Paine, 2006; Anderson, vd., 2006; Avcı-Akçalı, 2013; Bozdoğan, vd., 2015; Çepni ve Aydın, 2015; Fagerstam, 2013; Gürsoy, 2018; Harris ve Bilton, 2019; Okur Berberoğlu, vd., 2013; Şimşek ve Kaymakçı, 2015; Üztemur, Dinç ve Acun, 2018; Yazıcıoğlu, 2010; Yorulmaz, 2016). Gaziantep'teki müzeler ve tarihi mekânlar Gaziantep şehrinin geçmişten günümüze çehresini oluşturan her türlü manzarayı bünyesinde barındırmaktadır. Bu bağlamda Gaziantep'te yer alan ve bireylerin beğeni duygusuna hitap ederek onlarda estetik duygunun oluşmasına zemin hazırlayan müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler öğretim programındaki özel amaçlara, dikkat edilecek hususlara, öğrenme alanlarına, kazanımlara, değerlere, becerilere ve yetkinliklere hizmet edebilmesi için ilk başvurulacak yöntemlerden biri, öğrencilerin müzelerle buluşturulması ve okul dışı öğrenme kapsamında müze ve tarihi mekân eğitimleriyle yaşam boyu öğrenmelerin önünün açılmasıdır (Mercin, 2017).

Gaziantep müze ve tarihi mekân çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir şehir olup bünyesinde çağdaş müzecilik anlayışını barındırmaktadır. Çağdaş müzecilik her yaşta ziyaretçiye müze ziyaretleri boyunca “aktif katılımcı” olarak kabul eder ve ziyaretçinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına önem verir (Karadeniz, vd., 2015). Bu bağlamda Gaziantep'te yer alan müze ve tarihi mekânlar, içerisinde barındırdıkları nesneleri yalnızca koruyup onları muhafaza etmek yerine toplumun ilgi ve ihtiyaçlarına hizmet eden kapsayıcı ve aktif bir müze yapısı sergilemektedirler. Gaziantep'te bulunan müze ve tarihi mekânlar sosyal bilgiler ve tarih gibi disiplinlerin içerisinde yer alan ulusal kimlik, yerel tarih, kültürel miras ve ulus benliği gibi sosyal bilimlerin temel

kavramlarını içerisinde barındıran ve yaşam boyu öğrenmelerin gerçekleştiği yenilikçi mekânlardır. Bu yolla gerçekleştirilen müze ve tarihi mekân öğrenmeleri, yapılandırmacı eğitim felsefesine uygun olarak iş birliği ve grup çalışmasına dayanan yapısıyla hayat boyu öğrenmelerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkıda bulunacaktır (Özmen, 2018). Bu bağlamda Gaziantep'te yer alan müzeler ve tarihi mekânlar sosyal bilgiler öğretimi kapsamında birbirinden farklı proje ve etkinlikler geliştirerek şehirde bulunan öğrencilerin gelecek ile kültürel bir bağ kurmasını sağlayıp Gaziantep'in kültürel ve tarihi mirasını gerek günümüzdeki insanlarla gerekse de gelecek kuşaklarla paylaşılarak bu mirasın sürdürülebilir olmasına önem vermektedir (Ateş, vd., 2021). Bunun yanı sıra bu mekânlar sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde yer alan ve öğrencilerin zengin öğrenmelerine olanak sağlayan, onların hayal gücünü geliştiren forum, panel, çalıştay, yaratıcı drama ve eğitsel geziler gibi etkinlikler yoluyla ziyaretçilerin ve özellikle öğrencilerin ilk elden öğrenmelerine katkıda bulunmaktadır (Özür, 2010). Sonuç olarak, tarihsel ve kültürel anlamda uygarlıklar mozaigi olarak tanımlanabilecek bir coğrafyada yer alan Gaziantep, son derece zengin olan müzeleri ve tarihi mekânları, tarih, sanat, kültür, iletişim ve aktif öğrenme ortamı olarak, eğitimde öğretmeni ve öğrenciyi bir araya getirebilecek oldukça verimli eğitim ortamlarıdır. Aktif öğrenmelerin en yoğun olduğu yerler olan müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitimine her anlamda önemli katkıları olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu mekânlar halkın katılımına açık alanlar olduğu için bireyler bu mekânlarda sürekli bir iletişim ve etkileşim halindedir. Müze ve tarihi mekânlar da bu iletişim vasıtasıyla, içerisinde barındırdığı nesneler ile topluma çeşitli mesajlar gönderir. Sosyal bilgilerdeki öğrenme alanlarının, kazanımların, değer ve becerilerin kolay ve etkili bir şekilde öğrenilmesi için müze ve tarihi mekânlardaki nesne odaklı eğitimler oldukça önemlidir (Ata, 2013; Güleç ve Alkış, 2003; Yorulmaz, 2016). Bu bağlamda Gaziantep'te yer alan müzeler ve tarihi mekânlar sosyal bilgilerde gerek öğretmenlerin gerekse de diğer öğretim yöntem ve tekniklerin eksik kaldığı alanlarda ön plana çıkarak eğitim öğretim faaliyetlerini tamamlayıcı bir görev üstlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenilen bilgileri gerçek yaşama aktarılabilmek ve aktarılan bu bilgilerin uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla öğrenme öğretme aşamasında okul dışı öğrenme ortamlarından faydalanmak artık bir zorunluluk halini almıştır. Bu bağlamda Gaziantep'te yer alan ve okul dışı öğrenme alanları olarak

kullanılan müze ve tarihi mekânların sosyal bilgilerde kullanılması son derece önemlidir.

5.2. Öneriler

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar okul dışı öğrenmelerin ve bu öğrenmelere yönelik geliştirilen etkinliklerin öğrencileri bilişsel ve duyuşsal açıdan olumlu etkileyebileceği ve çevresinde yer alan müze ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen etkinliklerle yerel tarih ve farkındalık bilinci kazandıracağı yönündedir. Bununla birlikte mevcut araştırma gerek SDBÖP'nin öngördüğü hedeflere ulaşılması gerekse de okul dışı öğrenme bağlamında gerçekleştirilecek öğrenme etkinliklerinin uygulanması bakımından eğitimin tüm paydaşları olan öğretmen, öğrenci, okul yönetimi, aileler ve ilgili diğer kişilere öneriler getirmekle birlikte okul dışı öğrenme kavramının farklı alanlardaki çalışmalarda da kullanılması ve yaygınlaştırılması açısından diğer araştırmacılara da hitap etmektedir.

Okul dışı öğrenmeler ve buna bağlı olarak tasarlanan etkinliklerin gerek eğitim ve öğretim sürecini gerekse de öğrencileri olumlu yönde etkilediği yapılan araştırmalarla saptandığına göre, okul dışı öğrenmelerin tüm ülkede uygulanarak sosyal bilgilerle ilişkili olan tarihi mekân ve müzelerde okul dışı öğrenme etkinliklerinin tasarlanması ve uygulanması önerilmektedir. Etkinliklerin tasarlanması ve uygulanması noktasında en büyük görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler gerek kalabalık öğrenci sayısından gerekse de okul yönetimi ve velilerin tutumlarından yola çıkarak en iyi ve en “garantici” eğitimin okul öğrenmeleri olduğu fikrine sahip olsalar da öğrenciler için anlamlı ve aktif öğrenmeler okul dışı öğrenme mekânlarında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle öğretmenler müze eğitimiyle ilgili ortaya çıkan sorunları en aza indirgeyerek müze ve tarihi mekânlarda uygulanabilir etkinlikler tasarlayıp öğrencileriyle birlikte yakın çevresindeki müze veya tarihi mekânlara ziyaretler düzenlemeli ve söz konusu etkinlikleri bu mekânlarda uygulayarak yaşam boyu öğrenmelerin kapısını aralamalıdır.

Türkiye’de müze ve tarihi mekânlarla ilgili araştırmalar yoğun olsa da müze eğitimiyle ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte müze eğitimine istenilen önemin gösterilmemesi ve müze ya da tarihi mekânların “zaman geçirme yerleri” olarak ziyaret edilmesi de müze eğitimini ve bu eğitimin uygulayıcısı olacak öğretmen adaylarını ve öğretmenleri kısıtlamaktadır (Ata, 2002; Çerkez, 2011; Kaya, 2019;

Kısa, 2012). Bu sorunun önüne geçebilmek için üniversitelerde öğretmen adaylarının, okullarda ise öğretmenlerin katılabileceği ve aktif olarak rol alabilecekleri atölye çalışmaları, seminerler ve çalıştaylar düzenlenmelidir. Bu çalışmalarda öğretmen adayları ve öğretmenler etkinlikleri bizzat kendileri tasarlayarak sürecin içerisinde olmalıdır. Bu sayede gerek öğretmen adayları gerekse de öğretmenler hangi mekânda ne tür etkinliklerin uygulanabileceğini de öğrenmiş olup özgün etkinlikler geliştirebilirler. Türkiye'nin tarihsel ve kültürel anlamda uygarlıklar mozaïği olarak tanımlanabilecek bir coğrafyada yer aldığı düşünüldüğünde ekonomi ve zaman faktörü de göz önüne alınarak öğretmenlerin katılabileceği bu atölye çalışmaları, seminerler ve çalıştaylar ülkenin her bölgesinde ve ilinde gerçekleştirilmelidir. Öğretmenlerin görev yaptıkları illerde veya bölgelerde müze eğitimiyle ilgili gerçekleştirilecek atölye çalışmaları veya seminerler öğretmenlerin o ilde ya da bölgede bulunan müze veya tarihi mekânların farkına varmalarını ve bu mekânları içselleştirmelerini sağlayacaktır.

Öğretmen ve öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme faaliyetlerini ve bu kapsamda tasarlanacak etkinlikleri “öğretmenin inisiyatifine bağlı, o isterse yapar” anlayışıyla görmemeleri için onlara kolaylıklar sağlanmalıdır. Zira birçok öğretmen öğrencileriyle birlikte okul dışında etkinlik gerçekleştirememesinin en büyük sebebi olarak bürokratik işlemlerin uzun sürmesini işaret etmektedir. Akademik çalışmalar da bu soruna işaret ederek bürokratik işlemlerin “kolaylaştırıcılık” görevini üstlenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Alkan, 2023; Ata, 2002; Çulha, 2006; Kamber, 2007; Mazman, 2007). Bürokratik işlemler gerek müze eğitimi için gerekse de diğer eğitsel geziler için olması gereken prosedürlerdir. Zira hem öğretmen hem okul yönetimi hem de öğrencilerin güvenliği için gerekli yasal işlemleri kapsamaktadır. Bununla birlikte sadece bürokratik işlemlerin uzun sürmesine odaklanmak tek başına yeterli ve geçerli bir neden değildir. Zira bu sürecin yanı sıra öğretmenin okul dışında gerçekleştirilecek etkinliklerin önemini ve öğrenciye etkisini yeterince kavramalı ve içsel bir güdüyle motive olmalıdır. Öğretmen bir eğitim öğretim dönemi boyunca görev yaptığı bölgede öğrencileriyle birlikte en az iki müze veya tarihi mekânı ziyaret edip bu mekânlarda uygulamaya dayalı etkinlikler gerçekleştirmelidir. Öğretmenlerin bu konuda daha duyarlı hale gelmesi için etkili yöntemlerden bir tanesi belli aralıklarla ve sürekli olacak şekilde “hizmetiçi eğitim” faaliyetinin devreye sokulmasıdır (Gözütok, 2006; Özür, 2010). Bütün öğretmenlere süresinin ve dersin içeriğinin uzmanlar tarafından belirlendiği müze eğitimleri verilmelidir. Bu eğitim birden fazla bileşeni içermeli ve

öğretmenlerin akademik yönünü güçlendirecek uygulamaya dayalı etkinlikleri kapsamalıdır. Süreç boyunca öğretmen sadece izleyen değil etkinliğe bizzat karar verebilen konumda olmalıdır. Bununla birlikte farklı bölgelerde veya köy okullarında görev yapan bazı öğretmenlerin internete erişim konusunda sıkıntı yaşamaları, bazı okulların altyapılarının yetersiz olması gibi nedenler çevrimiçi olarak tabir edilen internet tabanlı gerçekleşen hizmet içi eğitimi olumsuz etkileyebilmekte, öğretmenlerin bu eğitime ulaşmaları zorlaşmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere erişebilmeleri için gerekli kolaylıklar okul yönetimi tarafından sağlanmalıdır.

Okul dışı öğrenmelerin önündeki en büyük engellerden birisi de geleneksel eğitim olarak adlandırılan sınıf içi veya okul içi eğitimlerdir. Eğitimciler çeşitli nedenlerle (okullardaki sınıf mevcutlarının kalabalık olması, programda yer alan kazanımların ders süresi içerisinde yetiştirilmesi endişesi, disiplini sağlarken yaşanabilecek aksaklıklar, velilerin tutumları ve ulaşım) sınıf ya da okul içi eğitimlerin daha anlamlı ve ekonomik olduğunu dile getirmekte bunun sonucu olarak da öğretmenler sınıf veya okul öğrenmelerine daha çok zaman ayırmaktadırlar. Bunun yanı sıra öğretmenlerin en büyük yanılgılarından biri de müzelere ve tarihi mekânlara yapılacak yolculukların uzun süreceği düşüncesidir. Bununla birlikte programda yer alan kazanımları gerçekleştirmek için özellikle şehir dışında bulunan müze ya da tarihi mekâna gitmek elbette uzun bir süreci kapsayacak ve yorucu olacaktır, zira bu durum beraberinde çeşitli sorunların da ortaya çıkmasına neden olacaktır. Oysaki asıl önemli olan konu kazanımların gerçekleşmesinde özellikle uzak mesafelere değil yakın çevreye yapılan ziyaretlerdir. Gartenhaus'a (1997'den akt. Onur, 2000) göre; her nerede yaşıyor olursak olalım genellikle çevremizde evimize çok yakın mesafelerde pek çok müzenin varlığı söz konusudur. Öğretmenlerin Gartenhaus'un bu tezinden yola çıkarak görev yaptıkları bölgelerde yakın çevresinde bulunan tarihi mekânlara veya müzelere muhakkak eğitsel ziyaretler düzenleyerek etkinliklerini bu mekânlarda gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Mevcut araştırma özelinde Gaziantep'te görev yapan bir öğretmenin sosyal bilgiler öğretim programında Millî Mücadele ve Kurtuluş Savaşı'nın yer aldığı bir kazanımı gerçekleştirmesi için öğrencileriyle birlikte Çanakkale'ye gidip etkinliklerini o bölgede gerçekleştirmesi fikri kulağa hoş gelebilir. Oysaki bu düşünce hem zaman hem maddi açıdan ekonomik olmayacak, üstelik ulaşım, öğrencilerin güvenliği, velilerin tutumu ve bürokratik işlerin uzun sürmesi gibi

nedenler de göz önüne alındığında süreç pek sağlıklı işlemeyecektir. Zira aynı öğretmen Kurtuluş Savaşı'nın tüm ülkede topyekün verildiği düşüncesinden yola çıkarak öğrencileriyle birlikte Gaziantep'te yer alan Gaziantep Kalesi'ni veya Atatürk Anı Müzesi'ni ziyaret ederek etkinliklerini bu mekânlarda gerçekleştirebilir. Öğretmen bu yolla hem zamandan tasarruf etmiş hem ortaya çıkabilecek sorunları en aza indirmiş hem de programda yer alan kazanımları çevresindeki en yakın müze ve tarihi mekânda gerçekleştirerek öğrencilerin yerel çevreye duyarlılığını da arttırmış olur.

Okul dışı öğrenme faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesinde en önemli görev öğretmenlere düşse de okul yöneticilerinin de en büyük sorumlulukları öğretmenlere kolaylık sağlamalarıdır. Bu sorumluluklar arasında gerekli yasal işlemlerin gerçekleştirilmesi, izin ile resmi yazışmaların planlanması ve velilerin bilgilendirilmesi yer almaktadır. Okul yöneticileri okul dışı öğrenmeleri “boş ve zaman alıcı işler” olarak gördükleri takdirde gerçek öğrenmeler hiçbir zaman ortaya çıkmayacak, uygulamalar sadece “mı” gibi gösterilerek geçirilecek bu da uygulamalarda büyük sorunlara yol açacaktır. Bunun önüne geçebilmek için okul yöneticilerinin okul dışı öğrenme konusuna özellikle dikkat etmeleri gerekmektedir.

Okul dışı öğrenmenin en önemli sacayağından birini de şüphesiz veliler oluşturmaktadır. Bu nedenle okul dışı eğitimin önemi ve bu mekânlarda uygulanacak etkinliklerle ilgili veliler bilgilendirilmeli ve velilerin bunu bir gelenek haline getirmeleri, çocuklarını da bu şekilde eğitebilmeleri sağlanmalıdır. Etkinliklerin gerçekleştirileceği mekânlarla ilgili velilerle bilgi alışverişinde bulunulması velilerin kendilerini değerli hissetmesini sağlayacak ve etkili bir öğretmen veli etkileşimi yaşanacaktır. Bu durum öğrencinin velisinin desteğini almasını sağlayacak ve öğrenmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu nedenle velilerin etkinlikler gerçekleşirken küçük de olsa rol almaları, çalışmaya katkıda bulunmaları hatta etkinlik mekânlarıyla ilgili bilgilerini paylaşmaları aktif bir öğrenme öğretme süreci için oldukça önemlidir. Velilerin desteklerini hisseden öğretmenler süreç boyunca yalnız olmadığını hissedip içsel bir güdülenme yaşayacaklardır.

Okul dışı öğrenmelerin en önemli bileşenlerinden hatta belki de en önemlisi öğrencilerdir. Öğrencilerin gerek müze ve tarihi mekânlara gerekse de okul dışı öğrenme faaliyetlerine etkin bir şekilde katılımını sağlamak amacıyla okul öncesi eğitimden başlayarak kademeli bir şekilde yerel çevre eğitimleri verilmelidir. Yerel

çevreden kasıt sadece bir müze veya tarihi mekân değildir. Öğrencinin yakın çevresinde bulunan tarihi bir çeşme, camii, kilise, bedesten, kale, anıt gibi tarihi yapılar da yerel çevre kapsamına girmektedir. Bu bağlamda gerek aileler gerekse de öğretmenler öğrencileri yakın çevrelerinde bulunan bu mekânlarla buluşturarak yaşam boyu öğrenmelerin önünü açmalıdır. Bununla birlikte yerel çevre okul dışı öğrenmelerin gerçekleşeceği eğitim ortamlarına dönüşmelidir. Örneğin ilin ve bölgenin özelliğine göre sadece o ili ya da bölgeyi kapsayacak eğitim amaçlı müzeler de kurulabilir.

Okul dışı öğrenme, sınıf dışı öğrenme, yerel tarih ve yerel çevre kavramları sosyal bilgiler öğretim programında kullanılmakla birlikte uygulamaya dayalı plan ve projelerin, akademik çalışmaların ve akademik yayınların azlığı dikkat çekmektedir (Safran, 2009). Bu kavramların üniversitelerde de etkin bir şekilde kullanılarak kavramların önemi öğretmen adaylarına benimsetilmeli ve uygulamaya dayalı etkinliklerin ortaya çıkması sağlanmalıdır.

Türkiye'deki müzecilik anlayışı genellikle ziyaret amaçlı olduğu için müzenin eğitim işlevi geri planda kalmıştır. Ülkedeki müzecilik algısını ziyaretten eğitime yönlendirmek için müzecilik bilimindeki bilimsel ve teknolojik süreçler dikkatle takip edilmeli ve gelişmiş ülkelerin eğitim politikaları incelenerek okul dışı öğrenme politikaları bu yönde yenilenmelidir. Bu bağlamda atılması gereken ilk adım güçlü bir okul-müze iş birliğidir. Bunu sağlamak için müze ve tarihi mekânlar, içerisinde bulundukları bölgelerdeki okullarla gruplandırılmalıdır. Bu sayede gerek okullar gerekse de müzeler zaman ve içerik planlaması yaparak etkin bir okul dışı öğrenmenin ortaya çıkmasını sağlayabilirler. Bu planlamayı öğretmenler ve müze eğitimcileri işbirliği içerisinde gerçekleştirmeli, bu çerçevede ortak bir okul dışı öğrenme programı veya müze-okullar için eylem planları hazırlanabilir. Bu planlamalardan sonra gerçekleştirilecek müze eğitimlerinin öğrenciler açısından daha eğlenceli ve öğretici geçeceği yadsınamaz bir gerçektir.

Müze ve tarihi mekânların tarihi ve turistik açıdan tanıtımı ve eğitimde kullanılması için illerdeki yerel yönetimler olan belediyelerin gerek ulusal (Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı) gerekse de uluslararası kuruluşlarla (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu, Uluslararası Müzeler Konseyi) iş birliği yaparak ulusal ve uluslararası projeler geliştirmelidir. Bu projeler veya

bilimsel toplantılarda elde edilen kararlar eğitimin tüm paydaşlarının yararlanabileceği internet ortamına aktararak farklı ve yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması sağlanmalıdır.

Günümüzde birçok gelişmiş ülkede müzeler eser toplama ve sergileme görevinin yanı sıra daha çok eğitim işleviyle ön plana çıkmaktadır. Bu ülkelerde özellikle müze okul işbirliğine ayrı bir önem verildiği göz önüne alındığında

Türkiye’de de bu durumun ön plana çıkması için çalışmalar yürütülmelidir. Bu çalışmaların gerçekleşebilmesi için müzelerde uzman kişilerin istihdam edilerek müze

ve tarihi mekân eğitimi ile ilgili gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Türkiye’de yer alan müzelerin ziyaretleri esnasında öğrencilere yeteri kadar zaman tanınmamakta, içinde bulunulan mekânda yer alan nesnelere müdahale etmemeleri

gerektiği öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Bu durum ise öğrencilerin müzeyi içselleştirememelerine, kalıcı bir müze eğitiminin gerçekleşmemesine zemin hazırlamaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasını engellemek amacıyla müzeler sadece ziyaret amaçlı görülmemeli, öğrenciler müze veya tarihi mekânda nesnelere dokunarak gerekirse o nesnelerin birer replikasını (kopya) elde

ederek çalışmalarını gerçekleştirmelidirler. Bu şekilde gerçekleşen bir eğitim öğrencilerin eğlenerek kalıcı öğrenmelerine katkı sağlar.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, F., Tektaş, M., Eryaman, M., Ünlüler, Y., Çavuşoğlu, Ö., Şengül, M., Atalay, A., Yazgı A., Kirlenmez, G. & Erdoğan, H. (2016). *Niğde kültür envanteri* (1. Cilt). Salmat Basım Yayıncılık.
- Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkinliğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Adıgüzel, F. B. (2017). Edebiyat müzeleri ve müzede edebiyat eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 86-104.
- Adıgüzel, Ö. (1999). Müze pedagojisinin Türkiye'deki yansımaları ve müzelerdeki yaratıcı drama uygulamaları. 3. *Uluslararası Tarih Kongresi: Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme* (ss. 136-143) içinde. Türkiye Ekonomik Toplumsal Vakfı.
- Adıgüzel, Ö. (2010). *Eğitimde yaratıcı drama*. Naturel Yayıncılık.
- Akbaba, B., Demirtaş, B., Birbudak, T. S. & Kılcan, B. (2014). Tarih öğretmeni adaylarının Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi öğretimine yönelik görüşleri. *Journal of World of Turks*, 6(2), 207-226.
- Akdağ, H. & Çoklar, A. N. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi proje ve performans görevlerini hazırlarken yararlandıkları kaynaklar, internetin yeri ve karşılaştıkları güçlükler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 1-16.
- Akgün, Ü. E. (2011). *Müzelerde mekân kurgusunun algı ve yön bulmadaki etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Akın, F. (2012). *Okul içi ve okul dışı öğrenmelerin öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Akmehmet, T. K. & Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İTÜ sosyal bilimler enstitüsü sanat tarihi programı. İTÜ Dergisi / b. Sosyal Bilimler*, 3(1), 47-58.
- Akmehmet, T. K. (2017). Yaşayan müze kavramı üzerine bir inceleme. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 1-16.
- Aksakal, S. (2015). *Tarihi mekân kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi: Trabzon örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

- Aktekin, S. (2008). Müze uzmanlarının okulların eğitim amaçlı müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 103-111.
- Aktekin, S. (2010). Ortaöğretim tarih eğitiminde yerel tarihin yeri ve önemi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 6(1), 86-105.
- Akyüz, G. (2009). *Sanayi müzelerinin tarih eğitiminde kullanım durumu: Rahmi M. Koç Müzesi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Albayraktaroğlu, İ. (2022). Zeugma Ares/Mars Heykeli kimliğine ilişkin düşünceler. *Amisos*, (7)13, 299-314.
- Alkan, C. (1995). *Eğitim teknolojisi* (4. Baskı). Atilla Kitapevi.
- Alkış, S. & Oğuzoğlu, Y. (2005). İlköğretim öğrencilerinin tarihi çevre bilgisinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(1), 23-46.
- Allan, A. D. (1963). *Müzelerin teşkilatlanması – Pratik öğütler* (ss.5–19). UNESCO, ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları.
- Alon, N. L. & Tal, T. (2017). Field trips to natural environments: How outdoor educators use the physical environment, *International Journal of Science Education*, 7(3), 237-252.
- Altın, B. N. & Demirtaş, S. (2009). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri (Müze ve arazi çalışmaları). M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altın, B. N. & Demirtaş, S. (2014). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (3. baskı, ss. 509–543) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ambrose, T. & Paine, C. (2006). *Museum basics* (2. baskı). Routledge.
- Ambrose, T. & Paine, C. (2012). *Museum basics* (3. baskı). Routledge.
- American Association of Museums. (1992). Excellence and equity: Education and the public dimension of museums, a report from the American of Association of museums. <http://ww2.aam-us.org/docs/default-source/resource-library/excellence -and-equity.pdf?sfvrsn=0>
- Arıkan, A. (2001). *Yedi oniki yaş arası çocuklara çizgi film yöntemi ile müze eğitiminin verilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Arslan, S. & Büyük, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi ve kültürel mekânlara/eserlere ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi: Midyat örneği. *Gazi Üniversitesi III. Uluslararası Sosyal Bilgiler Öğretimi Sempozyumu (USBES): 'Eğitim satrancı: Eğitim Sistemimiz, 4+4+4 ve Sosyal Bilgiler Eğitimi' Bildiri Kitabı*, ss.39-50, 28-30 Nisan 2014, Ankara.
- Artun, A. (2006a). *Tarih sahneleri sanat müzeleri, müze ve modernlik*. İletişim Yayınları.
- Artun, A. (2017). *Mümkün olmayan müze* (1. baskı). İletişim Yayınları.

- Aslan, A. & Demircioğlu, G. (2018). A review on Turkish graduate studies performed on out-of-school learning environments. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 379-402.
- Aslan, E. (2000). Yerel tarihin tanımı, gelişimi ve değeri. *Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar* içinde. Toplumsal Tarih Vakfı.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "Müze eğitime" ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ata, B. (2009). Tarih derslerinde yerel tarih, müze ve öğren yerlerinin kullanımı. M. Demirel & İ. Turan (Ed.), *Tarih Öğretim Yöntemleri* (ss.113-128) içinde. Nobel Yayınları.
- Ata, B. (2013). Sosyal bilgiler eğitiminde müzelerin önemi. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (3.baskı, ss. 342-354) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ata, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde müzeler. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss.171-186) içinde. Pegem Akademi.
- Atagök, T. (2003). Müzecilikte yeni yaklaşımlar. B. Onur (Ed.), *Müze Eğitimi Seminerleri I* (ss. 25-29) içinde. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Atalay, N. (2011). *İlköğretim 1. kademedeki müze eğitiminin görsel sanatlar kültürüne etkileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Atasoy, S. (1984). Türkiye’de müzecilik. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (6. Cilt, ss. 1458-1468) içinde. İletişim Yayınları.
- Avcı, C. & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(USBES Özel Sayısı 1), 108-133.
- Avcı, G. & Gümüş, N. (2019). Sınıf dışı eğitim etkinliklerine yönelik öğrenci görüşleri. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(3), 351-377.
- Avcı, G. (2019). *Sınıf dışı eğitimin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum, başarı ve hatırdaki tutma düzeyine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aydoğan, Y. (2020). *Kültürel miras bilinci kazanımıyla ilgili müze eğitimi dersi üzerine bir durum çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aykaç, N., Güneröz, C. & Aykaç, M. (2021). *Müze eğitimi yaratıcı drama uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Barr, R. D., Barth, J. L. & Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies*. Arlington, VA: National Council for the Social Studies.

- Barth, J. (1991). *Elementary and junior high/middle school studies curriculum*. University Press of America.
- Baykan, Z. Ö. (2007). *2005 ve 2006 ilköğretim programlarının "Müze eğitimi" açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bilgin, H. (1996). *Okulöncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin öğretmenlik tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Boland, B. M. (1993). Where did history happen? *CRM: Teaching With Historic Places*, 16(2), 1–4.
- Boland, B. M. (2002). Historic places: Common ground for teachers and historians. *OAH Magazine of History*, 16(2).
- Boyacı, A. (2008). *Eğitim sosyolojisi ve felsefesi*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 973.
- Boyer, L. C. (1996). Using museum resources in the K-12 social studies curriculum. *ERIC Educational Reports*.
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bozdoğan, A. E. (2016). Development of self-efficacy belief scale for planning to out of school settings. *Journal of Theoretical Educational Science*, 9(1), 111- 129.
- Brun, J. (2003). *Stoa felsefesi* (M. Atıcı, Çev.). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bulut, G. G. & Koyuncu, F. (2022). Geleneksel çocuk oyunlarının kültürlerarası etkileşimi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 449-519.
- Bunting, C. J. (2006). *Interdisciplinary teaching through outdoor education*. Human Kinetics.
- Burke, P. (2001). *Bilginin toplumsal tarihi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Burnham, R. & Kai-Kee, E. (2015). *Müze dersleri yorum ve deneyim*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Buyurgan, S. & Bingöl, M. (2010). Müzede öğrenme ve çocuk müzeleri. İ. San (Ed.), *Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama. Çocuk Müzelerinin Nitelik ve İşlevleri Semineri* (ss. 147-169) içinde. Naturel Yayıncılık.
- Buyurgan, S. & Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları* (1.baskı). Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Buyurgan, S. (2006). Müze eğitimi. *Sanat Sokağı Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*.
- Buyurgan, S. (2007). Tarih dersi kapsamında programlı bir müze ziyareti. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu*, Bakü.
- Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze ziyaretini nasıl gerçekleştirebiliriz? *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 317-343.
- Buyurgan, S. (2017). Yaşayan ve yaşatan müze. *Yaratıcı Drama Dergisi*. 12(2), 127-136.

- Buyurgan, S. (2019). *Müzede eğitim: Öğrenme ortamı olarak müzeler*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (10.baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Callentine, K. K. (2000). Teaching with historic places in the classroom. *CRM: Creative Teaching with Historic Places*, 23(8), 17-18.
- Caner, Ö. (2019). *Öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamlarında sürdürülebilir çevre eğitime yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Clarke, W. G. & Lee, J. K. (2004). The promise of digital history in the teaching of local history. The clearing house. *A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 78(2), 84-87.
- Clutterbuck, R. (2008). *Müzeleri anlamak*. İ. San (Ed.), *Eğitim ve Müze* içinde. Kök Yayıncılık.
- Coşkun, D. (2014). *Sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılan müze gezilerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Amasya ve Diyarbakır illeri örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Creswell, J. W. & Clark, V. L. P. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Y. Dede, S. B. Demir, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2014). *Nitel, nicel ve karma yöntem araştırmaları: Araştırma deseni*. (S. Beşirdemir, Çev.). Eğiten Kitap.
- Creswell, W. J. (2017). *Karma araştırma yöntemlerine giriş*. (M. Sözbilir, Çev.). Pegem Akademi.
- Çakır İlhan, A. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 93-104.
- Çakır İlhan, A., Artar, M., Okvuran, A. & Karadeniz, C. (2011). *Müze eğitimi yetişkin kitabı*. UNICEF Yayınları.
- Çalışkan, E., Önal, N. & Yazıcı, K. (2016). What do social studies pre-service teachers think about virtual museums for instructional activities?. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 689-706.
- Çalışkan, H. & Çerkez, S. (2012). Sosyal bilgiler derslerindeki müzeyle eğitim uygulamalarının öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(1), 162-173.
- Çebi, H. (2018). *Farklı okul dışı öğrenme ortamlarının, öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı ilgi ve tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çeçen Eroğul, R. (2012). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. M. E. Deniz (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (ss.73-118) içinde. Maya Akademi.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(3), 823-841.

- Çepni, O. & Aydın, F. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 317-335.
- Çerkez, S. (2011). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitime dayalı öğretim uygulamalarının akademik başarısına ve tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Çetin-Yaşar, B. (2021). *Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çıldır, Z. & Karadeniz, C. (2014). Museum, education and visual culture practices: Museums in Turkey. *American Journal of Educational Research*, 2(7), 543-551.
- Çıldır, Z. & Karadeniz, C. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında müze ve müzede eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 359-383.
- Çıldır, Z. (2007). *Öğretmenlerle müzede yetişkin eğitimi: Feza Gürsoy Bilim Merkezi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çınar, Y. (2009). *Müzecilik eğitiminde yeni eğilimler Türkiye’de müzecilik ve mesleki eğitim*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çobanoğlu Omca, E. & Yazıcı T. (2017). Türkiye’de sınıf dışı eğitim ve tarihsel kökenleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 385-401.
- Çulha Özbaş, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihi alanlar. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 205-224) içinde. Pegem Akademi.
- Çulha, Ö. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Demir, A. (2015). *Sosyal bilgiler öğretim programında müze eğitimiyle ilişkilendirilen kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşımları: Tokat ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Demir, C. (2001). *Müzelerde çağdaş pazarlama*. TAÇ Vakfı.
- Demircioğlu, İ. H. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar: Tarih bölümü özel öğretim yöntemleri* (5. baskı). Anı Yayıncılık.
- Demirel İ. N. (2019). Kültür, uygarlık, sanat, müze. S. Buyurgan (Ed.), *Müzede Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler* (ss. 7-28) içinde. Pegem Akademi.
- Demirel, F. (2019). John Dewey ve İsmail Hakkı Tonguç’un düşüncelerine göre insan doğasının eğitimle ilişkilendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52(3), 967-987.
- Denizci, A. & Mirza, H. (2012). Müze ve müzecilik. R. Sölpük (Ed), *Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Müze Eğitimi Ders Kitabı* (ss. 14-28) içinde. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology- TOJET*, 4(3), 159-166.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. The Macmillan Company.
- Dewey, J. (1996) *Demokrasi ve eğitim eğitimi felsefesine giriş*. Ege Üniversitesi Basımevi (Özgün eser 1916).
- Dewey, J. (1933). *How we think*. D.C. Heath.
- Dewitt, J. & Storkdieck, M. (2008). A short review pf school field trips: Key findings -from the past and implications for the future. *Visitor Studies*, 11(2), 181-197.
- Dımişkı, E. (1999). *Ortaöğretimde ekoloji ve çevre konularının öğretmen ve öğrenci hazırbulunuşluğu açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dierking, L. D. & Falk, J. H. (1997). School fieldes trips: A ssessing their long-term impact. *Curator the Museum Journal*, 40, 211-218.
- Dilli, R. (2014). Doğa tarihi müzelerinin eğitimdeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 81-96.
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 303-316.
- Dinç, E. & Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-49.
- Doğan, C. D. (2017). Using museums as a learning environment: Measurment and evaluation applications. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(60), 234-248.
- Doğan, S. (2008). *Müzecilikte dijital dönüşüm değişen müze teknolojileri ve ulusal bilgi politikası*. İBB Kültür A.Ş.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk & D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (4. baskı) içinde. Pegem Akademi.
- Donley, S. K. (1993). The museum as resource. B. Sheppard (Ed.), *Building Museum & School Partnerships* içinde. Pennsylvania Federation of Museums and Historical Organiztaions.
- Duncan, C. & Wallach, A. (2012). Evrensel müze. A. Artun (Ed.), *Müze ve Eleştirel Düşünce Tarih Sahneleri Sanat Müzeleri II* (s. 49-86) içinde. İletişim Yayınları.
- Duncan, C. (1995). *Civilising rituals: Inside public art museums*. Routledge.
- Dündar, S. (2007). *Alternatif eğitimin felsefi temelleri ve alternatif okullardaki uygulamalar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Earl, B. (2004). The practice of social research. Thomson, Wadsworth'den Akt; Suğur, N. (Ed.) (2009). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 10. Basım.
- Eaton, D. (1998). *Cognitive and affective learning in outdoor education*. (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Toronto.

- Ekelik, H. G. (2010). *Sosyal bilgiler derslerinde müze faaliyetlerinin programlanması: Konya müzeleri örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ekiz Kaya, M. (2021). *Görsel kültür eğitim bağlamında müzelerin geleceği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Epik, C. (2004). *Müzelerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Er, H. & Yılmaz R. (2020). Sosyal bilgilerde öğretmen adaylarının objektifinden “Müze kullanımı”. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 165-181.
- Erbay, F. (2017). Türkiye’de müzecilik eğitiminin üniversitelerde kurumsallaşması. *Milli Eğitim*, 214, 105-122.
- Erbay, M. (2011). *Müzelerde sergileme ve sunum tekniklerinin planlanması*. Beta Yayıncılık.
- Erden, M. (2009). *Eğitim bilimlerine giriş* (4.baskı). Arkadaş Yayınları.
- Ermiş, H. (2012). *Tarih öğretmenlerinin araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi hakkındaki görüşleri: Uşak örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Erol Şahin, A. & Yeşilbursa, C. C. (2018). Tarih bölümü öğrencilerinin alan gezileri ve müze ziyaretlerine ve müzede yapılan etkinliklere yönelik görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 555-577.
- Erten, Z. & Taşçı, G. (2016). Fen bilgisi dersine yönelik okul dışı öğrenme ortamları etkinliklerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine etkisinin değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 638-657.
- Esen, G. (2010). *İlköğretim okulları 2. kademe öğrencilerinin beden eğitimi dersine ve ders dışı spor etkinliklerine yönelik tutumlarında beden eğitimi öğretmenlerinin rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Eshach, H. (2007). Bridging in-school and out-school learning: Formal, non-formal, and in-formal education. *Journal of Science Education and Tecnology*, 16(2), 171-190.
- Evans, R. T. & Kılınç, E. (2013). History of place-based education in the social studies field. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(14), 263-280.
- Eylen Özyurt, B. (2012). Gelişim konularına genel bakış. A. Kaya (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (ss.1-30) içinde. Pegem Akademi.
- Falk, J. H. & Dierking, L. D. (2002). *The museum experience*. Whalesback Books.
- Falk, J. H., Dierking, L. D. & Adams, M. (2011). Living in a learning society: Museums and free-choice learning. S. McDonald (Ed.), *A Companion To museum Studies* (ss. 323-340) içinde. Wiley- Blackwell.

- Filiz, N. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Foran, A. (2008). An outside place for social studies. *Canadian Social Studies*, 41(1), 1-9.
- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı düşünme ve müzeler*. (R. Mergenci, B. Onur, Çev.). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Genç, S. & Buyurgan, S. (2018). Oyuna dayalı müze etkinliklerinin öğrenci erişimi ve görsel sanatlar dersine karşı tutumları üzerine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 687-699.
- Gerçek, F. (1999). *Türk müzeciliği* (1.baskı). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Göç, N. (2008). *Yerel tarih konularının sosyal bilgiler dersinde uygulanması: Karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri (Yozgat örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Gögebakan, Y. & Buyurgan, S. (2013). Öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımlarını gerçekleştirme bakımından görsel sanatlar ve sosyal bilgiler derslerinin ilişkilendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 191-205.
- Gögebakan, Y. (2013). İnönü Üniversitesi'nin müzeleri-1: Özel Turgut Özal müzesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 23, 65-84.
- Gökkaya Nişancı, M. (2010). *Tarihsel çevrenin tarih eğitime etkisi: Adalar örnekleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gökkaya, A. K. & Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- Gökmen, C. O. (2004). *İlköğretim 1. kademedeki müzelerin öğretim ortamı olarak yeri*. (Tezsiz yüksek lisans projesi). Ankara Üniversitesi.
- Görkay, K. (2020). *İki dünya arasında: Yaşamdan ebediyete Zeugma'da evler ve mezarlar*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gözütok, F. D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri ve Basım Yayın.
- Gül Özbek, M. & Şeker, M. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih ve kültür unsurlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 110-123.
- Güleç, S. & Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- Güler, A. (2019). Müzede eğitim öğrenme ortamı olarak müzeler. S. Buyurgan (Ed.), *Müzecilik ve Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi* (ss. 59-87) içinde. Pegem Akademi.
- Gülsoy, E. & Olcay, A. (2021). Müze hizmet kalitesi ölçümü: Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi üzerine bir çalışma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20)2, 930-952.

- Gündüz, İ. (2011). *Dokuzuncu sınıf coğrafya derslerinde ders dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hacısalıhoğlu, Ö. (2013). *Ortaöğretim görsel sanatlar eğitiminde tarihi çevre ve müze bilincinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Harper, M. (2000). Seeing is believing twhp field studies. *National Park Service*, CRN No: 8-2000, 23-25.
- Hawrot, A. (2018). Out-of-school learning assistance in adolescence. *Educational Psychology*, 38(4), 513-534.
- Hein G. E. (2008). *Museum education*. Web: <http://www.lesley.edu/faculty/ghein/downloads/MuseumEdBlackwellHein.pdf>
- Hein. G. E. (1998). *Learning in the museum*. Routledge.
- Henriksson, A. C. (2018). İlkokul öğretmenlerinin fen eğitimi içinde okul dışı öğrenme algıları. *LUMAT: Uluslararası Matematik, Fen ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 6(2), 9-26.
- Hocaoğlu, D. (2007) Ders notu İstanbul Sokrates- Öncesi Grek felsefesi.
- Hooper Greenhiil, E. (1994). *Museum and gallery education*. Leicester University Press.
- Hooper Greenhiil, E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*. (M. Örgü Evren, E. Gül Kapçı, Çev.) (B. Onur, Yay. Haz.). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Hooper Greenhiil, E. (2002). Museum education: Ost, present and future. R. Miles & L. Zavala (Ed.), *Towards the Museum of the Future* (ss. 133-146) içinde. Routledge.
- Horton, J. O. (2000). On site learning- the power of historic places. *CRM: Creative Teaching with Historic Places*, 23(8), 4-5.
- Howard, A., Knight, D., Gearey, B., Kluiving, S. & Raab, T. (2017). The impacts of climate and environmental change on the historic environment. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 8(2), 87-88.
- Hughes, A. & de Silva, H. (2013). One street twenty children and the experience of a changing town: Year 7 explore the story of a London street. *Teaching History*, 151, 55-63.
- ICOM. International Council of Museums' Museum Definition. (2019). (Erişim tarihi: 22.07.2022).
- Ilgaz, S. & Örtün, H. (2015). Sosyal bilgiler eğitiminde tarihi ve sanatsal mekânlara dayalı öğrenme ortamları. R. Sever & E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları* (ss. 285- 310) içinde. Pegem Akademi.
- IMLS. (2023). *Public libraries survey*. <https://www.memphislibrary.org/cloud901/features/>.

- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 290-310.
- Işık, H. (2011). Tarih öğretimi ve yerel tarih. M. Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* içinde. Yeni İnsan.
- Işıklıkaya Laubscher, I. R. (2016). *Perge mozaik ve Akdeniz havzası mozaik ekolleri içerisindeki yeri* (ss. 169-227). Adalya XIX.
- İlhan, A. Ç. (2009). Educational studies in Turkish museums. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 342-346.
- İllich, İ. (1985). *Okulsuz toplum* (T. B. Üstün, Çev.).
- İncegöl, S. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İnel, B. (2000). Çağdaş müzeciliğin temel yapısı. 5. *Müzecilik Semineri Bildiriler*. 20-22 Eylül 2000, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Harbiye, İstanbul, 20-29.
- İsmayilov, N. G., (2007). *Modern sanat müzeleri ve toplum ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- İşlek, D. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılmasına ilişkin öz-yeterlik inançlarının ve görüşlerinin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 18(4), 1434-1447.
- James, J. K. & Williams, T. (2017). School-based experiential outdoor education: A neglected necessity, *Journal of Experiential Education*, 40(1), 58-71.
- Kabapınar, F. & Adadan, E. (2019). Bilim merkezlerindeki eğitim atölyeleri: Geliştirilme, uygulama ve değerlendirme süreci. *Okul Duvarlarının Ötesine Öğrenme Yolculuğu*, 425-449.
- Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Maya Akademi.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* (Genişletilmiş 4. baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Kala, F. (2022). *Sınıf öğretmeni adaylarının müze eğitimine yönelik özyeterlik inançları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Kanad, H. F. (1948). *Pedagoji tarihi*. Milli Eğitim Basımevi.
- Karadeniz C. (2009). *Dünya çocuk müzeleri bilim, teknoloji ve keşif merkezlerinin incelenmesi ve Türkiye için bir çocuk müzesi modeli oluşturulması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karadeniz, C. & Çıldır, Z. (2014). *İngiltere’de müze eğitimi Londra’dan izlenimler*. B. Onur (Yay. Haz.). Kalemkitap.
- Karadeniz, C. (2012). Atina’dan çocuk müzesi örnekleri ve Yunanistan’da müze eğitimi. İ. San (Ed.), *Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama Çocuk Müzelerinin Nitelik ve İşlevleri Semineri* (ss. 69-90) içinde. Naturel.

- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar. R. Aksu (Ed), *Türkiye’de Eğitim Sorunlarına Yönelik Akademik Değerlendirmeler* (ss. 47-84) içinde. Maya Akademi Yayıncılık.
- Karakuş, E. (2016). *Güzel sanatlar fakültesi öğrencilerinin bilgi ve becerilerinin gelişimine müze eğitiminin etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karasu Avcı, E. & Faiz, M. (2018). Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının müze eğitimine ilişkin görüşleri. 2. *Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu (ISOEVA)*, 2018.
- Kartal, A. & Şeyihoğlu, A. (2020). Öğrenci bakış açısıyla sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları bağlamında “Müzeler”. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi* 6(1), 128-146.
- Kaschak, J. (2014). Museum visits in social studies. The role of a methods course. *Social Studies Research and Practice*, 9(1), 107-118.
- Kaya, Ş. (2007). *Müzecilik ve Türkiye* (2. Cilt, ss. 796-868). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, Z. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin ilkokulda okul dışı öğrenme etkinliklerinin kullanılmasına yönelik görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Keskin, S. & Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(41), 95-115.
- Kırıktaş, H. & Eslek, S. (2017). The experience of assessing out-of-school learning environments. *Universal Journal of Educational Research*, 5(8), 1410-1423.
- Kısa, Y. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi: Afyonkarahisar müzeleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Kıbroğlu, E. (1994). Askeri müze ve mevzuatı. I. *Müzecilik Sempozyumu* (14-15 Ekim 1993). İstanbul, 67-71.
- Knapp, C. E. (1994) "Progressivism never died, it just moved outside: What can experiential educators learn from the past?". In *Journal of Experiential Education*, 17(2), 8-12.
- Körükçü, M. (2019). Değişen müze eğitimi algısı çerçevesinde sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının müze eğitime yönelik öz-yeterlik inançları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 759-771.
- Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı. (2004). *Köy enstitüsü programları* (s. 7). Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2019). <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-43252/muzecilik-faaliyetleri.html>

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB). (2014). *Türkiye'nin müzeleri* (2. baskı). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kyvig, D. E. & Marty, M. A. (2010). *Nearby history: Exploring the past around you* (3. baskı). Altamira Press.
- Levy, F. (2001). Maddi olmayan bir müzeye doğru. B. Madran (Ed.), *Kent, Toplum, Müze, Deneyimler-Katkılar* (s. 47) içinde. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Lin, N. (1976), *Foundations of Social Research*, McGraw-Hill, USA.
- Looney, C. T. (2015). *Teachers experiences with outdoor education*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Northcentral University.
- Maccario, N. K. (2002). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 275-285.
- Madran, B. & Önal, Ş. (2000). Yerellikten küreselliğe uzanan çizgide tarihin çokpaylaşımlı vitrinleri: Müzeler ve sunumları. Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi. *Müzecilikte yeni yaklaşımlar; Küreselleşme ve yerelleşme* (ss. 170-187) içinde. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Madran, B. (1999). Müze türleri. T. Atagök (Ed.), *Yeniden Müzeciliği Düşünmek* (s. 3-19) içinde. YTÜ Yayınları.
- Malkoç, S. & Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı. *İlköğretim Online Dergisi*, 14(3), 1079–1095.
- Malkoç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Mannion, G., Fenwick, G. & Lynch, J. (2013). Place-responsive pedagogy: Learning from teachers' experiences of excursions in nature. *Environmental Education Research*, 19(6), 792-809.
- Marcus, A. S. (2007). Representing the past and reflecting the present: Museums, memorials, and the secondary history classroom. *Social Studies*, 98(3), 105-110.
- Marino, M. P. (2012). Urban space as a primary source: Local history and historical thinking in New York City. *The Social Studies*, 103(3), 107-116.
- Marino, M. P. (2013). One building, many histories: Historical inquiry on a New York city street. *The Social Studies*, 104(4), 169-182.
- Marriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için rehber*. (S. Turan, Çev.). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Maxwell, J. A. (2008). *Qualitative research design: An interactive approach*. Sage.
- Mazman, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (Tokat örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- McGowan, A. L. (2015). *Outdoor education integrated curriculum program impact on adolescent self-authorship*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Minnesota State University.

- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu* (Taslak Basım). Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2019). *Okul dışı öğrenme ortamları kılavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Mercin, L. (2006). *Resim dersini müze kaynaklı oluşturmaya öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulamanın erişilebilirliği, kalıcılığı ve tutuma etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Mert, B. & Beldağ, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yerel tarih uygulamalarının öğrencilerde farkındalık oluşmasına etkisi. *Milli Eğitim*, 48(1), 267-292.
- Mey, W. (2008). “Sessizce dinle” evresinden “Gör ve kendin yap” evresine Almanya’daki eğitimbilimin gelişimi hakkında. İ. San (Ed.), *Eğitim ve Müze Seminerleri* (ss. 86-107) içinde. Kök.
- Meydan, A. & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 402-422.
- Moffat, H. & Woollard, V. (1999). *Museum and gallery education: A manual of good practice*. The Stationery Office.
- Moffat, M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (N. Oran, Çev.). Maarif Basımevi.
- Montessori, M. (1974). *Childhood education*. (A. M. Joosten, Çev.). Regnery.
- Morris, R. V. (2004). Scripted drama assesment in a middle school social studies class. *Canadian Social Studies*, 38(2).
- MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi (2022). www.mta.gov.tr
- National Curriculum Standards for Social Studies (NCSS). (2014). *The themes of social studies published on national council for the social studies*. <http://www.socialstudies.org>.
- Nişancı, M. G. (2010). *Tarihsel çevrenin tarih eğitimine etkisi: Adalar örnekleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Ocak Karakuş, E. (2016). *Güzel sanatlar fakültesi öğrencilerinin bilgi ve becerilerinin gelişimine müze eğitiminin etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Oğuz Ünver, A., Arabacıoğlu, S. & Okulu, H. Z. (2019). Bilim merkezleri ve doğa bilim kampları etkileşimi. F. Köseoğlu (Ed.), *Okul Duvarlarının Ötesine Öğrenme Yolculuğu* (ss.483-503) içinde. Nobel.
- Okur Berberoğlu, E. & Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye’deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.
- Okvuran, A. (2012a). Çocuk müzeleri ve müzelerde yaratıcı drama. İ. San (Ed.), *Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama* (ss. 43-55) içinde. Naturel Yayınları.

- Okvuran, A. (2012b). Müzede dramanın bir öğretim yöntemi olarak Türkiye’de gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 170-180.
- Onur, B. (2003). Müze eğitimi: Temel ilkeler ve politikalar. S. İnan Kırac (Ed.), *Müze Eğitimi Seminerleri-I* içinde. Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Onur, B. (2012). *Çağdaş müze, eğitim ve gelişim: Müze psikolojisine giriş*. İmge Kitabevi.
- Onur, B. (2014). *Yeni müzebilim demokratik toplumu yaratmak*. İmge Kitabevi.
- Ortaylı, İ. (2019). *Bir ömür nasıl yaşanır* (s.143). Kronik Kitap.
- Öğel, B. (2014). *Türk mitolojisi 1-2*. TTK Yayınları.
- Önder, A., Abacı, A. & Kamaraj, I. (2009). Müzelerin eğitim amaçlı kullanımı projesi: İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Marmara örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25), 103-117.
- Öner, G. & Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 98-128.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- Ören, E. (1994). *Yeni rehber ansiklopedisi*. Türkiye Gazetesi.
- Özden, Y. (2014). *Öğrenme ve öğretme*. Pegem Akademi.
- Özkan, H. N. (2010). *Müzelerde pazarlama ve İstanbul müzelerinin interaktif pazarlama uygulamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özkasım, H. & Ögel, S. (2005). Türkiye’de müzeciliğin gelişimi. *Sosyal Bilimler İTÜ Dergisi*, 2(1), 96-102.
- Özmen, S. S. (2018). Müze eğitiminin gelişimi. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 301-324.
- Özsoy, O. (2005). *Etkin öğrenci, etkin öğretmen, etkin eğitim* (4. baskı). Hayat Yayıncılık.
- Öztürk Kömleksiz, F. (2021). *Etkinliklerle müze eğitimi kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, A. (2017). Music museums in Turkey and their educational functions. *Education Science Society Journal*, 15(58), 116-129.
- Öztürk, A. (2019). *Okul dışı öğrenmeye ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özyıldırım, H. & Durmaz, H. (2022). Effects of interdisciplinary approach supported field trip as an out-of-school activity on the behaviours of prospective teachers. *Trakya Journal Education*, 12(1), 522-541.

- Paykoç, F. (2008). Müze ve sanat merkezlerinde eğitim. 27. *Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik, 2. Eğitim, İşletmecilik ve Turizm Sempozyum Bildirileri*, 81-92.
- Pendergast, S. & Robinson, N. R. (2020). Secondary students preferences for various learning conditions and music courses: A comparison of school music, out-of-school music, and nonmusic participants. *Journal of Research in Music Education*, 1-22.
- Pera Eğitim. (2012). https://www.peramuzesi.org.tr/images/pdf/pera-egitim/2012707_AltinCocuklar.pdf
- Pera Müzesi. (2019). <https://www.peramuzesi.org.tr/>
- Piaget, J. (1952). *The language and thought of the child*. Routledge.
- Prince, H. E. (2018). Changes in outdoor learning in primary schools in England, 1995 and 2017: Lessons for good practice. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*.
- Provins, A., Pearce, D., Özdemiroğlu, E., Mourato, S. & Morse-Jones S. (2008). Valuation of the historic environment: The scope for using economic valuation evidence in the appraisal of heritage-related projects. *Progress in Planning*, 69, 131-175.
- Pyke, K. L. (2015). *Effects of field trips on alternative students' knowledge skills, attitudes, and relationships*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Royal Roads University.
- Randall, J., O'Donnell, F. & Botha, S. M. (2020). Accelerated learning programs for out-of-school girls: The impact on student achievement and traditional school enrollment. *Forum for International Research in Education*, 6(2), 1-23.
- Richardson, R., Kalvaitis, D. & Delparte, D. (2014). Using systematic feedback and reflection to improve adventure education teaching skills. *Journal of Experiential Education*, 37(2), 187- 206.
- Rosenzweig, R. (2000). How Americans use and think about the past. P. Stearns, Seixas & S. Wineburg (Ed.), *Knowing, Teaching, and Learning History* içinde. New York University Press.
- Safran, M. & Ata, B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1.
- Safran, M. (1999). Osmanlı tarihi öğretimi ve Osmanlı imajı, Türk yurdu. Aralık 1999-Ocak 2000. (XIII. Türk Tarih Kongresi’nde tebliği olarak sunulmuştur).
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi; makaleler ve bildiriler*. Gazi Kitapevi.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. A. Öcal & B. Tay (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 2-16) içinde. Pegem Akademi.
- San, İ. (2018). *Yaratıcı drama ve müze*. Yeni İnsan Yayınları.
- Sandell, R. (1998). Museums as agents of social inclusion. *Museum Management and Curatorship*, 17(4), 401-418.

- Sandell, R. (2000). The strategic significance of workforce diversity. *Museums, International Journal of Heritage Studies*, 6(3), 213-130.
- Sarı, İ. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Sayar, K. (2022). *Ruhun derin yaraları* (13. Baskı, s.141). Kapı Yayınları.
- Seidel, S. & Hudson, K. (1999). Tarih öğretiminde bir kaynak olarak müze; müzeler ve Avrupa mirası: Hazineleler mi araçlar mı? B. Onur (Yay. Haz.) (B. Ata, Çev.). *Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik* içinde. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- Selanik Ay, T. & Deveci, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: Bir eylem araştırması. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 83–115.
- Selanik Ay, T. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı etkinlikler. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 337-363) içinde. Anı Yayıncılık.
- Seligmann, T. (2014). Learning museum: A meeting place for pre-service teachers and museums. *Journal of Museum Education*, 39(1), 42-53.
- Selvi, H. (2018). *Sosyal bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programlarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Sever, R. (2015). Sosyal bilgilerde mekânsal öğrenme ortamları ile ilgili temel kavramlar. R. Sever & E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları* (ss. 1-12) içinde. Pegem Akademi.
- Sevigen, E., Acun, İ, ve Üztemur, S. (2022). Müze eğitimi uygulamalarının öğrencilerin somut kültürel miras ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutum görüşlerine etkisi: Bir karma yöntem araştırması. *Tarih Okulu Dergisi*, 15(58), 1718-172.
- Seyhan, A. (2020). Öğretmen adaylarına göre sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmenin etkililiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(3), 27-51.
- Sezgin, M. & Karaman, A. (2009). *Müze yönetimi ve pazarlama* (1. baskı). Çizgi Kitabevi.
- Shabbar, N. (2001). Çocuklar için müze eğitimi. B. Madran (Ed.), *Kent, Toplum, Müze Deneyimler ve Katkıları* (ss. 68-74) içinde. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Shaw, W. M. K. (2004). *Osmanlı müzeciliği* (1.Baskı) (E. Soğancılar, Çev.). İletişim Yayıncılık.
- Shaw, W. M. K. (2004). *Osmanlı müzeciliği müzeler, arkeoloji ve tarihin görselleştirilmesi*. İletişim Yayınları.
- Sheppard, B. (2001). *Musesums, libraries and the 21st century learner, institute of libraries and museum services*.

- Silverman, H. L. (2002). The therapeutic potential of museums as pathways to inclusion. R. Sandell (Ed.), *Museums, Society, Inequality* (ss. 69-83) içinde. Routledge.
- Singh, K. (2007). *Qualitative research methods*. Sage.
- Sofuoğlu, S. (2019). *Müze eğitiminin eleştirel düşünme eğitimi ve problem çözme becerisine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sönmez, E. (2011). *İlköğretim ikinci kademe 6. sınıf sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konularının işlenmesinde müzelerin önemi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri (Şanlıurfa il merkezi örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (7. baskı). Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2014). *Eğitim felsefesi* (12. baskı). Anı Yayıncılık.
- Sözer, Y. (2015). *Sınıf içi öğrenmeleri destekleyen okul dışı aktif öğrenmeler: Bir meta-sentez çalışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Stine, S. (1997). *Landscapes for learning*. John Wiley&Sons, Inc.
- Stradling, R. (2003). *20. Yüzyıl Avrupa tarihî nasıl öğretilmeli?* (A. Ünal, Çev.). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 1-15.
- Şahin, G. (2007). Avrupalıların Osmanlı ülkesindeki eski eserlerle ilgili izlenimleri ve Osmanlı müzeciliği. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi. Tarih Araştırmaları Dergisi*, 42, 101-125.
- Şar, E. & Sağkol, T. (2013). Eğitim fakültelerinde müze eğitimi dersi gerekliliği üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 83-90.
- Şekerci, H. & Doğan, M. C. (2020). İlkokul sosyal bilgiler öğretimi bağlamında öğrencilerin tarihi mekânlara ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 464-480.
- Şen Yılmaz, E. & İnan Yosun, Ö. (2019). Özel gereksinimli bireyler için bilim merkezi sınır tanımayan bilim projesi örneği. F. Köseoğlu (Ed.), *Okul Duvarlarının Ötesine Öğrenme Yolculuğu* (ss. 333-354) içinde. Nobel.
- Şen, S., Çiçekler Yıldız, C. & Yılmaz, R. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 5-6 yaş çocukların üstdil becerilerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 37-54.
- Şengül, T. & Akça N. (2009). Tarih öğretimi için yaratıcı ortamlar. *I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Çanakkale.
- Şimşek, A. & Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 1-11) içinde. Pegem Akademi.
- Şişginoğlu, K. (2011). *Müze kültürü ve eğitimi*. Nadir Kitap.

- Şişman, Z. B. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde kültürel varlıklara ilişkin öğrencilerde farkındalık bilinci oluşturmada müze eğitiminin etkisi (Malatya ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). Kültür varlıkları ve müzeler genel müdürlüğüne bağlı müze müdürlükleri ve bağlı birimleri ve özel müzeler 25.02.2013 tarihli ve 67976 sayılı resmi yazı.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2015). Kültür varlıkları ve müzeler genel müd. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>
- T.D.K. (2020). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Talboys, K. G. (2011). *Museum educators handbook*. (3. baskı). Ashgate Publishing.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2008). *Tebliğler Dergisi* (11. 02.2008). Sayı 2605.
- Taner, M. S. & Sevim, S. (2019). Bilim merkezlerinde ışık kirliliği konusunda bilgilendirme ve uygulamalı öğrenme süreçleri nasıl yürütülmelidir? F. Köseoğlu (Ed.), *Okul Duvarlarının Ötesine Öğrenme Yolculuğu* (ss. 673-686) içinde. Nobel.
- Taşcan, O. (2011). *Tarih öğretiminde mekân kullanımı ve öğretmen görüşleri: Bitlis ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Taşkaya, M. & Bal, T. (2009). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yöntemlerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(7), 173-185.
- Tatar, N. & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online Dergisi*, 11(4), 883-896.
- Tay, B. A. & Tay, B. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 73-84.
- Temur, S. & Topkaya Y. (2023). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının müze kullanımı bakımından incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 281-307.
- Tezcan Akmeahmet K. & Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İTÜ Dergisi*, 3(1), 47-58.
- Tezcan Akmeahmet, K. (2012). Müze eğitimi: Okul programları. N. Ertürk & H. Uralman (Ed.), *Müzebilimin ABC'si* (ss. 195-208) içinde. Ege Yayınları.
- Tezcan Akmeahmet, K. (2013). Müzeler ve eğitim. E. Altınsapan & N. Küçükhasaköylü (Ed.), *Müzeçilik ve Sergileme* (ss.128-154) içinde. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Tezcan Akmeahmet, K. (2017). Yaşayan müze kavramı üzerine bir inceleme. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 1-16.
- Tezcan Akmeahmet, K., Ertürk, N. & Uralman, H. (2012). *Müze eğitimi: Okul programları* (ss. 195-207). Ege Yayınları.
- Thomas, G. J. (2018). Effective teaching and learning strategies in outdoor education: Findings from two residential programmes based in Australia. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 1-14.

- Tok, T. N. (2016). Etkili öğretim için yöntem ve teknikler. A. Doğanay & E. Karip (Ed.), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (ss. 132-177) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tokcan, H. (2015). Okul Dışı sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme teorileri. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 15-40) içinde. Pegem Akademi.
- Topçu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: Öğretmen adayları ile fenomenolojik bir çalışma. *International Education Studies*, 10(7), 126-142.
- Torun, Ü. & Yıldırım, T. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik farkındalıkları, bilişsel yapıları ve uygulama durumları üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(18), 222-249.
- Torun, Ü. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının okul dışı öğrenmeye yönelik görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Tuna, S. (2018). Öğretmen adaylarının müze eğitimi ve uygulamaları dersi kapsamında yaratıcı yazma etkinliğine yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 262-270.
- Tural, A. (2011). *Sosyal bilgilerde yapılandırmacı yaklaşımla kavram öğretimine yönelik model geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Turanlı, S. (2012). *Oyuna dayalı müze etkinliklerinin öğrenci erişimi ve görsel sanatlar dersine karşı tutumları üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı. (1935). *Antikite ve tarihi eserlerden derslerde nasıl istifade edileceği hakkında andıç*. Devlet Basımevi.
- Türkmen, H., Zengin, M. & Kahraman, Z. (2018). Müze uzmanlarının müzelerin eğitimdeki rolü hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 3(2), 30-44.
- Tüzün, A. B. (2010). *Modern müze işletmeciliği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Uçar, A. (2014). Sanat eğitiminde müzelerin eğitimsel rolleri ve işlevleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 107-117.
- Ulu, A. (2019). *Ortaokul 7. sınıflarda oyunlaştırma yöntemi ile kelime öğretimi. Örneklem: Tabu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
- Ulu-Kalın, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde kültürel ve edebi mekânlara dayalı öğrenme ortamları içinde. R. Sever & E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları* (ss. 311-359) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Usbaş, H. (2010). *Okul öncesi eğitimde müzelerden yararlanma programının 6 yaş çocukları üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Uysal, F. (2006). *Okul öncesi çocuk eğitim merkezlerinde iç ve dış mekân organizasyonlarının eğitim yaklaşımları çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ürey, M. & Çepni, S. (2014). Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik bir program önerisi: Okul bahçesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 202, 37-58.
- Ürey, M. & Kaymakçı, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullanılan okul dışı öğrenme ortamları ve uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 7-32.
- Üztemur, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretimi bağlamında tarihi mekânlar ve müze ile eğitim etkinliklerinin geliştirilmesi ve uygulanması: Manisa ili örneğinde bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Üztemur, S., Akın, S. & Kaplantaş, F. (2021). Sosyal bilgiler ders kitaplarında müzeler ve tarihi mekânlar: Bir doküman analizi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 3(1), 40-55. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.973303>
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018(6), 294-324.
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2018). Sosyal Bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarına etkisi: Bir eylem araştırması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 135-168.
- Vella, Y. (2005). Creating on site activities for school children: An action research project. *Journal of Maltese Education Research*, 3(2), 23-32.
- Walls, A. (1994). Action research and community problem-solving: Environmental education in an innercity. *Educational Action Research*, 2(2), 163-182.
- Wells, S. Y. (2014). Active art education in a university museum: The example of the barber institute. *Journal of Social Studies Education Research*, 5(1), 20-37.
- White, C. S. & Deborah J. D. W. (2000). Preparing teachers to teaching with historic palces. *CRM: Creative Teaching with Historic Palces*, 23(8), 28-30.
- Wüst-Ackermann, P., Vollmer, C., Randler, C. & Itzek-Greulich, H. (2018). The vivarium: Maximizing learning with living invertebrates-an out-of-school intervention is more effective than an equivalent lesson at school. *Insects*, 9(3). <https://doi.org/10.3390/insects9010003>
- Yalçın, A. & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi (Journal of Theoretical Educational Science)*, 12(3), 842-873.
- Yanpar, T. (2006). Etkili ve anlamlı öğrenme için kuramsal yaklaşımlar ve yapılandırmacılık. C. Öztürk. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. baskı, ss. 86-109) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Yaşar Çetin, B. (2021). *Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yazıcı, T. & Çobanoğlu Omca, E. (2017). Türkiye’de sınıf dışı eğitim ve tarihsel kökenleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(9), 385-401.
- Yazıcı, F. & Yıldırım, T. (2017). Okul dışı tarih öğretimi ve sosyal zekâ arasındaki ilişkinin yol analiziyle incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi-KEFAD*, 18(2), 733-755.
- Yazıcıoğlu, M. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde İstanbul’daki bazı tarihi mekânların kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *TÜBAR*, 23, 209-222.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, T. & Yazıcı, F. (2017). Okul dışı tarih öğretimi ve sosyal zekâ arasındaki ilişkinin yol analiziyle incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 733-755.
- Yıldırım, Y. (2010). *Coğrafya öğretmenlerinin uyguladıkları ders dışı etkinliklerin öğretim üzerine etkisi (İstanbul ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Yılmaz Yıldız, N. & Mentiş Taş, A. (2017). Türkiye’de 1985-2015 tarihleri arasında yapılmış müze konulu lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 12(4), 603-622.
- Yılmaz, A. (2021). İznik Müzesi’ndeki Osmanlı sikkelerinden örnekler. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 12, 1-21.
- Yılmaz, A., Yıldırım, G., Filiz, N. & İbrahimoğlu, Z. (2018). *Etkileşimli müze ve tarihi çevre eğitimi: Kuramsal temeller ve örnek etkinlikler*. Pegem Akademi.
- Yılmaz, K. & Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Dergisi*, 1(3), 21-39.
- Yılmaz, K. (2007). Historical empathy and its implications for classroom practices in schools. *The History Teacher*, 40, 331-337.
- Yılmaz, M. & Başkaya, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 15(1), 457-479.

Yorulmaz, E. (2016). *Sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı çevrelerin kullanımı: Çorum yatılı arkeoloji müzesinde bir gün*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Yücel, E. (1999). *Türkiye 'de müzecilik*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Zayimoğlu Öztürk, F. (2014). Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı ve müze gezisi. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED)*, 4(1), 12-26.

EKLER

Ek 1. Zeugma Mozaik Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik

Etkinlik Adı: Zeugma Antik Kentin Günümüze Yansıyan Arşivleri: Bullalar

Öğrenme Alanı: Kültür Ve Miras

Sınıf: 5

Kazanım: 5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.

Etkinliğin Amacı: Zeugma Antik Kenti’nde yer alan ve kazılar sonucunda çıkarılmış olan bullalar (baskı mühürler) aracılığıyla öğrencilere geçmiş dönem medeniyetlerinin kültürel mirasını, tarihini, yaşam biçimlerini kavratmak amaçlanmıştır. Öğrenciler bu yolla geçmişten günümüze bireyler arasında değişik kültürlerin, yaşam tarzlarının, siyasi mücadelelerin farkına vararak geçmişle bugünü karşılaştırma fırsatı yakalar. Bu etkinlik sonunda öğrencide aynı zamanda estetik duygu gelişir ve kültürel mirasa duyarlılık artar.

Değer: Çalışkanlık, Estetik, Kültürel Mirasa Duyarlılık,

Beceri: Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Tarihsel empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Gözlem, Yaratıcılık

Yetkinlik: Anadilde İletişim, Öğrenmeyi Öğrenme

Süre: 4 Ders Süresi (40+40+40+40)

Mekân: Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi

ÖĞRETMEN İÇİN YÖNERGE

- Konu ile ilgili görselleri ve metinleri öğrencilerinize okutarak aşağıda yer alan soruları cevaplamalarını isteyiniz.
- Metinde yer alan ve günümüzde mühür anlamı taşıyan “Bulla” kavramına neden bu ismin verildiği üzerine öğrencilerinizin tahminlerini alınız.
- Öğrencilerinizi ikiye bölüp müzenin farklı bölümlerine göndererek farklı dönemlere ve medeniyetlere ait “bullaları” bulmaları için yönlendiriniz.

- Öğrenciler “Bullaları” inceleyip gözlemlerini birbirine aktardıktan sonra sınıfı tekrar ikiye ayırınız. Her gruptan ikişer öğrenciyi jüri olarak belirleyiniz.
- Diğer öğrencilere gözlemledikleri “Bullalardan” yola çıkarak kendi hayallerindeki “bullaları” tasarlayıp ona bir isim vermelerini söyleyiniz.
- Öğrencilere 20 dakika süre tanıyınız
- Öğrenciler kendilerine tanınan süre içerisinde “Bulla” tasarımlarını gerçekleştirirler.
- En son aşamada jüriler çağrılarak tasarlanan “bullalara” puan vermelerini sağlayınız.
- Jüri puanlamasından sonra kazanan takımı açıklayınız
- Etkinlik sonucunda öğrencilerin “Akran Değerlendirme” formlarını doldurmalarını sağlayınız.

“Bulla” muska anlamına gelmekle birlikte antik çağda bir yerden bir yere gönderilmek üzere hazırlanan dokümanların kapatılması için kullanılan mühürdür. Günümüzdeki postaların konulduğu zarflar gibi eskiden de kilden zarflar; yüzük taşı, resmi mühür veya parmak izi basılarak kapatılırdı. Zeugma Antik Kent kazılarında ortaya çıkarılan ve bu alanda bir dünya rekorunu Gaziantep’e ve Türkiye’ye kazandıran “ **bullalar**” Belkıs/Zeugmayı eşsiz kılan özellikler arasında yer alıyor. Bulla mühür baskısı anlamına geliyor. **“Bulla”** bir mektup, ferman veya paketi başka yere göndermek gerektiğinde kapatılıp üzerine vurulan özel mühür anlamına gelir. Bullalar Zeugmanın devlet arşivinin günümüze yansıyan izleri sayılmaktadır. Zeugmadaki **Bullaların** sayısı yüz bine yakındır. Arkeoloji uzmanları bu rakamın “ Dünyada bir müze kayıtlarında bulunan en fazla bulla “ olduğunu belirtiyor. Pişmiş topraktan yapılan bu bullalar, üzerinde taşıdıkları son derece zengin tasvirler ile Belkıs/Zeugmanın diğer antik kentlerle olan ilişkileri, dönemin ekonomik, sosyal ve dini hayatı üzerine benzersiz bilgiler edinmemizi sağlıyor. Bullalar ayrıca günümüzdeki kurşun mühürler gibi malın korunması ve garantisini sağlamak için de kullanılırdı.

Kaynaklar: <https://www.nizip.bel.tr/nizip/zeugma>

<https://www.arskeolojikhaber.com/haber-bulla-5919/>

1. BULLA KAVRAMIYLA İLGİLİ GÖRSELLER VE OKUMA METNİ

Kaynak: <https://www.geziyorum.net/gaziantep-nizip-zeugma/>

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/zeugma-mozaiik-muzesi>

Kaynak: <https://www.gercekbilim.com/gaziantep-duluk-baba-tepesinde-600den-fazla-muhur-ve-muska-bulundu/>

ZEUGMA BULLALARI (MÜHÜRLERİ)

Zeugma bullaları (mühürleri): Geç Helenistik ve Erken Roma İmparatorluk dönemi mühürcülük sanatının (Gliptik) en büyük koleksiyonudur. Dönemin: siyasi, ekonomik, kültürel, toplumsal konuları hakkında bilgi vermektedir.

Kaynak: <https://www.geziyorum.net/gaziantep-nizip-zeugma/>

ZEUGMA BULLALARININ (MÜHÜRLERİ) İŞLEVİ

Antik çağda papirüs, tablet ve balmumu, para torbası, paket gibi posta gönderilerini, yiyecek-içecek kaplarını, ahşap kutuları, değerli malların bulunduğu odaların kapılarını, gümrük mallarını, veraset ve feragat belgelerini mühürlemede kullanılır. Bu yöntemle belgenin güvenliği sağlanırdı. Ayrıca belgeler ve objelerin birbirine karışması önlenirdi. Helen ve Roma dönemlerinde: krallık ve imparatorluk posta servisleri tarafından; posta belgelerini mühürlemek için: kil çamuru, mum ve az sayıda kurşun mühür kullanılır, kil çamuru ile mühürlenmiş belgelerde; mühür baskısını açmadan, o belgeyi sahibinden bir başkasının okuyabilmesi mümkün değildi.

Kaynak: <https://www.gezi-yorum.net/gaziantep-nizip-zeugma/>

Konu ile ilgili metin ve görseller verildikten sonra aşağıdaki soruların cevaplandırılması sağlanır.

2. ZEUGMA BULLALARI

1) “Bulla” denilince aklınıza neler geliyor? Bu kavram zihninizde neler çağrıştırıyor?

2) Sizce Antik Çağda yaşamış devletler neden “Bulla” ismini tercih etmişlerdir?

2.A) Siz Antik Çağda yaşasaydınız “Bulla” yerine hangi ismi tercih ederdiniz?

3) Yukarıdaki metinde Antik Çağda kullanılmış “bullaların” işlevleri verilmiştir. Size göre metinde belirtilen işlevler dışında “bullaların” başka hangi işlevleri olabilir?

3.A) Antik Çağda kullanılan “bullalar” ile günümüzde kullanılan mühürler arasında işlev olarak ne gibi benzerlikler ve farklılıklar vardır?

2. AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

Açıklama: Bu form arkadaşınızın yaptığı etkinliği değerlendirmeniz için hazırlanmıştır. Aşağıdaki ifadelerin gerçekleştirilme düzeylerini ifadenin karşısında bulunan yere çarpı (x)koyarak işaretleyiniz.

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
	Her Zaman	Etkinliğin	Etkinliğin Sonunda	Bazen	Hiçbir Zaman
1.Etkinliğe katılımda gönüllüdür.					
2.Etkinliği zamanında yerine getirir.					
3.Grup halinde çalışmayı sever.					
4.Gruptaki arkadaşların fikirlerine saygılıdır.					
5.Etkinlik materyallerini dikkatli ve düzenli kullanır.					
6.Etkinlik esnasında grup arkadaşlarıyla uyum içindedir.					
7. Sonuçlara ulaşmak için farklı ve yaratıcı çözümler sunar.					

Ek 2. Arkeoloji Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik

DAHİ ARKEOLOGLAR

Öğrenme Alanı: Bilim Teknoloji Ve Toplum

Sınıf: 7

Kazanım: SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.

Etkinliğin Amacı: Etkinliğin temel amacı özgür düşüncenin geçmişten bugüne kadar geçirmiş olduğu evreleri değişim ve süreklilik bağlamında öğrencilere kavratmak. Bunun yanı sıra öğrenci özgür düşüncenin var olduğu dönem ve toplumlarda bilimsel ve sanatsal gelişmelerin de yoğun olduğunu öğrenir. Bu etkinlik öğrencilerde kanıt kullanma yoluyla tarihsel empati ve değişim ve sürekliliği algılama becerilerini de geliştirmeyi de öngörmektedir

Değer: Özgürlük, Saygı, Dayanışma

Beceri: Kanıt kullanma, Problem çözme, Tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama

Yetkinlik: Öğrenmeyi Öğrenme, Bilim ve Teknolojide yetkinlik

Süre: 40+40+40+40 dakika

Mekân: Gaziantep Arkeoloji Müzesi

ÖĞRETMEN İÇİN YÖNERGE

- Gaziantep Arkeoloji Müzesi ziyareti öncesi öğrencilerinizle sınıfta “arkeolog”, “arkeoloji”, “özgürlük”, “sosyal bilim”, “bilimsel kazı”, “miras” ve “bilimsel gelişme” kavramları üzerine küçük bir tartışma başlatarak bu kavramlarla ilgili öğrencilerinizin fikirlerini alınız.
- Daha sonra 4 kişilik 2 öğrenci grubu oluşturarak “*arkeolojik kazı ve buluşlarda ülkeler arası ortak çalışmalar yapılmalıdır/yapılmamalıdır*” konulu münazara etkinliğini başlatınız. (NOT: Münazara tekniği ve münazara hazırlıklarının aşamalarıyla ilgili öğrencilere daha önceden bilgi verilmesi gerekmektedir.)

- Münazaranın jürisi için de yine öğrencilerden 5 kişilik bir grup oluşturunuz. Öğrencilerinize yeteri kadar süre veriniz. Etkinlik sonunda jürinin puanlama yaparak yarışmayı kazanan grubu açıklaması gerektiğini belirtiniz.
- Bir sonraki aşamada öğrencilerinizle birlikte Gaziantep Arkeoloji Müzesini ziyaret ediniz.
- Öğrencilerinizle birlikte müzedeki tüm bölümleri detaylıca geziniz. Öğrenciler müze gezisine devam ederken onlardan müzede hangi medeniyetlerin olabileceği ve bu medeniyetlere ait ne tür nesnelerin olabileceğini gözlemlmelerini isteyerek her öğrencinin üçer medeniyet ve o medeniyete ait üçer arkeolojik nesne seçmelerini isteyiniz. .
- Öğrencileriniz verilen yönerge doğrultusunda müze gezisini tamamladıktan sonra onları çember olacak şekilde toplayınız.
- Öğrencilerinizden müzeyi ziyaret ettikleri süre boyunca gözlemledikleri medeniyetleri, bu medeniyetlerde yer alan arkeolojik eserleri ve bu eserlerin geçmişten günümüze geçirmiş olduğu değişimleri üçer madde ile ellerindeki A4 kâğıtlara yazmalarını isteyiniz.
- **Örnek:** Medeniyet: Antik Roma, Eser: Roma Hamamı
- Medeniyet: Hitit, Eser: Teşup Anıtı
- Medeniyet: Osmanlı, Eser: Miğfer
- Tüm öğrencileriniz verilen yönergeye uygun olarak cümlelerini tamamladıktan sonra sırasıyla yazılanları yüksek sesle tüm sınıfa okurlar.
- Yazılanlar arasında eksik veya yanlış bilgiler varsa öğretmen tarafından bilgi verilerek düzeltilir ve daha sonra öğrenciler bireysel olarak yazdıkları bilgilerle ilgili grupça fikir alışverişinde bulunurlar.
- Bu bölüm tamamlandıktan sonra öğretmenin yönergesi ile birlikte öğrenciler yazmış oldukları cümleleri kendi aralarında değiştirirler.
- Bir sonraki aşamada öğrenciler yazmış oldukları cümlelerden yola çıkarak arkeoloji müzesinde seçtikleri medeniyet ve nesnelerle ilgili “sosyal bilim, arkeolojik kazılar ve ortak miras” temalarını içeren yaratıcı bir öykü yazarlar. Her öğrenciye etkinliği tamamlamaları için 20 dakika süre veriniz.

- Öyküler yazıldıktan sonra öğrencileriniz sırayla yazdıkları öyküleri okumaya başlarlar. Tüm öğrenciler öykülerini okuduktan sonra etkinliği sonlandırarak etkinlikle ilgili fikirlerini alınız.
- Daha sonraki süreçte öğrencilerinizin yazdığı öyküleri alarak rastgele karıştırınız. Öğrencilerinizi beşerli gruplara ayırarak her gruba rastgele bir öykü veriniz. Öğrencilerinizden bu öyküyü okuyarak öyküde yer alan durumları canlandırmalarını isteyiniz. Her gruba kendisine verilen öyküde yer alan medeniyette yaşayan insanlar olduğunu hayal etmeleri gerektiğini belirterek içinde bulundukları medeniyette arkeolojik kazı çalışmaları yapan gruplar olduğunu ifade ediniz.
- Gruplara yeteri kadar süre tanıyınız. Her grup canlandırmasını bitirdikten sonra grupların canlandırmalarını değerlendirerek hangi bölümde eksikleri olduğunu, hangi bölümde iyi olduklarını ifade ediniz. Etkinlik sonrası öğrencilerinizle müze eğitimi ile ilgili neler hissettiklerini, müze eğitiminin kendilerine neler kattığını soru cevap yöntemiyle tartışınız.
- Tartışmadan sonra öğrencilerinizin **EK 1’de** yer alan Öz Değerlendirme formunu doldurmalarını sağlayınız.
- Müze sonrası etkinliği olarak sınıfta öğrencilerinizi beş gruba ayırınız. Her grubun farklı ülkelerden gelen uzman arkeologlar olduğunu belirterek, grupların uluslararası bir arkeoloji kongresinde konuşmacı olduklarını söyleyiniz. Öğrencilerinize konuyla ilgili daha önce yararlandığınız kaynakları temin edebilirsiniz. (Gazete haber, internet haberi, örnek olay yöntemi)
- Öğrencilerinize konularının “uluslararası arkeolojik kazı çalışmalarının ülkeler arası ortak kültür mirasına etkisi” olduğunu ifade ederek bu konuyla ilgili her grubun bir rapor hazırlamasını isteyiniz.
- Öğrencilere hazırlanmaları için yeteri kadar süre tanıyınız. Tüm gruplar canlandırmalarını yaptıktan sonra ortaya koydukları raporları sınıfça değerlendiriniz.
- Etkinlik sonrası öğrencilerinize arkeolojik çalışmaların sosyal bilimlere katkısı ve uluslararası arkeoloji çalışmalarının ülkelerin ortak kültür mirasına katkısından bahsederek dersi sonlandırınız.

1: ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU**ETKİNLİK ADI:****ETKİNLİK TARİHİ:****ÖĞRENCİ ADI:****SINIF:****NUMARASI:**

1. “Dahi Arkeologlar” etkinliğinden neler öğrendim?

.....

.....

.....

.....

2. Etkinlikte güçlü yönlerim nelerdi?

.....

.....

.....

.....

3. Etkinlikte zayıf yönlerim nelerdi?

.....

.....

.....

.....

4. Etkinlik bana neler kazandırdı?

.....

.....

.....

.....

5. Sonraki etkinliklerde neyi farklı yapacağım?

.....

.....

.....

.....

Ek 3. Oyun ve Oyuncak Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik

DÜNYA ÇOCUKLARI GAZİANTEP'TEKİ GİZEMLİ MAĞARADA BULUŞUYOR

Öğrenme Alanı: KÜRESEL BAĞLANTILAR

Sınıf: 5

Kazanım: SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

Kazanım Açıklaması: Ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur

Etkinliğin Amacı: Temel amaç öğrencilerin etkinlikler ve oyunlar yoluyla küreselleşen dünyada kendi fikirleri dışındaki diğer fikir, düşünce, inanç, gelenek-görenek ve yaşam tarzlarına da saygı duymalarını sağlamak. Bunun yanı sıra öğrencilerin yalnızca kendi toplumunda bulunan çocuklarla değil diğer toplumdaki çocuklarla da empati yaparak **evrensel çocuk hak ve mirasına** sahip çıkmalarını sağlamak.

Değer: Kültürel Mirasa Duyarlılık, Saygı, Barış, Dayanışma, Eşitlik

Beceri: Araştırma, Yaratıcılık, Empati, İş birliği, Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, Sosyal katılım

Yetkinlik: Anadilde iletişim, Yabancı dillerde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme, Kültürel farkındalık ve ifade

Süre: 120 Dakika

Mekân: Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi

ÖĞRETMEN İÇİN YÖNERGE

- Müze ziyaretinden önce sınıfta öğrencilerinize Oyuncak Müzesi ile kısa bir bilgi vererek müze tanıtım videosunu izletiniz.
- Oyuncak Müzesi tanıtım videosu aşağıda verilmiştir:
- https://www.youtube.com/watch?v=IZP62UoJz2E&ab_channel=%C3%96%C4%9ERENMEA%C5%9EKI
- Müze tanıtım videosu izlendikten sonra öğrencilere bir sonraki derste Oyuncak Müzesine gidileceği bilgisini veriniz.
- Öğrencilerinizin müze iklimine uyum sağlaması açısından müze ziyaretinden önce Oyuncak Müzesi ile ilgili araştırma yapmalarını ve bu araştırma sonuçlarını müzeye getirmelerini söyleyiniz.

- Bir sonraki derste öğrencilerinizle müzeyi ziyaret ediniz. Öğrencilerinizi müzenin bahçesine toplayarak bir önceki derste müze ile ilgili verilen araştırma sonuçlarını birlikte yorumlayınız.
- Öğrencilerinizle birlikte oyuncak müzesi içerisinde yer alan **“Dünya Çocukları Galerisi”** bölümünü detaylıca geziniz.
- Bölüm detaylıca gezildikten sonra bahçeye geçiniz. Öğrencilerinize çember olmalarını söyleyiniz.
- Her öğrenciye A4 kâğıdı ve kalem veriniz.
- Öğrencilerinize bireysel olarak **“Müzeyi detaylıca gezdiniz. Aklınızda en çok hangi uygarlıklar kaldı? En dikkat çeken uygarlık hangisiydi? En çok hangi uygarlıktaki arkadaşınızı beğendiniz? Biriyle yakın arkadaş olmak isteseydiniz bu hangi ülkenin vatandaşı olurdu”** sorularını yöneltiniz.
- Öğrencilerinize 10’ar dakika süre veriniz.
- 10 dakikalık süre bitince öğrencilerinize verdiğiniz soruları birlikte yorumlayınız.
- Öğrenciler yazdıkları cevapları birbiriyle paylaşarak karşılaştırma yaparak farklı kültürlerle mensup akranları ile ilgili fikir alışverişinde bulunur.
- Geliştirme etkinliğinde öğrencilerinizi tekrar müzenin bahçesine toplayınız.
- Öğrencilerinizden **“Dünya Çocukları Galerisi”**nde gördükleri dünya çocuklarından birini seçerek o kişinin bir günlük yaşamını, kültürünü, gelenek-göreneklerini canlandırma yöntemi ile sergilemelerini isteyiniz.
- Diğer öğrenciler canlandırma yapan öğrencinin hangi dünya çocuğunu ve ülkeyi canlandırıldığını tahmin etmeye çalışır.
- Tüm öğrenciler canlandırmalarını bitirdikten sonra canlandırıdıkları karakterleri karşılaştırarak ortak kültürel mirasın önemi üzerinde tartışılır.

Ara Değerlendirme

- Bu aşamada canlandırma sonrası öğrencilerinizin yansıtıcı düşünmelerin sağlamak amacıyla şu soruları sorunuz:
  1. **Dünya Çocukları Galerisinde hangi ülkenin vatandaşlarını gördünüz?**
  2. **Kendinizi canlandırıdığınız karakterin yerine koyduğunuzda neler hissetiniz?**
  3. **Bu etkinlikte neler öğrendiniz?**
  4. **Yaptığımız çalışmalar size ne kattı?**
- Öğrencilerinizin verdikleri soruları yorumlayınız.
- Ara değerlendirme aşaması bittikten sonra değerlendirme aşamasına geçiniz.

- Değerlendirme etkinliğinde öğrencilerinizden **“Dünya Çocukları Galerisi’nde** yer alan akranlarından en sevdiklerinden bir **mektup arkadaşı** seçmesini ve ona bir mektup yazmasını isteyiniz.
- Öğrenciler mektupta Oyuncak Müzesinde yaptıkları etkinlikleri ve etkinlikler sürecinde yaşadıkları duygu ve düşüncelerini belirten detaylı bir mektup yazacaklardır.
- Öğrenciler mektup yazdıkları mektup arkadaşlarına çağrıda bulunarak kendi ülkelerinde ne gibi kültürel etkinliklerin olduğunu, Gaziantep’te yer alan bu tür oyuncak ve oyunların olup olmadığını soracaklardır.
- **Ayrıca bu mektup bir davet mektubu niteliğinde olmalıdır.** Öğrenciler bu mektupta seçtikleri arkadaşlarını Gaziantep’e davet ederek bu şehrin kültürel özelliklerini tanıtan kültürel yapıları ve şehirde bulunan diğer önemli müzeleri birlikte gezmeyi teklif edeceklerdir.
- Mektup yazma işlemi tamamlanınca tüm mektuplar öğrenciler tarafından okunur.
- Sınıfça belirlenen ilk beş mektup müzede sergilenmek üzere müze yetkililerine teslim edilerek etkinlik sonlandırılır.

1. Davet Mektubu Örneği

Sevgili arkadaşım Franco, ...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ara Değerlendirmede Yer Alan Yansıtıcı Sorular Örneği

1. Dünya Çocukları Galerisinde hangi ülkenin vatandaşlarını gördünüz?
2. Kendinizi canlandırdığınız karakterin yerine koyduğunuzda neler hissettiniz?
3. Bu etkinlikte neler öğrendiniz?
4. Yaptığımız çalışmalar size ne kattı?

BİLGİ NOTU: GAZİANTEP DÜNYA ÇOCUKLARI MAĞARA GALERİSİ

Gaziantep'te Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan Oyuncak ve Çocuk Müzesi'nin altında tesadüfen bulunup restorasyonu yapılan mağarada, 24 ülkeye ait geleneksel çocuk kıyafetleri sergileniyor. Oyuncak müzesinde yer alan mağara ziyaretçilerini küçük bir dünya turuna çıkarırken müzede 24 ülkenin bayrakları ile yöresel ve mimari eserleri yer alıyor. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan Oyuncak ve Çocuk Müzesi'nin altında bulunup restorasyonu yapılan mağarada Asya'dan Avrupa'ya, Afrika'dan Amerika'ya kadar birçok kıtada yer alan ülkelerin çocuklarının giydiği geleneksel kıyafetler yer alıyor. Çocuk Müzesi, 2013 yılında restore edilirken mağarada bulunan 24 ülkenin geleneksel kıyafetleri çocuk maketlerin üzerinde ülkelerin bayrakları ile birlikte sergileniyor.

Kaynak: <https://gaziantepdogus.com/haber/14385625/cocuklari-dunya-turuna-cikaran-muze-ilgi-goruyor>

Ek 4. Atatürk Anı Müzesi ile İlgili Örnek Etkinlik

ATATÜRK İLE RÖPORTAJ

Öğrenme Alanı: KÜLTÜR VE MİRAS

Sınıf: 4

Kazanım: SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.

Kazanım Açıklaması: Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir. Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir.

Etkinliğin Amacı: Öğrenciler bu etkinlikler yoluyla bir yandan kendi ülkesinin bağımsızlığının kazanılmasında rol oynayan tarihi karakterleri öğrenirken diğer yandan bu tarihi karakterlerin ülkenin bağımsızlığı uğruna yaşadıkları zorlukları tarihsel empati yoluyla kavramaya çalışır. Bunun yanı sıra bu etkinlik öğrencilerin yaratıcı düşünme ve yaratıcı yazma becerilerinin gelişimine de olanak sağlar.

Değer: Sorumluluk, Bağımsızlık, Vatanseverlik

Beceri: Sosyal katılım, Karar verme, Zaman ve kronolojiyi algılama, Empati

Yetkinlik: Öğrenmeyi Öğrenme, Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler

Süre: 40+40+40+40 dakika

Mekân: Gaziantep Atatürk Anı Evi Müzesi

ÖĞRETMEN İÇİN YÖNERGE

- Öğrencilerinizle birlikte Atatürk Anı Müzesini ziyaret etmeden önce sınıfta konunun kazanımları ile ilişkili olan “Özgürlük nedir? Bağımsızlık nedir? Egemenlik nedir? Bireysel özgürlük nedir?” sorularını sorunuz.
- Öğrencilerinizle beyin fırtınası yaparak bu sorulara verilen yanıtları tahtaya yazınız.
- Bu süreçte öğrencilerin verdikleri tüm yanıtları not etmeye özen gösterin, zira bu etkinlikteki temel amaç doğru yanlış ayrımı yapmak değil oldukça yaratıcı cevap bulmaktır.
- Bu soruları tüm sınıf birlikte yanıtladıktan sonra konu ile ilgili olarak değerlendirme aşamasında öğrencilerden “Birey olarak ülkesinin

bağımsızlığı için üstlenebileceği rollerin neler olabileceği ile ilgili

düşünmelerini ve bu düşüncelerini bireysel bir şekilde not almalarını isteyiniz.

- Öğrenciler notlarını tamamladıktan sonra yazmış oldukları metinleri sesli bir şekilde okurlar ve etkinliği sonlandırırlar.
- Etkinlikten sonra öğrencilerinize bir sonraki dersin Atatürk Anı Müzesinde işleneceğini belirtiniz.
- Öğrencilerinizle birlikte Atatürk Anı Müzesini ziyaret ediniz.
- Müzenin tüm bölümlerini detaylıca geziniz.
- Müze içerisinde Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e ait nesneler, özel eşyalar, kıyafetler, kitaplar, Kurtuluş Savaşı Dönemi'ne ait resmi belgeler öğrenciler tarafından incelenir.
- Öğrencilerinizi müzenin bahçesine toplayarak onlara müzede gördükleri Atatürk'e ait nesneler, özel eşyalar, kıyafetler, kitaplar, Kurtuluş Savaşı Dönemi'ne ait resmi belgelerin kendi aralarında konuştukları ve bir karar aşamasında olduklarını hayal etmelerini, bu nesnelerin neler konuştuğunu bireysel olarak sınıfa aktarmalarını isteyiniz.
- Örneğin: Bir öğrenci Gazi Paşa'nın ülke için önemli antlaşmaları imzaladığı kalemin neler konuştuğunu;
- Bir başka öğrenci Atatürk'ün Gaziantep nüfusuna kaydolduğu nüfus cüzdanının neler konuştuğunu;
- Bir diğer öğrenci Atatürk'ün Gaziantep ziyaretinde kaldığı odanın neler konuştuğunu;
- Başka bir öğrenci Atatürk'ün Gaziantep ziyaretinde kahve içtiği fincanın neler konuştuğunu kendi hayal güçlerini de kullanarak tüm sınıfa aktarmaya çalışacaklardır.
- **NOT:** Bu etkinlik cümleleri örnek olarak gösterilmiştir. Müzeye ziyaret gerçekleştirecek öğretmenlerimiz bu örnek durumları kullanabilecekleri gibi bunların sayılarını arttırarak kendileri de yaratıcı düşünceleri geliştiren cümleler yazabilirler.
- Öğrenciler performanslarını bireysel olarak sergiledikten sonra konu ile ilgili fikir alışverişinde bulunun.
- Bu etkinlikten sonra öğrencilerinize serbest zaman tanıyınız.

- Moladan sonra öğrencilerinizle değerlendirme aşamasına geçiniz.
- Bu etkinlikte öğrenciler dört gruba ayrılarak birer gazeteci gibi Atatürk ile röportaj yapacaklardır.
- Birinci grubun röportaj konusu Gazi Mustafa Kemal'in Gaziantep'i ziyareti sırasında neler yaşadığı ve Gaziantep'i nasıl bulduğu ile ilgili olacaktır.
- İkinci grubun röportaj konusu Gaziantep'in ülkenin bağımsızlığı için verdiği mücadeleyi Gazi Mustafa Kemal'in nasıl bulduğu ile ilgili olacaktır.
- Üçüncü grubun röportaj konusu Gazi Mustafa Kemal'in Kurtuluş mücadelesi verirken yaşadığı zorlukların neler olduğu ile ilgili olacaktır.
- Dördüncü grubun röportaj konusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı esnasında neler hissettiği, o andaki duygu ve düşüncelerinin neler olduğu ile ilgili olacaktır.
- Öğrencilerinize hazırlanmaları için yeteri kadar süre tanıyınız.
- Tüm gruplar etkinliklerini tamamladıktan sonra sınıfa sunarlar. Grupların ortaya koydukları röportaj örnekleri müzenin ya da sınıfın panosuna asılır.
- Müze gezisini tamamladıktan sonra etkinliğinizi tamamlayınız.
- Etkinlik sonunda öğrencilerinize EK 3'e yer alan **“Öz Değerlendirme”** formunu doldurtunuz.

1. GİRİŞ ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME SORUSU

Birey olarak ülkemizin bağımsızlığı için üstlenebileceğimiz roller sizce neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. RÖPORTAJ GRUPLARI

RÖPORTAJ GRUPLARI	
1.GRUP	Röportaj konusu Gazi Mustafa Kemal'in Gaziantep'i ziyareti sırasında neler yaşadığı ve Gaziantep'i nasıl bulduğu ile ilgili olacaktır.
2.GRUP	Röportaj konusu Gaziantep'in ülkenin bağımsızlığı için verdiği mücadeleyi Gazi Mustafa Kemal'in nasıl bulduğu ile ilgili olacaktır.
3.GRUP	Röportaj konusu Gazi Mustafa Kemal'in Kurtuluş mücadelesi verirken yaşadığı zorlukların neler olduğu ile ilgili olacaktır.
4.GRUP	Röportaj konusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı esnasında neler hissettiği, o andaki duygu ve düşüncelerinin neler olduğu ile ilgili olacaktır.

3. ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

ETKİNLİK ADI:

ETKİNLİK

TARİHİ:

ÖĞRENCİ ADI:

SINIF:

NUMARASI:

1. “Atatürk’le Röportaj” etkinliğinden neler öğrendim?

.....

.....

.....

.....

2. Etkinlikte güçlü yönlerim nelerdi?

.....

.....

.....

.....

3. Etkinlikte zayıf yönlerim nelerdi?

.....

.....

.....

.....

4. Etkinlik bana neler kazandırdı?

.....

.....

.....

.....

5. Sonraki etkinliklerde neyi farklı yapacağım?

.....

.....

.....

.....

Ek 5. Gaziantep Bakırcılar Çarşısı ile İlgili Örnek Etkinlik

GELENEKSEL MESLEKLER OKUL MÜZESİ OLUŞTURUYORUZ

Öğrenme Alanı: Üretim, Dağıtım Ve Tüketim

Sınıf: 4

Kazanım: SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır.

Kazanım Açıklaması: Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve raporlaştırması sağlanır.

SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.

Etkinliğin Amacı: Bu etkinlikten beklenen hedef davranışlar, bireylerin ekonomiyle ilgili bütçe, üretim, gider, ithalat, ihracat gibi kavramları öğrenerek çevresindeki meslek ya da ekonomik faaliyetlerin genelde ülke ekonomisine özelde ise bulunduğu yörenin ekonomisine ne gibi katkılar sunduğunu farketmesini sağlamaktır. Hedef davranışlar dışında öğrenciler bu etkinlik yoluyla karar verme becerilerini kullanarak tasarruf yapmayı, inisiyatif almayı ve yenilikçi düşünmeyi öğrenir.

Değer: Sorumluluk, Tasarruf, Çalışkanlık, Duyarlılık

Beceri: Öz denetim, Karar verme, Finansal okuryazarlık, Yenilikçi düşünme

Yetkinlik: Anadilde İletişim, Öğrenmeyi Öğrenme, İnisiyatif alma ve girişimcilik:

Süre: 40+40+40+40 dakika

Mekân: Gaziantep Bakırcılar Çarşısı+Sınıf

ÖĞRETMEN İÇİN YÖNERGE

- Önceden hazırlamış olduğunuz çalışma kâğıtlarına “**Gelir**”, “**gider**”, “**bütçe**”, “**üretim**”, “**dağıtım**”, “**tüketim**” ve “**meslek**” sözcüklerini ayrı ayrı yazınız.
- Öğrencilerinizi 7 gruba ayırarak onlara çalışma kâğıtlarında ekonomik faaliyetlerle ilgili bazı kavramların yer aldığını söyleyiniz.
- Kavramların yazılı olduğu çalışma kâğıtlarını tüm grupların göreceği şekilde karıştırınız.
- Her gruptan bir sözcü belirleyerek bu kartlardan çekmelerini isteyiniz.
- Sözcüler kura sonucu kendilerine çıkan kavramı gruplarıyla paylaşarak bu kavram hakkında fikir alışverişinde bulunurlar.

- Tüm gruplara düşünmeleri ve kavramları açıklamaları için beşer dakika verilir.
- Verilen süreden sonra her grubun tüm üyeleri kavram kendilerine ne çağrıştırıyorsa onunla ilgili bir cümle söyleyecektir.
- Bütün gruplar kavramlarını söyledikten sonra kavramların birbirleriyle ilişkilerini tartışır.
- Bu giriş etkinliğinden sonra öğrencilerinize “Bulduğumuz çevrede gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler nelerdir” sorusunu sorunuz.
- Öğrencilerden gelen yanıtları tahtaya yazınız.
- Tahtaya yazılan ekonomik faaliyetlerin genel özelliklerini öğrencilerinize açıklayarak bu ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisine katkılarını hep birlikte tartışınız.
- Öğrencilerinize ikinci bir soru olarak “Bulduğumuz çevrede geçmişte gerçekleştirilen fakat günümüzde eskisi gibi tercih edilmeyen meslekler var mı? Varsa sizce bunlar nelerdir? Sorusunu sorunuz.
- Öğrencilerinizin verdikleri yanıtlardan yola çıkarak bu mesleklerin günümüzde yapılmamasının nedenlerini sınıfça tartışınız.
- Tartışmadan sonra öğrencilerinize geçmişte Gaziantep’te gerçekleştirilen geleneksel (geçmiş) meslekleri sınıflandırmalarını isteyiniz.
- Öğrenciler geçmiş meslekleri sınıflandırdıktan sonra onları gruplara ayırınız. Her gruba bir meslek vererek bu meslekle ilgili genel bilgiler elde etmeleri için 10 dakika süreleri olduğunu söyleyiniz.
- Öğrenciler kendilerine verilen süre içinde işbirliği yaparak meslekle ilgili bilgi sahibi olmaya çalışır. Öğrenciler seçtikleri mesleklerle ilgili bilgileri “Geleneksel Meslek Kartlarına” yazarlar.
- “Geleneksel Meslek Kartları” **EK 1’de** verilmiştir.
- Tüm gruplar yazdıkları meslek kartlarını karıştırırlar. Öğretmen rastgele bir öğrenci kaldırarak hangi özellik hangi mesleğe aitse uygun olan kartla eşleştirmesini ister. Etkinlik diğer öğrencilerin katılımıyla devam eder.
- Etkinlik sonunda tüm öğrenciler yazdıkları mesleklerin özelliklerini okuyarak meslek gruplarını sınıfın panosuna asarlar.

- Öğretmen tarihi meslekleri ve yakın çevrede bulunan ekonomik faaliyetleri yerinde görmek için bir sonraki dersin Bakırcılar Çarşısında işleneceğini söyler.
- Öğrencilerinizle birlikte Bakırcılar Çarşısını ziyaret ediniz.
- Bakırcılar Çarşısını öğrencilerinizle gezerek sınıfta bahsedilen mesleklerin burda yer alıp almadığını, yer alıyorsa bunun hangi meslek olduğunu, bu mesleğin özelliğinin ne olduğunu öğrencilerinize sorunuz.
- Öğrencilerinizin yanıtlarından sonra onlara hem Türkiye genelinde Hem Gaziantep özelinde ülke ekonomisine yararı dokunmuş geleneksel meslekleri tüm dünyaya tanıtmak amaçlı bir **“Geleneksel Meslekler Okul Müzesi”** kurulacağını, bu müzede hangi meslekleri, zanaatları ve zanaatkârları görmek istiyorlarsa bunları **EK 2’de** yer alan çalışma kâğıtlarına detaylıca yazmalarını isteyiniz.
- Not: Müzede yer almasını istediğiniz meslekle ilgili genel bilgiler, zanaatkârla ilgili bilgiler, zanaatın geçmişteki önemi gibi konular siz öğrencilere bırakılmıştır.
- Öğrencilerin “Tarihi Meslekler Okul Müzesinde” yer almasını istedikleri meslekleri, zanaatları, zanaatkârları ve bunlarla ilgili tüm özellikleri detaylıca EK 2’deki çalışma kâğıtlarına aktarabilmelerini sağlamak için yarım saatlik ikinci bir Bakırcılar Çarşısı gezisine devam edilebilir.
- Çarşı gezilip öğrenciler notlarını aldıktan sonra etkinlik sonlandırılır.
- Öğrencilerinizle birlikte çarşayı ve çarşıda yer alan mesleklerle ilgili genel bir değerlendirme yaptıktan sonra geziyi bitiriniz.
- Değerlendirme etkinliğini sınıfta yapınız.
- Öğrencilerinize gezilen tarihi mekândaki etkinliklerle ilgili kısa bir bilgi veriniz.
- Değerlendirme etkinliği olarak öğrencilerinizden Bakırcılar Çarşısında **“Tarihi Meslekler Okul Müzesi”** için seçtikleri meslekleri sınıfta canlandırmalarını isteyiniz.
- Sınıfınızı beş gruba ayırarak her grubun geçmişte yaşayan esnaf ya da zanaatkârlar olarak tarihi bir mesleği canlandırmalarını isteyiniz.
- Canlandırmalar için öğrencilerinize yirmi dakika süre veriniz.

- Canlandırmalar tamamlandıktan sonra etkinlikle ilgili tartışma ortamı yaratarak öğrencilerinizin fikir alışverişinde bulunmalarını sağlayınız.
- Tartışma sonrası canlandırma yapan her grubun kendi konusuyla ilgili Ek 3’te yer alan “**Etkinliğe Yönelik Duygu Ve Düşüncelerim**” adlı çalışma kâğıdını doldurmasını sağlayarak öğrencilerinizin derste neler öğrendiğini belirleyip dersi bitiriniz.

1: TARİHİ MESLEK KARTLARI

KUTNUCULUK	KİLİMCİLİK .....
ABACILIK	YEMENİCİLİK .....
BAKIRCILIK	HALICILIK .....
KUYUMCULUK	BAKIRCILIK .....
KALAYCILIK	SEDEFÇİLİK .....

2: TARİHİ MESLEKLER OKUL MÜZESİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

“TARİHİ MESLEKLER MÜZESİ” ÇALIŞMA KÂĞIDI

[illegible]

Ek 6. Gaziantep Kalesi ile İlgili Örnek Etkinlik

Öğrenme Alanı: BİREY VE TOPLUM

Sınıf: 6

Kazanım: SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.

Kazanım Açıklaması: Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.

Etkinliğin Amacı: Bu etkinlik toplumsal yaşamda önemli yer edinmiş tarihi ve kültürel yapıların öğrenciler tarafından doğru ve etkili bir şekilde algılanması açısından son derece önemlidir. Öğrenciler bu etkinlik yoluyla toplumsal birlikteliğe katkıda bulunan tarihi mekânları zaman süreklilik ve değişim bağlamında ele alarak yenilikçi düşünme becerisi kazanır.

Değer: Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık, Vatanseverlik

Beceri: Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma, Mekânı algılama

Yetkinlik: Anadilde İletişim, Öğrenmeyi Öğrenme

Süre: 120 Dakika (Öğretmen etkinlik, müze, öğrenci üçgenini göz önünde bulundurarak süreyi kendisi de tayin edebilir)

Mekân: Gaziantep Kalesi

ÖĞRETMEN İÇİN YÖNERGE

- Ziyaret öncesi öğrencilerinizle birlikte Gaziantep'in önemli tarihi mekânlarından olan Gaziantep Kalesi'ni ilgilendiren gazete haberlerini okuyunuz.
- Gaziantep Kalesi ile ilgili gazete haberlerinin linkleri aşağıda verilmiştir:
- <https://www.cnnturk.com/haberleri/gaziantep-kalesi>
- <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/gaziantep/tarihi-gaziantep-kalesi-yenileniyor-11695383>
- <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/tarihi-gaziantep-kalesinde-tuneller-ve-su-alani-bulundu-41577132>

- Gazete haberlerini öğrencilerinizle birlikte tartışınız. Daha sonra kalenin kültürel, tarihsel ve mimari özellikleri ile kalenin Gaziantep için taşıdığı potansiyeli öğrencilerinizle birlikte yorumlayınız.
  - Bir sonraki aşamada öğrencilerinizle birlikte Gaziantep Kalesi’ni ziyaret ediniz.
  - Öğrencilerinizin kalede bulunan tüm bölümleri gezmesini sağlayınız.
  - Öğrencileriniz kaleyi gezdikten sonra onları kalenin bahçesine alarak **“Doğru Yanlış”** oyununu oynayacağınızı söyleyiniz.
  - Sınıf içerisinde gönüllü bir ebe seçiniz. Oyun toplamda altı turda oynanacaktır.
  - Gönüllü olarak seçilen ebe alandan belli bir mesafe kadar uzaklaştırılır.
  - İlk oyunda gönüllü ebenin **“asker”** olduğunu ve **“kuleyi”** aradığını, grup üyelerinden birisinin de **“kule”** olacağını, ebe kuleye yaklaştığında tüm grup **“doğru-çok doğru, uzaklaştığında ise “yanlış-çok yanlış”** ifadelerle ebeyi yönlendirecektir.
  - **“Kule”** olacak kişiyi belirleyip gruba **“doğru-yanlış”** kavramları dışında farklı bir ipucu vermeyiniz.
  - **“Kule”** olacak öğrenciyi seçtikten sonra grubun rastgele dolaşmasını sağlayınız.
  - Tüm bu aşamaları gerçekleştirdikten sonra ebeyi çağırarak onun bir **“asker”** olduğunu, gruptan bir kişinin de **“kule”** olduğunu, ebenin **“asker”** olarak kuleye yaklaştığında grubun **“doğru-yanlış”** olarak onu yönlendireceğini söyleyiniz.
  - Gönüllü ebenin **“Kule”** kavramını tahmin etmesi için beş hakkı vardır. Beş hakkı da doğru kullanamazsa grubun verdiği cezayı çekmesi gerekmektedir.
  - (Ebeye verilecek cezayı grup kendisi belirleyecektir)
  - Bütün sınıf verilen yönergeyi aldıktan sonra oyunu başlatınız. Tüm sınıf oyunu altı turda tamamlayana kadar devam ediniz.
• Asker – Kule	Tünel – Hamam	Burç – Sur
• Köprü – Kale	Evliya Çelebi – Seyahatname	Osmanlı –
Mimari Yapı		

- Bu etkinlik öğrencileri müze ve tarihi mekân gibi okul dışı eğitim kurumlarında gerçekleştirilecek etkinliklere alıştırmak amacıyla tüm mekânlarda uygulanabilir.
- Bu etkinlik tamamlandıktan sonra öğrencilerinizi etrafınıza toplayarak etkinlikle ilgili fikir alışverişinde bulununuz.
- Öğrencilerinize 20 dakikalık serbest zaman tanıyınız.
- Değerlendirme etkinliğini gerçekleştirmek amacıyla öğrencilerinizi çember olacak şekilde toplayınız.
- Öğrencilere kalenin tekrar gezileceğini, bu gezide kalede yer alan bölümlere, bu bölümlerde yer alan hikâyelere ve nesnelere dikkat edilmesi gerekliliği üzerinde durunuz.
- Kale gezisinden sonra geçmişten günümüze kadar kaleye ev sahipliği yapmış uygarlıklar göz önüne alınarak kaleyle ilgili bir canlandırma yapılacağı öğrencilere aktarılır.
- Öğrencileri dört gruba ayırarak her grubun kalenin ilk inşa edildiği dönemde yaşadıklarını hayal etmelerini ve bu hayallerini canlandırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinize kalenin geçmişteki ilk hali ile günümüzdeki hali arasındaki farklarının neler olabileceği, kalenin ilk inşa edildiği dönemde hangi uygarlıkların yaşıyor olabileceğini sorarak bunları da canlandırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilere canlandırmaları için yeteri kadar süre tanıyınız.
- Canlandırmalar bittikten sonra her grup çalışmasındaki eksik veya varsa yanlış noktaları öğretmene ve diğer gruplara sorarak fikir alışverişinde bulunur.
- Fikir alışverişi yapıldıktan sonra öğretmen tarafından öğrencilere değerlendirme soruları sorulup öğrenciler tarafından cevaplar alındıktan sonra etkinlik sona erdirilir.
- Değerlendirme soruları aşağıda **EK 1’de** verilmiştir.
- Son aşamada öğretmen tarafından öğrencilere EK 2’de yer alan “**Akran Değerlendirme**” formu dağıtılarak bu formun doldurulması sağlanır.

Not: Bu etkinlikte kullanılan “**DOĞRU YANLIŞ**” oyunu “Etkileşimli Müze ve Tarihi Çevre Eğitimi: Kuramsal Temeller ve Örnek Etkinlikler” kitabındaki “**SICAK SOĞUK**” oyunundan uyarlanmıştır.

1. DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Tarihi Gaziantep Kalesi ziyareti boyunca kalede yaşadığınız tecrübeler nelerdir?

.....

.....

.....

1. Tarihi Gaziantep Kalesi ziyareti boyunca siz kalenin en çok hangi bölüm ya da nesnesinden etkilendiniz?

.....

.....

.....

2. Gaziantep Kalesi'nde yapılan etkinliklerde temel amaç sizce neydi?

.....

.....

.....

3. Gaziantep Kalesi'ni;

A) Mimari açıdan nasıl buldunuz? Yorumlayınız.

.....

B) Kültürel açıdan nasıl buldunuz? Yorumlayınız.

.....

C) Tarihsel açıdan nasıl buldunuz? Yorumlayınız.

.....

5. Gaziantep Kalesi'ni beğendiniz mi?

Evet,Çünkü

.....

..

Hayır, Çünkü

.....

..

Ek 7. Gaziantep’te Yer Alan Müzeler

(Alfabetik sıralanmıştır.)

1. 15 Temmuz Demokrasi Müzesi
2. Ali İhsan Göğüş Müzesi ve Gaziantep Araştırmaları Müzesi
3. Bayazhan Gaziantep Kent Müzesi
4. Emine Göğüş Gaziantep Mutfak Müzesi
5. Gaziantep Fıstık Müzesi
6. Gaziantep Arkeoloji Müzesi
7. Gaziantep Atatürk Anı Müzesi
8. Gaziantep Baklava Müzesi
9. Gaziantep İl Eğitim Tarihi Müzesi
10. Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi
11. Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi
12. Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
13. Gaziantep Savaş Müzesi
14. Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panoraması Müzesi
15. Gaziantep Zooloji ve Doğa Müzesi
16. Medusa Cam Eserler Müzesi
17. Gaziantep Hamam Müzesi
18. Hasan Süzer Etnografya Müzesi
19. İslam Bilim Tarihi Müzesi
20. Panorama 25 Aralık Müzesi
21. Şahinbey Millî Mücadele Müzesi
22. Yaşayan Müze Gümrük Han
23. Yesemek Açık Hava Müzesi ve Heykel Atölyesi
24. Zeugma Mozaik Müze

Ek 8. Gaziantep’te Yer Alan Tarihi Mekânlar**(Alfabetik sıralanmıştır.)**

1. Bakırcılar Çarşısı
2. Demirliğane Çeşmesi
3. Dülük Antik Kenti
4. Fevkani (Veftane-Nizip) Kilisesi
5. Gaziantep Kalesi
6. Gaziantep Kaleoğlu Mağarası
7. Gaziantep Tarihi Camiler (Aşağı Şeyh Camii, Boyacı Camii, Şirvan Camii, Tahtani Camii)
8. Gaziantep Tarihi Evler
9. Gaziantep Tarihi Hanlar (Bayazhan, Büdeyri Han, Gümrük Hanı, Kürkçü Hanı, Şirehan, Tütün Hanı).
10. Hisar (Araban) Anıt Mezarı
11. Karkamış Antik Kenti
12. Kavaklık Kasrı
13. Kemikli Bedestenler
14. Kendirli Kilisesi
15. Tahmis Kahvesi
16. Zeugma (Belkıs-Nizip) Antik Kenti

Ek 9. Araştırma İzni

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU TOPLANTI TUTANAĞI

Toplantı No : 03
Toplantı Tarihi : 06.03.2023
Toplantı Saati : 11:00

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 06.03.2023 tarihinde toplanarak yapılan başvuruları değerlendirdi ve aşağıdaki kararları aldı:

14) Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 30.01.2023 tarih, 292507 sayılı ve "Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (İbrahim DAMAR)" konulu yazısı incelenmiş olup Üniversitemiz Nizip Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR'un Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde danışmanlığını yürüttüğü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi İbrahim DAMAR'ın "Müzeler ve Tarihi Mekanların Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Potansiyeline Yönelik Gaziantep İli Özelinde Keşfedici Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasının Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'na değerlendirilmesi istenmektedir. Kurula yapılan başvuru; çalışmanın amacı, yöntemi, veri kaynakları ve veri toplama araçları açısından değerlendirilmiştir. Kurulumuza beyan edilen belgelere dayalı olarak yapılan incelemeler sonucunda başvuruya ilişkin etik aykırılık tespit edilmemiş olup adı geçen öğrencinin söz konusu yüksek lisans tezi çalışmasını yapabilmesinin uygun görülmesine;

Toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

İbrahim DAMAR, 2013 yılında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümüne başladı. 2017 yılında mezun oldu. 2019 yılında Gaziantep'te İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir kamu kurumuna devlet memuru olarak atandı. 2021 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde yüksek lisansa başladı. Halen Gaziantep'te İçişleri Bakanlığı'na bağlı kamu kurumunda devlet memurluğu görevine devam etmektedir.

VITAE

İbrahim DAMAR started the Department of Social Studies Teaching at Aydın Adnan Menderes University in 2013. He graduated in 2017. In 2019, he was appointed as a civil servant to a public institution affiliated to the Ministry of Interior in Gaziantep. In 2021, he started his master's degree at Gaziantep University Institute of Educational Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Social Studies Education. He is still working as a civil servant in a public institution affiliated to the Ministry of Interior in Gaziantep.